

**VRHOVNI SUD
REPUBLIKE HRVATSKE**

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOSUDNA AKADEMIJA**

NOVINE U GRAĐANSKOM ZAKONODAVSTVU - 2023.

Zbornik radova

Tuhelj, 23. - 24. studenoga 2023.

Autori:

Mr. sc. Radovan Dobronić

predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske

Prof. dr. sc. Aleksandra Maganić

redovita profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Maja Praljak

sutkinja Trgovačkog suda u Zagrebu

Dragan Katić

sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske

Sanja Grgurić Hojski

sutkinja Općinskog građanskog suda u Zagrebu

Željko Pajalić, mag. iur.

sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske

Doc. dr. sc. Jadranko Jug

sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske

Goranka Barać - Ručević

sutkinja Vrhovnog suda Republike Hrvatske

Morana Briški

viša sudska savjetnica – specijalistica u Vrhovnom sudu Republike Hrvatske

Tomislav Krušlin

sudac Upravnog suda u Zagrebu, privremeno upućen na rad u Vrhovni sud Republike Hrvatske

Sadržaj

OBVEZA JAMACA – POSTOJI LI RAZLOG ZA PROMJENU ILI NADOPUNU SUDSKE PRAKSE

Mr. sc. Radovan Dobronić	1
Literatura	9

NOVI ZAKON O IZVANPARNIČNOM POSTUPKU

Prof. dr. sc. Aleksandra Maganić.....	11
1. UVOD	11
2. STRUKTURA ZAKONA O IZVANPARNIČNOM POSTUPKU	12
3. OSNOVNE ODREDBE	13
3.1. <i>PREDMET ZAKONA</i>	13
3.2. <i>ODGOVARAJUĆA PRIMJENA ODREDBA ZAKONA KOJIM SE UREĐUJE PARNIČNI POSTUPAK</i>	15
3.3. <i>STRANKE</i>	16
3.4. <i>PUNOMOĆNICI</i>	17
4. POSTUPAK	19
4.1. <i>PRIJEDLOG</i>	19
4.2. <i>ODLUKE</i>	20
4.3. <i>ŽALBA</i>	20
5. PROBLEM IZOSTALOG UREĐENJA STVARNOPRAVNIH IZVANPARNIČNIH POSTUPAKA	22
6. ZAKLJUČAK	22

PRODAJA NEKRETNINE STEČAJNOG DUŽNIKA OPTEREĆENE RAZLUČNIM PRAVOM PRED FINA-om

Maja Praljak.....	25
1. UVOD	25
2. VJEROVNICI STEČAJNOG DUŽNIKA S POSEBNIM OSVRTOM NA RAZLUČNE VJEROVNIKE	26
2.1. <i>STEČAJNI VJEROVNICI</i>	26
2.2. <i>IZLUČNI VJEROVNICI</i>	26
2.3. <i>RAZLUČNI VJEROVNICI</i>	27
2.4. <i>VJEROVNICI STEČAJNE MASE</i>	29
3. UNOVČENJE IMOVINE STEČAJNOG DUŽNIKA	30
4. UNOVČENJE NEKRETNINE NA KOJOJ POSTOJI RAZLUČNO PRAVO	30
4.1. <i>RJEŠENJE I ZAKLJUČAK O PRODAJI</i>	30
4.1.1. <i>UTVRĐIVANJE VRIJEDNOSTI NEKRETNINE</i>	31
4.1.2. <i>NAČIN I UVJETI PRODAJE</i>	31
4.2. <i>TIJEK POSTUPKA PRODAJE PRED FINANCIJSKOM AGENCIJOM</i>	35
4.3. <i>ODGODA UNOVČENJA NEKRETNINE NA KOJOJ POSTOJI RAZLUČNO PRAVO</i>	38

5. DOSUDA NEKRETNINE	39
5.1. <i>PRIJEBOJ KAO NAČIN PLAĆANJA KUPOPRODAJNE CIJENE</i>	41
6. NAMIRENJE	43
6.1. <i>NAMIRENJE NAKON ŠTO JE NEKRETNINA DOSUĐENA PRVOM RAZLUČNOM VJEROVNIKU U PREDNOSNOM REDU KOJI JE CIJENU PODMIRIO IZJAVOM DA KUPUJE NEKRETNINU I DA STAVLJA U PRIJEBOJ SVOJU TRAŽBINU S PROTUTRAŽBINOM STEČAJNOGA DUŽNIKA PO OSNOVI CIJENE U VISINI UTVRĐENE VRIJEDNOSTI NEKRETNINE</i>	46
7. ZAKLJUČAK	48

STJECANJE BEZ OSNOVE - PROBLEMI I DILEME U PRAKSI

Dragan Katić.....	49
I. UVOD - STJECANJE BEZ OSNOVE (ČLANAK 1111.)	49
I.1. <i>SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1111. (ČL. 210. ZOO/91)</i>	50
II. KAD SE NE MOŽE ZAHTIJEVATI VRAĆANJE (ČLANAK 1112.)	53
II.1. <i>SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1112. (ČL. 211. ZOO/91)</i>	54
III. DVOSTRUKA ISPLATA DUGA (ČLANAK 1113.)	58
III.1. <i>SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1113. (ČL. 212. ZOO/91)</i>	58
IV. ISPUNJAVANJE NARAVNE ILI MORALNE OBVEZE (ČL. 1114.)	61
IV.1. <i>SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1114. (ČL. 213. ZOO/91)</i>	62
V. OPSEG VRAĆANJA (ČL. 1115.)	63
V.1. <i>SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1115. ZOO/05 (ČL. 214. ZOO/91)</i>	63
VI. NAKNADA TROŠKOVA (ČL. 1116.)	67
VI.1. <i>SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1116. ZOO/05 (ČL. 215. ZOO/91)</i>	68
VII. KAD SE MOŽE ZADRŽATI PRIMLJENO (ČLANAK 1117.)	68
VII.1. <i>SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 216. ZOO/91 (NEMA VRAĆANJA!)</i>	69
VII.2. <i>SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1117. ZOO/05 (MORA SE VRATITI!)</i>	70
VII.3. <i>SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1117. ZOO/05 (PRIMJENA PROPISA?)</i>	72
VIII. UPORABA STVARI U TUĐU KORIST (ČLANAK 1118.)	73
IX. IZDATAK ZA DRUGOG (ČLANAK 1119.)	73
IX.1. <i>SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1119. ZOO/05 (ČL. 217. ZOO/91)</i>	73
X. UPORABA TUĐE STVARI U SVOJU KORIST (ČLANAK 1120.)	74
X.1. <i>SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1120. ZOO/05 (ČLANAK 219. ZOO/91)</i>	76
XI. SUDSKA PRAKSA – ZASTARA I STJECANJE BEZ OSNOVE	78
XII. ZAKLJUČAK	78
Literatura.....	79
Sudska praksa	79

NAJNOVIJA PRAKSA U PODRUČJU OVRŠNOG POSTUPKA I POSTUPKA OSIGURANJA

Sanja Grgurić Hojski.....	81
1. UVOD	81
2. POTROŠAČI U OVRŠNOM POSTUPKU	82
3. AKTUALNA SUDSKA PRAKSA U PODRUČJU OVRŠNOG POSTUPKA I POSTUPKA OSIGURANJA	83
3.1. <i>DONOŠENJE RJEŠENJA O OVRSI</i>	83
3.2. <i>ODGODA ILI PREKID OVRŠNOG POSTUPKA</i>	84
3.2.1. <i>ODGODA OVRHE U ODNOSU NA SVE OVRHOVODITELJE</i>	85
3.2.2. <i>ODGODA OVRHE RADI VOĐENJA PARNIČNOG POSTUPKA PO TUŽBI POTROŠAČA KOJI NIJE SUDIONIK OVRŠNOG POSTUPKA</i>	86
3.2.3. <i>ODGODA OVRHE U FAZI PRODAJE NEKRETNINE</i>	86
3.3. <i>ISPITIVANJE OVRŠNE ISPRAVE U FAZI NAMIRENJA</i>	87

3.4. <i>ISPITIVANJE VJERODOSTOJNE ISPRAVE</i>	87
3.5. <i>POSTUPAK OSIGURANJA</i>	88
4. ZAKLJUČAK	88
SLAPP TUŽBE	
Željko Pajalić, mag. iur.	89
UVOD	89
SLAPP U HRVATSKIM MEDIJIMA I POLITICI	89
ŠTO JE TO SLAPP?	90
NASTANAK POJMA	90
SLAPP U EUROPI	91
POBLIŽE O SLAPP TUŽBAMA PREMA NACRTU DIREKTIVE	92
SUBJEKTI SLAPP TUŽBI	92
JAVNO SUDJELOVANJE – SADRŽAJ KOJI SE ŽELI ZAUSTAVITI SLAPP-OM	92
UČINAK TUŽBE NA DRUŠTVENI ANGAŽMAN (ODVRAĆAJUĆI EFEKT)	93
NEOSNOVANOST TUŽBE	93
UČINAK ZASTRAŠIVANJA	94
ŠTO SE ŽELI POSTIĆI DIREKTIVOM	94
KOJA POSTUPOVNA SREDSTVA DAJE DIREKTIVA	94
KAKO ĆE SE IMPLEMENTIRATI DIREKTIVA	95
ZAKLJUČAK	95
AKTUALNA PRAKSA VRHOVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE POVODOM DOPUŠTENIH REVIZIJA	
Doc. dr. sc. Jadranko Jug.....	97
1. UVOD	97
2. POVIJESNI PRIKAZ RAZVOJA PRAVNOG INSTITUTA REVIZIJE	97
2.1. <i>RAZDOBLJE DO 2003. GODINE</i>	98
2.2. <i>RAZDOBLJE OD 2003. DO 2008. GODINE</i>	99
2.3. <i>RAZDOBLJE OD 2008. DO 2011. GODINE</i>	99
2.4. <i>RAZDOBLJE OD 2011. DO 2019. GODINE</i>	99
2.5. <i>RAZDOBLJE OD 2019. DO 2022. GODINE</i>	100
2.6. <i>TRENTNA PRAVNA REGULATIVA REVIZIJE</i>	100
3. AKTUALNA STATISTIKA VSRH O PRIJEDLOZIMA ZA DOPUŠTENJE REVIZIJE I ODLUKAMA POVODOM DOPUŠTENIH REVIZIJA	101
4. AKTUALNA PRAKSA VSRH POVODOM DOPUŠTENIH REVIZIJA	102
4.1. <i>OVLASTI ZAKUPODAVCA KOJI NIJE VLASNIK STVARI PREMA NEPOŠTENOM POSJEDNIKU</i>	102
4.2. <i>ZAHTJEV ZA PREDAJU U POSJED/SUPOSJED</i>	102
4.3. <i>UMANJIVANJE IMOVINSKE ŠTETE ZBOG IZGUBLJENOG UZDRŽAVANJA</i>	103
4.4. <i>POJEDINAČNO PREGOVARANJE O ODREDBI POTROŠAČKOG UGOVORA</i>	103
4.5. <i>POTRAŽIVANJE HZMO NAKNADE ŠTETE U VISINI ISPLAĆENE INVALIDSKE MIROVINE</i>	104
4.6. <i>TRENTAK NASTANKA ŠTETE STRANCI ZBOG POGREŠKE/PROPUSTA ODVJETNIKA U ZASTUPANJU</i>	104
4.7. <i>IZDVAJANJE IZ CENTRALNOG TOPLINSKOG SUSTAVA – PLAĆANJE TROŠKOVA</i>	104
4.8. <i>DONOŠENJE PRESUDE NA TEMELJU PRIZNANJA PRIJE DOSTAVE TUŽBE TUŽENIKU</i>	105
4.9. <i>PRAVO RADNIKA NA NAKNADU PLAĆE U POSEBNOJ PARNICI</i>	105
4.10. <i>VOĐENJE PARNICE RADI NEDOPUŠTENOSTI OVRHE NAKON ŠTO JE OVRHA PROVEDENA</i>	105
4.11. <i>OSLOBOĐENJE OD VRAĆANJA NEPLAĆENIH IZNOSA KREDITA</i>	106
4.12. <i>PRAVO POLICIJSKOG SLUŽBENIKA NA GRANIČNOM PRIJELAZU NA TERENSKI DODATAK</i>	106
5. ZAKLJUČAK	107

**AKTUALNA PRAKSA
EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA I SUDA EUROPSKE UNIJE
NEOVISNOST SUDA**

Goranka Barać – Ručević, Morana Briški, Tomislav Krušlin.....	109
1. AKTUALNA PRAKSA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA I NEOVISNOST	
SUDBENE VLASTI	110
1.1. <i>PRAVO NA ZAKONOM USTANOVLJENI NEOVISNI I NEPRISTRANI SUD</i>	110
1.2. <i>NEOVISNOST SUDA</i>	110
1.3. <i>ZAKLJUČNO</i>	115
2. AKTUALNA PRAKSA SUDA EUROPSKE UNIJE U PODRUČJU NEOVISNOSTI SUDSTVA	116
2.1. <i>PREDMET ASSOCIAÇÃO I OPĆENITO O ZAHTJEVIMA NEOVISNOSTI</i>	116
2.2. <i>PRIMJENA ZAHTJEVA NEOVISNOSTI U POJEDINIM PODRUČJIMA</i>	117
2.2.1. <i>IMENOVANJE I NAPREDOVANJE SUDACA</i>	117
2.2.2. <i>POGREŠKE U POSTUPKU IMENOVANJA I PRAVO NA ZAKONITO IMENOVANI SUD</i>	118
2.2.3. <i>SNIŽAVANJE DOBNE GRANICE ZA ODLAZAK U MIROVINU I PRESTANAK SUDAČKE DUŽNOSTI</i>	119
2.2.4. <i>STEGOVNI SUSTAV ZA SUCE, UKIDANJE IMUNITETA I SUSPENZIJA</i>	119
2.2.5. <i>PREMJETAJI I UPUĆIVANJE SUDACA NA RAD U DRUGI SUD</i>	121
2.2.6. <i>PLATNI SUSTAV ZA SUCE</i>	121
2.2.7. <i>OBJAVA IZVJEŠĆA KOJA SADRŽE OSOBNE PODATKE SUDACA (ČLANSTVO U UDRUGAMA I SL.)</i>	122
2.2.8. <i>ODGOVORNOST SUCA ZA ŠTETU</i>	123
2.2.9. <i>MEHANIZAM UJEDNAČAVANJA SUDSKE PRAKSE I PRETHODNA PITANJA VISOKOG TRGOVAČKOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE</i>	123
2.3. <i>ZAKLJUČNO</i>	125

Mr. sc. Radovan Dobronić*

OBVEZA JAMACA – POSTOJI LI RAZLOG ZA PROMJENU ILI NADOPUNU SUDSKE PRAKSE

Ugovorom o jamstvu jamac se obvezuje prema vjerovniku da će ispuniti pravovaljanu i dospjelu obvezu dužnika, ako to ovaj ne učini. Ova zakonska definicija i sve ono što u sljedećim člancima propisuje ZOO odmah ukazuje da se ovdje radi o odnosu u kojemu postoje tri osobe, vjerovnik, dužnik (glavni dužnik) i jamac, u svakom slučaju specifičnost obveze jamca je da se obvezao vjerovniku na ispunjenje obveze druge osobe-glavnog dužnika. Sve ono što s tim u vezi propisuje ZOO je gotovo identično svim pravnim sustavima i stoga sve što u ovom prikazu bude izloženo ne treba nikako shvaćati kao bilo kakvu kritiku ili nedostatak našeg ZOO-a nego samo kao pokušaj nadogradnje postojećeg sustava, prvenstveno kroz sudsku praksu. Naime, ovim putem došlo je u proteklih 30 godina u nacionalnoj sudskoj praksi pojedinih zemalja Europske unije do značajnog razvoja koji je kod nas ostao nezamijećen kako od sudova tako i od doktrine. Mogući uzrok tome vidim u pojavi na koju sam ukazao i na prošlom savjetovanju. Naime, naš pravni sustav je do sada gotovo svu pažnju posvetio EU pravu i sudskoj praksi sudova EU-a ali se tom prilikom zanemaruje da je na EU prešao samo dio nadležnosti dok je značajan dio, poput zakonskog uređenja obligacijskih odnosa, ostao u nadležnosti zemalja članica. Stoga materiju obveznog prava i dalje prvenstveno uređuju nacionalni zakoni i to znači da je nacionalna sudska praksa (a ne praksa suda EU-a) u tom dijelu i dalje bitan pravni izvor. Dakle, koliko unutar EU-a ima država toliko ima i nacionalnih sudskih praksi. Stoga se unutar Europske unije, prvenstveno u okviru doktrine, prati nacionalna sudska praksa, pa tako i u vezi s jamstvima. Predmet ovog rada je analiza sudske prakse iz sporova pred nacionalnim sudovima u vezi s jamstvima koja se najčešće daju kao dio procesa odobravanja bankarskih kredita i to onih koje fizičke osobe daju za poslovne obveze članova svoje obitelji, prijatelja ili poslodavca. U tom kontekstu se postupno počelo govoriti o pojavi nekorektnih jamstava („unfair suretyships“), koje bi se moglo definirati kao takve jamstvene obveze koje je fizička osoba-potrošač preuzela za korist poslovnog pothvata glavnog dužnika pri čemu se jamac izlaže riziku cjeloživotne zaduženosti ili A financijskog gubitka, koji može dovesti i do gubitka doma ili osobnog stečaja.

S ovim problemom suočavaju se sudovi posvuda, no prekretnica u praksi nacionalnih sudova je nastala 1993. godine kada je problem valjanosti konkretnog ugovora o jamstvu došao na rješavanje na njemački Vrhovni sud, a zatim i na njemački Ustavni sud. Zanimljivo je da je te iste godine Europska unija donijela i svoju poznatu Direktivu 93/13 o nepoštenim klauzulama u potrošačkim ugovorima, stoga možemo reći da je 1993. godina bila prekretnica kako na razini EU-a tako i na razini nacionalne sudske prakse. Međutim, dok se o Direktivi EU-a iz 93 kod nas i dalje puno govori povodom poznatih razloga, o gotovo revolucionarnoj promjeni prakse do koje je došlo u Njemačkoj te godine se ništa ne govori, stoga je ovaj rad pokušaj da se to prekine. Uostalom, od 1993. godine do danas prošlo je već 30 godina, Republika Hrvatska je već punih 10 godina članica EU-a i stoga više nije poželjan nastavak pravne prakse u izolaciji od onoga što je, nakon punih 30 godina

* Mr. sc. Radovan Dobronić, predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske.

sudske prakse, već postalo u bitnim crtama općeprihvaćena sudska praksa, na podlozi koje je došlo u nekim zemljama i do zakonskih nadopuna propisa o jamstvu.

Na konkretnom, tipičnom primjeru problem izgleda ovako: Neki, istom punoljetni sin ima oca koji je poslovni čovjek, vlasnik i/ili direktor nekog društva kapitala (npr. d.o.o). Njegov otac kao poduzetnik-vlasnik i direktor poduzeća kod banke podiže za svoje poduzeće kredit od jedan milijun kuna, ali banka zahtijeva da kredit poduzeću osiguravaju dva jamca. Spomenuti otac prihvaća tu obvezu i kao fizička osoba osobno potpisuje ugovor o kreditu i u svojstvu prvog jamca, ali uz njega takvu obvezu na zahtjev banke preuzima i njegov istom punoljetni sin, koji to radi na nagovor oca, bez ikakve prisile. Međutim, očevo poduzeće odlazi u stečaj i banka kao vjerovnik kreće u naplatu potraživanja i sinu odmah blokira sve njegove račune. Na ovaj način, na samom životnom startu sin je blokiran visokim iznosom potraživanja i bez velike nade da će obvezu ikada moći otplatiti. Kod toga je nesporno da je sin potpisao jamstvenu obvezu i da nije bilo nikakve prisile, nije bilo ni zablude o visini potraživanja. Nedvojbeno je da je otac tom prilikom bio potpuno neodgovoran. U ovakvoj situaciji se kod nas sudi kao i u ostalim zemljama EU-a do 1993. godine, do kada se u pravilu sudilo prema načelu koje je polazilo od formalne valjanosti posla (ugovor o jamstvu je sklopljen u pisanoj formi, potpis je nesporan, nije bilo prinude ni bitne zablude o predmetu obveze niti bilo čega što bi moglo dovesti u pitanje valjanost obveze prema standardnim kriterijima ZOO-a), stoga se u takvim slučajevima slijedilo načelo pravne sigurnosti kao vrhunski, jedini kriterij kod procjene valjanosti takve jamstvene obveze. Naravno, mnogi suci uviđaju apsurdnost situacije i u opisanoj situaciji postoji već ustaljena sudska praksa koja primjenom postojećih odredbi ZOO-a o jamstvu u nekim slučajevima uspijeva smanjiti jamčevu obvezu, ali to ide teško, a koji puta nije ni moguće. Vjerujem da će mnogi postaviti pitanje o čemu tu uopće treba raspravljati, izvan primjene onoga što ZOO izriekom propisuje u člancima kojima uređuje jamstvo.

U bitnome, novi pristup koji je nacionalna sudska praksa pojedinih zemalja EU-a tijekom proteklih trideset godina razvila svodi se na sljedeće: Većina zahtjeva pred sudovima koji proizlaze iz pojma nekorektnog jamstva („unfair suretyship“) dolazi iz sfere obiteljskih ili drugih bliskih odnosa. U tom novom pristupu se inzistira na utvrđenju dva elementa: 1. treba postojati težak oblik financijskog preopterećivanja jamca, na način da on vrlo vjerojatno nikada neće biti u stanju otplatiti kredit za kojeg je jamčio; 2. Treba postojati neki oblik emotivne povezanosti, koja je takve prirode da onaj koji preuzima jamstvenu obvezu to čini bez razmatranja posljedica koje će ta obveza na njega ostaviti jer ta osoba, emotivno blisko povezana s glavnim dužnikom, želi postati jamac u svakom slučaju, bez obzira na moguće posljedice po njezin financijski status. Dok je prvi kriterij objektivn, drugi to nije, dapače on uzima u obzir činjenicu da se fizičke osobe u pojedinim situacijama ne ponašaju racionalno. U teoretskim diskusijama ekonomista i pravnika ukazuje se kako koncepcija ograničene racionalnosti fizičkih osoba dovodi u pitanje brojne ekonomske teorije i politike koje polaze od pretpostavke pune racionalnosti ekonomskih odluka koje ljudi svakodnevno donose. Prihvatanje koncepta ljudske ograničene racionalnosti u donošenju odluka otvara, pak, Pandorinu kutiju za neograničenu političku i pravnu intervenciju i ovakav koncept ograničene racionalnosti ljudskog roda može biti poticaj i opravdanje za intervencionističku ekonomsku politiku i paternalistički pravni poredak. No, to su teoretska razmatranja, u praksi je, kao i obično, potrebno pronaći pravnu ravnotežu između različitih suprotnih tendencija.

Stoga je prema mom mišljenju vrlo korisno analizirati razvoj rješavanja ovog problema na primjeru njemačke sudske prakse. U materiji obveznog prava najbliže nam je švicarsko, pa onda austrijsko, a zatim njemačko pravo, dakle hrvatsko obvezno pravo ulazi u tzv. germanski pravni krug. Stoga držim da su usporedbe opravdane, tim više što je i organizacija pravnog sustava u bitnim crtama ista ili slična (kako Njemačka tako i Hrvatska imaju Vrhovni i Ustavni sud, odnosi između njih su definirani na sličan način, a hrvatski Ustavni sud usko surađuje s njemačkim Ustavnim sudom). Presudu koja je značila prekretnicu donio je njemački Savezni ustavni sud (Bundesverfassungsgericht) i ta presuda se često zove presuda „Nur für die Akten“ („samo za spis“) i tako se i citira. Spomenutu presudu njemački Ustavni sud je donio nakon što su dva vijeća njemačkog Vrhovnog suda o istom pravnom pitanju zauzela potpuno suprotan stav kojeg njemački Vrhovni sud nije uspio ujednačiti. U tom slučaju mlada žena od 21 godinu je preuzela jamstvenu obvezu za dug očevog poduzeća unatoč tome što nije imala nikakvu svoju imovinu, njezini prihodi bili su niski. Vjerojatnost da bi se takvo njezino stanje u dogledno vrijeme promijenilo bila je nikakva. Prilikom preuzimanja jamstvene obveze kći je preuzela vrlo visok rizik bez ikakvog vlastitog financijskog interesa u kreditu za kojeg je jamčila. Bilo je lako predvidljivo da kći neće moći otplatiti kredit za vrijeme čitavog svog života. Pored toga, bankarski službenik je mladoj i poslovno neiskusnoj ženi skromnog obrazovanja prilikom sklapanja posla u prostorijama banke

rekao da je njezin potpis potreban „samo za spis - nur fur die Akten“- otuda naziv čitave presude Ustavnog suda, dakle radilo se o nečemu što sam u jednoj presudi („Potrošač“, povodom kolektivne tužbe) nazvao trivijalizacijom rizika. Dakle, tužiteljčin otac je bio trgovac nekretninama i tražio je za svoj posao povećanje limita zaduženja svog poduzeća od 50.000,00 DEM na iznos od 100.000,00 DEM, a tužena banka je od oca tužiteljice zatražila da pribavi jamstvo svoje kćeri (tužiteljice u predmetu protiv banke kao tuženika). Tužiteljica-kći je imala 21 godinu, mjesečno je zarađivala 1.150 DEM (neto) kao radnica i nije imala bilo kakvu imovinu. Tužiteljica-kći je u prostorijama banke potpisala bezuvjetno jamstvenu obvezu za 100.000 DEM uvećanu za kamate, ali je preuzela jamstvenu obvezu i za kolateralne obveze na način da osigurava sva sadašnja i buduća potraživanja tužene banke prema poduzeću njezinog oca-glavnom dužniku koji proizlaze iz poslovnog odnosa tužene banke i poduzeća u vlasništvu tužiteljčina oca (što obuhvaća obveze temeljem tekućeg računa, sve kreditne obveze poduzeća prema banci i mjenične obveze, čak i temeljem mjenica koje budu predavale na naplatu treće osobe, temeljem garancija, cesija ili subrogacije). U vrijeme preuzimanja jamstvene obveze od strane 21-godišnje kćeri banka je poduzeću njezina oca odobrila kredit za premošćenje (tekuću likvidnost) u iznosu od 3 milijuna DEM, a taj kredit je u trenutku preuzimanja jamstvene obveze bio procijenjen na vrijednost od 2,5 milijuna DEM. Nakon dvije godine otac tužiteljice je napustio posao s nekretninama i postao je brodovlasnik, u kom svojstvu je od banke dobio dodatne kredite. Tužiteljica je podnijela tužbu radi utvrđenja da je ugovor o jamstvu ništetan, na što je tužena banka odgovorila podnošenjem protutužbe protiv tužiteljice-kćeri, radi isplate iznosa od 100.000 DEM temeljem jamstvene obveze, uvećane za kamate.

U takvoj situaciji Sud prvog stupnja je usvojio protutužbu, dok ju je Viši sud odbio, a njemački Vrhovni sud - deveto vijeće, je ponovno potvrdilo odluku prvog stupnja kojom je jamstvena obveza bila prihvaćena kao valjana i temeljem koje je kći trebala platiti banci 100.000 DEM s kamatama, ali je tu odluku devetog vijeća njemački Savezni ustavni sud ukinuo odlukom od 19. listopada 1993. godine (NJW 1994 - presuda „Nur fur die Akten“) i vratio predmet ponovno devetom vijeću njemačkog Vrhovnog suda na odlučivanje. U tom ponovljenom postupku njemački Vrhovni sud je postupio prema shvaćanju Ustavnog suda te je tada dao iscrpno obrazloženje, koje predstavlja prekretnicu u ovoj materiji. Tom prilikom je Vrhovni sud naglasio kako banka ne smije umanjivati rizik kojeg donosi odgovornost temeljem preuzete jamstvene obveze i na taj način utjecati na odluku jamca, pogotovo ako je jamac očito neiskusno u poslovnom svijetu, što se dogodilo u tom slučaju. Naime, službenik banke je prije potpisivanja jamstvene obveze rekao neiskusnoj tužiteljici: „Možete li samo ovdje potpisati, to Vam neće stvoriti bilo kakvu obvezu, to mi treba samo za spis („nur fur die Akten“). Sve to je kod tužiteljice stvorilo dojam da joj se nakon toga ništa neće dogoditi. Vrhovni sud je to komentirao i naveo da je bančin službenik time na groteskni način trivijalizirao značenje imovinske obveze koju je tužiteljica tako danim potpisom preuzela. Tužiteljica ne bi preuzela jamstvenu obvezu da bančin službenik na opisani način nije bitno umanjio rizik koji je povezan s takvom obvezom. Takva transakcija je ništeta temeljem čl. 138 njemačkog BGB ako njezin čitav karakter, koji proizlazi iz sadržaja, motivacije i svrhe kada ih se promatra kao cjelinu, vrijeđa javni moral. Članak 138 njemačkog BGB-a propisuje ništetnost posla koji je protivan moralu a u drugom stavku, se primjera radi, navodi da je pravni posao ništetan u slučaju kada jedna osoba, iskorištavajući teško stanje druge osobe, njezino neiskustvo, nedostatak zdravog rasuđivanja ili znatnu slabost volje druge osobe, od nje dobije obećanje u svoju korist ili korist treće osobe, u zamjenu za činidbu koja je očigledno disproportionalna u odnosu na činidbu. Njemački Vrhovni sud je tada naglasio da ugovor o jamstvu u načelu ne podrazumijeva ekvivalentnost činidbi nego je to tip ugovora kojemu je cilj osiguranje u korist samo jedne strane. Stoga načelno činjenica da je tužiteljica preuzela jamstvenu obvezu kojom se samo ona značajno obvezala nije sama po sebi razlog koji bi doveo u pitanje valjanost preuzete jamstvene obveze niti je to činjenica da tužiteljica u vrijeme preuzimanja jamstvene obveze nije raspolagala dovoljnim prihodom ili imovinom potrebnom za ispunjenje obveze koju je temeljem jamstva preuzela. Naime, njemački Ustav jamči slobodu ugovaranja unutar zakonskih okvira, što znači i slobodu formuliranja sadržaja ugovora. Iz načela slobode ugovaranja slijedi da svaka osoba mora imati slobodu ući i u rizične poslove na vlastitu odgovornost. Prema tome, pravilo je da svaka osoba koja je poslovno sposobna mora shvatiti da jamstvo podrazumijeva značajan osobni rizik i na temelju toga ona samostalno donosi odluku. Ovo načelo se primjenjuje i u situaciji kada je jamac blizak rođak glavnog dužnika.

Međutim, ako jamac preuzme obvezu u iznosu koji znatno premašuje njegov sadašnji i potencijalni budućí prihod ili imovinu, takva obveza može biti ništeta temeljem čl. 138 njemačkog BGB-a ako postoje dodatne okolnosti koje se mogu pripisati vjerovniku, a koje stvaraju dodatni, znatni teret jamcu i dovode do

nepodnošljive neravnoteže između ugovornih strana. Takav dodatni pritisak može stvoriti vjerovnik koji iskorištava poslovno neiskustvo jamca ili općenito njegov težak položaj.

U konkretnom slučaju, otac tužiteljice je utjecao na odluku svoje kćeri na način koji je suprotan obiteljskom pravu i načelima odnosa roditelja i djece, a Vrhovni sud je za zanemarivanje ovih činjenica okrivio i banku, navodeći da je bila grubo nemarna kada nije uzela u obzir takav utjecaj oca na kćer kao jamca. Stoga, načelno, Vrhovni sud zaključuje kako sloboda ugovaranja, kao temeljno pravo zaštićeno njemačkim Ustavom (jednako kao i hrvatskim) može opravdati sklapanje rizičnih i u isto vrijeme jednostrano opterećujućih ugovora, ali samo ako su obje ugovorne strane stvarno sposobne slobodno donositi odluke, bilo za ili protiv sklapanja takvih ugovora. Upravo ta sloboda, u kombinaciji s ničim ograničenom mogućnosti razumijevanja pravnih posljedica pojedine obveze, može opravdati zašto jamac može odgovarati i onda ako pravne posljedice takve odluke postanu izuzetno otegotne.

Međutim, postoji opasnost da će sloboda donošenja odluka jamca biti nerazumno ograničena naročito onda kada mlađi punoljetnici, koji još nisu završili svoje obrazovanje ili su na početku svog profesionalnog života, a u svakom slučaju neiskusni, budu od strane svojih roditelja nagovoreni da preuzmu obvezu za korist roditelja i od koje djeca nemaju nikakvu pravnu niti ekonomsku korist. U takvoj situaciji mladi punoljetnici, ako ih roditelji to zatraže, a koji još imaju kontinuiran odnos s roditeljima, će u pravilu prihvatiti želju svojih roditelja. U takvim odnosima ova emotivna veza može biti najvažniji kriterij i jamstvo tada oni potpisuju u punom povjerenju u sposobnosti i dobre namjere svojih roditelja. U takvoj situaciji te mlade osobe kao jamci interno potiskuju svijest o znatnim rizicima koje preuzimaju i koji utječu na daljnji tijek njihovog života. Tada su takvi mladi ljudi, koji u pravilu imaju malo poslovnog iskustva, posebno u opasnosti jer ne odlučuju na slobodan način, na podlozi činjenica nego udovoljavaju molbi svojih roditelja bez ozbiljnog razmatranja posljedica preuzetih obveza. Roditelji koji, pak, postavljaju takve zahtjeve pred svoju djecu krše odredbe obiteljskog prava i morala.

U konkretnom slučaju tužiteljica u vrijeme potpisivanja ugovora o jamstvu nije mogla otplatiti obvezu od 100.000 DEM uvećanu za kamate. Tužiteljica je bila neškolovani radnik s prihodom ne većim od 1150 DEM mjesečno i ništa nije ukazivalo da bi se njezini prihodi mogli povećati u budućnosti. Tužiteljica je imala 21 godinu i bila je poslovno neiskusna u vrijeme potpisivanja jamstvene obaveze, nakon završetka škole dugo vremena je bila nezaposlena, samo povremeno je radila kao službenik u očevom uredu, nakon toga je započela raditi kao radnica u tvornici riba. Kredit kojeg je banka odobrila nije služio ekonomskim interesima tužiteljice nego samo poslovnom interesu njezina oca. Rizik, kojeg je otac prenio na kćer, nije bio zanemariv, budući da je on imao dodatne obaveze prema banci u iznosu od 2,5 milijuna DEM.

Njemački Vrhovni sud dalje naglašava kako ove okolnosti primarno karakteriziraju odnos između glavnog dužnika (oca) i jamca (kćeri) na način koji je suprotan moralu, ali te okolnosti nisu bez utjecaja na pravni odnos između jamca i vjerovnika (banke). Točno je, navodi Vrhovni sud, da se od banke ne može razumno očekivati da istražuje u svakom individualnom slučaju je li jamac bio ograničen u svojoj slobodi odlučivanja. Međutim, ta opasnost kojoj je jamac u opisanom slučaju izložen, utječe na način postupanja banke kada ona traži dodatna osiguranja od glavnog dužnika-korisnika kredita. Njemački Vrhovni sud dalje zaključuje da ako banka smatra potrebnim zahtijevati osiguranje za zamoljeni kredit i zbog toga uvjetuje isplatu kredita korisniku na način da on osigura jamstvo svog djeteta za iznos koji znatno nadilazi djetetovu financijsku sposobnost, pitanje koje se nužno postavlja je da li je banka bila svjesna moralne i pravne nedospustivosti pritiska kojeg dužnik vrši na jamca, u kojem slučaju dužnikovo (očevo) ponašanje krši propise obiteljskog prava, ali će taj pritisak glavnog dužnika na jamca biti pripisan banci kao njezina odgovornost, što na kraju dovodi do zaključka da je jamstvena obveza ništetna. Stoga njemački Vrhovni sud – deveto vijeće, u drugom pokušaju nakon ukidne odluke njemačkog Ustavnog suda (koji je prihvatio stajalište 11. Vijeća njemačkog Vrhovnog suda), zaključuje kako: banka ne smije nametati obvezu svom klijentu da pribavi kao osiguranje jamstvenu obvezu djeteta koje je još neiskusno, koje nema vlastiti interes u odobrenom kreditu, a koje dijete će biti vrlo vjerojatno nesposobno isplatiti osiguranu obvezu kroz dulje razdoblje. Vrhovni sud je izrazio stajalište kako banka sama čini nedopušteni pritisak (utjecaj) na jamca ako njezin službenik umanjuje značaj jamstvene obveze, pogotovo ako tvrdi da je potpis samo puka formalnost. Takvo postupanje zaposlenika banke je moglo prikriti rizik preuzete jamstvene odgovornosti. Takav način postupanja službenika banke je teško oštetio tužiteljčinu slobodu i mogućnost donošenja odluke koja bi bila utemeljena na činjenicama i balansirana. Na kraju, Vrhovni sud zaključuje da s obzirom da je tužiteljica preuzela jamstvenu obvezu na standardiziranom

obrascu prema kojemu se njezin potpis na obrascu banke za jamstvo odnosio na sve zahtjeve banke prema tužiteljčinom ocu koji proizlaze iz ranijeg poslovnog odnosa banke i tužiteljčinog oca, proizlazi da je tužiteljica danim potpisom jamčila za 2,5 milijuna DEM, koliko je bila obveza njezinog oca prema banci u trenutku potpisivanja jamstvene izjave, a nesporno je da ovaj visoki iznos nije bio spomenut tužiteljici kada joj je predložen obrazac jamstvene obveze na potpis. Unatoč presudi njemačkog Ustavnog i Vrhovnog suda njemačke banke su i dalje nastavile rutinski zahtijevati prvenstveno potrošačka jamstva, stoga su sudski sporovi o pravnoj valjanosti takvih jamstava i dalje brojni. Tako su njemački sudovi, među ostalim, razvili načela za jamstva koja daju zaposlenici u korist svojih poslodavaca, osiguravajući njihove obaveze. U tom slučaju relevantan kriterij nije emocionalna veza između zaposlenika i poslodavca nego postojanje situacije u kojoj zaposlenik ima izbor: ili će pristati jamčiti u korist svog poslodavca kao glavnog dužnika prema vjerovniku ili će trenutno izgubiti posao. Njemačka sudska praksa je zauzela stav prema kojemu se stvarna sloboda ugovaranja jamstva procjenjuje temeljem kriterija disproporcionalnosti između iznosa za kojeg se jamči i prihoda i imovine jamca. Ako je iznos za kojeg se jamči značajno disproporcionalan u odnosu na prihod i imovinu jamca i istovremeno postoji blizak odnos između glavnog dužnika i jamca, tada njemački sudovi stvaraju oborivu presumpciju o nemoralnosti u smislu čl. 138. BGB-a. Ističe se da takav ugovor o jamstvu tipično sklapa osoba nad kojom putem emotivnog odnosa dominira glavni dužnik. Ta presumpcija vrijedi čak i ako se radi o jamcu koji ima iskustva u svijetu biznisa i to se obrazlaže tim što i poslovno iskusna osoba može biti emotivno vezana u odnosu s njom bliskom osobom i zbog toga donositi nerazumne odluke. U takvoj situaciji, zbog ustanovljene oborive predmnjeve, na vjerovniku leži teret dokaza što znači da mora učiniti vjerojatnim postojanje posebnih okolnosti koje opravdavaju zašto konkretni ugovor nije suprotan moralu. U praksi njemačkih sudova velika disproporcija postoji ako na temelju ex ante prognoze jamac neće biti u stanju otplaćivati dug, što uključuje i kamate. Procjena jamčeve imovine zahtijeva prognozu budućnosti. Takva prognoza obuhvaća procjenu jamčeve dobi i obrazovanja, broj djece koju jamac uzdržava, procjenu prevladavajućih prilika na tržištu rada i na učestalost njegove nezaposlenosti u prošlosti. Suprotno od ovoga, velika disproporcija se od sudova ne prihvaća kao obrazloženje ako jamac ima imovinu, posebno kuću u kojoj živi, koja pokriva iznos za kojeg on jamči. No, čak i onda kada iznos jamstva nije disproporcionalan u odnosu na prihod i imovinu jamca ugovor o jamstvu može biti proglašen suprotnim moralu ako se utvrde neke dodatne okolnosti kao što su: umanjivanje rizika jamstva; pridobivanje jamca da preuzme jamstvenu obvezu putem iznenađenja; zlouporaba jamčevog neiskustva u poslovnim stvarima ili neprimjereni i nekorektni pritisak („undue influence“) kojeg na jamca čini glavni dužnik, za koji je banka (vjerovnik) bila svjesna da postoji, a teret dokaza o postojanju ovakvih dodatnih okolnosti je na jamcu. Sama banka zna vršiti nekorektni pritisak. Radi se, primjera radi, o situaciji u kojoj je banka temeljem standardne bankarske prakse znala da mora tražiti osiguranje kredita kojeg je predvidjela odobriti glavnom dužniku, ali ga je isplatila glavnom dužniku unatoč tome što u tom trenutku još nije dobila jamstvo kao oblik osiguranja kredita. Nakon takvog postupka banka zatraži da joj se dostavi jamstvo i prijeti glavnom dužniku da će mu otkazati kredit u cijelosti. Kod nekorektnog pritiska glavnog dužnika, kojeg je banka svjesna, najbolji primjer je situacija u kojoj djeca daju jamstvo za obveze svojih roditelja, radi se obično o istom punoljetnoj djeci koja još studiraju. U takvim situacijama se smatra da je banka bila svjesna ovakvog emocionalnog pritiska kojeg roditelji vrše na svoju djecu. Na kraju, pomalo iznenađuje da prof. Peter Rott kao autor izvještaja o stanju njemačke sudske i zakonodavne prakse zaključuje kako je stanje pravne zaštite u Njemačkoj nezadovoljavajuće te tvrdi da navedena sudska praksa nije bitno utjecala na praksu korištenja jamstava u poslovanju, čemu su najviše pridonijele banke, ali razlog pronalazi i u neadekvatnom procesnom sustavu. Imenovani profesor ističe kako značajnu zapreku boljoj zaštiti jamaca predstavljaju propisi građanskog procesnog prava. Slično kao i kod nas, njemačke banke mogu u procesnom smislu izabrati redovni parnični put zaštite (tužbu) u kojem slučaju se o meritumu spora raspravlja u punoj mjeri, prema načelima kontradiktornog postupka. Banke, međutim, najčešće izabiru proceduru temeljem čl. 688. njemačkog ZPO-a (ZPP-a). Ovaj postupak je brz i jeftin i pruža tu prednost banci što u tom postupku sud ne procjenjuje nemoralnost, samim time ni pravnu valjanost ugovora o jamstvu. Taj postupak (Mahnverfahren) je blizak našem postupku izdavanja platnog naloga po ZPP-u, moguće i izdavanju rješenja o ovrsci na temelju vjerodostojne isprave. Navedena ocjena uvaženog autora pokazuje koliko je važno u praksi provesti Direktivu EU-a 93/13 i u procesnom dijelu. Naime, u novijem razdoblju sud EU-a traži da nacionalni sudovi, prilikom odlučivanja u sporovima iz potrošačkih ugovora i u parničnom i u ovršnom postupku, obave sumarnu kontrolu osnovanosti merituma zahtjeva ex officio, prije donošenja bilo kakve odlu-

ke o samom zahtjevu. Moguće je da je ova primjedba u međuvremenu izgubila na značenju s obzirom da se njegova analiza odnosi na razdoblje od 2004. godine do 2009. godine, kada sudovi EU-a još nisu razvili koncepciju zaštite potrošača u tom stupnju kao što je slučaj danas. U svakom slučaju, ova primjedba je izuzetno značajna i ona dokazuje koliko procesno pravo predstavlja instrument koji može dobre odredbe materijalnog prava i sudske prakse značajno umanjiti. Pored toga, ne potpada svaki ugovor o jamstvu pod pojam potrošačkog prava, o čemu ne postoji jedinstven pristup između država-članica EU-a.

Kod procjene ovih pojmova suci su se nužno upustili, kao dio obrazloženja, u analizu ljudskih odnosa, naročito onih koje karakterizira jaka „emocionalna veza.“ U tom dijelu su engleski suci napisali nekoliko uvjerljivih zapažanja, ne radi same psihologije nego radi utvrđenja kriterija prema kojemu će utvrđivati postoji li kod bliskog srodnika slobodna volja ili ne. Tako je engleski sud napisao da nema ništa neobičnog ili čudnog ako supruga, zbog jakih emocija ili drugih razloga, prenese na svog supruga značajnu financijsku korist. U tom smislu i preuzimanje jamstvene obveze između bliskih, emotivno vezanih osoba može se između njih smatrati činom koji se daje kao znak bliske povezanosti. Upravo zbog ove okolnosti se ističe kako postoje stvarni problemi u oblasti ugovora o jamstvu koji se potpisuju između rođaka i bliskih partnera koji preuzimaju jamstvene obveze, a koje okolnosti mogu dovesti do „nekorektnog jamstva“. U takvoj situaciji liberalni pristup zaštite potrošača se temelji na pretpostavci o potrošaču kao racionalnom subjektu i temeljem toga se stvara doktrina prema kojoj nema razloga za bilo kakvu intervenciju, osim ako dođe do poremećaja na tržištu. Međutim, društvo može odlučiti da pod nekim okolnostima rezultat ugovora o jamstvu se ne može tolerirati. Ipak, stav koji prevladava kao izraz pravnog pragmatizma je da problemi postoje i da je manje dobro rješenje još uvijek bolje od nikakvog rješenja, stoga se zaključuje da je paternalistički koncept zaštite potrošača onaj koji može proizvesti pravni poredak koji funkcionira zadovoljavajuće. Temeljno pitanje kod pojma „nekorektnih jamstava“ je upravo u pronalaženju prihvatljivog kriterija za određivanje nekorektnosti („unfairness“). Naime, u opisanim situacijama jamac i ne mora biti pod pritiskom bilo koga već on sam može smatrati da teret kojeg jamstvom preuzima na sebe je cijena koja je vrijedna radi održanja nekih drugih vrijednosti kao što su harmonija u obitelji ili, u slučaju zaposlenika, poslovni uspjeh poduzeća i sigurnost posla. Međutim, preuzimanje jamstvene obveze može postati socijalni problem jer u mnogim slučajevima preuzeta jamstvena obveza ima katastrofalne posljedice. Stoga se ističe da je briga za socijalno blagostanje jedan od razloga za pravnu kontrolu ugovora o jamstvu, a na broj sklopljenih ugovora znatno može utjecati i poslovna praksa, konkretno pravila-standardi pojedinih profesionalnih udruženja. S tim u vezi se redovito ističe primjer Danske u kojoj su banke uvele praksu prema kojoj u privatnim (ne-trgovačkim) predmetima danske banke u pravilu ne traže jamstva fizičkih osoba, što je rezultat Sporazuma kojeg su 2001. godine potpisale Danska udruga za zaštitu potrošača i Udruženje danskih banaka (Danish Common Opinion – Forbrugerradet og Finansradets fælles holdning til regler om privat kaution), a koji je stupio na snagu 1. siječnja 2002. godine. U skladu sa skandinavskim pogledom na stvari, većinu sporova između banaka i jamaca o pravnoj valjanosti ugovora o jamstvu ne rješavaju sudovi nego posebno Vijeće za žalbe koje radi u okviru Danskog kreditnog instituta, dakle radi se o nekom obliku autonomnog rješavanja sporova u kojemu se spomenuto Vijeće pridržava načela iz Sporazuma od 2001. godine, koji predstavlja oblik autonomne regulacije - sporazuma između jedne profesionalne udruge i udruge potrošača. U praksi je to dovelo do vrlo pozitivnih rezultata. Oni su takvi da banke u Danskoj jamstva privatnih osoba u pravilu ne prihvaćaju kao razumno i prihvatljivo sredstvo osiguranja u kreditnom poslovanju. Prema tome, na stvaranje ili otklanjanje teških pravnih i socijalnih problema može, pozitivno ili negativno, utjecati širi krug subjekata. U ovom slučaju su danske banke pokazale visok stupanj poslovne i društvene odgovornosti, a zakonodavac u Danskoj uglavnom samo slijedi dobru praksu njihovih banaka, koja je nastala kao rezultat sporazuma između udruženja banaka i udruge potrošača.

U svakom slučaju, pokušaj da se u praksu uvede pojam „nekorektnosti-unfairness“ i da se putem njega dovede u pitanje valjanost jamstvene obveze predstavlja svojevrsni napad na pojam slobode ugovaranja kako se on tradicionalno shvaća i primjenjuje, na kraju to može, ako se provodi nespretno ili u pretjeranom opsegu, utjecati na povjerenje poslovne zajednice u pouzdanost pravnog sustava i može utjecati na tržišne odnose. Ipak, prevladavajući stav je onaj koji, bilo putem zakona ili sudske prakse, u određenim situacijama dopušta intervenciju u ugovor o jamstvu.

U Austriji je naglasak na postojanju velikog dispariteta između financijske imovine jamca i iznosa za kojeg se jamac ugovorom obvezao jamčiti. U tom dijelu austrijska sudska praksa je postupala pod utjecajem

odluka koje su donijeli njemački Ustavni i Vrhovni sud. Tako je austrijski Vrhovni sud donio svoju presudu (27. ožujka 1995. godine - OGH 1 Ob 544/95, SZ 68764) u kojoj je presudio da ugovor o jamstvu može, pod određenim uvjetima, kršiti opće načelo dobre vjere i dobrih poslovnih običaja i na temelju nemoralnosti (Sittenwidrigkeit) biti ništav temeljem čl. 879 ABGB. Postoje tri uvjeta koje je formulirao austrijski Vrhovni sud: 1. mora postojati velik disparitet između vrijednosti imovine jamca i iznosa na kojeg se jamac obvezao temeljem ugovora o jamstvu; 2. mora postojati okolnost koja ukazuje da je postojalo stvarno ograničenje slobodne volje na strani jamca, primjerice kroz oblik obiteljskog pritiska, da je vjerovnik ili glavni dužnik umanjivao ozbiljnost jamstvene obveze, da je jamac prilikom preuzimanja jamstvene obveze bio zatečen (u smislu „unfair surprise“ - nekorektno iznenađenje), ako jamac nije imao bilo kakvog poslovnog iskustva; 3. Vjerovnik je znao za okolnosti pod 1. i 2. ili je imao razloga posumnjati u postojanje takvih okolnosti. S tim u vezi se ukazuje i na praksu banaka na temelju njihovih općih uvjeta poslovanja ili standardiziranih obrazaca ugovora. Naime, banke često znaju na ovaj način „ugovoriti“ da se jamstvena obveza proteže na sve obveze glavnog dužnika, sadašnje ili buduće, koje proizlaze iz kreditnog poslovanja banke i glavnog dužnika (globalno jamstvo - Globalburgschaft). Iz oblasti radnog prava se ističe da su jamstvene obveze koje daju zaposlenici za kreditne obveze ili druge obveze svojih poslodavaca ništavne, uz uvjet da je sklapanje ili održanje ugovora o radu na snazi učinjeno ovisnim od sklapanja ugovora o jamstvu zaposlenika, u korist svog poslodavca. Austrija se izdvojila od većine zemalja time što je u svoj Zakon o zaštiti potrošača nadodala članak 25d u kojemu je zakonski ovlasila sud da u cijelosti otkloni obvezu jamca ili da ju smanji u slučaju kada se, s obzirom na sve okolnosti, utvrdi da postoji nekorektan disparitet između obveze jamca i vrijednosti imovine jamca, uz uvjet da su okolnosti, koje su stvorile disparitet, bile prepoznatljive vjerovniku u vrijeme kada je nastala obveza glavnog dužnika. Time je Austrija među prvima ozakonila sudsku praksu koju su prethodno stvorili njemački Ustavni i Vrhovni sudovi, a malo iza toga i austrijski Vrhovni sud.

Iako su Njemačka i Austrija nama najbliže prema kriteriju sukladnosti pravnog sustava, ipak i sudska i zakonodavna praksa ostalih članica EU-a može biti relevantna.

Francuski sudovi su također razvili sudsku praksu u vezi s ocjenom pravne valjanosti opisanog tipa ugovora o jamstvu. Međutim, ono po čemu se Francuska izdvaja odnosno po čemu je nedvojbeno vodeća unutar EU-a je njezino zakonodavstvo, koje je u odnosu na ostale zemlje obuhvatilo znatno veći broj spornih pitanja, uostalom Francuska je uvela i neke novine na ovom području te općenito prednjači na zakonodavnoj razini zaštite potrošača (kada je u pitanju nacionalna razina). U svom prikazu trojica autora (A-S Barthez, F Family, S Vigneron) navode da je zbog visokog stupnja zaštite koja je postignuta putem sudske prakse i Dutreuil-ov zakona (stupio na snagu 5. veljače 2004.g.) nije vjerojatno da bi vjerovnici sklapali sporazume s onim jamcima za koje je vjerojatno da neće ispuniti preuzete jamstvene obveze zbog nedostatnih financijskih sredstava. Autori tako odmah navode da pravna zaštita jamaca započinje s dostavom informacija koje su kreditori dužni poslati prije sklapanja ugovora o jamstvu (predugovorna obveza informiranja), no zaštita se proteže i na fazu samog potpisivanja ugovora kroz obavezu jamca da rukom potpisuje suglasnost za uvjete jamstva, s time da je sam tekst izjave zakonom propisan, obvezom poštovanja načela proporcionalnosti između vrijednosti imovine jamca i obaveze za koju jamči, nakon sklapanja ugovora o jamstvu uz ispunjenje opisanih zakonskih uvjeta zakonska zaštita se proteže na fazu ispunjenja ugovora, pa je tako propisana obveza vjerovnika dostaviti jamcu obavijest o prvom neplaćanju glavnog dužnika, a propisano je i da se jamca mora obaviještavati o ukupnom iznosu njegove obveze, koja uključuje glavnica i kamate. Dakle, autori zaključuju kako su sudska praksa i Dutreuilov zakon iz 2003. godine razvili visok stupanj zaštite, a postojećem uređenju prigovaraju samo utoliko što smatraju da je zaštita od nekorektnih jamstava raspršena u većem broju zakona iz različitih područja kao što su: ugovorno pravo, potrošačko pravo, obiteljsko pravo, dio kojim se propisuje ugovor o jamstvu, stečajno pravo. Autori ističu kako opće ugovorno pravo i njegov dio kojim se propisuje ugovor o jamstvu imaju danas rezidualnu ulogu u odnosu na potrošačko, obiteljsko i stečajno pravo. Autori iznose i ponešto iznenađujući podatak kako je, prema nekim mišljenjima, upravo ovako visoka razina zaštite imala u jednom trenutku neželjeni učinak. Naime, primijećeno je da su vjerovnici u povećanom stupnju započeli zahtijevati dostavu garancija „na prvi poziv - „on demand“ garancije koje predstavljaju znatno strožu obvezu za potrošače. Međutim, u skladu s praksom brzog i efikasnog zakonskog reguliranja ovih pitanja Francuska je i na ovu pojavu brzo reagirala zakonodavnim putem, tako što je francuski Parlament, uočivši ovaj problem, odmah donio izmjenu Zakona o potrošačima kojom je zabranio korištenje garancija „na prvi poziv“ kod potrošačkih kredita. Karakteristične pojedinosti ove zakonske zaštite su sljedeće:

U predugovornoj fazi, ako kreditor/vjerovnik/ ne dostavi jamcu kopiju ugovora o zajmu onda vjerovnik gubi pravo tražiti od jamca kamate koju mu inače glavni dužnik treba platiti. Nakon što jamac primi kopije ugovora o potrošačkom zajmu i ugovora u jamstvu jamac ima pravo razmisliti o posljedicama svog angažmana, bankarska praksa dopušta jamcu da se povuče iz ugovora o jamstvu u roku od 7 dana od potpisivanja ugovora o jamstvu, što je preuzeto iz općih odredaba o potrošačkim ugovorima, a kada je u pitanju jamstvo za obvezu iz zajma kojim se kreditira kupnja kuće to razdoblje „hlađenja - cooling off period“ iznosi 10 dana. U fazi potpisivanja jamac mora rukom pisati tekst propisan zakonom u kojemu se izrijekom mora navesti ukupan, najviši iznos kojeg se jamac obvezuje platiti vjerovniku, a taj iznos se odnosi na glavnice, kamate i ugovorne kazne. Ova zakonska odredba je stroga i to znači da se prethodno tiskani obrazac ugovora o jamstvu na kojemu bi bila vjerno reproducirana propisana zakonska formulacija, makar da ju jamac takvu i potpiše, ne priznaje kao ispunjenje zakonske obveze, dakle propisani tekst izjave jamac mora, čitav tekst, pisati i potpisati vlastoručno. Ova odredba je toliko stroga da se ne dopušta njezina zamjena bilo kojim drugim načinom potpisivanja, pa je tako kod potpisivanja ugovora o jamstvu nedopušteno sklapanje takvog ugovora u obliku elektronički potpisanog ugovora. Prema tome, da bi ugovor u jamstvu bio valjan on mora biti potpisan isključivo kao uobičajeni, na papiru pisani ugovor, dio teksta mora jamac sam rukom napisati, a maksimalni iznos mora biti napisan riječima i brojevima. Poznato je da je obveza jamstva u svom primarnom obliku supsidijarna, što znači da jamac ima pravo na „beneficium excussionis“, što i naš ZOO propisuje: „Od jamca se može zahtijevati ispunjenje obveze tek nakon što je glavni dužnik ne ispuni u roku određenom u pismenom pozivu (supsidijarno jamstvo)“. Da bi se jamac obvezao kao solidarni dužnik, što je u pravnom i ekonomskom smislu znatno veći stupanj preuzete odgovornosti, prema francuskom zakonodavstvu jamac se primarne supsidijarnosti može na pravno valjan način odreći samo tako da ponovno rukom piše propisani zakonski tekst. Ako rukom napisani tekst jamstvene izjave i tekst odricanja jamca od supsidijarnosti svoje obveze nije točno napisan, što znači ispravno prepisan zakonski tekst riječ po riječ, takav ugovor je ništetan odnosno smatra se da ugovor o jamstvu nije ni sklopljen. Navedene odredbe su stvar primijenjene psihologije te se očito, utemeljeno na praksi, smatra da će svatko tko prilikom vlastoručnog prepisivanja zakonskog teksta, koje oduzima određeno vrijeme, postati svjestan važnosti obveze koju preuzima, čime se sprječava olako preuzimanje jamstvenih obveza, bez puno svijesti o stvarnim posljedicama takve odluke.

I kada se radi o ispunjenju valjano potpisanog ugovora o jamstvu francuski zakonodavac štiti jamca i tijekom trajanja tog ugovora, dakle u fazi njegovog ispunjenja. Prethodno je rečeno da kod ugovora o jamstvu kod kojeg vjerovnik koji ulazi u kategoriju kreditne institucije, a jamac u kategoriju fizičke osobe, jamac mora biti informiran već o prvom slučaju u kojemu glavni dužnik nije ispunio svoju obvezu („default“), a ako jamac ne bi bio tako informiran onda on u takvoj situaciji više nema obvezu platiti vjerovniku kamate niti ugovorne kazne koje bi dospijevale u razdoblju od dana prvog neplaćanja (npr. prvog neplaćenog anuiteta) sve do datuma kada jamac primi informaciju o takvom neplaćanju. Dodatno, kreditna institucija mora informirati jamca jednom godišnje, prije 31. ožujka, o iznosu preostale glavnice i kamata plativih do 31. prosinca prethodne godine. Kod jamstva koje nije vremenski ograničeno, zajmodavac mora informirati jamca o mogućnosti otkazivanja ugovora.

Francuski sudovi su još od 1989. godine utvrđivali postoji li velika disproporcija između prihoda/imovine jamca i danog osiguranja i ta sudska praksa je u međuvremenu pretočena u tekst Zakona o potrošačima (L 313-109). Ova disproporcija mora postojati na dan kada je ugovor o jamstvu sklopljen i na dan kada je jamac pozvan na plaćanje, a disproporcija mora biti znatna, sam test je objektivan, što znači da se kod toga ne vrši evaluacija dobre ili loše vjere ili krivnje. Primjera radi, takva, evidentna disproporcija postoji u slučaju kada je jamac nezaposlen na dan potpisivanja ugovora o jamstvu, ili kada je dug 21.342 EUR-a a nijedan od dva jamca nema nikakvu nekretninu, dok jedan mjesečno zarađuje 1,000 EUR- a, a drugi 717 EUR-a.

Mislim da primjeri iz ovih nekoliko karakterističnih pravnih sustava pokazuju kako ima temelja razmišljati o nadopuni sudske prakse, kasnije eventualno i dopunama zakona s obzirom da i kod nas ima sve više ovakvih predmeta. Uostalom, poželjno je da naše zakonodavstvo i sudska praksa u bitnim crtama budu u skladu ne samo s EU pravom i odlukama sudova EU-a nego i s nacionalnom praksom zemalja članica EU-a u dijelu koji se tiče one nadležnosti koja je i dalje ostala na razini država članica. U ovom slučaju se pravo EU-a i prikazane nacionalne prakse nadopunjuju i one idu za postizanjem cilja kojim se želi postići što veći stupanj odgovornog kreditiranja („responsible lending“).

Literatura:

1. "Regulating Unfair Banking Practices in Europe- The Case of Personal Suretyships", urednici: Aurelia Colombi Ciacchi i Stephen Weatherhill, više autora, izdavač: Oxford University Press, 2010;
2. The Law of Contracts and Restitution: A Comparative Introduction, autori: B.S.Markesinis, W. Lorenz, G. Danemann, izdavač: Clarendon Press-Oxford, 1997.g.
3. Personal Debt in Europe- The Eu Financial Market and Consumer Insolvency, autori: Federico Feretti i Daniela Vandone, izdavač: Cambridge University Press, 2019.g

Prof. dr. sc. Aleksandra Maganić*

NOVI ZAKON O IZVANPARNIČNOM POSTUPKU

1. UVOD

Stupanjem na snagu Zakona o izvanparničnom postupku¹ Hrvatska se pridružuje pravnim sustavima koji izvanparničnu materiju uređuju posebnim zakonskim odredbama.² Osim što je na taj način izražena pravno-politička volja zakonodavca da se na moderan i nov način u Hrvatskoj urede izvanparnični postupci, općim uređenjem, koje bi trebalo zamijeniti sve nedoumice do kojih je dovela primjena pravnih pravila Zakona o vanparničnom postupku Kraljevine Jugoslavije iz 1934. godine,³ u posebnoj dijelu ZIP-a uređeni su i pojedini posebni izvanparnični postupci.

Međutim, osnovni prigovor novom zakonskom uređenju jest potpuni izostanak uređenja stvarnopravnih izvanparničnih postupaka (uređenje međa, razvrgnuće suvlasništva, uređenje odnosa između etažnih vlasnika i nužni prolazi). Ovakvo, pravno neodrživo stanje u postupcima pokrenutim nakon stupanja na snagu ZIP-a dovest će stranke, punomoćnike i sudove u nezavidnu situaciju potpunog pravnog vakuuma, bez ikakve mogućnosti popunjavanja novonastalih pravnih praznina. Šteta što se golemi potencijal koji je u zakonodavnom smislu u stvarnopravnim izvanparničnim postupcima u Hrvatskoj postojao 2023. godine nije iskoristio. Riječ je o najčešćim izvanparničnim postupcima kompleksne problematike koje se trenutno nalaze u potpunoj pravnoj neizvjesnosti.

---

* Prof. dr. sc. Aleksandra Maganić, redovna profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 3, e-mail: amaganic@pravo.hr

¹ Zakon o izvanparničnom postupku (Narodne novine, br. 59/23), u daljnjem tekstu: ZIP, u najvećem dijelu stupio je na snagu 10. lipnja 2023. godine. Odredbe čl. 52. i 56. koje se odnose na sudjelovanje javnog bilježnika u postupcima u povodu prijedloga za sporazumno uređenje međa i sporazumnog razvrgnuća suvlasništva (čl. 52.) te postupku proglašenja nestale osobe umrlom i dokazivanja smrti (čl. 56.) te odredbe o sudskom poništaju (amortizaciji) isprava (čl. 101-116) stupile su na snagu 1. rujna 2023 (čl. 123. ZIP-a).

² Primjerice, Zakon o nepravdom postupku Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 16/19), u daljnjem tekstu: ZNP Slovenije. U Srbiji je u primjeni Zakon o vanparničnom postupku koji je donesen još za vrijeme bivše Jugoslavije i noveliran više puta – Zakon o vanparničnom postupku Republike Srbije (Službeni glasnik SRS 25/82, 48/88 i Službeni glasnik RS 46/95, 18/05, 85/12, 45/13, 55/14, 6/15, 106/15, 14/22), u daljnjem tekstu: ZVP Srbije. U Bosni i Hercegovini primjenjuje se Zakon o vanparničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH 2/98, 39/04, 73/05, 80/14, 11/21), u daljnjem tekstu: ZVP FBiH.

³ Zakon o sudskom vanparničnom postupku Kraljevine Jugoslavije (Službene novine Kraljevine Jugoslavije, br. 45/34), u daljnjem tekstu: ZVP 34. U Hrvatskoj su se odredbe ovog Zakona primjenjivale kao pravna pravila na temelju Zakona o primjeni pravnih pravila donesenih prije 6. travnja 1941. (Narodne novine, br. 73/91), u daljnjem tekstu: ZNPP. Naime, sukladno čl. 1. ZNPP-a pravni propisi (zakoni, uredbе, naredbe, pravilnici i dr.) koji su bili na snazi na dan 6. travnja 1941. godine primjenjivat će se u Republici Hrvatskoj kao pravna pravila, ako su sukladno posebnim propisima, do dana stupanja na snagu ovoga zakona, primjenjivana u Republici Hrvatskoj. Daljnja pretpostavka za primjenu pravnih pravila jest da je riječ o odnosima koji nisu uređeni važećim propisima Republike Hrvatske ako su u skladu s Ustavom i zakonima Republike Hrvatske (čl. 2. ZNPP).

2. STRUKTURA ZAKONA O IZVANPARNIČNOM POSTUPKU

Struktura ZIP-a određena je idejom podjele zakona na opće odredbe i pojedine posebne izvanparnične postupke. Tako prvi dio zakona naslovljen opće odredbe obuhvaća osnovne odredbe (Glava I.), postupak (Glava II.) i javne bilježnike u izvanparničnom postupku (Glava III.). Drugi dio ZIP-a naslovljen posebni postupci sadrži postupak proglašenja nestale osobe za umrlu i dokazivanje smrti (čl. 54.-67.), postupak dobrovoljne prodaje i procjene (čl. 68.-76. ZIP), sudski i javnobilježnički polog (čl. 77.-100.), sudski poništaj (amortizacija) isprava (čl. 101.-116.) te postupke imenovanja, određivanja rokova i druge radnje (čl. 117.-118.). Treći dio ZIP-a odnosi se na prijelazne i završne odredbe (čl. 119.-123).

Osnovna obilježja općeg izvanparničnog uređenja Hrvatske u usporedbi s općim uređenjima pojedinih država iz regije (Bosna i Hercegovina, Srbija) pokazuju da je u Hrvatskoj prihvaćen znatno opsežniji i detaljniji pristup u općem uređenju (53 članka općeg uređenja ZIP-a nasuprot 28 članaka ZVP-a FBiH), jer su upravo ti kriteriji bili presudni za reformu germanskih pravnih uređenja Austrije i Njemačke⁴, koja smo kao ideal modele slijedili.

Naime, austrijska i njemačka doktrina i sudska praksa je kao jedan od izrazitih deficita izvanparničnog uređenja prije provedene reforme smatrala nedostatna pravila općeg uređenja.⁵ Zbog toga je nakon provedene reforme došlo do znatnog proširenja i detaljnijeg uređenja upravo tih odredbi. Razlog tome treba potražiti i u zahtjevima primjene postulata pravičnog suđenja u izvanparničnom postupku. U tom smislu iznimno je bilo važno pojmovno odrediti pojam stranke u izvanparničnom postupku i procesna prava koja ona uživa, odrediti načela primjenjiva u tim postupcima, urediti dostavu, zastupanje, troškove postupka, vrste odluka koje se u postupku donose i njihove učinke te pravne lijekove.

Međutim, ako poseban dio ZIP-a usporedimo s nekim drugim nacionalnim pravnim uređenjima iz regije, poput slovenskog, očigledne su velike razlike. Neke od tih razlika određene su specifičnostima razvoja hrvatskog izvanparničnog prava, neke nerazumijevanjem smisla i svrhe pojedinih izvanparničnih postupaka od strane zakonodavca, a neke pokušajima iznalaženja nekih novih naprednijih rješenja.

Tako posebni dio slovenskog ZNP-a obuhvaća postupak lišenja i vraćanja poslovne sposobnosti, postupak produljenja i prestanka produženog roditeljskog prava, postupak za pridobivanje potpune poslovne sposobnosti maloljetnika koji je postao roditelj, postupak za oduzimanje i vraćanje roditeljskog prava, postupak za ograničenje roditeljskog prava u upravljanju djetetovom imovinom. Osim toga, posebni dio ZNP-a obuhvaća postupak za proglašenje nestale osobe za umrlu i dokazivanje smrti, postupak utvrđivanja naknade, postupak za procjenu i prodaju stvari, postupak u stambenim (etažnim) stvarima, postupak za uređenje odnosa između suvlasnika, postupak za diobu stvari i zajedničke imovine, postupak uređenja međa, postupak za dozvolu nužnog prolaza, postupak sastavljanja i ovjere isprave, postupak čuvanja isprava, postupak za amortizaciju (poništaj) isprava i sudski polog.

Sukladno tome, slovenski ZNP sadrži cijeli niz obiteljskih i statusnih stvari koje se ZIP-om ne uređuju, budući da su ti postupci u Hrvatskoj uređeni Obiteljskim zakonom.⁶ U potpunosti je izostalo i uređenje stvarnopravnih izvanparničnih postupaka, doduše bez jasnog razloga. U odnosu na posljednji sastanak Radne skupine za izradu Nacrta Zakona o izvanparničnom postupku u srpnju 2022. i konačnu zakonsku verziju, nestala su i pravila o statusnim stvarima trgovačkih društava i registarske stvari, koja su se po uzoru na njemački FamFG (§§ 374-409 FamFG)⁷ željela integrirati u zakonski tekst.

⁴ U Austriji je reforma izvanparničnog prava provedena donošenjem Zakona o izvanparničnom postupku -Außerstreitgesetz (BGBl I. Nr. 111/2003), AußStrG. Zakon je donesen 13. studenog 2003, a 1. siječnja 2005. stupio je na snagu. Opće uređenje obuhvaća 80-tak paragrafa.

Tako i njemački Zakon o postupku u obiteljskim stvarima i stvarima izvanparnične sudbenosti – Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. 12. 2008. (BGBl I S. 2586, 2587) das zuletzt durch Artikel 9a des Gesetzes vom 19. Juni 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 155) geändert worden is, u daljnjem tekstu: FamFG. Zakon je stupio na snagu 1. rujna 2009., a sadrži čak 110 paragrafa općeg dijela.

⁵ Rechberger, Walter H., Klicka, Thomas (Hrsg.) AußStrG Außerstreitgesetz, Kommentar, Verlag Österreich, Wien, 2021., Einleitung, XLVIII.

⁶ Obiteljski zakon (Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23), u daljnjem tekstu: ObZ.

⁷ Opširnije vidi Keidel. Theodor, FamFG, Kommentar zum Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit, C.H. Beck, München, 2020. str. 2609-2967.

S druge strane, postupak proglašenja nestale osobe za umrlu i dokazivanje smrti koji je bio uređen zakonskim aktom iz 1974.⁸ postao je sastavni dio posebnih postupaka koje uređuje ZIP (čl. 54.-67.).

3. OSNOVNE ODREDBE

S obzirom na sadržajnu ograničenost ovoga rada, u dijelu koji se odnosi na osnovne odredbe ZIP-a upozorit ćemo na nekoliko ključnih stvari koje se odnose na predmet Zakona, odgovarajuću primjenu odredbi zakona kojim se uređuje parnični postupak, stranke i punomoćnike.

3.1. PREDMET ZAKONA

Prema čl. 1. st. 1. ZIP-a u rješavanju izvanparničnih stvari sudjeluje sud i javni bilježnik. Podjela nadležnosti na taj način proizlazi iz solidnih rezultata koje su javni bilježnici kao povjerenici sudova ostvarili u ostavinskom postupku (čl. 240.-252. Zakona o nasljeđivanju⁹) te ideje o tome da bi javni bilježnici trebali sudjelovati u postupku rasterećenja pravosuđa rješavanjem drugih izvanparničnih nespornih stvari. Naime, izradi Nacrta ZIP-a prethodio je Nacionalni plan oporavka i otpornosti¹⁰ koji je predvidio reformu izvanparničnog postupka kroz odgovarajuće normativne izmjene. U obrazloženju reformskih nastojanja navedeno je da je opći propis kojim se uređivao izvanparnični postupak zastario i u pojedinim dijelovima bio neprimjenjiv, da su se od njegova donošenja do danas razvili posebni izvanparnični postupci te da je bilo potrebno donijeti novi propis, koji će smanjiti formalne strogosti, učiniti postupak fleksibilnijim i omogućiti brži postupak. Kao odgovor na navedene probleme istaknulo se da će se uređenjem pravila izvanparničnog postupka stvoriti uvjeti za njegovu modernizaciju, olakšati građanima pristup sudu, osigurati kvalitetnu i transparentnu pravnu zaštitu te eliminirati pravnu nesigurnost. Reforma se namjeravala provesti i povjeravanjem rješavanja svih nespornih izvanparničnih postupaka javnim bilježnicima kao povjerenicima suda. Analizom je bilo utvrđeno da postoji najmanje 4.500 takvih predmeta godišnje (sporazumni razvodi braka, ovjere ugovora o doživotnom uzdržavanju, amortizacija isprava, postupci osnivanja i obnove zemljišnih knjiga).

S obzirom na to da prema čl. 1. st. 1. ZIP-a sud i javni bilježnik postupaju u rješavanju izvanparničnih stvari kada je to ovim ili drugim Zakonom koji sadrži odredbe o izvanparničnom postupku određeno, prihvaćen je legalni kriterij. Drugim riječima, u prosudbi o tome hoće li se neka stvar rješavati po pravilima parničnog ili izvanparničnog postupka ključno je što je o tome propisao zakonodavac.¹¹

Primjerice, o visini naknade za izvlaštenu nekretninu prema slovenskom ZNP-u odlučuje sud u izvanparničnom postupku kad je zakonom određeno da se o naknadi odlučuje u izvanparničnom postupku (čl. 137). Osim toga ZNP određuje da se postupak pokreće na prijedlog korisnika naknade ili obveznika naknade ako između sudionika nije postignut sporazum o visini naknade (čl. 138.). Sukladno navedenim odredbama o visini naknade za izvlaštenu nekretninu, kada su ispunjene zakonom propisane pretpostavke odlučuje sud u izvanparničnom postupku.

Nasuprot tome, u Hrvatskoj prema Zakonu o izvlaštenju i određivanju naknade¹² za izvlaštenu nekretninu vlasniku pripada novčana naknada u visini tržišne vrijednosti nekretnine (čl. 11. st. 1.) Tržišna vrijednost nekretnine je vrijednost nekretnine koja se izražava sukladno čl. 25. st. 2. ovog Zakona (čl. 47. st. 1. ZION-a). Vrijednost nekretnine za koju se predlaže izvlaštenje izražava se u novcu na temelju procjemenog elaborata stalnog sudskog vještaka za procjenu nekretnina ili stalnog sudskog procjenitelja, izrađenog primjenom zakona kojim je uređena procjena vrijednosti nekretnina, kao tržišna vrijednost nekretnine u vrijeme izrade toga elaborata (čl. 25. st. 2. ZION-a). Dakle, o visini naknade ne odlučuje sud u izvanparničnom postupku odnosno o istom pitanju moguće je da nacionalni zakonodavci imaju različit pristup i u odnosu na tijela koja

⁸ Zakon o proglašenju nestalih osoba umrlima i dokazivanje smrti (Narodne novine, br. 10/74).

⁹ Zakon o nasljeđivanju (Narodne novine, br. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 41/19), u daljnjem tekstu: ZN.

¹⁰ Nacionalni plan oporavka i otpornosti za Republiku Hrvatsku 2021-2026. od srpnja 2021., Vlada RH, dostupno na: <https://planoporavka.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Plan%20oporavka%20i%20otpornosti%2C%20srpanj%202021..pdf?vel=13435491>, stanje od 25. listopada 2023., str. 734.

¹¹ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004, str. 53.

¹² Zakon o izvlaštenju i određivanju naknade (Narodne novine, br. 74/14, 69/17, 98/19), u daljnjem tekstu: ZION.

odlučuju o tome i u odnosu na vrstu postupka u kojem će se o tome odlučivati. Naravno, moguće je da u različitim vremenskim stadijima kriteriji o tome tko će odlučivati o visini naknade za izvlaštenu nekretninu i na koji način bude različiti.

Hoće li se o nekoj stvari odlučivati u parničnom ili izvanparničnom postupku, osim o volji zakonodavca, može ovisiti i o konkretnim okolnostima pojedinog slučaja. Osim toga, vođenje postupka u okviru različitih procedura, pravno-posljedično može uzrokovati različito vrednovanje rezultata toga postupka.

S tim u vezi, Ustavni sud Republike Hrvatske se u jednoj, relativno novoj odluci¹³ očitovao o tome od kakvog je značaja bilo postupanje podnositeljice ustavne tužbe koja je u postupku koji je prethodio podnijela prijedlog za utvrđivanje izvanbračne zajednice između nje i pokojnog izvanbračnog supruga radi ostvarivanja prava na obiteljsku mirovinu.

Naime, prema čl. 22. st. 3. Zakona o mirovinskom osiguranju¹⁴ članom obitelji smatra se i izvanbračni drug koji je s osiguranikom ili s korisnikom mirovine do njegove smrti živio u zajedničkom kućanstvu najmanje tri godine. Status izvanbračne zajednice utvrđuje se u izvanparničnom sudskom postupku.

Podnositeljica je 16. veljače 2015. Općinskom sudu u Gospiću podnijela prijedlog da se u izvanparničnom postupku utvrdi postojanje izvanbračne zajednice između nje i pok. Ivica Jelića radi ostvarivanja prava na obiteljsku mirovinu. Budući da su se protustranke, nasljednici pok. Ivica Jelića, protivili navedenom prijedlogu postupak je nastavljen kao parnični. Prvostupanjski sud je odbio tužbeni zahtjev podnositeljice. Županijski sud u Zagrebu je povodom žalbe podnositeljice ukinuo prvostupanjsku presudu ocijenivši osnovanim prigovorom *“da nije jasno na temelju kojih izvedenih dokaza i isprava koji se nalaze u spisu je prvostupanjski sud zaključio da tužiteljica i sada pokojni Ivica Jelić nisu bili u izvanbračnoj zajednici”*.

U ponovljenom postupku saslušani su svjedoci te su stranke sklopile sudsku nagodbu kojom je utvrđeno postojanje izvanbračne zajednice. Podnositeljica se ujedno odrekla nasljedstva iza pok. Ivica Jelića utvrđenog rješenjem o nasljeđivanju kao i eventualno naknadno pronađene imovine.

Nakon toga, podnositeljica je prvostupanjskom upravnom tijelu podnijela zahtjev za priznanje prava na obiteljsku mirovinu iza pok. Ivica Jelića. Prvostupanjskim rješenjem zahtjev podnositeljice odbijen je jer je člankom 22. stavkom 3. Zakona o mirovinskom osiguranju propisano da se status izvanbračne zajednice utvrđuje u izvanparničnom sudskom postupku. I drugostupanjsko tijelo utvrdilo je da je pobijano rješenje pravilno i na zakonu osnovano te da ne postoji zakonska mogućnost za usvajanje žalbenih navoda i donošenje drugačijeg rješenja u ovoj upravnoj stvari.

Protiv navedenog drugostupanjskog rješenja podnositeljica je podnijela tužbu Upravnom sudu u kojoj je istaknula da *“vođenje izvanparničnog postupka u konkretnom slučaju nije bilo moguće jer su se nasljednici pok. Ivica Jelića zbog svojih imovinskih interesa protivili utvrđivanju izvanbračne zajednice”* te je stoga *“jedini način utvrđivanja bračne zajednice bio vođenje parnice.”* Upravni sud usvojio je tužbeni zahtjev podnositeljice, poništio nižestupanjska rješenja te priznao podnositeljici pravo na obiteljsku mirovinu.

Međutim, Visoki upravni sud je povodom žalbe tuženika ukinuo presudu Upravnog suda te odbio tužbeni zahtjev istaknuvši da je *“Sudska nagodba poseban građanskopravni ugovor i parnična radnja stranaka, kojim one, u strogo formalnom postupku pred sudom, uređuju svoje međusobne odnose, kojima mogu slobodno raspolagati tako da ona stvara određene procesno pravne učinke po kojima se razlikuje od izvansudske nagodbe. Sudskom nagodbom stranke mogu urediti svoje građanskopravne odnose, ali ne i statusna pitanja (poništenje braka, razvod braka, ništavost braka, utvrđenje izvanbračne zajednice i dr.). O tim pitanjima, odluku donosi nadležni sud u formi presude ili rješenja, ako se postupak vodi prema pravilima izvanparničnog postupka (članak 22. stavak 3. ZOMO-a). Tužiteljica je stoga bila dužna priložiti pravomoćno rješenje redovnog suda donesenog u izvanparničnom postupku kojim se deklarira (utvrđuje) da je s pokojnim Ivicom Jelićem do njegove smrti živjela u zajedničkom domaćinstvu najmanje tri godine. S obzirom da takav dokaz nije priložila uz zahtjev, nije adekvatnim dokaznim sredstvom dokazala da je bila član obitelji pokojnog korisnika invalidske mirovine Ivica Jelića.”*

Konačno, Ustavni sud Republike Hrvatske je odlučujući u povodu ustavne tužbe podnositeljice prihvatio ustavnu tužbu, ukinuo odluku Visokog upravnog suda RH¹⁵ te predmet vratio Visokom upravnom sudu

---

¹³ Odluka Ustavnog suda RH U-III-3295/2020. od 29. lipnja 2023.

¹⁴ Zakon o mirovinskom osiguranju (Narodne novine, br. 57/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21 i 119/22), u daljnjem tekstu: ZOMO.

¹⁵ Odluka Visokog upravnog suda RH br. broj: Usž-2428/19-3 od 5. svibnja 2020.

Republike Hrvatske na ponovni postupak. U obrazloženju svoje odluke Ustavni sud je istaknuo da „*primjećuje da je u razmatranom slučaju Upravni sud ocijenio da je podnositeljica pravomoćnom i ovršnom sudskom nagodbom dokazala da je bila u izvanbračnoj zajednici stoga joj treba priznati prava iz mirovinskog osiguranja. Suprotno tome Visoki upravni sud je strogo formalistički primjenjujući odredbu članka 22. stavka 3. ZOMO-a ostao pri stajalištu da je u slučaju podnositeljice jedino adekvatno dokazno sredstvo pravomoćno sudsko rješenje done-seno u izvanparničnom postupku. Pri tome Visoki upravni sud nije ni pokušao sagledati učinke svoga tumačenja odnosno primjene prava na slučaj podnositeljice u svjetlu činjenice da je pred nadležnim sudom pokrenut izvanparnični postupak u skladu s člankom 22. stavkom 3. ZOMO-a te da se okolnost što je postupak okončan sudskom nagodbom, a ne rješenjem u izvanparničnom postupku ne može pripisati krivnji podnositeljice niti se navedeno može tumačiti na njezinu štetu. Na taj način Visoki upravni sud je u okolnostima konkretnog slučaja koje su očito zahtijevale sagledavanje podnositeljčinog slučaja u cjelini i u svjetlu njegovih osobitih okolnosti pretjerano forma-lističkim pristupom primijenio materijalno pravo na štetu podnositeljice.*“

ZIP propisuje da će se opće odredbe Zakona primjenjivati na sve izvanparnične postupke osim ako odredbama ovoga Zakona kojima se uređuju posebni postupci ili drugim zakonom koji sadrži odredbe o izvanparničnom postupku nije drukčije određeno (čl. 1. st. 2.). Doseg ove odredbe treba shvaćati na način da će opće odredbe biti pravni izvor za sve posebne postupke obuhvaćene ZIP-om, ali i druge posebne izvanparnične postupke uređene posebnim zakonom. Stoga bi se ovo pravilo odnosilo i na odredbe ObZ-a kojima su već uređeni posebni izvanparnični postupci. Ipak, čini se da bi između pravila *lex posterior derogat legi priori* i *lex specialis derogat legi generali* trebalo optirati za potonju maksimu. Specijalna uređenja imala bi prednost odnosno primjenjivala bi se u posebnoj izvanparničnoj stvari čak i kada bi bila starija od općeg uređenja.¹⁶ Zbog toga će nova rješenja općeg uređenja ZIP-a biti tek potencijalni izvor za posebne statusne i obiteljske izvanparnične postupke, samo onda kada ta pitanja nisu uređena posebnim zakonom. Dakle, neka potencijalna usklađenja ili čak modernija unapređenja statusnih i obiteljskih izvanparničnih postupaka moralo bi se prepustiti intervencijama u tekst ObZ-a.¹⁷

Određivanje parnice kao presumirane metode pravne zaštite¹⁸ nije opravdano u stvarima koje nisu spor-ne pravne prirode. Zbog toga je ZIP-om uz legalni kriterij iz čl. 1. st. 1. propisan kriterij pravne prirode spora iz čl. 1. st. 3. koji određuje da će se primjenom općih odredaba ovoga Zakona rješavati i građanskopravne stvari iz nadležnosti sudova za koje nije izriekom određeno da će se rješavati po pravilima nekog drugog postupka ako bi to odgovaralo pravnoj prirodi tih stvari. Riječ je o dopunskom kriteriju koji postoji i prema slovenskom izvanparničnom uređenju prema čl. 1. st. 2. ZNP-a.

3.2. ODGOVARAJUĆA PRIMJENA ODREDABA ZAKONA KOJIM SE UREĐUJE PARNIČNI POSTUPAK

Čl. 2. ZIP-a određeno je da se na pitanja koja nisu uređena ovim Zakonom na odgovarajući način primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje parnični postupak, ako ovim Zakonom ili drugim zakonom koji sadrži odredbe o izvanparničnom postupku nije drukčije određeno. Na taj način u izvanparničnom postupku je prihvaćena opća odgovarajuća primjena odredbi Zakona o parničnom postupku.¹⁹ Međutim, pravila parničnog procesnog prava neće se uvijek moći doslovno primjenjivati, već samo na odgovarajući način, u skladu s posebnom pravnom prirodom izvanparničnog postupka.²⁰ Pored toga, ZIP se u pojedinim odredbama izriekom poziva na primjenu točno određenih odredbi parničnog postupka koje će se primjenjivati u izvanparničnom postupku.

¹⁶ Rechberger, op. cit. (bilj. 5), str. 13.

¹⁷ O pitanjima primjene ZIP-a u obiteljskim stvarima opširniji vidi Aras Kramar, Slađana, Primjena Zakona o izvanparničnom postupku u obiteljskim predmetima, Zbornik radova IX. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2023., str. 153.-171.

¹⁸ Triva; Dika, op. cit. (bilj. 11), str. 3.

¹⁹ Zakon o parničnom postupku (Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22), u daljnjem tekstu: ZPP.

²⁰ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, Izvanparnično procesno pravo, Pravni fakultet Zagreb, Zagreb, 1982., str. 19.

Ovakvom uređenju prethodila je primjena pravnih pravila ZVP-a 34 kojom je bila propisana odgovarajuća supsidijarna primjena pravila parničnog postupka (§ 21. st. 1.). Ipak, unatoč tome što su na taj način ostvareni određeni pozitivni učinci u izvanparničnom postupku u Hrvatskoj, jer su pomogli u prevladavanju ozbiljnih deficita zastarjelih odredbi ZVP-a 34, istovremeno su doveli i do nekritične primjene pravila parničnog procesnog prava u izvanparničnom postupku.

Naime, taj proces koji je prethodio donošenju ZIP-a kojeg smo nazvali ZPP-izacijom izvanparničnih postupaka uključivao je čestu i gotovo uobičajenu primjenu pravila parničnog postupka, bez obzira na to o kakvoj je pravnoj prirodi spora bilo riječ. Primjerice, postupak lišenja poslovne sposobnosti pokrenut radi ostvarivanja pravne skrbi nad osobom koja nije u stanju brinuti se za svoja prava i interese (i radi zaštite te osobe, ali i radi zaštite društva od te osobe) obustavljen je primjenom pravila parničnog postupka o presumiranom povlačenju tužbe (čl. 295. st. 2. ZPP-a²¹). Naime, iz postupanja Centra za socijalnu skrb koji je podnio prijedlog za lišenje poslovne sposobnosti i izostanka obiju stranke izvedena je presumpcija o povlačenju prijedloga, zanemarišući pritom da je riječ o postupku u kojem je sud ovlašten primjenjivati istražno načelo znatno šire.²²

Kako bi se izbjegle slične pogreške u praksi, ZIP izriječno određuje koja će se pravila primjenjivati u dispozicijskim postupcima, pokrenutim prijedlogom stranke i oficijelnim postupcima, pokrenutim po službenoj dužnosti. Tako je u čl. 8. st. 2. ZIP-a propisano da se na zastupanje stranaka putem punomoćnika u izvanparničnom postupku na odgovarajući se način primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje parnični postupak. Ili u čl. 11. st. 2. ZIP određuje da će se prijedlog kojim se pokreće postupak, osim ako se odmah ne odbaci, dostaviti, prema odredbama zakona kojim se uređuje parnični postupak o dostavi tužbe.

U ZIP-u se isprepliću određena samostalna rješenja izvanparničnih postupaka s rješenjima koja su određena pravilima parničnog postupka. U pravilu će se maksime koje vrijede u parničnom postupku primjenjivati u dispozicijskim izvanparničnim postupcima koji se pokreću prijedlogom stranke. Primjerice, u tim postupcima sud koji utvrđuje činjenice i izvodi dokaze na odgovarajući način primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje parnični postupak (čl. 17. st. 3. ZIP-a) u smislu primjene dominantno raspravnog načela. Osim toga ZIP propisuje da se na prekid izvanparničnog postupka na odgovarajući način primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje parnični postupak (čl. 21. st. 1.) ili da u izvanparničnom postupku stranke mogu sklopiti sudsku nagodbu uz odgovarajuću primjenu odredaba zakona kojim se uređuje parnični postupak (čl. 22.).

Nasuprot tome, u oficijelnim postupcima sud može prekinuti postupak nastaviti rješenjem po službenoj dužnosti (čl. 21. st. 4. ZIP), a može izvoditi dokaze i prikupljati obavijesti ako se stranke tome protive, ako važne činjenice među strankama nisu sporne, ako opravdano posumnja u postojanje činjenice koja se zakonski predmnijeva kad je dopušteno dokazivati protivno te ako posumnja postoji li činjenica za koju se uzima da je općepoznata (čl. 23. st. 2. ZIP-a).

3.3. STRANKE

Pojmovno određenje stranke u izvanparničnom postupku jedan je od središnjih problema izvanparničnog prava. Za razliku od parničnog dvostranačkog postupka u kojem sudjeluju stranke s antagonističkim interesima, izvanparnični postupak može biti jednostranački, dvostranački ili pak višestranački. Definiranje stranke u izvanparničnom postupku od iznimnog je značaja za ostvarivanje njezinih procesnih prava. Naime, onaj tko je određen strankom ima pravo biti obaviješten o tijeku postupka, svim radnjama koje se u postupku poduzimaju, biti saslušan i izjasniti se o navodima protustranke, pozivan na ročišta. Osim toga, stranka ima pravo podnijeti pravni lijek protiv odluka donesenih u postupku. Sva navedena prava moraju biti osigurana za stranku, jer se u izvanparničnom postupku primjenjuju postulati pravičnog suđenja, a stranka mora biti aktivan sudionik tijekom procesa.

---

²¹ Ako s ročišta za glavnu raspravu neopravdano izostanu obje stranke ili kao s ročišta neopravdano izostane tužitelj, a tuženik se ne upusti u raspravljanje, smatrat će se da je tužitelj povukao tužbu (čl. 295. st. 2. ZPP).

²² O neodgovarajućoj primjeni odredbi ZPP-a u izvanparničnom postupku opširnije vidi Maganić, Aleksandra, Novine u izvanparničnom pravu u Republici Hrvatskoj, Zbornik radova 19. međunarodno savjetovanje Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, Neum 9. i 10. lipnja 2022., Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, Mostar, 2022., str. 153-171.

Zbog svega navedenog, pojam stranke ponajprije je određen u formalnom smislu, s obzirom na tko je podnio prijedlog za pokretanje izvanparničnog postupka (predlagatelj) i koga je predlagatelj kao protustranku u tom postupku naznačio (čl. 5. st. 1. t. 1. i 2. ZIP-a). Takvo određenje stranke je relativno jednostavno.

No osim određenja pojma stranke u izvanparničnom postupku u formalnom smislu, s obzirom na posebnu pravnu prirodu izvanparničnog postupka i vrlo široki krug osoba kojih se odluka donesena u izvanparničnom postupku može ticati, odnosno na čija se prava i pravne interese ona može odnositi, pojam stranke u izvanparničnom postupku ZIP određuje i u materijalnom smislu. Zbog toga je stranka u izvanparničnom postupku i osoba na čiji bi pravni položaj mogla izravno utjecati odluka čije se donošenje predlaže ili odluka koju sud predlaže ili odluka koju sud, u povodu prijedloga ili po službenoj dužnosti, može donijeti odnosno osoba na čiji bi pravni položaj mogla izravno utjecati neka druga radnja poduzeta u postupku (čl. 5. st. 1. t. 3. ZIP-a). Primjerice, relativno široko određenje ZN-a „druge osobe koje ostvaruju neko pravo iz ostavine“ obuhvaća oporukom osnovanu zakladu (čl. 46.), druge korisnike prema oporuci ako su ovlašteni tražiti ispunjenje u njoj sadržanih naloga (čl. 47. i 49.), oporučiteljeve vjerovnike (čl. 52 i 140) te izvršitelje oporuke i skrbnika ostavine u svezi njihovih zahtjeva za isplatu naknade troškova i primjerene nagrade za trud (čl. 62. st. 2., čl. 128. st. 5.). Općina ili grad na koje prelazi ošasna imovina u ostavinskom postupku imaju položaj nasljednika.²³

Konačno pojmom stranke u izvanparničnom postupku obuhvaćena je i stranka na temelju zakona koja je definirana kao svaka osoba, tijelo, organ društva ili oblik udruživanja koji se na temelju ovoga Zakona ili drugog zakona koji sadrži odredbe o izvanparničnom postupku mogu ili trebaju uključiti u postupak (čl. 5. st. 1. t. 4. ZIP-a).

S druge strane, strankom se neće smatrati osoba ili tijelo koji su po zakonu dužni dostaviti sudu određenu odluku ili drugi pravni akt ili ga na drugi način obavijestiti o postojanju razloga za pokretanje izvanparničnog postupka po službenoj dužnosti, osim ako ne ispunjava uvjete za postojanje stranke (čl. 5. st. 2. ZIP-a). Primjerice, sud pred kojim se vodi prekršajni ili kazneni postupak, državni odvjetnik, kao i policija dužni su o pokretanju postupka u vezi s povredom nekoga djetetova prava ili o noćnim izlascima djeteta mlađeg od šesnaest godina u roku od dvadeset i četiri sata obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb prema prebivalištu, odnosno boravištu djeteta (čl. 132. st. 4. ObZ-a). Međutim dostava tih informacija ne čini ih podnositeljem prijedloga u postupku vođenom radi određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.

3.4. PUNOMOĆNICI

Prema čl. 8. ZIP-a stranke mogu poduzimati radnje u izvanparničnom postupku osobno ili preko punomoćnika, na zastupanje stranka putem punomoćnika u izvanparničnom postupku na odgovarajući se način primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje parnični postupak.

Nasuprot tome, § 7 pravnih pravila ZVP-a 34 propisivao je da u izvanparničnom postupku nije obavezno služiti se odvjetnikom. No sud je mogao stranku, koja je često podnosila nerazumljive, pogrešne ili nedopuštene podneske uputiti da svoje prijedloge i molbe podnosi preko odvjetnika ili javnog bilježnika, ako ih u sjedištu suda ima (§ 3. Zakona o javnom bilježništvu).

U obrazloženju uz navedeni članak Žilić i Šantek navode da različito od parničnog postupka u kojem stranke moraju biti zastupane odvjetnikom u postupku pred zbornim sudovima svih stupnjeva uz izvjesne izuzetke objektivne i subjektivne prirode, u vanparničnom postupku zakon ne obvezuje stranke da se dadu zastupati po advokatu.²⁴ Iako se ovo pitanje odnosilo na obvezno zastupanje po odvjetniku koje je tada postojalo,²⁵ a koje u hrvatskom parničnom postupku postoji samo kao relativno obvezno zastupanje u odnosu na prijedlog za dopuštenje revizije i podnošenje revizije (čl. 91.a st. 1. ZPP-a), ono je bilo od utjecaja i na način prosuđivanja troškova zastupanja u izvanparničnom postupku. Tako je § 20. st. 1. pravnih pravila ZVP-a 34 određivao da ako ovim zakonom nije što drugo naređeno, u izvanparničnom postupku troškove snosi stranka u čijem interesu je postupak proveden. Osim toga, § 20. st. 4. pravnih pravila ZVP-a 34 omogućavao je da

²³ Dika, Mihajlo, Ostavinski postupak u Crnić, Jadranko; Hrvatinić, Branko; Jelčić, Olga; Josipović, Tatjana; Koharić, Zdenka; Ruždjak, Jožica Matko, Novo nasljednopravno uređenje, Narodne novine, Zagreb, 2003., str. 180.

²⁴ Žilić, Franjo; Šantek, Miroslav, Zakon o sudskom vanparničnom postupku (vanparnični postupak) i Uvodni zakon za Zakon o sudskom vanparničnom postupku s tumačem i sudskim rješidbama te stvarnim kazalom, Tipografija, Zagreb, 1934., str. 195.

²⁵ Njem. *Anwaltszwang*.

sud može po prijedlogu jedne stranke naložiti drugoj da naknadi troškove, podrazumijevajući ovdje i troškove pravnog zastupnika, koje je prouzrokovala neosnovanim prijedlozima ili grubom krivnjom.

Iz ovih pravila hrvatska sudska praksa je primjenom pravnih pravila ZVP-a 34 iskristalizirala određena stajališta. Slijedom navedenog, u izvanparničnom postupku nužne troškove predstavljaju samo troškovi sudskih pristojbi, troškovi očevida i troškovi vještačenja.²⁶ U obrazloženju je navedeno „*da se razvrgnuće suvlasničke zajednice provodi po pravilima izvanparničnog postupka pa se u odnosu na troškove primjenjuju pravna pravila Zakona o vanparničnom postupku (Službene novine Kraljevine Jugoslavije 45/1934) koji se primjenjuje na temelju odredbe članka 1. Zakona o načinu primjene pravnih propisa donesenih prije 6. travnja 1941. („Narodne novine“, broj 73/91). U izvanparničnom postupku je prvostupanjski sud prilikom odlučivanja o troškovima postupka trebao primijeniti pravna pravila iz paragrafa 20. Zakona o sudskom vanparničnom postupku. Prema navedenim pravnim pravilima, osnovno je načelo u izvanparničnom postupku da svaki učesnik snosi svoje troškove, a ako je bilo zajedničkih troškova o njima odlučuje sud na način da iste određuje razmjerno. Nužne troškove u izvanparničnom postupku predstavljaju samo troškovi pristojbi, troškovi očevida i vještačenja, dok trošak zastupanja po punomoćniku ne predstavlja nužni trošak i pada na zastupanog.*“

Isti sud je u nekim ranijim odlukama zauzeo stajalište i u odnosu na pitanje povlačenja prijedloga, o čemu pravna pravila ZVP-a 34 nisu ništa određivala. Sukladno tome, ako predlagatelj povuče prijedlog za razvrgnuće suvlasničke zajednice nekretnina tada se u odnosu na trošak izvanparničnog postupka primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku.²⁷ U obrazloženju je navedeno da je „*l ovaj sud suglasan da bi u konkretnom slučaju trebalo primijeniti odredbu čl. 158. ZPP-a, obzirom da odredbe Zakona o izvanparničnom postupku ne predviđaju kako će se naknaditi troškovi u situaciji kada predlagatelj povuče prijedlog za razvrgnuće suvlasničke zajednice nekretnine. Obzirom da je predlagatelj povukao prijedlog dužan je protivnoj stranci naknaditi troškove koje je ona imala, a njezini troškovi se sastoje od troškova zastupanja njegovog punomoćnika koji je odvjetnik.*“

ZIP ova pitanja uređuje na posve nov način. Što se tiče uloge punomoćnika u parničnom postupku kao osobe koje će u ime stranke i za njezin račun, u granicama dobivenih ovlaštenja, poduzimati procesne radnje s učinkom kao da ih poduzima sama stranka,²⁸ te mogućnosti stranke koju zastupa punomoćnik da se osobno pojavi pred sudom i daje izjave pored svog punomoćnika (čl. 89. st. 1. i 2. ZPP-a), ova pravila vrijedit će i u izvanparničnim postupcima pokrenutim nakon stupanja na snagu ZIP-a.

Novina je da ZIP sadrži posebna pravila o naknadi troškova. Prije svega, sud će o naknadi troškova odlučiti na temelju određenog zahtjeva stranaka uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja (čl. 32. st. 1. ZIP-a). U postupcima u kojima su sudjelovale stranke sa suprotnim interesima, sud će o naknadi troškova odlučiti uz odgovarajuću primjenu odredaba zakona kojim se uređuje parnični postupak, osim ako drugačije ne bi nalagali razlozi pravičnosti (čl. 32. st. 2. ZIP-a). Budući da je temeljni princip prosuđivanja troškova u parničnom postupku uspjeh ostvaren u sporu (čl. 154. ZPP-a), u izvanparničnim postupcima u kojima su sudjelovale stranke sa suprotnim interesima primjenjivat će se taj kriterij, osim ako drugačije ne bi nalagali razlozi pravičnosti.

Prema austrijskoj pravnoj doktrini i praksi odstupit će se od kriterija uspjeha u sporu ako je samo jedna stranka uzrokovala troškove postupka (kašnjenje s predajom isprave koja je od presudnog značaja za rješavanje stvari) ili kada pravne i činjenične poteškoće posebne vrste iziskuju da se odstupi od kriterija uspjeha u sporu jer je podnositelj prijedloga odstupio od činjenice koju nije držao istinitom, ali od koje je mogao odustati zbog izostalog pojašnjenja protivnika ili kada odluke koje se donose na temelju slobodne ocjene uzrokuju pravne poteškoće koje unaprijed nisu bile predvidive.²⁹

ZIP-om je propisan i kriterij *culpa*e prema kojem je stranka dužna, neovisno o ishodu postupka naknaditi drugoj stranki troškove koje je uzrokovala svojom krivnjom. Istim pravilom obuhvaćen je i slučaj koji se dogodio toj stranki. (čl. 32. st. 3.). S obzirom na to da je u izvanparničnim postupcima sudjelovanje većeg broja stranaka gotovo uobičajeno, ZIP određuje što u slučaju kada su one sudjelovale u postupku koji služi ostvarivanju nekog njihovog zajedničkog interesa. U skladu s tim sud će o naknadi troškova koji se odnose

---

²⁶ Županijski sud u Varaždinu, Gž-1477/2019-2 od 20. travnja 2020., dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE716B1477S2019P2D20200420>, stanje od 27. listopada 2023.

²⁷ Županijski sud u Varaždinu, Gž-1628/16-2 od 16. ožujka 2017., dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE716B1628S16P2D20170316>, stanje od 27. listopada 2023.

²⁸ Triva; Dika, op. cit. (bilj. 11), str. 327.

²⁹ Rechberger, op. cit. (bilj. 5), str. 275.

na ostvarivanje zajedničkih interesa svih stranaka odlučiti razmjerno udjelima stranaka u predmetu postupka, a ako se takvi udjeli ne mogu utvrditi, troškovi se dijele na jednake dijelove (čl. 32. st. 4. ZIP-a). Navedena odredba mogla bi se odnositi na postupke koji se tiču odnosa etažnih vlasnika a riječ je o poslu koji je nužan za redovno održavanje stvari, a u kojem ne postoji potrebna suglasnost kvalificirane većine suvlasnika, u kojem slučaju bi sud u izvanparničnom postupku mogao nadomjestiti izostalu suglasnost primjenom čl. 117. st. 1. ZIP-a. Pri tom bi kriterij raspodjele troškova mogao biti veličina vlasničkih udjela. Konačno, u svim ostali slučajevima primjenjivat će se pravilo prema kojem svaka stranka snosi svoje troškove (čl. 32. st. 4. ZIP-a).

4. POSTUPAK

S obzirom na to da bi prezentacija svih novina koje ZIP u izvanparnični postupak donosi opsegom obuhvaćala znatno širi sadržaj od onoga što je prostorno moguće pružiti u ovom radu, u izboru pitanja koja će se obraditi, pridržavali smo se osnovnih točaka svakog postupka prijedloga kojim se postupak inicira, odluka koje se donose i specifičnostima redovnog pravnog lijeka.

4.1. PRIJEDLOG

Pravna priroda parničnog i izvanparničnog postupka odražava se i u inicijalnom aktu kojim se ti postupci pokreću. Različito od parničnog postupka, u kojem inicijativu za pokretanje postupka i pojedinih procesnih stadija ima isključivo stranka, u izvanparničnom postupku inicijativa za pokretanje postupka u rukama je stranaka i suda. Ovakav osnovni konstrukt obaju građanskih sudskih procedura uzrokuje posve različita obilježja koja ih kao takva određuju. Naime, primarno privatni interes koji se u parnici ostvaruje određen je s inicijativom za pokretanje postupka koja je isključivo u rukama stranaka, ali i sa zahtjevom da tužbeni zahtjev koji se u parnici namjerava ostvariti mora biti u potpunosti određen. Zadaća suda jest da se u pružanju pravne zaštite određenog sadržaja pridržava isključivo teme raspravljanja koji je određen zahtjevom tužbe, a cilj kojim stranke u parnici teže jest ostvariti uspjeh u sporu.

Nasuprot tome, nevjerojatna raznovrsnost izvanparničnih postupaka iziskuje da se pokuša pronaći zajednički nazivnik za sve izvanparnične postupke, odnosno da se oni primjenom pojedinih kriterija pokušaju podijeliti te da se nakon njihove podjele odrede osnovna obilježja tako podijeljenih postupaka. Osnovna ideja u toj podjeli bila je podijeliti sve izvanparnične postupke s obzirom na način njihova pokretanja na dispozicijske (koji se pokreću prijedlogom stranke) i oficijelne (koje pokreće sud po službenoj dužnosti, *ex officio*)³⁰.

Budući da će se dispozicijski postupci u pravilu pokretati radi ostvarivanja privatnog interesa, a oficijelni u pravilu radi ostvarivanja javnog interesa, ublažena je oštrica zahtjeva da prijedlogom koji se izvanparnični postupak pokreće mora biti strogo određen. Uslijed toga sud u izvanparničnom postupku može postupati po prijedlogu stranaka koji ne mora sadržavati određen zahtjev, ali iz prijedlog treba biti jasno kakvu odluku ili drugu sudsku radnju predlagatelj zahtijeva te na kojoj činjeničnoj osnovi temelji zahtjev³¹ što je i u skladu s ciljem koji se u izvanparničnom postupku primarno pruža, a koji nije usmjeren na ostvarivanje uspjeha u sporu, već mnogo češće na uređenje odnosa između stranaka, svojevrsnu regulacijsku ulogu koju bi sud u tim postupcima trebao ostvarivati. S druge strane, sud će u postupcima koji se pokreću po službenoj dužnosti najkasnije u prvoj procesnoj radnji koju poduzme prema stranki naznačiti predmet postupka (čl. 10. st. 3. ZIP-a).

Ipak, ako se zahtijeva isključivo isplata novčanog iznosa čija visina nije određena ili koja druga odgovarajuća činidba, sud će rješenjem pozvati stranku da takav zahtjev postavi u određenom roku, uz upozorenje ako ne postavi zahtjev u određenom roku, da će sud prijedlog odbaciti (čl. 11. st. 2. i 3. ZIP-a).

³⁰ Među postupke koje sud pokreće po službenoj dužnosti pripadaju ostavinski postupak. Sukladno tome, ostavinski postupak se pokreće po službenoj dužnosti kad sud primi smrtovnicu ili izvadak iz matice umrlih, odnosno s njima izjednačenu ispravu (čl. 210. ZN).

³¹ Čl. 11. st. 1. ZIP-a.

4.2. ODLUKE

Za razliku od parničnog postupka u kojem se odluke odnose u obliku rješenja i presuda, s tim da se rješenjem u pravilu odlučuje o upravljanju postupkom, dok se presudom odlučuje o osnovanosti tužbenog zahtjeva (glavnoj stvari, meritumu). Iznimke od ove podjele odnose se na manifestacijski zahtjev (čl. 325.a st. 1. ZPP-a), platni nalog (čl. 129. st. 4. ZPP-a), smetanje posjeda (čl. 129. st. 2. ZPP-a) te odluku o troškovima postupka (čl. 129. st. 5. i čl. 156. ZPP-a) o kojima se odlučuje meritornim rješenjem.

Nasuprot tome, u izvanparničnom postupku sud odlučuje rješenjem o glavnoj stvari i upravljanju postupkom (čl. 30. st. 1. ZIP-a). Pri tom se u dispozicijskim postupcima odluka donosi u granicama podnesenog prijedloga, a u oficijelnim postupcima sud nije vezan prijedlogom stranaka, ali ako odluči odstupati od prijedloga stranaka, dužan je prije donošenja odluke omogućiti strankama da se izjasne o predmetu postupka (čl. 30. st. 2. i 3. ZIP-a).

Iako se na sadržaj i oblike rješenja na odgovarajući način primjenjuju pravila parničnog postupka, propisano je kada meritorno rješenje ne mora biti obrazloženo. Ti su slučajevi izriekom propisani zakonom i obuhvaćaju rješenje kojim su prihvaćeni prijedlozi stranaka koji nisu međusobno u suprotnosti, rješenje koje odgovara volji svih stranaka, rješenje koje je usmeno objavljeno u prisutnosti stranaka, a sve stranke su se odrekle prava na pravni lijek te rješenje kojim se dopušta upis odnosno brisanje upisa u zemljišne knjige. (čl. 31. st. 2. ZIP-a).

Rješenja o upravljanju postupkom koja se usmeno objavljuju obvezuju stranku od dana usmene objave, a inače od dana dostave pisanog otpravka stranki (čl. 33. st. 2. ZIP-a).

4.3. ŽALBA

Žalba u izvanparničnom postupku je redovni, remostrativno-devolutivni, u pravilu suspenzivni i iznimno nesuspensivni pravni lijek. Žalba se može podnijeti protiv rješenja prvostupanjskog suda, pri čemu za žalbu protiv rješenja o upravljanju postupkom vrijede posebna pravila. U slučajevima u kojima nije propisano da se pojedina rješenja o upravljanju postupkom mogu pobijati samostalnom žalbom, mogu se pobijati samo žalbom protiv odluke o glavnoj stvari, ako izriekom nije propisano da se ne mogu pobijati žalbom (čl. 35. ZIP-a).

Rok za žalbu je petnaest dana i računa se od dostave pisanog otpravka rješenja. U odnosu na parnični postupak žalbu obilježavaju određene specifičnosti. Uvažavajući određene poteškoće prilikom određivanja stranke u izvanparničnom postupku omogućeno je da osoba koja nije kao stranka sudjelovala u određenom postupku niti je bila naznačena kao stranka tijekom postupka, a ispunjava uvjete da se smatra strankom, može podnijeti žalbu sve dok može podnijeti osoba koja je kao stranka sudjelovala u to postupku ili je u njemu bila naznačena u tom svojstvu (čl. 36. st. 1. i 2. ZIP-a). Ova osoba može podnijeti i odgovor na žalbu (čl. 37. st. 3. ZIP-a).

U austrijskoj doktrini koristi se i naziv prijeđena stranka (njem, *übergangene Partei*)³² kako bi se na taj način naznačila stranka koja nije bila obuhvaćena postupkom koji se vodio, odnosno kojoj nije bilo omogućeno da se u postupku izjasni, ali joj je to omogućeno u žalbenom postupku. Prema austrijskoj praksi zahtjev prijeđene stranke na dostavu odluke, sve dok rok za podnošenje žalbe ili odgovora na žalbu teče strankama koje su sudjelovale u postupku dovodi do toga da i prijeđena stranka bude obuhvaćena postupkom i postane strankom u postupku. Uslijed toga će rok za podnošenje žalbe za nju početi teći od dostave. Ovo pravilo vrijedi i ako je dostava uslijedila tek nakon isteka roka za podnošenje žalbe.³³

U skladu s gore navedenim žalbeni sud može ukinuti ili preinačiti pobijano rješenje i sam odlučiti o glavnoj stvari i ako utvrdi da je žalitelju tijekom prvostupanjskog postupka onemogućeno da se izjasni, ali mu je ta mogućnost naknadno pružena u žalbenom postupku (čl. 44. st. 4. ZIP-a).

Druga specifičnost žalbe u izvanparničnom postupku odnosi se na mogućnost da se i nepravodobno podnesena žalba uzme u obzir ako su ispunjene zakonom propisane pretpostavke iz čl. 38. st. 3. Zakona (čl.

---

³² Rechberger, op. cit. (bilj. 5), str. 216.

³³ Ibid.

44. st. 2. ZIP-a). Tako će se i činjenice koje nisu postojale u vrijeme donošenja rješenja uzeti u obzir samo ako bi stranka, koja bi te činjenice mogla iznijeti u prijedlogu kojim bi se pokrenuo novi postupak, zbog toga mogla pretrpjeti štetu ili ako za to postoje drugi važni razlozi (čl. 38. st. 3. ZIP-a). Naime, razvidno je da je mogućnost primjene novih činjenica i dokaza u izvanparničnom postupku tzv. *beneficium novorum* znatno šira od parničnog postupka u kojem se u žalbi ne mogu iznositi nove činjenice niti predlagati novi dokazi, osim ako se oni odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog koji se žalba može izjaviti (čl. 352. st. 1. ZPP-a).

ZIP, osim što omogućava uzimanje u obzir nepravodobne žalbe zbog činjenica koje nisu postojale u vrijeme donošenja rješenja ako bi stranka, koja bi te činjenice mogla iznijeti u prijedlogu kojim bi se pokrenuo novi postupak, zbog toga mogla pretrpjeti štetu ili ako za to postoje drugi važni razlozi (čl. 44. st. 2. u svezi s čl. 38. st. 3.), dopušta da se u postupku u povodu žalbe iznesene nove činjenice i predloženi novi dokazi uzmu u obzir, osim ako se ne radi o tome da žalbeni sud smatra da je radi pravilnog utvrđenja činjeničnog stanja potrebno neposredno izvesti dokaze i o tome obavijesti stranke i omogućiti im da ih predlože (čl. 41. st. 2.) ili ako u postupcima koji se mogu pokrenuti po službenoj dužnosti te u postupcima u kojima sud može odlučiti neovisno o zahtjevu stranaka žalbeni sud nije vezan za zahtjev istaknut u žalbi niti za iznesene činjenice i predložene dokaze u žalbi. U tim postupcima pobijano rješenje može se preinačiti i na štetu stranke koja ga pobija (čl. 43. st. 2.) (čl. 38. st. 1. ZIP-a).

Konačno, činjenice i dokazi koji su već postojali u vrijeme zaključenja prvostupanjskog postupka neće se uzeti u obzir, osim ako ih je stranka bez svoje krivnje propustila iznijeti odnosno predložiti prije donošenja rješenja (čl. 38. st. 2. ZIP-a).

S obzirom na to da prvostupanjski sud u izvanparničnom postupku ima relativno široke remonstrativne ovlasti, on može sam uvažiti žalbu, ako se žalbom pobija:

1. rješenje o upravljanju postupkom protiv kojega je dopuštena posebna žalba,
2. rješenje o odbacivanju pravnog lijeka,
3. rješenje kojim je odlučeno o glavnoj stvari, ako iz stanja spisa proizlazi da se rješenje mora ukinuti i odbaciti prijedlog kojim je postupak pokrenut, a na kojemu se to rješenje temelji, ili da se rješenje mora u cijelosti preinačiti prihvaćanjem zahtjeva istaknutog u žalbi (čl. 39. st. 1. ZIP-a).

Pritom prvostupanjski sud rješenje iz st. 1. t. 3. ovog članka može tijekom postupka o nekoj pravnoj stvari donijeti samo jednom. U ostalim slučajevima prvostupanjski sud može u povodu žalbe preinačiti ili ukinuti pobijano rješenje samo ako se time ne bi povrijedila prava drugih koja su na njemu utemeljena (čl. 39. st. 2. i 3. ZIP-a).

Iako je žalba u pravilu suspenzivna, sud može iznimno odrediti da žalba ne odgađa učinke rješenja, uključujući i njegovu ovršnost, ako ocijeni da je to potrebno radi sprječavanja znatnije štete za neku od stranaka ili društvenu zajednicu. Privremeni učinci rješenja nastupaju dostavom rješenja iz stavka 1. ovoga članka stranki prema kojoj djeluju te ostaju na snazi do pravomoćnosti rješenja, osim ako se u međuvremenu ne ukine ili ne izmijeni drugim rješenjem (čl. 34. st. 1. i 2. ZIP-a). Međutim i ta se odluka može izmijeniti prijedlogom stranke, osobito ako ona učini vjerojatnim da bi zbog toga mogla pretrpjeti znatniju štetu koja se ne bi mogla otkloniti prihvaćanjem pravnog lijeka. S obzirom na razliku između dispozicijskih i oficijelnih izvanparničnih postupaka, u oficijelnom postupku u kojem je sud donio odluku o privremenim učincima rješenja, može to rješenje izmijeniti po službenoj dužnosti (čl. 34. st. 3. i 4. ZIP-a).

Prvostupanjski sud će žalbu, nakon primitka odgovora na žalbu ili isteka roka za odgovor na žalbu, zajedno sa spisom proslijediti žalbenom sudu, osim ako je sam ne uvaži (čl. 40. st. 1. ZIP-a). Ako žalbeni sud smatra da je to potrebno, provest će usmenu raspravu i svakoj stranci omogućiti da se izjasni o zahtjevima i navodi ma protivne stranke, i u slučajevima u kojima nije bilo potrebno dostavljati žalbu na odgovor. Konačno, ako žalbeni sud smatra da je radi pravilnog utvrđenja činjeničnoga stanja potrebno neposredno izvesti dokaze, o tome će obavijestiti stranke i omogućiti im da ih predlože (čl. 40. st. 2. i 3. ZIP-a). Zanimljivo je da je i u izvanparničnom postupku prihvaćena ideja održavanja rasprave na drugostupanjskom sudu, kao žalbenom sudu unatoč tome što se ovo pravilo u postupanju sudova u parničnom postupku gotovo uopće ne primjenjuje (čl. 373.b st. 2. ZPP-a).

Žalbeni sud će odluku utemeljiti na rezultatima prvostupanjskog postupka i činjeničnim utvrđenjima prvostupanjskog suda, u mjeri u kojoj nisu izmijenjeni i dopunjeni tijekom žalbenog postupka (čl. 42. ZIP-a).

5. PROBLEM IZOSTALOG UREĐENJA STVARNOPRAVNIH IZVANPARNIČNIH POSTUPAKA

Jedan od praktično najkorisnijih ciljeva koji se trebao ostvariti reformom izvanparničnog prava bio je konačno detaljno i cjelovito uređenje stvarnopravnih izvanparničnih postupaka – uređenje međa, razvrgnuća suvlasništva, uređenje odnosa između etažnih vlasnika i nužni prolazi. Riječ je o predmetima u kojima su sudovi primjenjivali pravna pravila ZVP-a 34 učestalo na različit način, u kombinaciji s odgovarajućom primjenom pravila parničnog procesnog prava. O tome svjedoče i sudska praksa koju smo citirali u predmetima razvrgnuća suvlasništva u odnosu na troškove zastupanja i troškove prouzročene povlačenjem prijedloga.³⁴ S obzirom na različit pristup sudova toj materiji, upravo su ovi, učestali izvanparnični postupci često bili predmetom opće pravne nesigurnosti.

Oskudnost materijalnopravnih odredbi u uređenju pojedinih stvari (primjerice, uređenja međa sa samo jednim člankom Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima³⁵), kao i potpuni izostanak procesnih odredbi o stvarnopravnim izvanparničnim stvarima tražili su ne samo materijalno, već i procesno uređenje. Zbog toga je Nacrt ZIP-a u momentu zaključenja rada Radne skupine (u srpnju 2022.) u tim postupcima sadržavao detaljna pravila o nadležnosti suda ili javnog bilježnika, pojmovnom određenju stranke u postupku, sadržaja prijedloga, održavanja ročišta, sadržaja rješenja u toj stvari, dopuštenim pravnim lijekovima i pravnim posljedicama donesenih odluka.

Primjerice, u postupku uređenju međa bilo je propisano da se susjedima smatraju vlasnici nekretnina između kojih treba urediti među, ali i njihovi stvarnopravni i obveznopravni korisnici čija su prava upisana u zemljišne knjige. Pored toga, bilo je propisano da će se u postupku uređenje međe svim osobama iz stavka 1. ovog članka omogućiti sudjelovanje u svojstvu stranke. Sudjelovanje u svojstvu stranke tim osobama trebalo je omogućiti niz procesnih prava - od dostave poziva i odluka, sudjelovanja na ročištima, izmjenu podnesaka, do podnošenja redovnih i izvanrednih pravnih lijekova.

Isto tako, bio je propisan i sadržaj prijedloga za uređenje međa koji je trebao obuhvatiti 1. broj čestica nekretnina između kojih se uređuje međa, naziv katastarske općine i broj zemljišnoknjižnog uložka, 2. ime i prezime odnosno naziv te adresu vlasnika ili posjednika nekretnina između kojih treba urediti među, 3. činjenice zbog kojih se postupak pokreće. Prijedlogu je trebalo priložiti izvatke iz zemljišne knjige i kopiju katastarskog plana za nekretnine između kojih se uređuje međa.

Potpunu kritiku zaslužuje postupanje Ministarstva pravosuđa i uprave, koje ne samo da je pobrisalo procesna uređenja stvarnopravnih izvanparničnih postupaka koje je Nacrt Zakona o izvanparničnom postupku na posljednjem sastanku Radne skupine još sadržavao, već je u prijelaznim i završnim odredbama određeno da stupanjem na snagu ovog Zakona prestaje primjena pravnih pravila ZVP-a 34. Pri tom se zakonodavac pozvao na odgovarajući broj Službenih novina Kraljevine Jugoslavije (45/34), ali i na odgovarajući broj Narodnih novina (73/91) koji se odnosi na primjenu ZNPP-a. U skladu s tim u ZIP-u ne postoji pravno uređenje navedenih stvarnopravnih izvanparničnih postupaka, ne mogu se primjenjivati pravna pravila ZVP-a 34 koja su se u tim postupcima ponajviše koristila te ne postoji mogućnosti da se temeljem ZNPP-a primjenjuju pravni propisi doneseni prije 6. travnja 1941. odnosno da se popunjavaju pravne praznine čak niti onda kada nisu protivna Ustavu i zakonu. Istovremeno, to bi trebalo značiti da se u postupanju sudova *pro futuro* neće moći primjenjivati ni praksa sudova izgrađena na temelju primjene pravnih pravila ZVP-a 34. Jer ako nije dopušteno pozivati se na pravna pravila ZVP-a 34, nije dopuštena ni sudska praksa nastala na temelju tih pravila.

Ovakvo posve nerazumno i egzotično postupanje Ministarstva pravosuđa i uprave pokazuje da Hrvatska 2023. nema nikakvih postupovnih odredbi za uređenje međa, razvrgnuće suvlasništva, uređenje odnosa između etažnih vlasnika i nužne prolaze. Bit će zanimljivo pratiti na koji će način stranke i njihovi punomoćnici, sudovi i ostali sudionici postupati u tim stvarima.

6. ZAKLJUČAK

---

³⁴ Vidi Ad. 3.4.

³⁵ Čl. 103. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Narodne novine, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 81/15, 94/17), u daljnjem tekstu: ZV.

ZIP kao prvi zakonski akt koji propisuje opće uređenje izvanparničnog postupka u hrvatskom pravu, značajna je novina, koja će se, nadamo se, u praksi tek imati prilike ostvarivati. Solidna struktura tog zakonskog dijela i sadržaj koji obuhvaća trebao bi *pro futuro* riješiti sve nedoumice koje bi se u izvanparničnim postupcima mogle pojaviti. S tim u vezi ZIP bi općim dijelom trebao postati izvor koji omogućava pravno sigurno i predvidljivo postupanje rješenjima svih bitnih procesnih tema koje se tijekom izvanparničnog građanskog sudskog postupka mogu pojaviti.

S druge strane, posebni dio ZIP-a osakaćen intervencijom Ministarstva pravosuđa i uprave izgleda poput čudovišta koje se u praksi neće odviše često upotrebljavati. Naime, nevelik broj predmeta proglašenja nestale osobe za umrlu i dokazivanje smrti, koji je bio aktualan u razdoblju nakon Domovinskog rata u daljnjem je padu. Unatoč tome što su ta pravila koristan izvor za postupanje stranaka i sudova, njihova upotrebna moć nije velika. Isto se odnosi i na postupak dobrovoljne procjene i prodaje te amortizaciju (poništaj) isprava. Premda nešto više korišteni postupci sudskog i javnobilježničkog pologa koji se vrlo detaljno uređeni nose određeni potencijal povećane upotrebljivosti, međutim u usporedbi s izostalim uređenjem stvarnopravnih izvanparničnih postupaka čini se da u posebnom uređenju ZIP-a nedostaje dinamičnosti. Ovo prije svega jer u svakodnevici najveći broj postupaka uređenja međa i razvrgnuća suvlasništva ostaje bez pravnog uređenja što će za stranke, sudove i punomoćnike predstavljati ozbiljnu poteškoću. Osim toga, potresima u Hrvatskoj uzdrmani odnosi etažnih vlasnika i posvemašnja podnormiranost ovog dijela stvarnopravnog uređenja upozorava da 2023. godine nažalost nismo iskoristili obećavajući potencijal koji se ZIP-om mogao ostvariti i urediti još jedno važno područje svakodnevice u životu naših građana. Ostaje za vidjeti hoće li za pravno uređenje ne samo stvarnopravnih izvanparničnih postupaka i drugih izostalih izvanparničnih uređenja (statusne stvari trgovačkih društava i registarske stvari, javnobilježničko osiguranje dokaza, sporazumni razvodi braka bez djece pred javnim bilježnikom) ponovno trebati stotinjak ili više godina.

Maja Praljak *

PRODAJA NEKRETNINE STEČAJNOG DUŽNIKA OPTEREĆENE RAZLUČNIM PRAVOM PRED FINA-om

1. UVOD

Osnovni cilj stečajnog postupka ostvaruje se unovčenjem imovine stečajnog dužnika i skupnom podjelom prikupljenih sredstava vjerovnicima. Na isti je način cilj stečajnog postupka bio definiran odredbom članka 2. stavak 1. ranijeg Stečajnog zakona («Narodne novine» broj: 44/96, 161/98, 29/99, 129//, 123/03, 197/03, 187/04, 82/06, 116/10, 25/12, 133/12, 45/13; dalje: Stečajni zakon/1996), a tako je definiran i odredbom članka 2. stavak 2. Stečajnog zakona koji je na dan pisanja ovog rada na snazi («Narodne novine» broj: 71/15, 104/17 i 36/22; dalje Stečajni zakon).

Uz postojanje stečajnog razloga, upravo je (ne)postojanje imovine odlučujuća okolnost o kojoj će ovisiti hoće li sud otvoriti i provesti stečajni postupak ili će donijeti rješenje o istovremenom otvaranju i zaključenju stečajnog postupka (to ako utvrdi postojanje stečajnog razloga, ali i okolnost da dužnik nema unovčive imovine).

Jednom kada je stečajni postupak otvoren, stečajni upravitelj je dužan odmah preuzeti u posjed cjelokupnu imovinu koja ulazi u stečajnu masu i njome upravljati¹.

Stečajna masa je cjelokupna imovina stečajnog dužnika u vrijeme otvaranja stečajnog postupka te imovina koju stečajni dužnik stekne tijekom stečajnog postupka². Pravni status imovine stečajnog dužnika, odnosno stečajne mase stečajnog dužnika je dvojak jer je i nakon otvaranja stečajnog postupka stečajni dužnik u formalnopravnom smislu vlasnik svoje cjelokupne imovine (pri čemu su vlasnička prava ograničena odredbama Stečajnog zakona), dok ta ista imovina u ekonomskom smislu pripada vjerovnicima³. Stečajna masa služi za ostvarenje ciljeva stečajnoga postupka, odnosno namirenje troškova stečajnoga postupka, tražbina vjerovnika stečajnoga dužnika, odnosno tražbina čije je namirenje osigurano određenim pravima na imovini dužnika⁴.

Analizom aktivnih stečajnih postupaka pri trgovačkim sudovima možemo zaključiti da se oni u najvećoj mjeri otvaraju i provode jer stečajnu masu stečajnog dužnika čini jedna ili više nekretnina. U okviru tih postupaka, najveći je broj upravo onih nekretnina koje su opterećene razlučnim pravom/ima.

* Maja Praljak, sutkinja Trgovačkog suda u Zagrebu

¹ Članak 216. stavak 1. Stečajnog zakona

² Članak 134. stavak 1. Stečajnog zakona

³ Tako i Vukelić, M. u „Imovina stečajnog dužnika, unovčenje i djelomična dioba“, rujana 2014. godine <https://image2.slideserve.com/4440489/slide1-l.jpg>

⁴ Članak 134. stavak 2. Stečajnog zakona

Unovčenje stečajne mase stečajnog dužnika zahtjevan je i složen proces. Naime, iako su osnovna pravila o unovčenju stečajne mase sadržana u Glavi V. Stečajnog zakona, ona dalje upućuju na primjenu odredaba Ovršnog zakona ("Narodne novine" broj: 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20 i 114/22; dalje: Ovršni zakon). Uz navedeno, prilikom unovčenja imovine stečajnog dužnika (posebno ako je riječ o nekretninama opterećenim razlučnim pravom/ima) potrebno je primjenjivati odredbe Zakona o zemljišnim knjigama ("Narodne novine" broj: 63/19 i 128/22), Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("Narodne novine" broj: 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12 i 152/14), Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine" broj: 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22 i 156/22), kao i poznavati i primjenjivati pravila o postupanju Financijske agencije prilikom unovčenja nekretnina opterećenih razlučnim pravom/ima, konkretno odredbe Pravilnika o načinu i postupku provedbe prodaje nekretnina i pokretnina u ovršnom postupku ("Narodne novine" br. 156/14, 1/19, 28/21, 9/23; dalje: Pravilnik).

Za bolje razumijevanje postupka unovčenja nekretnina stečajnog dužnika opterećenih razlučnim pravom, nužno je prethodno reći nekoliko riječi o vjerovnicima stečajnog dužnika, kao i troškovima stečajnog postupka.

2. VJEROVNICI STEČAJNOG DUŽNIKA S POSEBNIM OSVRTOM NA RAZLUČNE VJEROVNIKE

Stečajni postupak je postupak generalne ovrhe nad imovinom stečajnog dužnika koji se provodi radi skupnog namirenja svih njegovih vjerovnika pa u tom postupku moraju sudjelovati svi vjerovnici⁵. Da bi se ostvario osnovni cilj stečajnog postupka, uz postojanje unovčive stečajne mase stečajnog dužnika, potrebno je odrediti vrstu, redosljed i način namirenja stečajnih vjerovnika koji će se namirivati iz unovčene imovine. U stečajnom postupku postoje više kategorija vjerovnika, konkretno četiri, a to su stečajni vjerovnici, izlučni vjerovnici, razlučni vjerovnici i vjerovnici stečajne mase.

2.1. STEČAJNI VJEROVNICI

Stečajni vjerovnici su osobni vjerovnici dužnika koji u vrijeme otvaranja stečajnog postupka imaju koju imovinskopravnu tražbinu prema njemu⁶. Stečajni vjerovnici se prema svojim tražbinama razvrstavaju u isplatne redove. Vjerovnici razvrstani u isti isplatni red namiruju se razmjerno veličini svojih tražbina⁷ (prema načelu jednakosti ili pariteta), a vjerovnici višeg isplatnog reda isključuju od namirenja vjerovnike nižih isplatnih redova (načelo prioriteta)⁸, odnosno mogu se namiriti tek nakon što budu u cijelosti namireni vjerovnici prethodnoga isplatnog reda, a stečajni vjerovnici istoga isplatnog reda namiruju se razmjerno.

Osnovno je pravilo da stečajni vjerovnici svoje tražbine mogu ostvariti prema dužniku samo u stečajnom postupku. Tražbine stečajnih vjerovnika u stečajnom postupku namiruju se nakon namirenja tražbina vjerovnika stečajne mase iz opće stečajne mase koja preostane i to diobama.

2.2. IZLUČNI VJEROVNICI

Izlučni vjerovnik je onaj koji na temelju kojeg svog stvarnog ili osobnog prava može dokazati da neki predmet ne ulazi u stečajnu masu, pa stoga nije stečajni vjerovnik. Njegovo pravo na izdvajanje predmeta utvrđuje se prema pravilima za ostvarivanje tih prava izvan stečajnoga postupka⁹.

---

⁵ Tako i Marković, N. u „Primjena Stečajnog zakona u parničnim i ovršnim postupcima pred općinskim sudovima“, Pravosudna akademija, Priručnik za polaznike, travanj 2023.

⁶ Članak 137. stavak 1. Stečajnog zakona.

⁷ Članak 137. stavak 2. Stečajnog zakona

⁸ Tako i Hrastinski, Lj. u Nova stečajna pravila za namirenje razlučnih vjerovnika, Informator broj 6388 od 19. listopada 2015. godine

⁹ Članak 147. stavak 1. Stečajnog zakona

2.3. RAZLUČNI VJEROVNICI

Razlučni vjerovnici su vjerovnici s pravom odvojenog namirenja koji svoje pravo na namirenje mogu ostvariti samo u stečajnom postupku¹⁰, unovčenjem predmeta na kojem postoji razlučno pravo uz odgovarajuću primjenu pravila ovršnog postupka o ovrši na nekretnini¹¹, neovisno o tome je li postupak ovrhe na nekretnini u tijeku u vrijeme otvaranja stečajnog postupka ili nije.

Razlučni vjerovnici su:

- vjerovnici koji imaju založno pravo ili pravo na namirenje na kojoj stvari ili pravu koji su upisani u javnoj knjizi¹²
- vjerovnici prava kojih proizlaze iz sudskog ili javnobilježničkog osiguranja tražbine prijenosom vlasništva stvari ili prijenosom prava¹³
- vjerovnici koji na nekom predmetu iz stečajne mase imaju kakvo založno pravo koje nije upisano u javnu knjigu¹⁴, pri čemu se zakonsko založno pravo najmodavca ili zakupodavca ne može ostvarivati za najamninu ili zakupninu koja se duguje za vrijeme ranije od posljednjih godinu dana prije otvaranja stečajnoga postupka, kao ni za naknadu štete zbog otkaza najma ili zakupa od stečajnoga upravitelja, koja ograničenja se ne tiču založnog prava zakupodavca poljoprivrednoga zemljišta za dužnu zakupninu¹⁵
- ostali razlučni vjerovnici: vjerovnici kojima je dužnik radi osiguranja njihove tražbine

predao neku pokretnu stvar ili prenio neko pravo; vjerovnici koji imaju pravo zadržanja nekoga predmeta, jer su nešto upotrijebili u korist toga predmeta, u mjeri u kojoj njihova tražbina po toj osnovi ne prelazi još postojeću korist; vjerovnici koji pravo zadržanja imaju na temelju zakona; 4. Republika Hrvatska, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te druge javne pravne osobe, ako predmet za koji postoji obveza plaćanja carine ili poreza prema zakonu služi osiguranju javnih davanja¹⁶.

Imovina stečajnog dužnika na kojoj je zasnovano razlučno pravo jest imovina koja ulazi u stečajnu masu, ali se ona smatra tzv. posebnom imovinom iz koje se namiruje razlučni vjerovnik. Stečajni vjerovnici se iz te imovine mogu namiriti samo u slučaju ako nakon namirenja tražbine razlučnog vjerovnika ostane višak (članak 249. stavak 1. točka 3. Stečajnog zakona)¹⁷.

Ratio postojanja razlučnih jest pravo odvojenog namirenja njihovih nositelja iz vrijednosti predmeta na kojem je ono ustanovljeno, isključujući time od namirenja sve ostale dužnikove vjerovnike (uključujući i vjerovnike stečajne mase) iz vrijednosti te stvari¹⁸.

Za dodati je da iako je riječ o vjerovnicima s pravom odvojenog namirenja, razlučni vjerovnici mogu ujedno biti i stečajni vjerovnici ako im je dužnik osobno odgovoran i ako su tražbinu prijavili i kao stečajni vjerovnici¹⁹, te oni mogu podnijeti prijavu tražbine stečajnom upravitelju u propisanom roku. Podnošenjem prijave i priznanjem tražbine razlučni vjerovnik kojemu je dužnik i osobno odgovoran postaje ujedno i stečajni vjerovnik s (između ostalog) pravom sudjelovanja na skupštini vjerovnika. Smatrat će se da razlučni vjerovnik ima pravo glasa razmjerno svojoj tražbini osiguranoj razlučnim pravom koju je prijavio u stečajnom postupku kao stečajni vjerovnik²⁰. S druge strane, razlučni vjerovnici koji nisu prijavili tražbinu kao stečajni vjerovnici nemaju pravo sudjelovanja (osim kao javnost) kao ni pravo glasa na skupštini vjerovnika. Moguće je i da razlučni vjerovnik tražbinu osiguranu založnim pravom upisanim u javnoj knjizi samo djelomično pri-

¹⁰ Članak 169. stavak 5. Stečajnog zakona

¹¹ Članak 247. stavak 1. Stečajnog zakona

¹² Članak 149. stavak 1. Stečajnog zakona

¹³ Članak 150. stavak 1. Stečajnog zakona

¹⁴ Članak 151. stavak 1. Stečajnog zakona

¹⁵ Članak 151. stavak 2. Stečajnog zakona

¹⁶ Članak 152. Stečajnog zakona

¹⁷ Tako i Marković, N. u „Primjena Stečajnog zakona u parničnim i ovršnim postupcima pred općinskim sudovima“, Pravosudna akademija, Priručnik za polaznike, travanj 2023.

¹⁸ Tako i Hrastinski, Lj. u Nova stečajna pravila za namirenje razlučnih vjerovnika, Informator broj 6388 od 19. listopada 2015. godine

¹⁹ Članak 153. Stečajnog zakona

²⁰ Članak 106. stavak 3. Stečajnog zakona

javi kao stečajni vjerovnik. U tim situacijama on ima pravo glasa samo u visini iznosa tražbine koju je prijavio kao stečajni vjerovnik²¹.

Za razliku od ovršnog postupka koji je (u pravilu) dvostranački postupak individualnog namirenja ovrhovoditeljeve tražbine utvrđene u ovršnoj ispravi, stečajni postupak je postupak skupnog namirenje svih dužnikovih vjerovnika unovčenjem cjelokupne imovine dužnika i podjelom ostvarenih gotovinskih sredstva, svim dužnikovim vjerovnicima prema načelu pariteta. Dakle oba su postupka postupci prisilnog ostvarivanja tražbine dužnikovih vjerovnika, ali s različitim načinom ostvarivanja njihovog cilja. Budući da je stečajni postupak generalna ovrha na imovini dužnika, u pravilu paralelno ne mogu teći ovršni i stečajni postupak²².

Samo otvaranje stečajnoga postupka nema utjecaj na pravo razlučnih vjerovnika da se odvojeno namire iz predmeta stečajne mase na kojem imaju razlučno pravo. Ipak velike su razlike u odnosu na način njihovog namirenja u odnosu na ranije i sadašnje zakonsko uređenje. Prije svega, prema Stečajnom zakonu/1996, nekretnina na kojoj postoji razlučno pravo prodavala se u stečajnom postupku na prijedlog stečajnog upravitelja, samo ako razlučni vjerovnik nije prethodno pokrenuo postupak ovrhe (članak 164. stavak 1. Stečajnog zakona/1996). Međutim, prema uređenju Stečajnog zakona, razlučni vjerovnik pravo namirenja svoje tražbine može ostvariti samo u stečajnom postupku. Naime, od stupanja na snagu Stečajnog zakona ("Narodne novine" broj: 71/15; dalje: Stečajni zakon/2015), nakon otvaranja stečajnog postupka, razlučni vjerovnici više nisu ovlašteni pokrenuti postupak ovrhe ili osiguranja (članak 169. stavak 5. Stečajnog zakona), te se nekretnina na kojoj postoji razlučno pravo prodaje isključivo u stečajnom postupku, na prijedlog stečajnoga upravitelja ili razlučnog vjerovnika, uz odgovarajuću primjenu pravila ovršnoga postupka o ovrsi na nekretnini. To znači da dolazi do atrakcije nadležnosti i razlučni vjerovnik svoje pravo na namirenje može ostvariti samo u stečajnom postupku, stoga u stečajnom postupku i jest ovlašteni predlagatelj prijedloga za unovčenje (podaju) nekretnine na kojoj ima razlučno pravo.

U odnosu na postupke ovrhe i osiguranja koji su bili pokrenuti prije otvaranja stečajnog postupka, odredbom članka 169. stavak 6. Stečajnog zakona/2015. godine bilo je propisano da se isti prekidaju.

Notorna je činjenica da je u vrijeme donošenja Stečajnog zakona/2015. godine bilo i ovršnih i stečajnih postupaka u tijeku, stoga je u prijelaznim i završnim odredbama tog zakona, konkretno odredbi članka 441. st. 2. Stečajnog zakona/2015 propisano da će se iznimno određene odredbe Stečajnog zakona/2015, pa tako i spomenute odredbe članka 169. stavaka 5. – 8. „*primjenjivati i na postupke koji su u tijeku, osim ako su radnje na koje se odnose započete prije stupanja na snagu Zakona*“. Uslijed ovako nedorečenog zakonskog rješenja, prvostupanjski sudovi različito su tumačili navedeno normativno uređenje, zbog čega su izazivani sukobi nadležnosti između trgovačkih i općinskih sudova.

Vrhovni sud Republike Hrvatske je kroz svoje brojne odluke izrazio pravno shvaćanje prema kojem je za postupanje u ovršnim predmetima koje su pokrenuli razlučni vjerovnici kao ovrhovoditelji prije otvaranja stečajnoga postupka nadležan općinski sud „*ako je poduzeta ovršna radnja*“, navodeći da u tim slučajevima nema mjesta primjeni odredbe članka 169. stavak 5. do 8. Stečajnog zakona/2015, budući da nadležnost općinskog suda proizlazi iz članka 441. stavak 1. tog zakona u vezi s odredbom članka 98. stavak 5. Stečajnog zakona/1996. Vrhovni sud Republike Hrvatske je kao poduzetu radnju često za primjer uzimao već zabilježbu rješenja o ovrsi u zemljišnoj knjizi (vidjeti primjerice rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske poslovni broj: Gr1-636/16 od 12. prosinca 2016., Gr1 372/17-2 od 14. rujna 2017., Gr1- 178/2021-2 od 13. srpnja 2021.)

Zakonom o izmjenama i dopunama Stečajnog zakona 2022. ("Narodne novine" broj: 36/22; dalje: ZID Stečajnog zakona/2022) dopunjen je stavak 6. članka 169. na način da se postupci ovrhe i osiguranja koji su u tijeku u vrijeme otvaranja stečajnoga postupka prekidaju, „*bez obzira na to kada je ovršni postupak pokrenut, osim ako u ovršnom postupku već nije doneseno rješenje o namirenju razlučnog vjerovnika*«. Potonje zakonsko uređenje primjenom odredbe članka 115. stavka 2. ZID Stečajnog zakona/2022 primjenjuje se i na postupke u tijeku, dakle retroaktivno. Ono je vrlo logično rješenje, budući da donošenjem rješenja o namirenju završava ovrha na stvarima ili pravima na kojima postoji razlučno pravo, pa u toj fazi postupka više nema smisla prekidati postupak ovrhe radi ustupanja predmeta sudu koji vodi stečajni postupak. Prekinute postupke ovrhe i osiguranja, koji su u fazi u kojoj rješenje o namirenju nije doneseno, nastaviti će sud koji vodi stečajni

---

²¹ Članak 258. stavak 2. Stečajnog zakona

²² Tako i Marković, N. u „Primjena Stečajnog zakona u parničnim i ovršnim postupcima pred općinskim sudovima“, Pravosudna akademija, Priručnik za polaznike, travanj 2023.

postupak primjenom pravila o unovčenju predmeta na kojima postoji različno pravo u stečajnom postupku (članak 169. stavak 6. Stečajnog zakona), pri čemu je sud koji vodi postupak ovrhe ili osiguranja dužan u roku od osam dana od dana otvaranja stečajnoga postupka rješenjem utvrditi prekid postupka, oglasiti se nenadležnim i ustupiti predmet sudu koji vodi stečajni postupak (članak 169. stavak 7. Stečajnog zakona).

2.4. VJEROVNICI STEČAJNE MASE

Stečajni zakon razlikuje dvije vrste vjerovnika stečajne mase, to su vjerovnici s osnova troškova stečajnog postupka i vjerovnici s osnova ostalih obveza stečajne mase, pri čemu nema prednosti u njihovom namirenju, nego njihove tražbine namiruje stečajni upravitelj prioriteto redom kojim one dospijevaju²³. Prema tome, iz stečajne mase najprije se namiruju troškovi stečajnoga postupka i ostale obveze stečajne mase, - dakle prije razlučnih i stečajnih vjerovnika. Uz navedeno stečajni upravitelj dužan je tijekom cijelog postupka dužan voditi računa o tome da se iz stečajne mase osiguraju sredstva potrebna za namirenje predvidivih obveza stečajne mase, a tijekom isplate pojedinih obveza stečajne mase dužan je izdvojiti sredstva potrebna za namirenje takvih obveza za koje se osnovano može pretpostaviti da bi ih trebalo namiriti u budućnosti²⁴.

U troškove stečajnog postupka ulaze 1. sudski troškovi stečajnoga postupka, 2. tražbine neisplaćenih plaća radnika u bruto iznosu utvrđene u stečajnom postupku koje su veće od tri neisplaćene plaće koje radnik ostvaruje prema posebnom propisu, a najviše do iznosa tri neisplaćene minimalne plaće u Republici Hrvatskoj, pri čemu se ove ne primjenjuju se na osobe koje su bile ovlaštene voditi poslove društva, 3. nagrade i izdaci privremenoga stečajnog upravitelja, stečajnoga upravitelja i članova odbora vjerovnika, 4. troškovi vođenja knjigovodstveno-računovodstvenih usluga po ugovoru iz članka 89. stavka 1. točke 1. Stečajnog zakona, ako stečajni upravitelj podnosi godišnja financijska izvješća, 5. drugi troškovi za koje je ovim ili drugim zakonom određeno da će se namirivati kao troškovi stečajnoga postupka²⁵ (više o troškovima u 6. Namirenje).

U ostale obveze stečajne mase ulaze: 1. obveze zasnovane radnjama stečajnoga upravitelja ili na drugi način upravljanjem, unovčenjem i podjelom stečajne mase, a koje ne pripadaju u troškove stečajnoga postupka, 2. tražbine odvjetnika za pružene usluge tijekom posljednjih šest mjeseci prije otvaranja stečajnoga postupka u svezi sa zaštitom i ostvarenjem prava dužnika koja ulaze u stečajnu masu 3. obveze iz dvostrano obveznih ugovora ako se njihovo ispunjenje traži za stečajnu masu ili mora slijediti nakon otvaranja stečajnoga postupka, 4. obveze na temelju stjecanja u stečajnu masu bez osnove, 5. tražbine radnika stečajnoga dužnika nastale nakon otvaranja stečajnoga postupka i 6. obveze koje je preuzeo privremeni stečajni upravitelj, ovlašten raspolagati imovinom dužnika do otvaranja stečajnoga postupka smatraju se obvezama stečajne mase, a isto vrijedi i za obveze iz nekog trajnog obveznog odnosa ako je privremeni stečajni upravitelj primio protučinidbu za imovinu kojom je upravljao²⁶. Nadalje, obveze koje je preuzeo privremeni stečajni upravitelj, ovlašten raspolagati imovinom dužnika do otvaranja stečajnoga postupka, smatraju se obvezama stečajne mase. Isto vrijedi i za obveze iz nekoga trajnoga obveznog odnosa ako je privremeni stečajni upravitelj primio protučinidbu za imovinu kojom je upravljao²⁷.

Prema tome, vjerovnici stečajne mase su oni vjerovnici dužnika tražbine kojih su nastale nakon otvaranja stečajnog postupka uz iznimku tražbina radnika i prijašnjih radnika iz članka 154. točka 2. Stečajnog zakona, kao i tražbina odvjetnika iz članka 156. stavak 1. točka 2. Stečajnog zakona.

²³ Članak 154. Stečajnog zakona

²⁴ Članak 157. stavak 1. Stečajnog zakona

²⁵ Članak 155. Stečajnog zakona

²⁶ Članak 156. Stečajnog zakona

²⁷ Članak 156. stavak 2. Stečajnog zakona

3. UNOVČENJE IMOVINE STEČAJNOG DUŽNIKA

Nakon izvještajnog ročišta stečajni upravitelj dužan je bez odgode unovčiti imovinu koja ulazi u stečajnu masu, ako to nije protivno odluci skupštine vjerovnika²⁸, odnosno dužan je unovčiti imovinu stečajne mase u skladu s odlukom skupštine vjerovnika i odbora vjerovnika²⁹. To znači da stečajni upravitelj nije ovlašten započeti s unovčenjem imovine stečajnog dužnika, ako je skupština vjerovnika primjerice donijela odluku da se imovina ne prodaje u nekom određenom periodu ili do nastupa kakvog uvjeta.

O uvjetima i načinu unovčenja imovine stečajnoga dužnika odlučuje skupština vjerovnika³⁰ u pravilu već na izvještajnom ročištu, ali i na nekoj naknadno sazvanoj skupštini vjerovnika (bilo na prijedlog ovlaštene osobe bilo po službenoj dužnosti). Mišljenje o unovčenju imovine dužnika može dati i odbor vjerovnika ukoliko je osnovan³¹. Ako stečajni vjerovnici na izvještajnom ročištu nisu drukčije odredili način i uvjete prodaje, imovina dužnika prodaje se odgovarajućom primjenom odredbi članaka 247. i 249. Stečajnog zakona, kojim odredbama je pak uređen način unovčenja predmeta na kojima postoji razlučno pravo (nekretnina, brodova, zrakoplova, pokretnina, tražbina ili druga prava osiguranog razlučnim pravom).

4. UNOVČENJE NEKRETNINE NA KOJOJ POSTOJI RAZLUČNO PRAVO

Iako je zakonodavac donoseći Stečajni zakon/2015 u osnovi preuzeo strukturu Stečajnog zakona/1996, odredbe o načinu unovčenja imovine na kojoj postoji razlučno pravo suštinski su izmijenjene, a dijelom su mijenjane i Zakonima o izmjenama i dopunama Stečajnog zakona iz 2017. i 2022. godine. Osim promjena u odnosu na način unovčenja nekretnina na kojima postoji razlučno pravo kako je bio reguliran Stečajnim zakonom/1996, kada se prodaja imovine odvijala putem sudskih javnih dražbi pri nadležnim sudovima usmenim nadmetanjem, promjene su prvotno unesene i u odnosu na obračuna troškova kod unovčenja predmeta opterećenog razlučnim pravom.

Kao što je ranije navedeno, nekretnine koje nisu opterećene založnim pravom prodaju se u stečajnom postupku pod uvjetima i na način kako je to odredila skupština vjerovnika. S druge strane, nekretnine na kojima postoji razlučno pravo prodaju se u stečajnom postupku, na prijedlog stečajnoga upravitelja ili razlučnog vjerovnika, uz odgovarajuću primjenu pravila ovršnoga postupka o ovrsi na nekretnini, pri čemu se pravila o obustavi ovrhe ne primjenjuju³². U praksi provođenja stečajnih postupaka, uočeni su prijedlozi stečajnih upravitelja skupštini vjerovnika za donošenje odluke o tome „da će se nekretnina stečajnog dužnika opterećena razlučnim pravom prodavati primjenom odredbe članka 247. Stečajnog zakona“. Međutim, skupština vjerovnika nije ovlaštena donijeti odluku o unovčenju nekretnine opterećene razlučnim pravom primjenom odredbe članka 247. Stečajnog zakona, nego tu odluku donosi sud na prijedlog ovlaštenog predlagatelja, budući da je riječ o kogentnoj zakonskoj odredbi.

4.1. RJEŠENJE I ZAKLJUČAK O PRODAJI

O prodaji nekretnine na kojoj postoji razlučno pravo odlučuje sud rješenjem protiv kojeg pravo na žalbu imaju stečajni upravitelj i razlučni vjerovnici. U rješenju o prodaji sud će odrediti da se nekretnina prodaje u stečajnom postupku, a u zemljišnoj knjizi upisat će se zabilježba rješenja o prodaji nekretnine³³. Zaključkom o prodaji sud će utvrditi:

- vrijednost nekretnine,
- način prodaje i
- i uvjete prodaje³⁴.

---

²⁸ Članak 229. stavak 1. Stečajnog zakona

²⁹ Članak 229. stavak 2. Stečajnog zakona

³⁰ Članak 107. stavak 1. točka 3. Stečajnog zakona

³¹ Članak 98. stavak 2. točka 5. Stečajnog zakona

³² Članak 247. stavak 1. Stečajnog zakona

³³ Članak 247. stavak 2. Stečajnog zakona

³⁴ Članak 247. stavak 3. Stečajnog zakona

4.1.1. UTVRĐIVANJE VRIJEDNOSTI NEKRETNINE

Ovršni zakon sadrži pravila o načinu utvrđivanja vrijednosti nekretnine. Vrijednost nekretnine utvrđuje sud zaključkom po slobodnoj ocjeni na temelju obrazloženog nalaza i mišljenja sudskog vještaka ili procjenitelja, izrađenog primjenom posebnog propisa iz područja prostornog uređenja o načinu procjene vrijednosti nekretnina, načinu prikupljanja podataka i njihovoj evaluaciji te o metodama procjene nekretnina, odmah na ročištu nakon što je omogućio strankama, založnim vjerovnicima, sudionicima u postupku i osobama koje imaju pravo prvokupa da se o procjeni izjasne. Ako su u sudskom ili izvansudskom sporazumu na temelju kojega je stečeno založno ili koje drugo odgovarajuće pravo na nekretnini radi osiguranja tražbine čije se namirenje traži stranke utvrdile vrijednost nekretnine, ta će se vrijednost uzeti kao mjerodavna, osim ako se stranke drukčije ne sporazumiju u postupku pred sudom najkasnije do donošenja zaključka o prodaji³⁵.

U stečajnim postupcima, podnositelji prijedloga za prodaju nekretnina (bilo da je riječ o stečajnom upravitelju ili razlučnim vjerovniku) često već uz prijedlog za donošenje rješenja o prodaji dostavljaju obrazloženi nalaz i mišljenje sudskog vještaka ili procjenitelja. Obrazloženi nalaz i mišljenje sud dostavlja razlučnim vjerovnicima (ako ga oni nisu dostavili), sudionicima u postupku i osobama koje imaju pravo prvokupa, a zaključkom određuje ročište radi utvrđivanja vrijednosti nekretnine. Valja reći da u praksi uglavnom postoji suglasnost da procijenjena vrijednosti nekretnine navedena u konkretnom nalazu i mišljenju bude utvrđena kao vrijednost nekretnine³⁶.

4.1.2. NAČIN I UVJETI PRODAJE

U odnosu na način prodaje, za razliku od Ovršnog zakona koji odredbom članka 97. stavak 1. kao način prodaje predviđa elektroničku javnu dražbu, ali pod određenim uvjetima i neposrednu pogodbu preko osobe ovlaštene za promet nekretnina, sudskoga ovršitelja, javnoga bilježnika ili na drugi način (članak 97. stavak 6. i 7.), Stečajni zakon koji je u odnosu na Ovršni zakon specijalni zakon kao jedini način prodaje nekretnine na kojoj postoji različito pravo određuje samo elektroničku javnu dražbu³⁷.

Uvjeti prodaje jedan su od bitnih dijelova sadržaja zaključka o prodaji, a Ovršni zakon propisuje da uvjeti prodaje uz ostale podatke sadrže: 1. poblizi opis nekretnine s pripadcima, 2. naznaku prava koja ne prestaju prodajom, 3. naznaku je li nekretnina slobodna od osoba i stvari, ili je dana u najam ili zakup, 4. vrijednost nekretnine utvrđenu zaključkom o prodaji, 5. cijenu po kojoj se nekretnina može prodati i tko je dužan platiti poreze i pristojbe u svezi s prodajom, 6. rok u kojem je kupac dužan položiti kupovninu, 7. način prodaje, 8. iznos osiguranja, rok u kojemu mora biti dano i kako mora biti dano, 9. posebne uvjete koje kupac mora ispunjavati da bi stekao nekretninu. Nadalje, u uvjetima prodaje sud će odrediti da će se nekretnina dosuditi i kupcima koji će ponuditi nižu cijenu prema veličini ponuđene cijene ako kupci koji su ponudili veću cijenu ne polože kupovninu u roku koji će im za to biti određen³⁸.

Uz Ovršni zakon i Pravilnik propisuje dodatne uvjete prodaje, jedan od kojih je i određivanje dražbenog koraka prema utvrđenoj vrijednosti predmeta prodaje³⁹. Odredbom članka 3. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika iz 2023. godine, dopunjena je odredba članka 20. Pravilnika na način da će u slučaju da nadležno tijelo navede pogrešan dražbeni korak u zahtjevu za prodaju, Agencija postupiti po odredbama stavka koji određuje visinu dražbenog koraka i o tome obavijestiti nadležno tijelo.

Već s početkom primjene Stečajnog zakona/2015 u praksi se pojavila dilema, prodaje li se u stečajnom

³⁵ Članak 92. stavak 1. i 3. Ovršnog zakona

³⁶ Tako i Zubak, G. u „Namirenje vjerovnika nakon unovčenja nekretnina opterećenih različitim pravom u stečajnom postupku“, Lexpera, studeni, 2018. godina

³⁷ Članak 247. stavak 4. Stečajnog zakona

³⁸ Članak 98. stavak 1. i 3. Ovršnog zakona

³⁹ Odredbom članka 20. stavka 2. Pravilnika određeno je da dražbeni korak iznosi: 1,00 euro za vrijednost predmeta prodaje u iznosu do 15,00 eura; 2,00 eura za vrijednost predmeta prodaje u iznosu od 15,01 do 150,00 eura; 10,00 eura za vrijednost predmeta prodaje u iznosu od 150,01 do 700,00 eura; 15,00 eura za vrijednost predmeta prodaje u iznosu od 700,01 do 1.500,00 eura; 70,00 eura za vrijednost predmeta prodaje u iznosu od 1.500,01 do 6.500,00 eura; 150,00 eura za vrijednost predmeta prodaje u iznosu od 6.500,01 do 13.500,00 eura; 250,00 eura za vrijednost predmeta prodaje u iznosu od 13.500,01 do 135.000,00 eura; 1.350,00 eura za vrijednost predmeta prodaje u iznosu od 135.000,01 do 650.000,00 eura, te 2.500,00 eura za vrijednost predmeta prodaje u iznosu većem od 650.000,00 eura.

postupku nekretnina opterećena razlučnim pravom isključivo primjenom odredbe članka 247. Stečajnog zakona ili pak skupština vjerovnika može odlučivati o drugačijem načinu i uvjetima prodaje takve nekretnine (primjerice prikupljanjem pisanih ponuda ili neposrednom pogodbom).

Naime, ranije je navedeno da se nekretnine koje nisu opterećene založnim pravom prodaju u stečajnom postupku pod uvjetima i na način kako je to odredila skupština vjerovnika, a ako stečajni vjerovnici nisu na izvještajnom ročištu drukčije odredili način i uvjete prodaje, tada se imovina dužnika prodaje odgovarajućom primjenom odredbi članaka 247. i 249. Stečajnog zakona⁴⁰. Iz navedene odredbe bi se mogao izvesti zaključak da o načinu i uvjetima prodaje dužnikove imovine, pa tako i nekretnine s razlučnim pravom uvijek odlučuje skupština vjerovnika, te da samo ako skupština vjerovnika nije donijela odluku o drukčijem načinu i uvjetima prodaje, imovina će se prodavati odgovarajućom primjenom odredbe članka 247. i 249. Stečajnog zakona⁴¹. Tako je tijekom pojedinih stečajnih postupaka skupština vjerovnika donijela odluku o unovčenju nekretnine opterećene razlučnim pravom na drugačiji način od onog propisanog odredbom članka 247. Stečajnog zakona. Budući da je riječ o odredbi s primjenom i na postupke u tijeku (članak 441. stavak 2. Stečajnog zakona/2015), u pravilu su suci prvog stupnja takve odluke ukidali po službenoj dužnosti na temelju ovlaštenja iz odredbe članka 108. Stečajnog zakona. Primjerice odlukom Visokog trgovačkog suda RH poslovni broj PŽ-103/2017 od 25. siječnja 2017., potvrđena je odluka Trgovačkog suda u Zagrebu poslovni broj: St-4664/2016-19 od 22. prosinca 2016. kojom je na temelju odredbe članka 108. SZ-a ukinuta odluka skupštine vjerovnika o drukčijem načinu i uvjetima prodaje nekretnine na kojoj postoji različno pravo s obrazloženjem:

“Stoga je pravilan zaključak prvostupanjskog suda da odlučivanje o načinu prodaje nekretnina na kojima postoji različno pravo nije u ovlasti skupštine vjerovnika, jer o tome odlučuje sud, a jedini način prodaje je propisan Stečajnim zakonom tako da prodaju nekretnina na kojima postoji različno pravo provodi Financijska agencija elektroničkom javnom dražbom... ”

... Neosnovano žalitelj smatra da je takva odluka (donesena po neovlaštenom tijelu i protivno izričitim zakonskim odredbama) u zajedničkom interesu stečajnih vjerovnika pa da prvostupanjski sud zbog toga nije mogao ukinuti tu odluku. Naime, iako bi takva odluka (eventualno) mogla biti u zajedničkom ekonomskom interesu stečajnih vjerovnika (ako bi nekretnina u konačnici doista bila unovčena po višoj kupoprodajnoj cijeni koju je odlukom skupština vjerovnika odredila), skupština vjerovnika nije bila ovlaštena donijeti takvu odluku i ona je protivna izričitim zakonskim odredbama o visini kupoprodajne cijene, a osim toga protivna je zajedničkom interesu stečajnih vjerovnika koji se ogleda u tome da se stečajni postupak provede hitno i na zakonit način.”

Ovakav je način razmišljanja u većoj mjeri prihvaćen, stoga ubrzo više nisu zapaženi ni prijedlozi ni odluke skupštine vjerovnika o drugačijem načinu i uvjetima unovčenja nekretnina na kojima postoji različno pravo od onog propisanog odredbom članka 247. Stečajnog zakona.

Osim toga, također od početka primjene Stečajnog zakona/2015, pa do stupanja na snagu ZID Stečajnog zakona/2022, bilo je upitno što učiniti u situaciji ako se nekretnina ne proda niti na četvrtoj javnoj dražbi za jednu kunu, posebno kada se uzme u obzir da se pravila o obustavi postupka kod prodaje nekretnine opterećene razlučnim pravom u stečajnom postupku ne primjenjuju. Tome je bilo tako jer je odredbom članka 247. sastavak 5. Stečajnog zakona/2015 bilo propisano da se nekretnina se ne može prodati: na prvoj dražbi ispod tri četvrtine utvrđene vrijednosti nekretnine; na drugoj dražbi ispod jedne polovine utvrđene vrijednosti nekretnine; na trećoj dražbi ispod jedne četvrtine utvrđene vrijednosti nekretnine; dok je odredbom stavka 6. bilo propisano da se na četvrtoj dražbi nekretnina prodaje po početnoj cijeni od 1,00 kune. Zbog toga se i pojavila i dvojba o tome da li nastaviti s dražbama (petom, šestom) s početnom cijenom od jedne kune i tako sve do prodaje ili pak nakon neuspješne četvrte dražbe ponovno krenuti ispočetka, odnosno s petom dražbom započeti s uvjetima kakvi su bili pri prvoj dražbi (dakle da se nekretnina ne može prodati ispod tri četvrtine utvrđene vrijednosti nekretnine). O tom pitanju stajalište je zauzeo Trgovački sud u Zagrebu na 4. sjednici Izvanparničnog odjela u studenom 2018. godine da će se nastaviti s prodajom predmeta prodaje opterećenog razlučnim pravom na sljedećoj (petoj) elektroničkoj javnoj dražbi pod istom uvjetima kao i za

---

⁴⁰ Članak 229. stavak 4. Stečajnog zakona

⁴¹ Tako i Šimić, Ž.: „Unovčenje Stečajne mase“, Pravosudna akademija, Priručnik za polaznike, veljača 2020.

prethodnu (četvrtu) elektroničku javnu dražbu⁴². Naime, da je postojao interes za taj predmet prodaje, on bi vjerojatno bio prodan na ranijim elektroničkim javnim dražbama. Osim toga, time bi troškovi koji opterećuju predmet prodaje bili niži nego da se s prodajom započne ponovno pod uvjetima prve elektroničke javne dražbe pa nadalje. Iako u smislu odredbe članka 40. stavak 2. Zakona o sudovima (Narodne novine" broj 28/13, 33/15, 82/15, 82/16 i 67/18, 126/19, 130/20, 21/22, 60/22 i 16/23) shvaćanja prvostupanjskih sudova zauzeta na sjednicama odjela nisu obvezujuća, sucima prvog stupnja pomažu i daju makar smjernice kako postupiti u opisanim situacijama.

Uz navedeno, razmišljalo se i o tome, je li nakon neuspješne četvrte javne dražbe nastupio trenutak da skupština vjerovnika na temelju odredbe članka 229. Stečajnog zakona donese odluku o drugačijem načinu i uvjetima prodaje, a to stoga što nekretnina nije unovčena primjenom odredbe članka 247. Stečajnog zakona/15, čemu se praksa uglavnom nije priklanjala.

Ipak, nakon što se praksa u tom dijelu stabilizirala, Ustavni sud Republike Hrvatske je u odlukama poslovnih brojeva: U-I-3465/2017, U-I-3912/2017 i U-I-3498/2018 od 18. prosinca 2018.⁴³ u kojima je između ostalog izloženo i očitovanje Ministarstva pravosuđa klasa: 011-01/17-01/64, ur. broj: 514-04-01-02-02-17-02 od 1. prosinca 2017. i klasa: 011-01/17-01/66, ur. broj: 514-04-01-02-02-17-02 od 19. prosinca 2017. u postupku ocjene suglasnosti članka 247. stavak 6. Stečajnog zakona/2015 (dakle da se na četvrtoj dražbi nekretnina prodaje po početnoj cijeni od 1,00 kune) s člancima 14. i 16. Ustava Republike Hrvatske, zaključio da nesuglasja nema, navodeći u obrazloženju razloge, koji su ponovno probudili razmišljanja o ovlaštenjima skupštine vjerovnika vezanim za donošenje odluke o drugačijem načinu unovčenja nekretnine na kojoj postoji razlučno pravo.

Ustavni sud Republike Hrvatske je tako u navedenim odlukama naveo:

(...)

„U stečajnom postupku stečajni vjerovnici su ti kojima je dano pravo i mogućnost da poduzimaju radnje kojima će provedba stečaja za njih biti što je manje nepovoljna. U tom smislu treba ukazati na odredbu članka 229. stavka 4. Stečajnog zakona kojom je propisano da, ako stečajni vjerovnici nisu na izvještajnom ročištu drukčije odredili način i uvjete prodaje, imovina dužnika prodaje se odgovarajućom primjenom odredbi članka 247. i 249. Stečajnog zakona.....

(...)

Dakle, ako prodaja elektroničkom javnom dražbom ne bi bila za njih povoljna, stečajni vjerovnici mogu u stečajnom postupku izbjeći taj način prodaje (unovčenja) imovine i imovinu stečajnog dužnika unovčiti na drukčiji način, odnosno, stečajni vjerovnici mogu otkloniti prodaju imovine po početnoj cijeni od 1,00 kune. Osim toga, stečajni vjerovnici mogu odlučiti da se umjesto unovčenja pojedinih dijelova imovine dužnika odredi prodaja imovine dužnika kao cjeline (članci 235. do 246. Stečajnog zakona), u kojem slučaju prodaja elektroničkom javnom dražbom nije jedini način prodaje (argument iz članka 235. stavka 2. i 3. Stečajnog zakona), tako da ni tada ne treba primijeniti članak 247. stavak 6. Stečajnog zakona.“

(...)

Navod Ministarstva da se imovina stečajnog dužnika prodaje odgovarajućom primjenom odredaba članka 247. SteZ-a (koji se tiče nekretnina, brodova i zrakoplova) i članka 249. SteZ-a (koji se tiče drugih pokretnih stvari i prava) samo onda ako stečajni vjerovnici nisu na izvještajnom ročištu drukčije odredili način i uvjete prodaje (članak 229. stavak 4. SteZ-a) po prirodi stvari ne štiti one vjerovnike koji ne uspiju u svom zagovaranju alternativnih načina i uvjeta prodaje imovine stečajnog dužnika pri opredjeljivanju o načinu i uvjetima prodaje te imovine. Isto vrijedi i za daljnje navode Ministarstva da »stečajni vjerovnici mogu odlučiti da se umjesto unovčenja pojedinih dijelova imovine dužnika odredi prodaja imovine dužnika kao cjeline (članci 235. do 246. Stečajnog zakona), u kojem slučaju prodaja elektroničkom javnom dražbom nije jedini način prodaje (argument iz članka 235. stavka 2. i 3. Stečajnog zakona), tako da ni tada ne treba primijeniti članak 247. stavak 6. Stečajnog zakona».

⁴² Tako i Zubak, G. u „Namirenje vjerovnika nakon unovčenja nekretnina opterećenih razlučnim pravom u stečajnom postupku“, Lexpera, studeni, 2018. godina

⁴³ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_02_13_267.html

Unatoč shvaćanju Ustavnog suda Republike Hrvatske izraženom u navedenim odlukama, u sudskoj praksi i dalje je vladajuće shvaćanje da skupština vjerovnika ne može donositi odluke o načinu i uvjetima unovčenja predmeta na kojima postoji razlučno pravo, već samo o predmetima na kojima nema založnog prava. Izuzetak je ako skupština donese odluku o prodaji imovine dužnika kao cjeline.

Primjer tome je i odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj PŽ-3360/20 od 12. kolovoza 2020. (donesena nakon odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske), u obrazloženju koje se (između ostalog) navodi:

„U svezi prodaje nekretnina u sudskom postupku, suprotno žalbenim navodima, prvostupanjski je sud pravilno primijenio odredbe materijalnog prava čl. 247. st. 4. SZ/17, kojim je izričito propisan način i uvjeti prodaje nekretnina na kojima postoji razlučno pravo, propisano je da elektroničku javnu dražbu provodi isključivo Agencija.....

..... Stoga je pravilan zaključak prvostupanjskog suda da odlučivanje o načinu prodaje nekretnina na kojima postoji razlučno pravo nije u ovlasti skupštine vjerovnika, jer o tome odlučuje sud, a jedini način prodaje je propisan Stečajnim zakonom tako da prodaju nekretnina na kojima postoji razlučno pravo provodi Financijska agencija elektroničkom javnom dražbom.“

Za dodati je da ni sam zakonodavac, donoseći ZID Stečajnog zakona/2022. godine nije prihvatio razmišljanja Ustavnog suda Republike Hrvatske sadržana u obrazloženjima navedenih odluka, nego je noveliranjem odredbom članka 247. stavka 6. odredio:

“Na četvrtoj dražbi nekretnina se prodaje po početnoj cijeni od 1,00 kune. Nakon neuspjele četvrte dražbe razlučni vjerovnici imaju pravo odlučiti o neunovčenom predmetu stečajne mase (članak 247. stavak 6. Stečajnog zakona).

Iako se na prvi pogled čini da je ova dvojba otklonjena, sada se otvaraju nova pitanja. Naime, što ako razlučni vjerovnik ne donese nikakvu odluku, budući da mu zakonodavac nije propisao obvezu, nego mu je dao mogućnost? Nadalje, znači li to da razlučni vjerovnik može naprosto odlučiti preuzeti nekretninu ili je pak predati nekoj trećoj osobi? Može li razlučni vjerovnik odlučiti čekati odnosno odgoditi unovčenje, jer, primjerice očekuje povećanje cijena nekretnina na konkretnom području kroz određeno vremensko razdoblje? Je li sud ovlašten intervenirati u odluku razlučnog vjerovnika, budući da nije riječ o odluci skupštine vjerovnika, pa nema ni primjene odredbe članka 108. Stečajnog zakona? Osim toga, postavlja se pitanje što je u tim slučajevima s nastalim troškovima postupka?

S druge strane, što ako razlučni vjerovnik ne odluči o neunovčenom predmetu stečajne mase? Odlučuje li tada skupština vjerovnika o eventualnom drugačijem načinu unovčenja ili sud nastavlja s provođenjem dražbi do konačne prodaje? Iako do sada nisam naišla na praksu sudova prema noveliranoj odredbi članka 247. stavak 6. Stečajnog zakona, ukazala bih da i prema mišljenju pravne znanosti, zakonodavac ponovno nije ponudio adekvatno rješenje, ukazujući da bi bilo svrsishodnije da je Stečajnim zakonom propisana mogućnost da razlučni vjerovnik nekretninu na kojoj postoji razlučno pravo može unovčiti adekvatno uređenim postupkom neposredne pogodbe umjesto provođenja obvezne elektroničke dražbe koja često postiže prodaju nekretnine za cijenu koja rezultira neznatnim namirenjem razlučnog vjerovnika i znatnim troškovima postupka⁴⁴.

Uvažavajući navedenu kritiku pravne znanosti, čini mi se da bi možda u takvoj situaciji bilo oportuno nastaviti s dražbama pred FINA-om s uvjetima kao s četvrte dražbe sve do konačnog unovčenja. Međutim vrijedi razmisliti i o tome, je li nastavljanje s unovčenjem za 1 kunu najbolji način nastavka unovčenja, ako ne već zbog toga što je unovčenje na taj način pokušano i nije bilo zainteresiranih, onda zbog toga što je zakonodavac na jasan i nedvojben način odredio postojanje četiri dražbe i nigdje u zakonu ne spominje nastavak dražbovanja nakon neuspješne četvrte dražbe. S tim u vezi jesu li se u toj situaciji ostvarili uvjeti da skupština vjerovnika na temelju odredbe članka 229. Stečajnog zakona donese odluku o drukčijem načinu i uvjetima prodaje, a to stoga što nekretnina nije unovčena primjenom odredbe članka 247. Stečajnog zakona.

---

⁴⁴ Bodul, D. i Ružić, E.: „Pravni položaj kreditnih institucija kao privilegiranih vjerovnika u predstečajnom i stečajnom postupku“, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, ožujak 2023.

4.2. TIJEK POSTUPKA PRODAJE PRED FINANCIJSKOM AGENCIJOM

Sam postupak unovčenja nekretnine opterećene razlučnim pravom odvija se pred Financijskom agencijom elektroničkom javnom dražbom koja je u hrvatsko zakonodavstvo uvedena Stečajnim zakonom/2015. Prethodno su prema odredbama Stečajnog zakona/1996 prodaju nekretnine provodili sudovi usmenim javnim dražbama, pozivi za koje su se objavljivali putem oglasne ploče suda, odnosno kasnije eOglasne ploče sudova.

Prodaja nekretnina s razlučnim pravom pred Financijskom agencijom u praksi je od dana primjene podvrgnuta brojnim kritikama, neovisno o kojima je i danas nakon donošenja ZID Stečajnog zakona/2017 i 2022 i dalje propisana kao jedini način unovčenja nekretnine stečajnog dužnika s razlučnim pravom.

Postupak prodaje pred Financijskom agencijom započinje primitkom potpunog zahtjeva za prodaju kojeg Financijskoj agenciji na posebnom obrascu podnosi nadležno tijelo. Obvezni sadržaj zahtjeva za prodaju nekretnine u stečajnom postupku, koji je preduvjet njegove potpunosti, a time i početka postupka prodaje pred Financijskom agencijom propisan je odredbom članka 41. stavak 1. u vezi sa stavkom 2. Pravilnika⁴⁵.

Iako je odredbom članka 95. Ovršnog zakona propisano da zahtjev za prodaju Agenciji dostavlja sud, Pravilnikom je određeno da zahtjev za prodaju i ostala pismena u postupku provedbe prodaje nekretnina i pokretnina Financijskoj agenciji dostavlja nadležno tijelo, a nadležna tijela prema odredbama Pravilnika su uz sudove i javni bilježnici, stečajni upravitelji, porezna i druga tijela koja su temeljem posebnih propisa ovlaštena provoditi postupak ovrhe na nekretninama i pokretninama⁴⁶. Iz navedenog proizlazi da zahtjev za prodaju nekretnine s razlučnim pravom stečajnom postupku, Financijskoj agenciji zajedno s rješenjem o prodaji, izvatkom iz zemljišne knjige i zaključkom o prodaji može dostaviti i stečajni upravitelj, a ne nužno sud⁴⁷.

Po primitku urednog i potpunog zahtjeva s dokumentacijom, Financijska agencija pozvat će podnositelja zahtjeva na uplatu predujma za pokriće troškova javne dražbe. Visina predujma određena je Pravilnikom o vrstama i visini naknada za obavljanje poslova provedbe prodaje nekretnina i pokretnina u ovršnom postupku i njemu pripadajućem Cjeniku („Narodne novine“ broj 156/14), te za četiri javne objave iznosi (najčešće) 2.800,00 kn (sada je to 371,62 EUR, ali navedeni Pravilnik još nije usklađen s Odlukom o objavi uvođenja Eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj⁴⁸). Predujam je potrebno uplatiti u roku od osam dana od poziva na uplatu, u suprotnom Financijska agencija neće provesti prodaju nekretnine. U stečajnoj masi često nedostaju novčana sredstva za predujmljivanje troškova prodaje, pa ponekad stečajni upravitelji predujam plaćaju iz vlastitih sredstava, iako najčešće traže od suda da ih oslobodi prethodnog plaćanja ovog troška. Sudovi tada zaključkom oslobađaju stečajne upravitelje kao podnositelje zahtjeva za prodaju od plaćanja predujma uz isticanje obveze naknadnog plaćanja iznosa zatraženog predujma po provedenoj prodaji. Neovisno o tome je li predujam platio stečajni upravitelj iz vlastitih sredstava ili je pak odlukom suda oslobođen prethodnog plaćanja tog troška, u oba je slučaja riječ o dodatnom trošku koji opterećuje stečajnu masu budući da se namiruje iz iznosa kupovnine ostvarene prodajom nekretnine stečajnog dužnika na kojoj postoji razlučno pravo, a koja je predmet prodaje, koji trošak do uvođenja ovakvog načina unovčenja nije postojao. Za zaključiti je, makar iz pozicije stečajne mase koja se za taj iznos umanjuje, kako je riječ o nedostatku postupka provedbe prodaje pred Financijskom agencijom, što je upravo i bila jedna od prvih kritika elektroničke javne dražbe.

Po ispunjenju svih uvjeta i plaćanju predujma, odnosno oslobođenju od prethodnog plaćanja predujma, Financijska agencija objavit će poziv na sudjelovanje u elektroničkoj javnoj dražbi na svojim mrežnim stranicama, čime započinje elektronička javna dražba (članak 97. stavak 1. Ovršnog zakona u vezi s člankom

⁴⁵ Zahtjev za prodaju nekretnine u stečajnom postupku u postupku prodaje pred Financijskom agencijom nije potpun ako ne sadrži podatke: 1. naziv nadležnog tijela, 2. poslovni broj spisa, 3. datum zahtjeva za prodaju, 4. podaci o strankama (ime i prezime/naziv, adresa, OIB stečajnog vjerovnika; ime i prezime/naziv opunomoćenika/zakonskog zastupnika stečajnog vjerovnika; ime i prezime/naziv, adresa, OIB stečajnog dužnika; ime i prezime/naziv, adresa, OIB stečajnog upravitelja; ime i prezime/naziv opunomoćenika/zakonskog zastupnika stečajnog dužnika), 5. broj zemljišnoknjižnog uložka/poduloška, 6. katastarska čestica, 7. katastarska općina, 9. opis nekretnine s pripadcima, 12. utvrđena vrijednost nekretnine, 13. minimalna zakonska cijena ispod koje se nekretnina ne može prodati na dražbi, 14. početna cijena za nadmetanje, 16. oznaka elektroničke javne dražbe, 17. redni broj održavanja elektroničke javne dražbe (koji put se dražba održava po redu), 18. iznos jamčevine koju ponuditelji moraju uplatiti (iznos u eurima), 19. rok u kojem je kupac dužan položiti kupovninu.

⁴⁶ Članak 2. točka 3. u vezi sa člankom 3. stavak 1., člankom 6. stavak 2. i člankom 41. stavak 3. Pravilnika

⁴⁷ Članak 95.a. stavak 2. Ovršnog zakona u vezi s člankom 3. Pravilnika

⁴⁸ Odluka o objavi uvođenja Eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj, „Narodne novine“ broj 85/22

17. stavak 1. Pravilnika)⁴⁹. Po objavi poziva za sudjelovanje, svi zainteresirani ponuditelji dužni su pristupiti sustavu u roku 60 dana, što mogu učiniti ako prethodno pribave digitalni certifikat i uplate jamčevinu koja iznosi najmanje 10% utvrđene vrijednosti predmeta prodaje. Uplaćena jamčevina ostati će na posebnom računu Financijske agencije otvorenom za tu namjenu do primitka naloga nadležnog tijela za njezin povrat ili za drugo postupanje s novčanim sredstvima uplaćenim na ime jamčevine, što znači da ostaje na posebnom računu Financijske agencije ne samo tijekom trajanja dražbe, nego u pravilu do donošenja rješenja o dosudi i sve dok kupac ne položi kupovninu (više u poglavlju 5. Dosuda).

Osim podatka o visini iznosa jamčevine⁵⁰, Financijska agencija objavljuje podatke o rokovima za njenu uplatu i broju računa na koji se uplaćuje, prikuplja prijave za sudjelovanje na dražbi i dodjeljuje identifikatore za sudjelovanje na elektroničkoj javnoj dražbi. Prikupljanje ponuda traje deset radnih dana, a Financijska agencija u pozivu za sudjelovanje u elektroničkoj javnoj dražbi, određuje datum i vrijeme početka prikupljanja ponuda te datum i vrijeme završetka prikupljanja ponuda.

Prema odredbi članka 17. stavak 2. Pravilnika o načinu i postupku provedbe prodaje nekretnina i pokretnina u ovršnom postupku („Narodne novine“ broj: 156/14; dalje: Pravilnika/2014), elektronička javna dražba završavala je u ponoć, neovisno o ponudama, što praktično znači da je započinjala netom prije isteka, a najpovoljniji ponuditelj bio je onaj tko je dao ponudu najbliže ponoći. Međutim, praksa je pokazala da točno određeno vrijeme završetka nadmetanja nije dobro rješenje jer mnogi ponuditelji, koji sudjeluju na elektroničkoj javnoj dražbi, često kalkuliraju i daju ponude “u zadnji trenutak” odnosno posljednjih nekoliko minuta prije završetka nadmetanja, što je dovodilo do toga da su povoljnije ponude, u odnosu na najpovoljniju ponudu koja je dana do završetka nadmetanja, dane nekoliko sekundi po završetku nadmetanja. Izmjenama i dopunama Pravilnika iz 2019. („Narodne novine“ broj: 1/19, dalje: Pravilnik/2019) dopunjena je navedena odredba, koja je na snagu stupila 1. travnja 2019., na način da se ponude prikupljaju elektroničkim putem radnim i neradnim danima u vremenu od 0 do 24 sati. Iznimno, ako je najpovoljnija valjana ponuda dana u zadnjih deset minuta prije isteka roka koji je u pozivu na sudjelovanje u elektroničkoj javnoj dražbi određen kao vrijeme završetka prikupljanja ponuda, prikupljanje ponuda produživat će se za deset minuta od svake posljednje najpovoljnije valjane ponude sve dok ne protekne deset minuta od posljednje najpovoljnije valjane ponude. Niti ovo rješenje nije naišlo na odobravanje u praksi, stoga je Izmjenama i dopunama i pravilnika iz 2021. („Narodne novine“ broj: 28/21 dalje: Pravilnik/2021) dodatno uređena, pa tako sada datum i vrijeme početka prikupljanja ponuda te datum i vrijeme završetka prikupljanja ponuda određuje Agencija u pozivu na sudjelovanje u elektroničkoj javnoj dražbi. Ponude se prikupljaju elektroničkim putem radnim i neradnim danima u vremenu od 0 do 24 sati, dok će se završetak roka za prikupljanje ponuda odrediti radnim danom u razdoblju između 9 i 15 sati. Iznimno, ako je najpovoljnija valjana ponuda dana u zadnjih deset minuta prije isteka roka koji je u pozivu na sudjelovanje u elektroničkoj javnoj dražbi određen kao vrijeme završetka prikupljanja ponuda, nadmetanje se produžuje za deset minuta od svake posljednje najpovoljnije valjane ponude sve dok ne protekne deset minuta od posljednje najpovoljnije valjane ponude. U slučaju da prikupljanje ponuda traje dulje od 48 sati od očekivanog vremena završetka prikupljanja ponuda navedenog u pozivu na sudjelovanje, Agencija će o tome obavijestiti nadležno tijelo koje će donijeti odluku o daljnjem tijeku postupka. Ako Agencija ne zaprimi odluku nadležnog tijela o daljnjem tijeku postupka u roku od osam dana od zaprimanja obavijesti Agencije, prekinut će postupak i dostaviti nadležnom tijelu Izvještaj o provedenoj elektroničkoj javnoj dražbi (članak 17. stavci 2.-5. Pravilnika).

Pravilnikom je propisan i postupak davanja ponuda prilikom elektroničke javne dražbe, kao i korak povećanja cijene (dražbeni korak) koji ovisi o vrijednosti predmeta unovčenja⁵¹. Tako se ponude mogu dati u skladu s pravilima o dražbenom koraku u odnosu na iznos minimalne cijene za koju se predmet prodaje može prodati ili na iznos zadnje valjane ponude. Početnu cijenu na dražbi određuje nadležni sud, a dražbeni korak određen je Pravilnikom u odnosu na utvrđenu vrijednost predmeta prodaje. Dražbeni korak je vidljiv u nadmetanju te je povećanje zadnje valjane ponude moguće samo za unaprijed određen dražbeni korak,

---

⁴⁹ Poziv na sudjelovanje u elektroničkoj javnoj dražbi obvezno sadrži način i uvjete prodaje, datum i vrijeme početka i završetka elektroničke javne dražbe, vrijeme kada osobe zainteresirane za kupnju nekretnine mogu razgledati nekretninu, kao i druge potrebne podatke (članak 97. stavak 2. Ovršnog zakona)

⁵⁰ Jamčevina iznosi najmanje 10 % utvrđene vrijednosti predmeta prodaje (članak 11. stavak 2. Pravilnika)

⁵¹ Više u odredbama članka 18., 19. i 19. Pravilnika

što znači da ponuditelj može odabrati isključivo između unaprijed ponuđenih iznosa ponude koje mu nudi sustav elektroničke javne dražbe i ne može dati ponudu ako je njegova ponuda evidentirana u sustavu kao zadnja najviša valjana ponuda niti može dati ponudu koja je manja od zadnje najveće ponude. Ponuda se smatra prihvaćenom kada je sustav elektroničke javne dražbe ponuditelja obavijestio da je njegova ponuda evidentirana kao valjana.

Unatoč normiranosti pravila dražbovanja, ista su u praksi omogućila određene zlouporabe, koje se očituju u zajedničkom djelovanju više osoba (tri ili više), na način da jedna od njih dade početnu ponudu, a ostale kontinuiranim dražbovanjem daju iznimno brojne ponude koje daleko premašuju utvrđenu vrijednost nekretnine, pa na taj način oni doista zainteresirani za kupnju konkretne nekretnine gube svaki interes za sudjelovanje na dražbi, jer im je dražbovanje ekonomski neprihvatljivo. Međutim, u konačnici, ostale osobe iz zajedničkog djelovanja odustaju od dražbe, a najpovoljnijim ponuditeljem smatra se osoba koja je dala prvu ponudu.

Nakon završetka elektroničke javne dražbe, Financijska agencija dostavlja nadležnom sudu izvještaj o (provedenoj) elektroničkoj dražbi⁵². S tim u vezi, opisani je način zajedničkog djelovanja najčešće (ali ne i uvijek) moguće uočiti upravo u Izvještaju Financijske agencije o provedenoj elektroničkoj dražbi, pa kada je uočen prvostupanjski sudovi u pravilu poništavaju takve elektroničke javne dražbe, radi zlouporabe prava. O tome što je zlouporaba prava uz prvostupanjске sudove izjasnio se i Visoki trgovački sud Republike Hrvatske u nekoliko svojih odluka, pa je tako rješenjem toga suda broj 4681/21 od 28. listopada 2021.⁵³ potvrđena odluka kojom je poništena elektronička javna dražba budući da je na prvoj elektroničkoj javnoj dražbi najvišu valjanu ponudu u iznosu od 23.222.598,00 kn, ponudilo društvo WW d.o.o. Uz najpovoljnijeg ponuditelja zadnje valjane ponude istaknuli su ponuđač ŽT u iznosu od 23.207.598,00 kn, FP d.o.o. u iznosu od 4.457.598,00 kn, TPd.o.o. u iznosu 4.452.598,00 kn i MJ u iznosu od 4.437.598,00 kn. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske je tako u obrazloženju naveo:

“Prvostupanjски sud je zaključio da zbog postupanja ponuditelja WW d.o.o. i ŽT koji su dali iznimno visoku ponudu za kupnju predmetne nekretnine (23.222.598,00 kn i 23.207.598,00 kn) s obzirom na utvrđenu vrijednost od 3.103.464,00 kn, nakon čega su odustali od kupnje (nisu uplatili kupovninu), nekretninu ne može dosuditi ponuditelju FP d.o.o., čija je ponuda iznosila 4.457.598,00 kn, iz razloga što su navedeni ponuditelji isticanjem ponuda (u početnom stadiju dražbe) od kojih su kasnije odustali onemogućili druge uplatitelje jamčevine da eventualno istaknu valjanu ponudu i na taj način doveli su u povoljan položaj ponuditelja koji je istaknuo najmanju cijenu. Sud smatra kako isticanje ponuda u početnom stadiju dražbe s razmakom kraćim od 30 sekundi, sve dok cijena nije dosegla gotovo četverostruki iznos od početne cijene te, potom odustajanje od navedenih ponuda prema njegovoj ocjeni predstavlja zlouporabu prava odnosno ovlaštenja koja ponuditelji imaju. Smatra kako broj danih ponuda, brzina danih ponuda, iznos ponuda u samo nekoliko sati javne dražbe, iznimno visoka krajnja ponuda s obzirom na procjenu nekretnine, odustanak prva dva ponuditelja od kupnje predmetne nekretnine i namjera da ciljani kupac kupi nekretninu za što nižu cijenu, onemogućilo ostalih 8 sudionika javne dražbe da istaknu valjanu ponudu. Odluka prvostupanjskog suda i stav koji zastupa u svojoj odluci da postupanje ponuditelja predstavlja korištenje prava suprotno cilju zbog kojeg su ustanovljena (zlouporaba prava) na temelju odredbe čl. 3. st. 3. ZPP-a u skladu je s odlukama ovog suda poslovni broj Pž-4296/19, Pž-3337/2020 i Pž-1089/2020.”

⁵² Izvještaj sadržava sljedeće podatke: 1. podatke o spisu (poslovni broj spisa, naziv, sjedište i OIB stečajnog dužnika, ime i prezime, sjedište i OIB stečajnog upravitelja itd.), 2. podatke o elektroničkoj javnoj dražbi s podacima o nadmetanju u elektroničkoj javnoj dražbi (vrsta predmeta prodaje, opis predmeta prodaje, identifikator predmeta prodaje, oznaku elektroničke javne dražbe, datum i vrijeme početka dražbe, datum i vrijeme završetka dražbe, datum i vrijeme početka nadmetanja, datum i vrijeme završetka nadmetanja, račun i poziv na broj za uplatu kupovnine), 3. podatke o uplatiteljima jamčevine (ime i prezime/naziv, adresa, OIB), 4. podatke o uplatama jamčevine izvan roka, djelomično i neprepoznatim uplatama, 5. podatke o jamčevinama isplaćenim uplatiteljima odlukom Financijske agencije (članak 39. Pravilnika o načinu i postupku provedbe prodaje nekretnina i pokretnina u ovršnom postupku), 6. podatke o ponuditeljima u čije ime su se prijavili korisnici certifikata u servis e-dražba (ponuditelj (ime i prezime/naziv, adresa, OIB) koji je sudjelovao u elektroničkoj javnoj dražbi, ime i prezime/naziv, adresa, opunomoćenika /zakonskog zastupnika ponuditelja), 7. listu ponuditelja sa zadnjom najvišom valjanom ponudom u nadmetanju (identifikator ponuditelja, broj P2 za potrebe popunjavanja poziva na broj za uplatu kupovnine, naziv ponuditelja, najviši iznos ponude koju ju je ponuditelj ponudio u nadmetanju), 8. podatke o ponuditeljima koji u nadmetanju nisu dali nijednu valjanu ponudu, 9. dnevnik nadmetanja (vrijeme (datum, sat, minuta, sekunda) kada je ponuda dana).

⁵³ Vidjeti i odluke Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske poslovni broj Pž-5390/2020 od 23. prosinca 2020. i broj Pž-5355/2020 od 22. prosinca 2020., Pž-441/21 od 2. veljače 2021

Ovakve zlouporabe omogućava pravilo da se ne može dati ponuda koja je niža od zadnje najviše ponude s obzirom da se ponuda smatra nevaljanom ako je po cijeni jednaka valjanoj ponudi koja je ranije evidentirana u sustavu. Dakle, sudionici na dražbi su onemogućeni da daju tzv. međuponude odnosno ponudu koja je viša od nekih ponuda, ali nije viša i od trenutačno najviše ponude. Ovakvo pravilo je odmah u praksi uočeno kao nelogično s obzirom na propis da će se nekretnina dosuditi drugom najpovoljnijem ponuđaču ako onaj najpovoljniji odustane i ne uplati kupovninu.

Iako nije u praksi bio veći broj problema, uočeno je da pravilo prema kojem ponuditelj može odabrati samo između iznosa ponude koji odgovara iznosu najviše evidentirane valjane ponude uvećane za jedan, tri, pet ili deset dražbenih koraka isto tako potencijalno ne omogućava postizanje najviše cijene na elektroničkoj javnoj dražbi. Naime samo ograničavanje iznosa najviše ponude koju određeni ponuditelj može istaknuti smanjuje najviši iznos ponude koju određeni ponuditelj može istaknuti. Ukidanjem ovog ograničenja bi se omogućilo ponuditeljima da daju i znatno više cijene od posljednje najviše cijene, pa bi ponuditelji mogli sami upisivati najviši iznos ponude, a elektronički sustav bi sam automatski rangirao pristigle ponude od one najviše pa prema nižima⁵⁴.

4.3. ODGODA UNOVČENJA NEKRETNINE NA KOJOJ POSTOJI RAZLUČNO PRAVO

Iako su u Stečajnom zakonu/1996 postojale odredbe o odgodi unovčenja nekretnine na kojoj postoji razlučno pravo (članak 164. stavak 7.-11. Stečajnog zakona/1996), te su odredbe u Stečajnom zakonu/2015 ispuštene. Tim je odredbama (između ostalog) bilo propisano da će ovršni sud na prijedlog stečajnog upravitelja rješenjem odgoditi ovršni postupak koji je pokrenuo razlučni vjerovnik radi prisilnoga namirenja svoje tražbine na nekretnini na kojoj postoji njegovo razlučno pravo ako je nekretnina nužno potrebna radi poslova iz članka 145.a tog Zakona ili ako izvještajno ročište još nije održano. Budući da prema novom zakonskom uređenju prodaju imovine opterećene razlučnim pravom provodi isključivo stečajni sud, takvo je uređenje zakonodavca na prvi dojam razumljivo.

Naime, sporna pitanja koja su prema ranijem zakonskom uređenju proizlazila iz mogućnosti izbora, ali i konkurencije postupaka (ovršni ili stečajni) u kojima je moguće provesti unovčenje imovine na kojoj postoji razlučno pravo, otežavala su provedbu stečajnog postupka i zahtijevala su posebna zakonska rješenja, kao što je odgoda ovrhe koju je razlučni vjerovnik provodio pred ovršnim sudom, kojima bi se vjerovnicima, sudu i stečajnom upravitelju omogućio nadzor nad ukupnom imovinom bar do trenutka prvog izvještajnog ročišta (radi mogućnosti izrade stečajnog plana, prodaje imovine u cjelini)⁵⁵. Međutim, premda Stečajni zakon/2015 ponovno uvodi mogućnost nastavka poslovanja stečajnog dužnika i tzv. sanacijskog stečajnog plana, zakonodavac nije vratio odredbe o mogućoj odgodi unovčenja nekretnine na kojoj postoji razlučno pravo, a koje su istovremeno štatile ne samo mogućnost izrade plana i boljeg namirenja stečajnih vjerovnika, već i interese samog razlučnog vjerovnika⁵⁶.

Ipak, u praksi se pojavljuju prijedlozi za odgodu ili zastoj u provođenju ovršnih radnji, u odnosu na koje sudska praksa još nije zauzela jedinstveno stajalište, iako je u određenim situacijama prepoznala potrebu primjene odgode ili zastoja u provođenju ovršnih radnji i prilikom prodaje nekretnine s razlučnim pravom u okviru stečajnog postupka.

Tako je rješenjem Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj Pž-3027/2021 od 19. kolovoza 2021., u točki II izreke ukinuto rješenje prvostupanjskog suda u dijelu kojim je odbačen prijedlog vjerovnika M.M. za odgodu daljnjih dražbenih radnji za nekretninu stečajnog dužnika, dok se ne ustanovi pravi status razlučnog vjerovnika P.B. d.d. i predmet je u tom dijelu vraćen na ponovan postupak. U obrazloženju se navodi:

„Prvostupanjski sud nije imao osnove odbaciti navedeni prijedlog, već je o njemu trebao meritorno odlučiti. Naime, imajući u vidu odredbu čl. 247. st. 1. SZ-a, razvidno je da je navedenom odredbom propisana „odgovarajuća“ primjena pravila ovršnog postupka o ovrsi na nekretnini, što znači da se navedena pravila ne mogu

---

⁵⁴ Tako i Čuveljak, J. I Božić P.: Unovčenje imovine opterećene razlučnim pravom u stečajnom postupku, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, 2023.

⁵⁵ Tako i Hrastinski, Lj. u Nova stečajna pravila za namirenje razlučnih vjerovnika, Informator broj 6388 od 19. listopada 2015.

⁵⁶ Garašić, J.: Najznačajnije novine stečajnog zakona iz 2015. godine, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2017.

i ne trebaju primijeniti bezuvjetno, već isključivo na odgovarajući način polazeći prvenstveno od toga da te odredbe koje se primjenjuju, nisu u suprotnosti s odredbama i načelima samog stečajnog postupka. Slijedom navedenog, odredba čl. 65. Ovršnog zakona kojom je reguliran institut odgode ovrhe, nije odredba koja se ne bi na odgovarajući način mogla primijeniti u postupku unovčenja imovine stečajnog dužnika te je pogrešan zaključak suda da bi primjena navedene odredbe bila protivna načelu hitnosti stečajnog postupka i da stoga institut odgode ovrhe zbog prirode stečajnog postupka, nije primjenjiv u stečajnom postupku.

Naime, da odgoda ovrhe sama po sebi nije protivna osnovnim načelima stečajnog postupka, razvidno je iz situacije iz čl. 147. SZ-a (izlučni zahtjev), kada je u takvom slučaju potrebno ocijeniti mogu li nastavkom prodaje i namirenjem vjerovnika, bez da se riješi pitanje izlučnog zahtjeva, nastupiti veće štetne posljedice vezane uz povrat nekretnina i eventualnog ostvarivanja naknade za izlučna prava u smislu čl. 148. SZ-a od onih koje bi mogle nastupiti odgodom ovrhe. Ujedno se napominje da je u takvoj situaciji moguće ne samo primijeniti institut odgode ovrhe već je moguće i na temelju odredaba Stečajnog zakona (čl. 18.), zaključkom koji ima značaj upravljanja postupkom, odlučiti o zastoju s prodajom do konačnog rješenja spornog prava, ukoliko to prvostupanjski sud ocijeni osnovanim, a uzimajući u obzir mogućnost nastupa većih štetnih posljedica...“

Valja spomenuti i odluku Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj 4328/2022 od 10. studenog 2022., kojom je potvrđeno rješenje prvostupanjskog suda o određivanju zastoja s prodajom nekretnine stečajnog dužnika, navodeći u obrazloženju:

„Izlučni vjerovnik svoja prava može ostvarivati izvan stečajnog postupka, sukladno odredbi čl. 79. st. 1. SZ-a. S obzirom na to da je D.H. pokrenuo postupak radi utvrđenja svog prava vlasništva, postavlja se pitanje koji je smisao i je li svrsishodno prodavati nekretnine na kojima postoji izlučno pravo dok se o tome pravomoćno ne okonča postupak? Ako se pokaže osnovanim postojanje izlučnog prava, sporne nekretnine bi se morale izdvojiti iz stečajne mase i predati izlučnom vjerovniku, a ako bi se one u međuvremenu prodale to više ne bi bilo moguće sa svim posljedicama i pravima koja pripadaju izlučnom vjerovniku, kome bi moglo biti povrijeđeno i pravo na dom, kako je to propisano između ostalog i u odredbi čl. 80. st. 3. SZ-a (pravo na protučinidbu ako protučinidba nije ispunjena, pravo na protučinidbu iz stečajne mase ako se protučinidba može izdvojiti iz stečajne mase i pravo na naknadu štete kao vjerovnik stečajne mase). Osim toga, ovaj sud smatra da pokretanje spora radi ostvarivanja izlučnog prava i njegova zabilježba u zemljišnim knjigama ima negativan učinak na zainteresiranost potencijalnih kupaca...“

5. DOSUDA NEKRETNINE

Nakon završetka elektroničke javne dražbe Financijska agencija dužna je bez odgode obavijestiti sud o provedenoj elektroničkoj javnoj dražbi, prikupljenim ponudama i drugim potrebnim podacima, što čini dostavom izvještaja o provedenoj elektroničkoj javnoj dražbi (više u 4.2. Tijek postupka prodaje pred Financijskom agencijom), temeljem kojeg sud utvrđuje koji je kupac ponudio najveću cijenu i jesu li ispunjene pretpostavke da mu se dosudi nekretnina, nakon čega će donijeti pisano rješenje o dosudi koje se objavljuje na eOglasnoj ploči suda i mrežnim stranicama Financijske agencije (članak 103. stavak 2.-4. Ovršnog zakona). Istim rješenjem sud poziva kupca na plaćanje kupovnine umanjene za ranije plaćenu jamčevinu.

Dražbovateljima koji nisu najpovoljniji ponuđači jamčevina se vraća, iako ne nužno odmah, jer će sud u rješenju o dosudi odrediti da će se nekretnina dosuditi i kupcima koji su ponudili nižu cijenu, redom prema veličini cijene koju su ponudili, ako kupci koji su ponudili veću cijenu ne polože kupovninu u roku koji im je određen ili koji će im biti određen, u kojem slučaju će sud donijeti posebno rješenje o dosudi svakom sljedećem kupcu koji je ispunio uvjete da mu se nekretnina dosudi uz određivanje roka za polaganje kupovnine, pri čemu će tim istim rješenjem najprije oglašiti nevažećom dosudu kupcu koji je ponudio višu cijenu (članak 103. stavak 6. Ovršnog zakona). Prema tome uplaćena jamčevina ostat će na posebnom računu Financijske agencije otvorenom za tu namjenu do primitka naloga nadležnog tijela za njezin povrat ili za drugo postupanje s novčanim sredstvima uplaćenim na ime jamčevine, što znači da ostaje na posebnom računu Financijske agencije po donošenju rješenja o dosudu i uplati kupovnine.

Kupovina se plaća na poseban račun Agencije otvoren za tu namjenu u roku određenom u zaključku o prodaji, a ako kupac u određenom roku ne položi kupovninu, sud će rješenjem prodaju oglašiti nevažećom i odrediti novu prodaju, uz uvjete određene za prodaju koja je oglašena nevažećom. Iz položene jamčevine

namirit će se troškovi nove prodaje i naknaditi razlika između kupovnine postignute na prijašnjoj i novoj prodaji. O tome odluku donosi sud i dostavlja je Agenciji radi prijenosa novčanih sredstava (članak 106. stavak 1.-3. Ovršnog zakona).

Vratimo se nakratko na rok za polaganje kupovnine, koji je dio zaključka o prodaji (članak 98. stavak 1. točka 6. Ovršnog zakona), a time i dio uvjeta prodaje. S obzirom na to da je odredbom članka 98. stavak 2. Ovršnog zakona određeno da on ne može biti duži od 3 mjeseca od dana prodaje, bez obzira na to isplaćuje li se cijena odjednom ili u obrocima, u praksi se postavilo pitanje može li sud najboljem ponuđaču produžiti rok za polaganje kupovnine ukoliko je zaključkom o prodaji određen rok znatno kraći od maksimalna 3 mjeseca od dana prodaje (naime uobičajeno je da prvostupanjski sud odredi rok od 15 ili 30 dana od dana prodaje). U tom smislu pojavila su se različita tumačenja u odlukama Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske. U jednom se navodi da je rok za uplatu kupovnine objavljen, odnosno, poziv je objavljen svim zainteresiranim osobama koje se mogu prijaviti na dražbu pod upravo tim uvjetima koji su objavljeni zaključkom o prodaji, a među njima je i taj rok, a ako bi se rok produžio samo za kupca koji traži produženje roka, tada bi se ostali sudionici stavili u neravnopravan položaj. Prema drugom razmišljanju riječ je o roku koji se može produžiti u okviru zakonskog ograničenja kojim je određeno da taj rok ne može biti dulji od tri mjeseca od dana prodaje. S obzirom na navedeno na sjednici Odjela trgovačkih i ostalih sporova Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske održanoj 23. ožujka 2023. prihvaćeno je pravno shvaćanje prema kojem:

Rok u kojemu je kupac dužan položiti kupovninu određen zaključkom o prodaji nekretnine ne može se produžiti.

Iako naravno ne možemo predvidjeti koja će biti konačna cijena kupovnine, možda bi s obzirom na navedeno, prvostupanjski suci trebali razmisliti o određivanju duljih rokova za polaganje kupovnine od uobičajenog roka od 15 ili 30 dana, posebno u onim situacijama u kojima je već i utvrđena vrijednost nekretnine visoka.

Ovršni zakon dao je i negativnu definiciju kupca⁵⁷, bio on najbolji ponuditelj ili ne, odgovarajućom primjenom koje u stečajnom postupku proizlazi da kupac ne može biti stečajni dužnik, sudac, ili druga osoba koja sudjeluje u postupku prodaje (npr. stečajni upravitelj), a ni osoba koja po zakonu ne može steći nekretninu koja je predmet prodaje.

Uz navedeno i osoba koja ima zakonsko ili ugovorno pravo prvokupa upisano u zemljišnoj knjizi ima prednost pred najpovoljnijim ponuditeljem ako sudu u roku od tri dana po zaključenju dražbe izjavi da nekretninu kupuje uz iste uvjete⁵⁸.

Protiv rješenja o dosudi pravo na žalbu imaju stranke, kao i osobe koje su sudjelovale na dražbi kao ponuditelji (članak 105. stavak 1. i 2. Ovršnog zakona). Početak tijeka žalbenog roka je specifičan, budući da se prilikom dostave rješenja o dostavi ne primjenjuju rokovi iz odredbe članka 12. stavak 3. Stečajnog zakona, prema kojem se dostava smatra obavljenom istekom osmoga dana od dana objave pismena na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova, nego se primjenjuje odredba članka 103. stavak 5. Ovršnog zakona, pa se smatra da je rješenje o dostavi dostavljeno svim osobama kojima se dostavlja zaključak o prodaji te svim sudionicima u dražbi istekom trećega dana od dana njegova isticanja na oglasnoj ploči, stoga četvrtog dana od dana isticanja na oglasnoj ploči počinje teći rok za žalbu.

U rješenju o dosudi nekretnine sud će odrediti da se nakon pravomoćnosti tog rješenja i nakon što kupac položi kupovninu u zemljišnu knjigu upiše u njegovu korist pravo vlasništva na dosuđenoj nekretnini te da se brišu prava i tereti na nekretnini koji prestaju njezinom prodajom, a zemljišnoknjižni sud obaviti će upis na temelju pravomoćnog rješenja o dosudi nekretnine i potvrde suda da je kupac položio kupovninu u skladu s tim rješenjem, osim u slučaju iz članka 125. stavka 4. Ovršnog zakona, kada će sud tu potvrdu izdati tek pošto kupac položi preostali dio kupovnine u skladu s rješenjem o namirenju. Nakon pravomoćnosti rješenja o dosudi nekretnine i pošto kupac položi kupovninu, sud će zaključkom predati nekretninu kupcu⁵⁹.

---

⁵⁷ Kupac ne može biti ovršenik, sudac ili druga osoba koja službeno sudjeluje u postupku prodaje, a ni osoba koja po zakonu ne može steći nekretninu koja je predmet ovrhe (članak 101. Ovršnog zakona)

⁵⁸ Članak 96. stavak 1. Ovršnog zakona

⁵⁹ Članak 108. stavak 1., 3. i 4. Ovršnog zakona

Ako je rješenjem o dosudi sud propustio odrediti da se u zemljišnoj knjizi brišu upisana prava i tereti, osim onih koji ostaju na nekretnini i poslije predaje nekretnine kupcu ili koje je kupac preuzeo, kupac može predložiti da sud u istom stečajnom postupku odredi brisanje tih prava i tereta⁶⁰.

Za dodati je i da prodajom nekretnine ne prestaju stvarne služnosti, stvarni tereti i pravo građenja na nekretnini, kao ni osobne služnosti koje su u zemljišnoj knjizi upisane prije prava radi čijega se namirenja ovrha provodi. Ugovori o najmu, odnosno zakupu nekretnine koji su sklopljeni i upisani u zemljišnu knjigu prije stjecanja založnoga prava ili prava na namirenje radi čijega se ostvarenja ovrha traži, ne prestaju prodajom nekretnine, a kupac stupa na mjesto najmodavca, odnosno zakupodavca od trenutka stjecanja vlasništva nekretnine⁶¹.

5.1. PRIJEBOJ KAO NAČIN PLAĆANJA KUPOPRODAJNE CIJENE

Osim uobičajenog načina plaćanja isplatom kupoprodajne cijene (koja predstavlja razliku između izdražbovane cijene umanjene za položenu jamčevinu), na koji način cijenu može platiti svaka osoba koja je položila jamčevinu, sudjelovala u dražbi i dala najpovoljniju ponudu, prvi razlučni vjerovnik u prednosnom redu plaćanje može izvršiti i izjavom da kupuje nekretninu i da stavlja u prijeboj svoju tražbinu s protutražbinom stečajnoga dužnika po osnovi cijene u visini utvrđene vrijednosti nekretnine⁶².

S početkom primjene Stečajnog zakona/2015, u situacijama plaćanja kupoprodajne cijene prijebojem u praksi su se pojavila neslaganja u tome može li razlučni vjerovnik dati izjavu da kupuje nekretninu i ako nije sudionik dražbe. Naime, nema dvojbe da razlučni vjerovnik može dati izjavu da kupuje nekretninu ako je sudionik dražbe, a to znači da je platio jamčevinu i time stekao uvjete za dražbovanje pred Financijskom agencijom. Međutim, u odlukama Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, primjerice odlukama tog suda broj Pž-6939/18 od 5. prosinca 2018. i Pž-6940/18 od 28. studenoga 2018., izraženo je i shvaćanje prema kojem razlučni vjerovnik može dati izjavu da kupuje nekretninu i stavlja u prijeboj svoju tražbinu s protutražbinom stečajnoga dužnika po osnovi cijene u visini utvrđene vrijednosti nekretnine unatoč tome što nije platio jamčevinu i ne sudjeluje u dražbi.

S obzirom da su se o istom pravnom pitanju na žalbenom sudu pojavila različita pravna razmišljanja, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske prihvatio je na sjednici Odjela trgovačkih i ostalih sporova održanoj 9. studenoga 2017. pravno shvaćanje prema kojem „Prvi razlučni vjerovnik u prednosnom redu ne mora biti ponuditelj u elektroničkoj javnoj dražbi da bi njegova izjava da kupuje nekretninu i da stavlja u prijeboj svoju tražbinu s protutražbinom stečajnoga dužnika po osnovi cijene u visini utvrđene vrijednosti nekretnine imala pravni učinak, a izjavu mora dati najkasnije do završetka elektroničke javne dražbe.“

Navedeno pravno shvaćanje prihvatio je i Vrhovni sud Republike Hrvatske, koji je rješenjem broj Revt 287/18-2 od 13. lipnja 2018. odbacio kao nedopuštenu reviziju ponuditelja, navodeći u obrazloženju između ostalog:

„Međutim, na odjelnoj sjednici, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske zauzeo je pravno shvaćanje kojim je ujednačio svoju praksu, a shvaćanje zauzeto u ovom predmetu je suglasno pravnom shvaćanju koje je zauzeto na odjelnoj sjednici suda drugog stupnja“.

Osim što je Vrhovni sud Republike Hrvatske i kasnijim odlukama potvrdio prihvaćeno pravno shvaćanje Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, nego je produljio vrijeme do kojeg se izjava u smislu odredbe članka 247. stavak 7. Stečajnog zakona može dati, navodeći u obrazloženju rješenja broj Rev- 1481/2019-2 od 9. travnja 2019. između ostalog i:

„Slijedom navedenog, odgovori na prvo i drugo postavljeno pitanje glasio bi da prvi razlučni vjerovnik u smislu čl. 247. stavak 7. SZ-a nije dužan sudjelovati na javnoj dražbi da bi iskoristio svoje pravo iz citirane zakonske odredbe, a izjavu da kupuje nekretninu i da stavlja u prijeboj svoju tražbinu s protutražbinom stečajnoga dužnika po osnovi cijene u visini utvrđene vrijednosti nekretnine može dati do onoga trenutka do kojeg ona još

⁶⁰ Članak 126. Ovršnog zakona.

⁶¹ Članak 87. stavak 1. i 2. i članak 88. stavak 1. Ovršnog zakona.

⁶² Članak 247. stavak 7. Stečajnog zakona

može imati pravni učinak, a to je trenutak donošenja, od strane suda, rješenja o dosudi nekretnine najpovoljnijem kupcu“.

Čak i ako prvi razlučni vjerovnik da izjavu da kupuje nekretninu i stavlja u prijeboj svoju tražbinu s protutražbinom stečajnoga dužnika po osnovi cijene u visini utvrđene vrijednosti nekretnine, ne znači da će nekretnina nužno biti dosuđena razlučnom vjerovniku, niti da će mu biti dosuđena u visini utvrđene vrijednosti nekretnine. Naime, sud će nekretninu dosuditi razlučnom vjerovniku za utvrđenu vrijednost nekretnine ako nije bilo ostalih ponuditelja na dražbi, kao i ako su u postupku prodaje sudjelovali ponuditelji, ali je dražbom postignuta manja cijena od utvrđene. Međutim, ako je netko od ponuditelja ponudio višu cijenu od utvrđene vrijednosti, sud će nekretninu dosuditi ponuditelju koji je ponudio najvišu cijenu. Ali, ako je razlučni vjerovnik dao izjavu o preuzimanju nekretnine po utvrđenoj vrijednosti, platio jamčevinu, sudjelovao na dražbi i ponudio višu cijenu od utvrđene, sud će tada nekretninu dosuditi razlučnom vjerovniku za cijenu koja je postignuta na dražbi, a ne za utvrđenu vrijednost nekretnine⁶³.

Problem na koji čini mi se valja uvijek iznova ukazivati jest što prvi razlučni vjerovnik u prednosnom redu izjavu o preuzimanju nekretnine predaje sudu i može je predati u bilo kojem trenutku tijekom trajanja dražbe, a najkasnije do završetka elektroničke javne dražbe, odnosno do donošenja rješenja o dosudi nekretnine najpovoljnijem kupcu kako to proizlazi iz odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev- 1481/2019-2 od 9. travnja 2019. Pritom sud nije tijelo koje provodi dražbu, nego je to Financijska agencija, pa ostali sudionici dražbe nemaju nužno saznanje o tome da je takva izjava dana. Neovisno o tome kada prvi razlučni vjerovnik u prednosnom redu preda izjavu o preuzimanju nekretnine, dakle čak i ako je preda na početku dražbovanja, sud dražbovanje neće prekidati, nego će nastaviti s njim do kraja, jer uvijek postoji mogućnost da se dražbovanjem postigne viša cijena od same utvrđene vrijednosti nekretnine.

Za dodati je da je pravo preuzimanja nekretnine postojalo i prema ranijem zakonskom uređenju u sudskim javnim dražbama, koje su se odvijale u sudnicama, pa su tako ostali sudionici dražbe odmah imali saznanje da je dana izjava o preuzimanju i imali su mogućnost dati višu ponudu za predmetnu nekretninu. Uvođenjem elektroničke javne dražbe ostalo je pravilo da razlučni vjerovnik daje svoju izjavu sudu, što čini mi se može dovesti u neravnopravan položaj ostale ponuditelje, budući da prvi razlučni vjerovnik u prednosnom redu može dati izjavu o preuzimanju u bilo kojem trenutku tijekom elektroničke javne dražbe (odnosno čak do donošenja rješenja o dosudi, kako je ranije objašnjeno), o čemu ostali ponuditelji ne moraju imati saznanje sve do donošenja rješenja o dosudi. Problem nastaje u situaciji kada je ponuda najpovoljnijeg ponuđača u elektroničkoj javnoj dražbi manja od utvrđene vrijednosti nekretnine, jer taj ponuđač nije imao nikakvih informacija da postoji bolja ponuda. Pored toga, ovo je i iznimno netransparentna situacija jer ponuditelj ima obavijest iz sustava dražbe da je on posljednji dao najpovoljniju ponudu, ali tek po donošenju rješenja o dosudi saznaje da je nekretnina predana razlučnom vjerovniku bez da je imao mogućnost dati višu ponudu⁶⁴. Iako su sudovi od početka primjene Pravilnika/2015 ukazivali na opisani problem, i iako je Pravilnik u međuvremenu doživio nekoliko izmjena, opisana netransparentnost do sada nije otklonjena. Čini mi se da bi Pravilnik trebao propisati obvezu dostave izjave iz članka 247. stavak 7. Stečajnog zakona FINA-i, a FINA-i obvezu da istu zavede u dnevnik dražbovanja i na taj način (ili neki sličan) postane vidljiva svim dražbovateljima. Do tada bi bilo oportuno da sud, radi transparentnosti postupka prodaje, okolnost da je prvi razlučni vjerovnik dao takvu izjavu, objavi na e-Oglasnoj ploči.

Daljnje pitanje koje je praksa otvorila jest može li razlučni vjerovnik odustati od izjave da kupuje nekretninu i da stavlja u prijeboj svoju tražbinu s protutražbinom stečajnoga dužnika po osnovi cijene u visini utvrđene vrijednosti nekretnine? Osobno sam mišljenja da razlučni vjerovnik može odustati od navedene izjave i slobodno disponirati svojom pravom sve do donošenja rješenja o dosudi nekretnine. U tom slučaju sud će nekretninu dosuditi ponuditelju koji je dao najvišu ponudu za kupnju nekretnine na javnoj dražbi. To je dakle situacija u kojoj prvi razlučni vjerovnik nije dražbovao nego je samo dao izjavu iz članka 247. stavak 7. Stečajnog zakona i istu povukao. Međutim što ako je razlučni vjerovnik sudjelovao je na dražbi, dražbovao, i dao najvišu ponudu, višu od utvrđene vrijednosti nekretnine? Tada bi sud trebao nekretninu dosuditi razlučnom

---

⁶³ Vidjeti odluku VTS RH poslovni broj: Pž-4974/18 od 3. rujna 2018.

⁶⁴ Tako i Čuveljak, J. I Božić P.: Unovčenje imovine opterećene razlučnim pravom u stečajnom postupku, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, 2023.

vjerovniku, ali po cijeni koju je dao kao dražbovatelj. Tada se moguće otvori i daljnje pitanje, - je li razlučni vjerovnik dužan platiti cijenu ili može zahtijevati prebijanje njegove tražbine s kupoprodajnom cijenom na temelju odredbe članka 107. Ovršnog zakona, budući da se pravila ovršnog postupka o ovrsi na nekretnini primjenjuju na odgovarajući način. Ako je razlučni vjerovnik kupac i jedini vjerovnik koji se namiruje iz kupovnine, nije dužan položiti kupovninu ako ona iznosi koliko i njegova tražbina ili manje. Ako kupovнина iznosi više od njegove tražbine, razlučni vjerovnik (kupac) je dužan položiti razliku. Međutim, ako je razlučni vjerovnik oslobođen polaganja kupovnine, ipak je dužan uplatiti troškove unovčenja nekretnine⁶⁵. O tom se pitanju izjasnio i Visoki trgovački sud Republike Hrvatske izjasnio u odluci broj PŽ-4974/18 od 3. rujna 2018. navodeći u obrazloženju (između ostalog):

„Međutim, imajući u vidu izneseno činjenično stanje spisa, a sve imajući u vidu citirane relevantne odredbe Stečajnog zakona, Ovršnog zakona te pravno shvaćanje od 9. studenog 2017. – proizlazi da je A.F. dao izjavu u smislu čl. 247. st. 7. SZ-a, a prije održavanja elektroničke javne dražbe...

... A.F. je sudjelovao u elektroničkoj javnoj dražbi i ponudio je veću cijenu (617.828,30 kn) od utvrđene vrijednosti nekretnine (458.437,73 kn) i sud je tu njegovu ponudu prihvatio kao najpovoljniju. Time što je dao veću ponudu-po ocjeni ovoga vijeća razlučni vjerovnik A.F. je de facto povukao svoju izjavu, pa se predmetno ne primjenjuje odredba čl. 247. st. 7. SZ-a, nego odredba čl. 107. st. 1. i 5. OZ-a.“

6. NAMIRENJE

Stečajni upravitelj dužan je dostaviti sudu (obrazložen i dokumentiran) obračun troškova unovčenja u roku od osam dana od dana pravomoćnosti rješenja o dosudi⁶⁶, a sud je dužan u roku od 30 dana od pravomoćnosti rješenja o dosudi donijeti rješenje o namirenju⁶⁷. Redoslijed namirenja propisan je odredbom članka 248. stavak 1. Stečajnog zakona, na način da će sud nakon unovčenja stvari ili prava na kojemu postoji razlučno pravo upisano u javnoj knjizi iz iznosa ostvarenoga prodajom:

1. namiriti troškove unovčenja iz članka 254. Stečajnog zakona,
2. namiriti tražbine razlučnih vjerovnika prema redoslijedu određenom pravilima ovršnoga postupka, i
3. preostali iznos predati stečajnom upravitelju za namirenje stečajnih vjerovnika.

Još prema Stečajnom zakonu/1996, prije namirenja razlučnog vjerovnika iz utška postignutog unovčenjem predmeta razlučnog prava najprije se morao u stečajnu masu unijeti iznos potreban za naknadu troškova utvrđivanja tražbine ili unovčenja (članak 169. stavak 1. Stečajnog zakona/1996. Iako pogrešno nazivani kao troškovi utvrđivanja tražbine mislilo se ustvari na troškove utvrđivanja istovjetnosti predmeta i prava na tom predmetu, koji su se određivali paušalno u iznosu od 5 % utška (članak 170. stavak 1. Stečajnog zakona/1996). I troškovi unovčenja koji su obuhvaćali troškove koji su potrebni da bi se predmet razlučnog prava unovčio određivali su se paušalno u iznosu od 5 % utška, no ako su stvarno nastali troškovi i ostale obveze stečajne mase bili znatno niži ili viši, određivali su se u stvarnoj visini (članak 170. stavak 1. Stečajnog zakona/1996). Drugim riječima, kod provedenog unovčenja predmeta razlučnog prava u pravilu se u stečajnu masu morao najprije izdvojiti iznos od 10 %, a tek iz ostatka utška namirivao se razlučni vjerovnik.

Stečajni zakon/2015 i dalje troškove utvrđivanja predmeta razlučnog prava naziva troškovima utvrđivanja tražbine te i dalje propisuje da će se u stečajnu masu unijeti iznos potreban za naknadu troškova utvrđivanja tražbine ili unovčenja (članak 253. stavak 1. rečenica 1. Stečajnog zakona/2015), iako se u osnovi obje vrste troškova moraju izračunati i unijeti u stečajnu masu, prije no što se iz preostalog iznosa namiri razlučni vjerovnik⁶⁸. Nejasno je zbog čega Stečajnim zakonom/2015 nisu bili definirani pojmovi troškova utvrđivanja predmeta razlučnog prava, kao ni zbog čega nije bila određena njihova paušalna visina, a ni visina troškova unovčenja predmeta razlučnog prava. Moguće je bila riječ o previdu zakonodavca, budući da je odredbom članka 31. Zakona o izmjenama i dopunama Stečajnog zakona/2017 otklonjena nejasnoća, pa odredba članka 254. stavak 2. i 3. Stečajnog zakona sada glasi:

⁶⁵ Tako i Šimić, Ž.: „Jamci i razlučni vjerovnici u predstečajnom i stečajnom postupku“, Pravosudna akademija, Priručnik za polaznike, ožujak 2019.

⁶⁶ Članak 254. stavak 1. Stečajnog zakona

⁶⁷ Članak 248. stavak 2. Stečajnog zakona

⁶⁸ Vidjeti više u Garašić, J.: Najznačajnije novine stečajnog zakona iz 2015. godine, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2017.

“(2) Troškovi utvrđivanja predmeta razlučnoga prava određuju se paušalno u iznosu od 5 % od utrška.

(3) Troškovi unovčenja predmeta razlučnoga prava određuju se paušalno u iznosu od 5 % od utrška. Ako su stvarno nastali troškovi unovčenja znatno niži ili viši, odredit će se u stvarnoj visini. Ako je zbog unovčenja stečajna masa opterećena porezom, iznos toga poreza pridodaje se paušalu troškova unovčenja odnosno stvarno nastalim troškovima unovčenja”.

Prema prijelaznim i završnim odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Stečajnog zakona/2017, ova odredba primjenjuje se i na postupke u tijeku, bez obzira na to kada su postupci pokrenuti, ako rješenje o dosudi nije steklo svojstvo pravomoćnosti na dan stupanja na snagu tog Zakona.

Prema tome, prvi u redosljedu namirenja jesu troškovi unovčenja iz članka 254. Stečajnog zakona, a odredbom članka 254. stavak 2. i 3. Stečajnog zakona određeno je da se troškovi utvrđivanja predmeta razlučnoga prava određuju paušalno u iznosu od 5 % od utrška, te da se i troškovi unovčenja predmeta razlučnoga prava također određuju paušalno u iznosu od 5 % od utrška, a ako su stvarno nastali troškovi unovčenja znatno niži ili viši, odredit će se u stvarnoj visini. Ako je zbog unovčenja stečajna masa opterećena porezom, iznos toga poreza pridodaje se paušalu troškova unovčenja odnosno stvarno nastalim troškovima unovčenja.

S obzirom na to da je trenutno važeća zakonska odredba o troškovima unovčenja. sličnog sadržaja kao i odredba članka 170. stavak 2. Stečajnog zakona/1996, i dalje se u odnosu na tumačenje troškova unovčenja primjenjuje pravno shvaćanje Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske iz 2008. godine, uz dodatak troška naknade Financijskoj agenciji za provedbu prodaje.

Međutim odredba članka 254. Stečajnog zakona i dalje nije usklađena s odredbom članka 248. Stečajnog zakona, budući da se za razliku od odredbe čl. 254. Stečajnog zakona, u odredbi članka 248. Stečajnog zakona troškovi utvrđenja uopće ne spominju, nego odredba tog članka govori isključivo o troškovima utvrđenja. Na navedeno je ukazao i Visoki trgovački sud Republike Hrvatske još u odluci broj PŽ- 6780/2018 od 28. studenog 2018., navodeći u obrazloženju:

“Odredbom članka 248. stavka 1. točke 1. Stečajnog zakona („Narodne novine“ broj 71/15 i 104/17) predviđeno je da će nakon unovčenja stvari ili prava na kojemu postoji razlučno pravo upisano u javnoj knjizi sud iz iznosa ostvarenog prodajom 1. namiriti troškove unovčenja iz članka 254. tog Zakona, 2. namiriti tražbine razlučnih vjerovnika prema redosljedu određenom pravilima ovršnog postupka i 3. preostali iznos predati stečajnom upravitelju. Iz navedene odredbe proizlazi da se iz iznosa ostvarenog prodajom namiruju troškovi unovčenja, dok nije propisano da će se namiriti i troškovi utvrđivanja razlučnog prava. Iz iznosa ostvarenog prodajom nekretnina te stvari ili prava na koju postoji razlučno pravo upisano u javnoj knjizi ne namiruju se troškovi utvrđivanja predmeta razlučnoga prava, nego samo troškovi unovčenja predmeta razlučnoga prava. Zbog toga, neosnovano žaliteljica smatra da je prvostupanjski sud morao pobijanim rješenjem utvrditi i troškove utvrđivanja tražbine u paušalnom iznosu od 5% od utrška.”

Ubrzo nakon toga, neusklađenost navedenih odredaba Stečajnog zakona riješena je prihvaćanjem pravnog shvaćanja na sjednici Odjela trgovačkih i ostalih sporova Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske održanoj 18. ožujka 2019. koje glasi:

Iz iznosa ostvarenog prodajom nekretnina te stvari ili prava na kojima postoji razlučno pravo upisano u javnoj knjizi ne namiruju se troškovi utvrđivanja predmeta razlučnoga prava, nego samo troškovi unovčenja predmeta razlučnoga prava.

Prema tome, nakon prihvaćenog pravnog shvaćanja, nakon što se iz iznosa ostvarenog prodajom nekretnine na kojima postoji razlučno pravo upisano u javnoj knjizi namire troškovi unovčenja te nekretnine, prelazi se na namirenje tražbine razlučnih vjerovnika prema redosljedu određenom pravilima ovršnoga postupka, dok se eventualno preostali iznos predaje stečajnom upravitelju za namirenje stečajnih vjerovnika⁶⁹.

Odredbom članka 254. stavak 3. Stečajnog zakona propisano je da se troškovi unovčenja predmeta razlučnoga prava određuju paušalno u iznosu od 5% od utrška, a ako su nastali troškovi unovčenja znatno niži ili viši, odrediti će se u stvarnoj visini. Jedan od većih izazova u praksi jest određivanje troškova unovčenja, kako u dijelu određivanja što sve obuhvaćaju troškovi unovčenja predmeta razlučnog prava, tako i u dijelu njihove visine. Naime, gotovo beziznimno možemo reći da prilikom podnošenja prijedloga za diobu sudu,

---

⁶⁹ Članak 248. stavak 1. Stečajnog zakona

stečajni upravitelji tvrde i obrazlažu da su troškovi unovčenja konkretnog predmeta razlučnoga prava znatno viši nego li 5% od utrška, pa da ih je potrebno odrediti u stvarnoj visini.

Postavlja se pitanje o kojim je konkretno troškovima riječ, o svim troškovima nastalim tijekom postupka, ili samo onim koji su nastali radi unovčenja nekretnine opterećene razlučnim pravom. Naime, stečajni upravitelj je odmah nakon otvaranja stečajnoga postupka dužan cjelokupnu imovinu koja ulazi u stečajnu masu preuzeti u posjed i njome upravljati (Članak 216. stavak 1. Stečajnog zakona), odnosno dužan je s jednakom dužnošću skrbiti o cjelokupnoj imovini stečajnoga dužnika koja ulazi u stečajnu masu neovisno o tome je li opterećena razlučnim pravom ili ne. Skrb o imovini može prouzročiti troškove od kojih neki izravno terete predmet razlučnog prava, i koju su nastali ili u samom postupku unovčenja predmeta razlučnog prava ili su pak bili nužan preduvjet da se s unovčenjem započne, kao što su naknada Financijskoj agenciji za održavanje elektroničke javne dražbe, naknada za nalaz i mišljenje sudskog vještaka za procjena predmeta, izrada parcelacijskog elaborata, i tome slično. Međutim, osim izravnih troškova, postoje i neizravni troškovi. To bi primjerice bili troškovi izrade službenog pečata stečajnog dužnika, troškovi otvaranja i vođenja žiro-računa stečajnoga dužnika kod banke, troškovi vođenja knjigovodstva stečajnoga dužnika, što su sve nužno troškovi svakog stečajnog postupka i njihov nastanak je produkt zakonitog gospodarenja stečajnog upravitelja. U ovu kategoriju valja svrstati i trošak nagrade stečajnom upravitelju. Pitanje je čine li i ti troškovi troškove unovčenja predmeta razlučnog prava?

S tim u vezi na sjednici Odjela trgovačkih i ostalih sporova održanoj još 19. lipnja 2008., prihvaćeno je pravno shvaćanje o troškovima unovčenja iz u to vrijeme odredbe članka 170. stavak 2. Stečajnog zakona/1996 (danas odredbe članka 254. stavak 2. Stečajnog zakona) koje glasi:

Troškovi unovčenja stvari iz članka 164. Stečajnog zakona su (stavak 2. članka 170. Stečajnog zakona/1996), osim troškova koji su u vezi s prodajom (procjena nekretnine, oglas o prodaji, itd.), i svi drugi troškovi koji izravno terete prodanu stvar.

Troškovi koji nisu u izravnoj vezi s unovčenjem stvari na kojima postoji razlučno pravo, ali su kao opći troškovi nastali radi cjelokupne stečajne mase, namiruju se iz cijene postignute prodajom stvari razmjerno vrijednosti stvari na kojoj postoji razlučno pravo u odnosu na ostalu stečajnu masu i namiruju se u okviru troškova unovčenja stvari iz čl. 164. SZ-a (stavak 2. članka 170. Stečajnog zakona/1996).

Zbog toga, prilikom tumačenja odredbe članka 254. stavak 3. Stečajnog zakona odnosno definiranja troškova unovčenja, sudovi kao kriterij primjenjuju citirano pravno shvaćanje Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske. Uz to, obrazlažući razloge donošenja pravnog shvaćanja dana je preporuka o troškovima koji bi mogli teretiti (razmjerno ili samo oni koji se odnose na konkretnu nekretninu) razlučnog vjerovnika. Prema preporuci, troškovi koji bi mogli teretiti (razmjerno ili samo oni koji se odnose na konkretnu nekretninu) razlučnog vjerovnika bi bili: 1. procjena nekretnine, 2. izrada parcelacijskog elaborata, 3. objava oglasa o prodaji, 4. premije osiguranja, 5. komunalna naknada, 6. vodna naknada, 7. slivna naknada, 8. troškovi čistoće, 9. troškovi plina, 10. troškovi električne energije, 11. čuvarska služba, 12. čišćenje nekretnine (odvoz otpada), 13. troškovi grijanja, 14. spomenička renta, 15. troškovi redovnog održavanja nekretnine, 16. troškovi održavanja okoliša, 17. promjena brava, 18. troškovi pribave zemljišnoknjižnog izvadaka, 19. troškovi pribave kopija katastarskog plana, 20. troškovi revizije poslovanja stečajnog dužnika (razmjerno vrijednosti nekretnine u odnosu na ostalu imovinu stečajnog dužnika), 21. porez na promet nekretnina, 22. stvarni troškovi prijevoza stečajnog upravitelja, 23. stvarni troškovi telefona stečajnog upravitelja, 24. nagrada stečajnog upravitelja (razmjerno vrijednosti nekretnine u odnosu na ostalu imovinu stečajnog dužnika)⁷⁰.

Dakle, izravni troškovi namiruju se iz kupovnine ostvarene prodajom nekretnine, dok neizravni troškovi terete cjelokupnu stečajnu masu⁷¹, a iz kupovnine dobivene prodajom nekretnine s razlučnim pravom namiruju se razmjerno vrijednosti stvari na kojoj postoji razlučno pravo u odnosu na ostalu stečajnu masu.

Nakon namirenja troškova postupka iz članka 254. Stečajnog zakona, namiruju se tražbine razlučnih vjerovnika prema redosljedu određenom pravilima ovršnoga postupka. Konačno, posljednji u redu namirenja iz navedenog predmeta prodaje jesu stečajni vjerovnici (članak 248. Stečajnog zakona).

⁷⁰ Tako i Zubak, G. u „Namirenje vjerovnika nakon unovčenja nekretnina opterećenih razlučnim pravom u stečajnom postupku“, Lexpera, studeni, 2018. godina

⁷¹ Tako i Šimić, Ž.: „Jamci i razlučni vjerovnici u predstečajnom i stečajnom postupku“, Pravosudna akademija, Priručnik za polaznike, ožujak 2019.

6.1. NAMIRENJE NAKON ŠTO JE NEKRETNINA DOSUĐENA PRVOM RAZLUČNOM VJEROVNIKU U PREDNOSNOM REDU KOJI JE CIJENU PODMIRIO IZJAVOM DA KUPUJE NEKRETNINU I DA STAVLJA U PRIJEBOJ SVOJU TRAŽBINU S PROTUTRAŽBINOM STEČAJNOGA DUŽNIKA PO OSNOVI CIJENE U VISINI UTVRĐENE VRIJEDNOSTI NEKRETNINE

Za razliku od ranije prakse prema kojoj nije bilo upitno namiruju li se iz cijene postignute prodajom stvari na kojoj postoji razlučno pravo i troškovi koji neizravno terete tu stvar, dakle oni koji su kao opći troškovi nastali radi cjelokupne stečajne mase (nego samo pitanje njihove visine), u novije vrijeme, u postupcima u kojima je nekretnina dosuđena razlučnom vjerovniku primjenom odredbe članka 247. stavak 7. Stečajnog zakona, pojavila su se različita pravna shvaćanja u odnosu na obvezu razlučnog vjerovnika za plaćanje razmjernog dijela troška i ostalih obveza stečajne mase, koji nisu u izravnoj vezi s unovčenjem nekretnine, a potom i u odnosu na obvezu plaćanja troškova unovčenja uopće.

Naime, možemo reći da je na neki način preduvjet donošenja rješenja o namirenju plaćanje kupovnine. Međutim, ako sud nekretninu dosudi prvom razlučnom vjerovniku u prednosnom redu na temelju izjave iz članka 247. stavak 7. Stečajnog zakona, tada je izostalo polaganje kupovnine jer je cijena plaćena prijebomem, zbog čega često u stečajnom postupku nema sredstava za namirenje nastalih troškova. Ostaje otvorenim pitanje pristupa li se (djelomičnom) namirenju tražbine razlučnog vjerovnika, bez da su prije svega namireni troškovi unovčenja iz članka 254. Stečajnog zakona. Ukoliko je odgovor potvrđan, postupa li se tada suprotno od kurentne odredbe članka 248. Stečajnog zakona o redosljednom namirenju.

S tim u vezi, valja se prisjetiti da se nekretnina s razlučnim pravom u stečajnom postupku prodaje uz odgovarajuću primjenu pravila ovršnog postupka o ovrsci na nekretnini (članak 247. stavak 1. Stečajnog zakona). Ovršni pak zakon u odredbi članka 107. stavak 1.-3. propisuje da ovrhovoditelj, koji je kupac i jedini vjerovnik koji se namiruje iz kupovnine nije dužan položiti kupovninu ako ona iznosi koliko i njegova ovršna tražbina ili manje, ali ako je kupovninu viša od njegove ovršne tražbine, ovrhovoditelj je dužan položiti razliku do punog iznosa kupovnine. Kad je kupac osoba koja se u ovršnom postupku namiruje prije svih ostalih vjerovnika koji imaju pravo na namirenje iz iste kupovnine, dužan je položiti onaj iznos kupovnine koji odgovara iznosu troškova postupka na čiju naknadu imaju prvenstveno pravo druge osobe koje se namiruju iz kupovnine (članak 113. Ovršnog zakona)⁷².

Kako bi se poštivao redosljed namirenja u stečajnom postupku, imajući u vidu pravila ovršnog postupka koja se u stečajnom postupku primjenjuju na odgovarajući način, a cijeneći i obračune troškova stečajnog stečajnog upravitelja, kao i okolnosti svakog konkretnog unovčenja, stečajni sudovi su rješenjima (zasebnim ili u okviru rješenja o dosudi) utvrđivali visinu troškova unovčenja i pozivali razlučnog vjerovnika koji je kupac nekretnine da položi na depozitni račun suda trošak unovčenja nekretnine budući da je razlučni vjerovnik prebio svoju tražbinu s protutražbinom stečajnoga dužnika po osnovi cijene. Tek nakon uplate troškova unovčenja nekretnine i pravomoćnosti rješenja o dosudi, sudovi su zaključkom predavali nekretninu kupcu i donosili rješenje o namirenju razlučnog vjerovnika iz kupovnine plaćene prijebomem umanjene za troškove unovčenja.

Međutim, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske je u odluci broj PŽ-2587/2018 od 16. svibnja 2018. izrazio shvaćanje prema kojem razlučni vjerovnik nije dužan platiti razmjerni dio troškova i ostalih obveza stečajne mase, koji nisu u izravnoj vezi s unovčenjem nekretnine, ako je nekretnina unovčena u stečajnom postupku i dosuđena razlučnom vjerovniku na temelju odredbe članka 247. stavak 7. SZ-a.

Posebno je pak složena situacija u pogledu troškove unovčenja, kada je nekretnina stečajnog dužnika s razlučnim pravom prodana u ovršnom postupku pred općinskom sudom. S tim u vezi, Vrhovni sud Republike Hrvatske je u odluci broj Rev-895/2020 od 28. rujna 2020. odgovarajući na revizijsko pitanje: „1. Ukoliko je nad ovršenikom otvoren stečajni postupak ima li u ovršnom postupku kupac, koji je ujedno i ovrhovoditelj/založni vjerovnik koji se jedini namiruje iz kupovnine, te čija je ovršna tražbina veća od kupovnine, pravo na oslobođenje od polaganja kupovnine u cijelosti sukladno odredbi iz članka 100.a Ovršnog zakona ili se u tom

⁷² Odredbom članka 113. Ovršnog zakona propisan je redosljed namirenja, pa se tako iz iznosa dobivenog prodajom namiruju prvenstveno: 1. troškovi ovršnog postupka koji se tiču sudskih pristojbi i plaćenih predujmova za provedbu ovršnih radnji; 2. porezi i druge pristojbe dospjele za posljednju godinu dana koje terete prodanu nekretninu.

slučaju na ovršenika kao pravnu osobu u stečaju i sve stranke u postupku prvenstveno primjenjuje Stečajni zakon kao *lex specialis*, pa bi sukladno odredbama iz članka 164.a st. 1. i 2., te čl. 170. st. 1. i 2. ovrhovoditelj/založni vjerovnik bio dužan platiti troškove utvrđenja tražbine u iznosu od 5 % od utroška i troškove unovčenja u stvarnoj visini?“, u obrazloženju između ostalog naveo:

„Naime, u konkretnom slučaju nije sporno je ovršni postupak u ovom predmetu pokrenut prije otvaranja stečajnog postupka nad ovršenikom. Prema odredbi čl. 98. st. 5. Stečajnog zakona („Narodne novine“ broj 44/96, 161/98, 29/99, 129/00, 123/03, 1977/03, 187/04, 82/06, 116/10, 25/12, 133/12, 45/13 - dalje SZ) postupke ovrhe koje su pokrenuli vjerovnici prije otvaranja stečajnog postupka nastavlja provoditi ovršni sud i to prema pravilima ovršnog postupka. Stoga pravilno zaključuje sud drugog stupnja, da se ovršni postupak, nakon preuzimanja postupka od strane stečajnog upravitelja stečajnog dužnika - ovršenika, nastavlja pred općinskim sudom – ovršnim sudom i to po pravilima ovršnog postupka.

Prema shvaćanju revizijskog suda u slučaju kada sam SZ upućuje na primjenu pravila ovršnog postupka u ovom slučaju, samo vođenje stečajnog postupka nad ovršenikom ne dovodi do stavljanja izvan snage, odnosno ne dovodi do nemogućnosti primjene pojedinih odredbi OZ kojima se uređuje postupak ovrhe na nekretnini, konkretno prodaje nekretnine, te prava na oslobođenje od plaćanja kupovnine odnosno plaćanja dijela kupovnine (dio koji je umanjen za potraživanje koje kupac ima

Do primjene čl. 164.a st. 1. SZ odnosno čl. 170. SZ došlo bi u situaciji kada bi ovršni sud prodajom ostvario novčana sredstva koja su veća od tražbine ovrhovoditelja, odnosno osoba koja imaju pravo prvenstvenog namijenja. Treba dodati da u situaciji kada je ovršni sud donio rješenje o ovrsi, proveo zabilježbu ovrhe u zemljišnoj knjizi, odredio vrijednost nekretnine koja se prodaje, donio zaključak o prodaji, odredio uvjete prodaje, odredio visinu jamčevine, proveo javnu dražbu ili neposredno prodao nekretninu, donio rješenje o dosudi, odredio brisanje tereta i prava na nekretnini koja je bila prodana u ovršnom postupku, donio zaključak o predaji nekretnine, nisu nastali nikakvi troškovi unovčenja nekretnine u stečajnom postupku. Čak štoviše kada bi se prihvatilo shvaćanje revidenta vjerovnici, osim što moraju snositi troškove ovršnog postupka, morali bi platiti i troškove koji nisu niti nastali, niti su učinjeni u okviru ovršnog postupka, a nisu nastali niti u stečajnom postupku.“

Nakon odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske uslijedio je niz odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske⁷³ u kojima je taj sud izrazio pravno shvaćanje prema kojem neovisno o tome što se oduka Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev-895/20 od 8. rujna 2020. odnosila na stečajni postupak koji se vodi prema Stečajnom zakonu/1996, navedeno pravno shvaćanje primjenjuje se i u slučaju kada se stečajni postupak vodi prema Stečajnom zakonu/2015 uključujući i izmjene iz 2017., te 2022. godine⁷⁴, pa je u skladu s tim naveo da u situaciji kada je ovršni sud donio rješenje o ovrsi, proveo zabilježbu ovrhe u zemljišnoj knjizi, odredio vrijednost nekretnine koja se prodaje, donio zaključak o prodaji, odredio uvjete prodaje, visinu jamčevine, proveo javnu dražbu ili neposredno prodao nekretninu, donio rješenje o dosudi, odredio brisanje tereta i prava na nekretnini koja je bila prodana u ovršnom postupku donio zaključak o predaji nekretnine, nisu nastali nikakvi troškovi unovčenja nekretnine u stečajnom postupku.

Ipak, troškovi unovčenja nisu isti u ovršnom postupku i u postupku prodaje nekretnine u stečaju. U stečajnom postupku određeni troškovi i ostale obveze stečajne mase trebaju se namiriti iz ostvarene kupovnine i za slučaj da nisu u izravnoj vezi s unovčenjem nekretnine, jer su nastali kao posljedica vođenja stečajnog postupka. Stečajni postupak se vodi radi unovčenja imovine stečajnoga dužnika i skupnog i razmjernog namirenja vjerovnika, pa bi s tim u vezi svi vjerovnici trebali razmjerno sudjelovati u namirenju troškova stečajnoga postupka, a ne samo troškova sudskih pristojbi i predujmova propisanih odredbom članka 113. stavak 1. OZ-a (vidjeti primjerice odluku Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj Pž-6958/2018 od 10. siječnja 2019)⁷⁵.

Ako bi se prihvatilo shvaćanje prema kojem u slučaju prodaje nekretnine s različnim pravom u postupku ovrhe pred općinskim sudom nisu nastali troškovi unovčenja nekretnine u stečajnom postupku, sasvim opravdano se postavlja pitanje svrhe i smisla vođenja stečajnih postupaka u kojima stečajnu masu čini samo nekretnina s različnim pravom, osim stvaranja troškova stečajnog postupka koji se nemaju odakle podmiriti.

⁷³ Vidjeti primjerice odluke Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj Pž-368/22 od 16. ožujka 2022., Pž-4819/22 od 24. siječnja 2023., Pž-1234/23 od 10. svibnja 2023., Pž-1604/23 od 7. lipnja 2023.

⁷⁴ Vidjeti odluke Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj Pž-4819/22 od 24. siječnja 2023. i Pž-1234/2023 od 10. svibnja 2023.

⁷⁵ Tako i Šimić, Ž.: „Jamci i različni vjerovnici u predstečajnom i stečajnom postupku“, Pravosudna akademija, Priručnik za polaznike, ožujak 2019.

Osim toga, ako bi pravno tumačenje koje u ovom času prevladava postalo općeprihvaćeno, je li tada oportuno odmah po donošenju rješenja o utvrđenim tražbinama, obustavljati i zaključavati stečajni postupak primjenom odredbe čl. 293. Stečajnog zakona, sve u cilju smanjenja troškova koji se nemaju odakle podmirit.

Ipak, u odluci Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj PŽ-3536/2022 od 12. rujna 2022., također donesenoj povodom žalbe u stečajnom postupku u kojem je nekretnina stečajnog dužnika unovčena u ovršnom postupku pokrenutom prije otvaranja stečajnog postupka nad dužnikom, a prvostupanjski sud je obračunao troškove unovčenja predmeta stečajne mase, izraženo je sasvim drugačije pravno shvaćanje te je odluka suda prvog stupnja potvrđena (štoviše u dijelu je čak i preinačena te je razlučnom vjerovniku naloženo platiti i dodatne troškove koje je sud prvog stupnja odbio). U dijelu obrazloženja sud drugog stupnja tako navodi:

„...U te troškove unovčenja, kako je pravilno zaključio prvostupanjski sud, osim troškova koji su u neposrednoj vezi s prodajom (procjena, oglas o prodaji, itd.) i drugih troškova koji izravno terete prodanu stvar spadaju i troškovi koji nisu u izravnoj vezi s unovčenjem predmeta na kojem postoji razlučno pravo, ako su kao opći troškovi nastali radi cjelokupne stečajne mase i vođenja stečajnog postupka i koji se namiruju razmjerno vrijednosti predmeta na kojem postoji razlučno pravo u odnosu na ostalu stečajnu masu. U te troškove spadaju i nagrada stečajnog upravitelja, kao i drugi troškove potrebni za vođenje stečajnog postupka, koji se namiruju iz stečajne mase i razmjerno terete stečajnu masu neovisno o načinu unovčenja pojedinog dijela imovine. Tako je i u Uredbi o kriterijima i načinu obračuna i plaćanja nagrade stečajnim upraviteljima („Narodne novine“ broj 105/15), određeno da se nagrada stečajnom upravitelju, između ostalog, određuje prema vrijednost unovčene stečajne mase (čl. 5. st. 1. i čl. 7. st. 1.), ne praveći pritom razliku je li ona unovčena neposredno od strane stečajnog upravitelja ili od strane suda u stečajnom ili ovršnom postupku.

Razlučni vjerovnik koji je kupac i stavio je u prijeboj svoju tražbinu s protutražbinom stečajnoga dužnika po osnovi cijene nekretnine, a koji nije dužan položiti kupovninu, dužan je podmiriti iznos troškova unovčenja nekretnine pa je neosnovan žalbeni navod razlučnog vjerovnika s tim u vezi. Neosnovano je pozivanje žalitelja na priloženu odluku Vrhovnog suda Republike Hrvatske jer se ne radi o obvezujućem pravnom shvaćanju donesenom na sjednici Građanskog odjela toga suda, nego stavu izraženom u jednoj odluci, za koji ovaj sud nalazi kako se ne može primijeniti na ovaj slučaj.“

S obzirom na sve izneseno, a u cilju ujednačavanje prakse ostaje na Visokom trgovačkom sudu Republike Hrvatske zauzeti pravno shvaćanje o tome je li razlučni vjerovnik u slučaju prodaje nekretnine s razlučnim pravom u postupku ovrhe pred općinskom sudom, i plaćanja cijene prijebojem dužan platiti troškove unovčenja nekretnine u stečajnom postupku, te ako jest što konkretno čini trošak unovčenja.

7. ZAKLJUČAK

Analizom stečajnih postupaka koji se vode u Republici Hrvatskoj možemo zaključiti da se oni većinom vode nad stečajnim dužnicima stečajnu masu kojih čini nekretnina ili nekretnine opterećene s jedim ili više razlučnih prava.

Stečajni zakon/2015 značajno je izmijenio način prodaje navedenih nekretnina, prije svega onemogućio je razlučnim vjerovnicima izbor glede suda (i postupka) kod kojeg mogu provesti unovčenje nekretnine na kojoj postoji razlučno pravo, budući da je to sada moguće samo pred stečajnim sudom, slijedom čega bi oni trebali participirati i u troškovima stečajnog postupka odnosno ostalim obvezama stečajne mase, međutim praksa se u ovom času razvija u smjeru u kojem ukoliko ako je ovrha pokrenuta pred općinskim sudom prije otvaranja stečajnog postupka, pred tim sudom se i dovršava što za posljedicu ima ne participiranje razlučnih vjerovnika u troškovima stečajnog postupka.

Provedbeno tijelo postupka prodaje nekretnina stečajnog dužnika opterećenih razlučnim pravom od 2015. godine je Financijska agencija, postupanje koje je pak regulirano Pravilnikom. Iako je Pravilnik od 2015. godine mijenjan nekoliko puta, niti danas elektroničke javne dražbe nisu u dovoljnoj mjeri transparentne, efikasne i brze.

Izmjena u Stečajnom zakonu/2022, koja razlučnom vjerovniku daje mogućnost da svojom voljom odlučuje o neunovčenoj nekretnini nakon njezina neuspješnog unovčenja po 1,00 kn bez da za to daje ikakve smjernice ili ograničenja tek će pokazati svoje nejasnoće u praksi.

Dragan Katić*

STJECANJE BEZ OSNOVE - PROBLEMI I DILEME U PRAKSI

U odnosu na obveznopravni institut stjecanja bez osnove u sudskoj praksi dugo vremena postoje problemi i dvojbe kao posljedice zakonskih promjena te određenih nejasnoća samih zakonodavnih rješenja, ali i konkurencije pravnih normi vezanih uz kondikcijske zahtjeve koji proizlaze iz sukobljavanja pravila obvezne naravi o vraćanju stečenog bez osnove te stvarnopravnih sporednih revidikacijskih zahtjeva, ali i mogućnosti kumulativnog utuženja naknade za uporabu tuđe stvari i tražbine iz osnove naknade štete. U tom je smislu namjera ovog teksta upoznati se kroz sudsku praksu s najčešćim dvojbama koje su se pojavljivale u sudskoj praksi i rješenjima koja su ponuđena, posebice glede „sukoba“ propisa iz obveznog prava prema onima koji potječu iz stvarnog prava i to u dijelu u kojem se te pravne norme strukturalno i životno dodiruju, sve sa svrhom da svojim sadržajem, a posebice prikazanom sudskom praksom revizijskog suda, koliko je to moguće, upotpuni praktično znanje onih kojima će koristiti u svakodnevnom poslu.

I. UVOD - STJECANJE BEZ OSNOVE (ČLANAK 1111.)

Prema općem pravilu iz članka 1111. Zakona o obveznim odnosima¹, kad dio imovine neke osobe na bilo koji način prijeđe u imovinu druge osobe, a taj prijelaz nema osnove u nekom pravnom poslu, odluci suda, odnosno druge nadležne vlasti ili zakonu, stjecatelj je dužan vratiti ga, odnosno, ako to nije moguće, naknaditi vrijednost postignute koristi. Pod prijelazom imovine razumijeva se i stjecanje koristi izvršenom radnjom. Obveza vraćanja, odnosno nadoknade vrijednosti nastaje i kad se nešto primi s obzirom na osnovu koja se nije ostvarila ili koja je kasnije otpala.

Stjecanje bez pravne osnove je po svojoj pravnoj naravi obveznopravni institut u kojem je na jednoj strani stjecatelj, u čiju je imovinu prešao dio imovine neke osobe, a taj prijelaz nema osnove u nekom pravnom poslu, odluci suda, odnosno druge nadležne vlasti ili zakonu, zbog čega ga je stjecatelj dužan vratiti, odnosno, ako to nije moguće, naknaditi vrijednost postignute koristi. Dakle, u ovom je slučaju bitno - da je dio imovine jedne osobe prešao u imovinu druge osobe bez (valjane) pravne osnove. Kod ovog instituta zapravo jedna osoba bez pravne osnove stekne imovinu na račun druge ili jednako tako (i prilično često) kao i kad se nešto primi s obzirom na osnovu koja se nije ostvarila ili koja je kasnije otpala. Ovakvim stjecanjem tuđe

* Dragan Katić, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske

¹ „Narodne novine“ (u daljnjem tekstu: NN) br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22 i 156/22 Uredba o izmjeni; u daljnjem tekstu: ZOO/05).

imovine stvara se obveznopравни izvanugovorni odnos između stjecatelja i osobe koja je osiromašena, s time da obogaćeni stjecatelj na osnovi zakona, odnosno odredbi o stjecanju bez osnove, sada ex lege postaje dužnik osiromašenog vjerovnika. Pod prijelazom imovine, kako je uvodno rečeno, razumijeva se i stjecanje koristi izvršenom radnjom.

Slijedom odredbe iz članka 1111. ZOO/05 (ali i ostalih odredbi o pravilima vraćanja) pretpostavke za postojanje (pa i pravilno prepoznavanje) instituta stjecanja bez osnove su:

- povećanje imovine na strani stjecatelja,
- istodobno smanjenje imovine na drugoj strani,
- uzročna veza između povećanja i smanjenja imovine,
- stjecanje nema pravne osnove ili se nije ostvarila ili je kasnije otpala,
- ne radi se o posljedicama štetne radnje²

U trenutku kada se sve naznačene pretpostavke ostvare, stjecatelj je dužan vratiti tako stečenu imovinu, odnosno naknaditi vrijednost postignute koristi, a ukoliko to ne učini dragovoljno osiromašeni ima pravo na tužbu za povrat neosnovano stečenog (*condictio sine causa*). Upravo su takve tužbe među najčešćim tužbama u parničnim postupcima, pri čemu se institut jednako primjenjuje kako na fizičke, tako i na pravne osobe. Predmet spora ne mora biti samo imovina kao npr. automobil, nekretnina, građevinski materijal i slično, već se može ogledati i u nekoj koristi koja nastaje radnjom stjecatelja.³ U praksi sudova najčešće se pojavljuju slučajevi kad je netko tuđu stvar uporabio u svoju korist ili se radi o povratu neosnovano plaćenih iznosa na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenja zdravlja ili smrti. Upravo situacije, na koje se odnose pravila vraćanja iz članka 1117. i članka 1120. ZOO/05, istodobno stvaraju najviše problema i otvorenih pitanja u suđenju, slijedom čega je praksa viših sudova često nejedinstvena.

Valja imati na umu da se stjecanje bez osnove u širem smislu pojavljuje i u slučajevima ništetnosti ugovora (članak 322. ZOO/05), međutim, uz važnu napomenu da su za posljedice ništetnosti odlučne još specijalnije pravne norme koje propisuju posljedice ništetnosti iz članka 323. ZOO/05. Tu se na određena način mogu pridodati još i posljedice poništaja poboynih ugovora iz članka 332. ZOO/05, dok se vraćanje onoga što je primljeno u slučaju raskida ugovora, ponešto razlikuje od prije navedenih pravila i ravna se prema odredbama članka 368. ZOO/05.

1.1. SUDSKA PRAKSA⁴ UZ ČL. 1111. (ČL. 210. ZOO/91)

Rev 2624/2015-2 od 23. siječnja 2019.

Pretpostavke za nastanak odnosa stjecanja bez osnove i primjenu tog instituta u suđenju.

„Prema odredbi čl. 210. ZOO, kad dio imovine jedne osobe na bilo koji način prijeđe u imovinu druge osobe, a taj prijelaz nema osnove u pravnom poslu ili zakonu, stjecatelj je dužan vratiti tu imovinu. Ako vraćanje imovine nije moguće dužan je nadoknaditi vrijednost ostvarene koristi. Iz sadržaja citirane odredbe razvidno je da u tijeku parničnog postupka pokrenutog tužbom zbog stjecanja bez osnove, tužitelj mora dokazati postojanje pretpostavki za nastanak odnosa stjecanja bez osnove, a to su: 1) povećanje imovine na jednoj strani, 2) smanjenje imovine na drugoj strani, 3) postojanje uzročne veze između povećanja i smanjenja imovine 4) nepostojanje pravne osnove - bilo da ona uopće ne postoji, bilo da se nije ostvarila ili je poslije otpala te 5) činidba ne smije biti štetna radnja jer bi u tom slučaju bila riječ o odgovornosti za štetu. Ako se utvrde sve navedene pretpostavke, dakle nastane izvanugovorni odnos stjecanje bez osnove, osnovno je pravilo da će stjecatelj biti dužan vratiti ono što je stekao bez osnove ili po osnovi koja se nije ostvarila ili je poslije otpala. Tek ako stjecatelj ne može vratiti stečeno, dužan je naknaditi vrijednost stečene koristi.

² U smislu građanskog delikta, odnosno povrede ugovornog odnosa jer bi tada nastala obveza odgovornosti za štetu - posljedica u tom slučaju je obveza štetnika na naknadu štete (zasigurno i kaznenog delikata)

³ O tome iscrpno u Vilim Gorenc (red.), Komentar Zakona o obveznim odnosima - Česić, Gorenc, Kačer, Momčinović, Pavić, Perkušić, Pešutić, Slakoper, Vidović, Vukmir (Narodne novine, 2014.), (u daljnjem tekstu: GORENC i dr.) str. 1739. itd.

⁴ U nastavku cjelokupnog teksta u kojem se navodi sudska praksa – citiraju se bitni dijelovi obrazloženja naznačenih revizijskih odluka.

Prema tome, institut stjecanja bez osnove prije svega teži uspostavi prijašnjeg stanja, a ako to nije moguće, stjecatelj je dužan vratiti postignutu korist. Naposljetku, dakako pod pretpostavkom da se utvrdi stjecanje bez osnove, treba jasno utvrditi jesu li ili ne ispunjeni zakonom propisani uvjeti da se traži vraćanje.“

Rev 234/2023-3 od 11. srpnja 2023.

Povlačenje ovršnog prijedloga i obustava ovrhe, samo po sebi ne mora uvijek imati odlučan značaj za ocjenu ima li tužiteljica pravo na vraćanje plaćenog iznosa.

„8. Predmet spora je zahtjev tužiteljice za isplatu novčanog iznosa isplaćenog prednici tuženika s računa tužiteljice u ovršnom postupku prvostupanjskog suda, pozivom na institut stjecanja bez osnove. (...)“

13. Odredbom čl. 210. st. 1. i 3. ZOO propisano je da kad dio imovine jedne osobe na bilo koji način prijeđe u imovinu druge osobe, a taj prijelaz nema osnove u pravnom poslu ili zakonu, stjecatelj je dužan vratiti tu imovinu. Ako vraćanje imovine nije moguće dužan je nadoknaditi vrijednost ostvarene koristi. Obveza vraćanja, odnosno nadoknade vrijednosti nastaje i kada se nešto primi s obzirom na osnovu koja se nije ostvarila ili koja je kasnije otpala.

14. Polazeći od nespornih utvrđenja sudova nižeg stupnja, da je rješenjem drugostupanjskog suda broj Pž-7293/2004 od 7. prosinca 2004. ukinuto rješenje o ovrši prvostupanjskog suda broj Ovr-949/04 od 4. listopada 2004., da je ovrhovoditeljica povukla prijedlog za ovrhu te ovrha obustavljena 16. svibnja 2005. i ukinute sve provedene radnje, neosnovano tužiteljica zaključuje da je time otpala pravna osnova na temelju koje je prednici tuženika pripao iznos od sveukupno 801.639,11 kn i time da je nastala obveza povrata tog iznosa tužiteljici.

15. Ovo stoga jer, osim što je prednici tuženika na temelju rješenja o ovrši isplaćen iznos od 801.639,11 kn, odlučno je i na temelju koje pravne osnove je ista imala predmetnu tražbinu prema tužiteljici. Samo povlačenje ovršnog prijedloga, a zbog toga i obustava ovrhe, nemaju odlučan značaj za ocjenu ima li tužiteljica pravo na vraćanje plaćenog iznosa. Tek ako ovršenica iz tog postupka (ovdje tužiteljica) dokaže da je taj dug platila dva puta, imala bi pravo tražiti vraćanje po pravilima o stjecanju bez osnove.“

Rev 257/2022-2 od 7. lipnja 2022.

Okolnost da je došlo do greške u poslovanju banke (bilo ljudske bilo računalne) ne ovlašćuje drugu stranu da zadrži ono što je bez osnove stekla.

7. Predmet spora je zahtjev tužiteljice za isplatu novčanog iznosa stečenog bez osnove a uslijed opoziva punomoći komitenta banke tuženici. (...)“

13. Odredba čl. 1111. ZOO određuje u st. 1. da, kad dio imovine neke osobe na bilo koji način prijeđe u imovinu druge osobe, a taj prijelaz nema osnove u nekom pravnom poslu, odluci suda, odnosno druge nadležne vlasti ili zakonu, stjecatelj je dužan vratiti ga, odnosno, ako to nije moguće, naknaditi vrijednost postignute koristi, a st. 3. da obveza vraćanja, odnosno nadoknade vrijednosti nastaje i kad se nešto primi s obzirom na osnovu koja se nije ostvarila ili koja je kasnije otpala.

14. Prema odredbi čl. 1112. st. 1. ZOO, tko izvrši isplatu znajući da nije dužan platiti, nema pravo zahtijevati vraćanje, osim ako je zadržao pravo na povrat, ako je platio da bi izbjegao prisilu ili ako isplata duga zavisi od ispunjenja uvjeta.

15. Kada se imaju u vidu okolnosti konkretnog slučaja, te da je revizija dopuštena jer je zauzeto pravno shvaćanje u pobijanoj odluci različito od shvaćanja ovog revizijskog suda izraženog u odluci broj Rev 653/1990-2 od 25. srpnja 1990. to proizlazi da je pravno shvaćanje nižestupanjskih sudova pogrešno.

16. Ovo stoga jer banka koja je u zabludi isplatila fizičkoj osobi iznos strane valute koji joj nije pripadao, može u istoj valuti tražiti i vraćanje isplaćenih iznosa, a i u kunsjoj protuvrijednosti strane valute (u tom smislu i citirana revizijska odluka).

17. Okolnost da je došlo do greške u poslovanju banke (bilo ljudske bilo računalne) ne ovlašćuje drugu stranu da zadrži ono što je bez osnove stekla.“

Rev 588/2021-2 od 1. veljače 2023.

Pasivna legitimacija u slučaju cesije - Osoba koja je nešto stekla po osnovi koja je naknadno otpala (cedent) ne može se osloboditi obveze time što je ono što je stekla ustupila (cesionar), poklonila, prodala, potrošila ili raspolagala na neki drugi način. Ovo zbog toga što u slučaju nemogućnosti vraćanja, stjecatelj prema čl. 1111. st. 1. ZOO ima obvezu „naknaditi vrijednost postignute koristi“.

„U slučaju kondikcijskog zahtjeva koji se temelji na činjenici da je prihvaćen pravni lijek tuženika te je ukinuta presuda kojom mu je naloženo platiti određenu novčanu svotu, tko je dužan vratiti stečeno na temelju presude, je li to bivši vjerovnik koji je po pravomoćnosti određenu tražbinu (cedent) ili osoba kojoj je on cedirao tu tražbinu (cesionar) i naplatio je prije ukidne odluke (od cesusa)?“

„Obveza vraćanja onoga što je stekao na temelju pravomoćne presude (konkretno presude Županijskog suda u Z. broj Gžn-2752/11 od 6. prosinca 2011.) tereti dakle tuženika. Tražbina je postala dio njegove imovine u trenutku donošenja pravomoćne presude 6. prosinca 2011. i to je bila sve do donošenja presude revizijskog suda Rev-x 434/12 od 18. rujna 2013., kada je nastala njegova obveza vraćanja. U tom razdoblju on je spornom tražbinom, kao i bilo kojom drugom svojom imovinom, mogao slobodno raspolagati. Osoba koja je nešto stekla po osnovi koja je naknadno otpala ne može se osloboditi obveze time što je ono što je stekla ustupila, poklonila, prodala, potrošila ili raspolagala na neki drugi način. Ovo zbog toga što u slučaju nemogućnosti vraćanja, stjecatelj prema čl. 1111. st. 1. ZOO ima obvezu „naknaditi vrijednost postignute koristi“. Navedeno pravno shvaćanje ujedno predstavlja i odgovor na postavljeno revizijsko pitanje.“

Rev 1427/2021-3 od 7. ožujka 2023.

Ako je preinačena presuda na osnovi koje je radniku isplaćena naknada plaće dosuđena u bruto iznosu, pored obveze vraćanja poslodavcu uplaćenih mu neto iznosa naknade plaće i zakonskih zateznih kamata na temelju pravila o stjecanju bez osnove iz članka 1111. stavka 3. ZOO, radnik nije istodobno pasivno legitimiran još i na vraćanje obveznih doprinosa, poreza i prireza koje nije neposredno primio, već su iz bruto plaće ustegnuti u korist države ili državnih tijela i ustanova, odnosno jedinica lokalne samouprave.

9. Predmet je postupka zahtjev tužiteljice za isplatu po osnovi vraćanja stečenog bez osnove s pripadajućim zakonskim zateznim kamatama.(...)

(...) pravno shvaćanje na kojem je utemeljena pobijana presuda u skladu s pravnim shvaćanjem revizijskog suda zauzetim na odjelnoj sjednici od 27. veljače 2023. prema kojem ako je preinačena presuda na osnovi koje je radniku isplaćena naknada plaće dosuđena u bruto iznosu, pored obveze vraćanja poslodavcu uplaćenih mu neto iznosa naknade plaće i zakonskih zateznih kamata na temelju pravila o stjecanju bez osnove iz članka 1111. stavka 3. ZOO, radnik nije istodobno pasivno legitimiran još i na vraćanje obveznih doprinosa, poreza i prireza koje nije neposredno primio, već su iz bruto plaće ustegnuti u korist države ili državnih tijela i ustanova, odnosno jedinica lokalne samouprave.

Time je revizijski sud odstupio od pravnog shvaćanja izraženog u presudi broj Revr 1189/11-2 od 11. travnja 2012.“

Rev 155/2021- 4 od 10. studenog 2021.

Na temelju čl. 1111. ZOO/05 nastaje izvanugovorni obveznopravni odnos koji djeluje između sudionika toga odnosa (inter partes) u kojem je stjecatelj (bivši vjerovnik - obogaćeni) dužnik, a vjerovnik je osoba (bivši dužnik – osiromašeni) čiji je dio imovine prešao u imovinu stjecatelja.

„S obzirom na odredbu članka 1111. ZOO-a po kojoj odredbi stjecanje bez osnove postoji kada dio imovine jedne osobe na bilo koji način prijeđe u imovinu druge osobe, a taj prijelaz nema osnove u pravnom poslu ili zakonu, time nastaje obveznopravni odnos koji djeluje između sudionika toga odnosa (inter partes) u kojem je stjecatelj dužnik, a vjerovnik je osoba čiji je dio imovine prešao u imovinu stjecatelja. Dakle, u nastanku takvog odnosa po-

trebno je promatrati je li on nastao između njegovih subjekata, odnosno stjecatelja s jedne strane i osiromašene osobe s druge strane.“

Rev 4340/2019-2 od 24. ožujka 2021.

Na odnos između stranaka u kojem je postojala namjera kasnijeg zajedničkog života, ali je očigledno ista otpala jer se tužena predomislila i odustala, s tim da je cjelokupna korist od izvršenih radova koje je u stanu tuženice izvršio tužitelj kao građevinski poduzetnik ostala tuženici nakon što su se prestali viđati i održavati izvanbračne odnose, valja primijeniti pravila o stjecanju bez osnove.

„Sud drugog stupnja u obrazloženju svoje presude, prihvaćajući razloge iznesene u prvostupanjskoj presudi, zaključuje da je tužitelj s tuženom bio u posebnom odnosu tj. da su održavali izvanbračne odnose s namjerom da zasnuju zajednicu života, pa da je upravo iz tog razloga i obavljao besplatne radove zbog čega smatra utvrđenim da su ispunjeni uvjeti za primjenu instituta stjecanja bez osnove iz članka 210. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“, broj: 35/05., 41/08. i 125/11. - u nastavku teksta: ZOO) jer da je između stranaka je postojala namjera kasnijeg zajedničkog života, ali je očigledno ista otpala jer se tužena predomislila i odustala.

Pored toga, drugostupanjski sud navodi da tužitelj nije znao niti je morao znati da tuženoj izvodi navedene radove bez pravne osnove jer nije znao niti to da će ista odustati od njihovog zajedničkog plana o budućem zajedničkom životu, pa budući je riječ o građevinskim radovima na stanu tužiteljice to je očigledno da vraćanje imovine nije moguće, pa je tužena dužna nadoknaditi vrijednost ostvarene koristi prema utvrđenju vještaka“

Rev 1112/2021-2 od 11. listopada 2021.

Kad je sporazumno otpala osnova na temelju koje je tužiteljica tuženiku plaćala mjesečne rate leasinga i kad je vratila vozilo tuženiku, tuženik je dužan tužiteljici vratiti iznose koje je ona uplatila na ime leasinga kao i na ime osiguranja i održavanja predmetnog vozila.

„15.1. Stranke su međutim ugovorile da će tužiteljica plaćati mjesečne rate leasinga za vozilo te da će nakon otplate leasinga vozilo i otkupiti. Nakon što je tužiteljici radni odnos prestao kod tuženika, tuženik ju je pozvao da mu vozilo vrati, što je ista i učinila. Time je, kako to pravilno obrazlažu i nižestupanjski sudovi otpala osnova na temelju koje je tužiteljica tuženiku plaćala mjesečne rate leasinga, te je stoga na temelju čl. 210. st. 1. ZOO tuženik dužan tužiteljici vratiti iznose koje je ona uplatila na ime leasinga kao i na ime osiguranja i održavanja predmetnog vozila.“

Rev 110/10-2 od 14. siječnja 2014.

U situaciji kada neovlašteno zastupani ne odobri ugovor u dijelu u kojemu je došlo do prekoračenja, strana koja je na temelju takvog ugovora nešto primila mora drugoj strani vratiti ono što je primila bez valjane osnove.

„Pravilno je i pravno shvaćanje (na kojemu tužiteljica temelji svoju poziciju u postupku i tužbeni zahtjev) da u situaciji kada neovlašteno zastupani ne odobri ugovor u dijelu u kojemu je došlo do prekoračenja ili ako „druga strana“ koja „nije znala niti morala znati za prekoračenje ovlaštenja“ odmah nakon saznanja za prekoračenje, ne čekajući da se zastupani o ugovoru izjasni, izjavi da se ne smatra ugovorom vezana, ugovor (u smislu odredbe čl. 87. st. 1. ZOO-a) zastupanog i „drugu stranu“ ne obvezuje - i da je osoba neovlašteno zastupana obvezna (u smislu odredaba čl. 210. ZOO-a) drugoj strani vratiti ono što je po takvome ugovoru (koji nju „ne vezuje“) primila obzirom je to primila bez valjane osnove.“

II. KAD SE NE MOŽE ZAHTIJEVATI VRAĆANJE (ČLANAK 1112.)

Tko izvrši isplatu znajući da nije dužan platiti, nema pravo zahtijevati vraćanje, osim ako je zadržao pravo na povrat, ako je platio da bi izbjegao prisilu ili ako isplata duga zavisi od ispunjenja uvjeta. Ali ako je dug bio bezuvjetan, ne može se zahtijevati povrat plaćenog iznosa stoga što je isplata izvršena prije dospelosti.

U stavku 1. članka 1112. ZOO/05 zakonodavac je propisao slučajeve u kojima strana koja je nešto platila uz znanje (ne dolazi u obzir mogućnost znanja) da to nije dužna nema pravo na vraćanje isplaćenog⁵. Ovakvi su slučajevi u praksi i svakodnevnom životu dosta rijetki, međutim, to se ne odnosi na slučaj tzv. plaćanja neduga. Do plaćanja neduga u pravilu dolazi onda kad jedna strana isplati drugome određeni novčani iznos na ime nepostojećeg duga, s tim da dug uopće nije postojao ili je, što je u praksi najčešće, isti dug već plaćen. U praksi su prilično česti slučajevi kad ovrhovoditelj (vjerovnik) prisilno naplati dug u ovršnom postupku, iako je dužnik u ulozi ovršenika u međuvremenu i tijekom ovršnog postupka, ne znajući da je dug prisilno već naplaćen, platio taj dug⁶. Plaćanje neduga u pravilu je posljedica zablude samog dužnika, ali u tom slučaju, s obzirom da zabluda isključuje znanje o nepostojanju duga, onaj dužnik koji je tako platio nepostojeći dug ima pravo na tužbu zbog stjecanja bez osnove (*condictio indebiti*). Pasivno je legitimiran obogaćeni, ali i njegovi univerzalni sukcesori. Kako je vidljivo, u ovom slučaju (zabluda dužnika) osiromašeni ima pravo zahtijevati vraćanje.

Međutim, ako se nekoj osobi npr. daje neka stvar ili ispunjava neka usluga uz znanje da to davatelj nije dužan učiniti (ne radi se o plaćanju duga) to ne bi bio slučaj isplate nedugovanog, dakle, ni stjecanja bez osnove na strani primatelja budući da se takav čin, u zavisnosti od svih okolnosti slučaja, opravdano može kvalificirati kao darovanje. Ali i u tom slučaju moguće su iznimke ako je isplatiatelj zadržao pravo na povratak plaćenog, tj. kada isplatiatelj dobro zna da plaća nešto što nije dužan i to upravo zato čini uz pridržaj prava zahtijevati natrag ono što je platio. Moguće su i zapravo najčešće situacije kada se plaća radi izbjegavanja ovrhe (koja se provodi prije pravomoćnosti), tj. kada se plaća iako isplatiatelj zna da plaća nešto što ne duguje, ali to čini da bi izbjegao prisilu. Prisila može doći i od samog obogaćenog, ali i od bilo koje druge osobe (sila, prijetnja) ali i od državnog tijela⁷, u pravilu kada «žalba ne odgađa izvršenje» (npr. u poreznim stvarima). Daljnja iznimka je kad isplata duga zavisi od ispunjenja uvjeta, a uvjet se nikad ne ispuni. Sasvim je druga je situacija kad je dug bio bezuvjetan, u tom slučaju - ako je izvršena isplata prije dospelosti ne može se zahtijevati povrat plaćenog iznosa i tu nema stjecanja bez osnove.

II.1. SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1112. (ČL. 211. ZOO/91)

Rev 712/2021-2 od 30. kolovoza 2021.

Nema mjesta općem zaključku da je plaćanje neosnovano visokog računa za vodoopskrbu i odvodnju izvršeno radi izbjegavanja prisile.

Kad korisnik usluge nakon izdanog računa pružatelja usluge podnese prigovor i kada se taj prigovor dijelom prihvati i smanji račun, te kada korisnik nakon toga plati taj (smanjeni) račun, on samim podnošenjem prigovora (bez izričitog očitovanja volje) nije zadržao pravo na povrat u smislu odredbe čl. 1112. st. 1. ZOO-a.

„1. Smatra li se plaćanje neosnovano visokog iznosa računa za vodoopskrbu i odvodnju, s kojim je korisnik upoznat prilikom plaćanja, plaćanjem radi izbjegavanja prisile u smislu čl. 1112. st. 1. ZOO-a?“

2. Smatra li se prigovor na neosnovano visok iznos računa, koji korisnik usluge podnese pružatelju usluge sukladno općim uvjetima pružatelja usluge, pridržavanjem prava na povrat u smislu čl. 1112. st. 1. ZOO-a?“

„7. Predmet spora je tužbeni zahtjev tužitelja za isplatu 481.330,41 kn s pripadajućim zateznim kamatama i to s osnove preplaćene usluge vodoopskrbe i odvodnje.(...)“

U odnosu na predmetno prvo pravno pitanje za ukazati je na slijedeće. Niti iz odredbe čl. 1112. st. 1. ZOO, niti iz bilo koje druge zakonske odredbe ne proizlazi presumpcija da je plaćanje neosnovano visokog računa za vodoopskrbu i odvodnju izvršeno radi izbjegavanja prisile. Niti po logici (prirodi) stvari nema mjesta općem zaključku da je plaćanje neosnovano visokog računa za vodoopskrbu i odvodnju izvršeno radi izbjegavanja prisile. No to ne znači da je isključena mogućnost da se u određenom slučaju dokazuje da je takvo plaćanje izvršeno radi izbjegavanja prisile.

⁵ Prema zakonskim izričajima („isplata“, „dug“ „iznos“) u se ovoj pravnoj normi po svemu sudeći radi samo o plaćanju, odnosno isplatama novčanih svota, ali ne i nekim drugim radnjama ili činidbama dužnika.

⁶ Ovršni zakon plaćanje duga dva puta

⁷ Ali nije prisila izbjegavanje mogućeg pokretanja postupka – vidi niže Rev 257/11-2 od 16. srpnja 2013.

U odnosu na predmetno drugo pravno pitanje za ukazati je na slijedeće. U situaciji kada korisnik usluge nakon izdanog računa pružatelja usluge podnese prigovor na taj račun sukladno Općim uvjetima pružatelja usluge, kada pružatelj usluga dijelom prihvati taj prigovor i smanji račun, te kada korisnik usluge nakon toga plati taj smanjeni račun, on samim podnošenjem prigovora (bez izričitog očitovanja volje) nije zadržao pravo na povrat u smislu odredbe čl. 1112. st. 1. ZOO-a.“

Rev 131/2021-2 od 18. travnja 2023.

Okolnost isplate plaće radniku za sate koji nemaju uporišta u stvarnom radu u situaciji kad se takva isplata vrši isključivo radi kompenzacije manjka sati u jednom mjesecu te viška sati rada u drugom mjesecu, sama po sebi nije ujedno i znanje poslodavca iz čl. 1112. ZOO-a da vrši isplatu znajući da nije dužan platiti.

„Isključuje li primjenu instituta stjecanja bez osnove iz čl. 1111. Zakona o obveznim odnosima (“Narodne novine” broj 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 i 29/18 – dalje: ZOO) okolnost isplate plaće radniku za one sate koje nemaju uporišta u stvarnom radu u situaciji kad se takva isplata isključivo vrši radi kompenzacije manjka sati u jednom mjesecu te viška sati rada u drugom mjesecu, te da li se takva okolnost može smatrati znanjem poslodavca iz čl. 1112. ZOO-a da vrši isplatu znajući da nije dužan platiti, a koja bi ga prekludirala u vraćanju stečenog bez osnove?

7. Predmet spora je zahtjev tužitelja za isplatu razlike plaće za rad noću, u dane vikenda i blagdanom, prekovremeno, u smjenama te dvokratno, za razdoblja srpanj 2008.- studeni 2016., te zahtjev tuženika kao protutužitelja na ime neosnovanog primitka tužitelja u tom razdoblju.(...)

Međutim kada protutuženik tvrdi, kao što u pitanju za koje mu je dopuštena revizija navodi, da je on ukupan fond sati „nivelirao“ kroz razdoblje od nekoliko mjeseci na način da je u slučaju kada je tužitelj u pojedinom mjesecu radio manje sati od redovnog mjesečnog fonda sati obračunao plaću za taj mjesec kao da je radio puni mjesečni fond sati, dakle i za one sate koji nisu odrađeni, a u mjesecu gdje je radio dulje od fonda sati višak nivelirao sa tako ranije spomenutim isplatama onih sati koji nisu odrađeni, onda se u toj situaciji ne može izolirano gledati isplata u onom mjesecu za koji je sporna isplata izvršena za ono što u tom mjesecu stvarno nije odrađeno, i takvu isplatu kvalificirati kao stjecanje bez osnove te odlučivati o protutužbenom zahtjevu po pravilima o stjecanju bez osnove iz odredbe čl. 1111. i 1112. ZOO.

Kako nižestupanjski sudovi zbog pogrešnog pravnog pristupa nisu raspravili osnovanost tvrdnji protutuženika da je on izvršio isplatu za rad u mjesecu gdje se radilo ispod mjesečnog fonda sati na način da je kompenzirao s onim mjesecima gdje se je radilo iznad mjesečnog fonda sati, te kada je odluka o zahtjevu tužitelja za isplatu razlike plaće za prekovremeni rad i sl., u gotovo identičnom razdoblju, vraćena na ponovno odlučivanje po drugostupanjskom sudu radi utvrđenja činjeničnog stanja, onda je o osnovanosti protutužbenog zahtjeva potrebno utvrditi činjenično stanje, kao i iz razloga povezanosti zahtjeva stranaka.

Rev 4298/2019-2 od 12. svibnja 2020.

Djelomično izvršenje nepravomoćne prvostupanjske presude dobrovoljnim plaćanjem dijela dosuđenog iznosa ne predstavlja plaćanje neduga jer postoji pravna osnova (presuda suda), stoga ne može doći do izuzetaka od obveze vraćanja onog što je plaćeno, a nije dugovano, u skladu s odredbom čl. 211. ZOO-a.

(...) nižestupanjski sudovi su ocijenili da je tužitelj izvršio isplatu troškova parničnog postupka u vrijeme kad ih još nije bio dužan isplatiti, po nepravomoćnoj presudi protiv koje je izjavio žalbu i u odnosu na odluku suda o troškovima postupka, a nije zadržao pravo na povrat, niti je platio da bi izbjegao prisilu, pa stoga nema pravo zahtijevati vraćanje utužene razlike između isplaćenih i pravomoćno dosuđenih troškova, sukladno odredbi čl. 1112. st. 1. Zakona o obveznim odnosima („NN” broj 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 - dalje: ZOO/05, a isto je propisano ranijom odredbom čl. 211. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine” broj 53/91- dalje: ZOO/91).

Osporavajući pravilnost navedenih pravnih shvaćanja, tužitelj je u reviziji naznačio pravna pitanja: „Ima li presuda koju je donio Općinski sud kao prvostupanjski sud u vrijeme dok još nije postala pravomoćna značenje pravne osnove?, Da li se dobrovoljno izvršenje po nepravomoćnoj sudskoj odluci može tumačiti primjenom odredbe

iz čl. 1112. st. 1. ZOO-a kao plaćanje neduga i da li bi takva isplata predstavljala jedan od izuzetaka iz predmetne odredbe?

Naime, u odluci ovog suda broj Rev-874/11 od 29. ožujka 2017. (a koja se referira i na odluku Rev-776/07 od 14. rujna 2007.) izraženo je shvaćanje da „djelomično izvršenje prvostupanjske nepravomoćne sudske presude dobrovoljnim plaćanjem dijela dosuđenog iznosa ne predstavlja plaćanje neduga jer postoji određena pravna osnova (presuda suda), pa ne može doći do izuzetaka od obveze vraćanja onog što je plaćeno, a nije dugovano, u skladu s odredbom čl. 211. ZOO-a“.

Nadalje je u toj odluci izraženo shvaćanje: „Sukladno odredbi čl. 214. ZOO kad se vraća ono što je stečeno bez osnove, moraju se vratiti i plodovi i platiti zatezne kamate, kao i neosnovano plaćen parnični trošak i to ako je stjecatelj nesavjestan od dana stjecanja, inače od dana podnošenja zahtjeva“ (što propisuje i odredba čl. 1115. ZOO/05).

Prema navedenom, pravno shvaćanje nižestupanjskih sudova protivno je pravnom shvaćanju ovoga suda iznesenom u citiranim odlukama, te su s obzirom na pogrešno pravno shvaćanje sudovi pogrešno primijenili materijalno pravo.“

Rev 257/11-2 od 16. srpnja 2013.

Mogućnost pokretanja sudskog postupka nije prisila u smislu čl. 1112. ZOO, pa se utoliko može bitni sudski postupak kojeg uplatitelj želi izbjeći izvršavajući uplatu za koju zna (odnosno smatra) da nije dužan uplatiti, ne može smatrati prisilom u smislu čl. 1112. st. 1. ZOO.

„Može li se na strani tuženika kao pravnoj osobi koja održava višestambenu zgradu i za koje održavanje tužitelj plaća naknadu kao osoba kojoj je stan dodijeljen u najam raditi o stjecanju bez osnove u smislu čl. 1111. i čl. 1112. Zakona o obveznim odnosima (“Narodne novine”, broj 38/05 i 41/08 - dalje: ZOO).(...)

U stadiju revizijskog postupka nisu sporne odlučne činjenice:

- da je tužiteljica korisnica stana na adresi V., ul. B. Z. 185/21, u kojem se nalazi na temelju Suglasnosti za privremeno stambeno zbrinjavanje davanjem u najam stana na području posebne državne skrbi od 27. listopada 2007.

- da je u razdoblju od siječnja 2007. do travnja 2008. tužiteljica uplaćivala naknadu za održavanje zajedničkih dijelova zgrade (prema priloženim uplatnicama i karticama zaduženja pričuvom) u mjesečnom iznosu od 86,35 kn, odnosno ukupno je uplatila 1.381,60 kn i to na račun tuženika „Tehnostan“ d.o.o. koji glasi: „Sredstva zajedničke pričuve stambenih zgrada u suvlasništvu – upravitelj Tehnostan“. (...)

U ovoj fazi postupka nije sporno, a niti je tužiteljica suprotno tvrdila tijekom postupka, da tuženik obavlja poslove održavanja zgrade i zajedničkih dijelova zgrade, da se ti poslovi financiraju iz mjesečnih uplata stanara zgrade i da su to upravo iznosi koje tužiteljica potražuje od tuženika, a koji su uplaćivani kao sredstva pričuve.

S obzirom na činjenicu da je tužiteljica podnijela zamolbu za dodjelu stana u najam (stan u državnom vlasništvu na području posebne državne skrbi), da je njezinu zahtjevu udovoljeno i da je uselila u dodijeljeni stan, prema ocjeni ovog suda tužiteljica je s davateljem stana na korištenje zaključila Ugovor o najmu stana, a koji se svemu izvršava (stan je predan u posjed tužiteljici, a tužiteljica stan koristi za stanovanje, tj za svrhu zbog koje joj je stan i dodijeljen).

Iz Suglasnosti o dodjeli stana u najam od 27. listopada 2007. (list 5 spisa) slijedi da je korisnik stana (tužiteljica) dužna plaćati sve režijske troškove i pričuvu za navedeni stan.

Obzirom na činjenična utvrđenja nižestupanjskih sudova iz kojih slijedi da je tužiteljica (kao najmoprimac) preuzela obvezu plaćanja troškova koje stranke nazivaju „pričuvom“, da su uplate tužiteljice (i drugih osoba koje imaju status najmoprimca) korištene za održavanje nekretnine i da je te poslove nesmetano obavljao tuženik, tužiteljica je po ocjeni ovog suda preuzela obvezu i podmirenja tih troškova koje se ne može osloboditi. (...)

Slijedom navedenog, proizlazi da tuženik nije stjecatelj bez osnove u smislu čl. 1111. ZOO, jer osobe koje su najmoprimci stanova koji su im dodijeljeni u svrhu stambenog zbrinjavanja na području od državne skrbi dužni su plaćati sve troškove koje su se obvezali plaćati onoj osobi koja je pružala uslugu - ovdje tuženik „Tehnostan“ d.o.o. (pri čemu nije odlučno što tuženik nema položaj upravitelja zgrade u smislu odredaba čl. 374.-378. ZV) za koju je obveza plaćanja preuzeta, među kojima su i troškovi održavanja nekretnine nazvani „pričuva“ – a upravo te troškove tužiteljica je u konkretnom slučaju preuzela.

Pritom valja naglasiti da, po ocjeni ovoga suda, mogućnost pokretanja sudskog postupka nije prisila u smislu čl. 1112. ZOO, kako to (pogrešno) tumače nižestupanjski sudovi. Naime, u sporovima pred sudom svatko ima pravo na pošteno i pravično suđenje, postupak pred sudom (neovisno o vrsti postupka) vodi se po strogim postupovnim

pravilima pri čemu svaka stranka u postupku ima ista prava i jednak položaj, ima pravo iznijeti svoje zahtjeve i tvrdnje kojima osporava navode protivne stranke, pa se utoliko eventualni postupak pred sudom kojeg uplatitelj (ovdje tužiteljica) želi izbjeći izvršavajući uplatu za koju zna (odnosno smatra) da nije dužan uplatiti ne može smatrati prisilom u smislu čl. 1112. st. 1. ZOO.“

Rev-x 489/12-3 od 25. rujna 2013.

U smislu čl. 211. ZOO kod osobe koja je izvršila plaćanje mora postojati svijest o tome da plaća ono što nije dužna platiti. Kod toga nije dovoljno da je tužitelj morao znati da plaća ono što nije dužan, već je potrebno da je tužitelj znao da plaća ono što nije dužan.

„U odnosu na prigovore prvotužene da se u konkretnom slučaju radi o tipičnom primjeru pretpostavki iz čl. 211. ZOO, odnosno da je prednik tužitelja izvršio plaćanje znajući da nije dužan platiti, slijedom čega da nema pravo zahtijevati vraćanje danog, ovaj sud ne prihvaća takvo pravno stajalište prvotužene u ovoj konkretnoj pravnoj stvari iz razloga što u smislu čl. 211. ZOO pravo zahtijevati vraćanje isplaćene svote nema ona osoba koja izvrši takvu isplatu znajući da nije bila dužna to učiniti, pri čemu moraju biti ispunjene objektivne i subjektivne pretpostavke. Pored umanjenja imovine na strani onog koji je platio mora doći do povećanja imovine na tuženikovo strani, a kod osobe koja je izvršila plaćanje mora postojati svijest o tome da plaća ono što nije dužna platiti. Kod toga nije dovoljno da je tužitelj morao znati da plaća ono što nije dužan, već je u smislu čl. 211. ZOO potrebno da je tužitelj znao da plaća ono što nije dužan. To konkretno znači da je tadašnji predsjednik uprave prednika tužitelja prilikom plaćanja znao i podrazumijevao da nikada neće niti biti sklopljen ugovor o kreditu između prednika prvotužitelja i prvotužene. Takva činjenica u postupku nije utvrđena. Zaključci koje izvodi prvotužena samo iz činjenice što u trenutku plaćanja nije bio sklopljen pismeni ugovor o kreditu ne mogu biti relevantni za zaključak da li je u trenutku plaćanja spornog iznosa prednik tužitelja znao i imao namjeru platiti nešto što neće potraživati u vidu sklopljenog kredita. Odluke ovoga suda na koje se poziva prvotužena u svojoj reviziji uopće ne koincidiraju sa ovom pravnom stvari. Tako u odluci broj Rev-1151/04 se radilo o očiglednom nemaru i neusklađenošću rada prilikom kojeg je došlo do spornog plaćanja, dok se u ovoj pravnoj stvari radi o slučaju kada je prednik tužitelja opravdano mogao očekivati sklapanje ugovora o kreditu i ostvarenja osnove za takvo plaćanje. U odluci ovoga suda broj Rev-897/07 radilo se o činjeničnom supstratu kada je financijska institucija na štetu jedne osobe bez njezinog naloga izvršila terećenje njezinog računa u korist treće osobe istovremeno ostvarujući korist za sebe, dok je u konkretnom slučaju prednik tužitelja mogao osnovano očekivati da će se sklopiti ugovor o kreditu sa prvotuženom a što je uostalom i navedeno kao osnova za plaćanje drugotuženiku.

Stoga ovaj sud u cijelosti prihvaća pravno shvaćanje drugostupanjskog suda da su na strani prvotužene ostvarene pretpostavke iz čl. 210. ZOO za stjecanje bez osnova, a da nisu ostvarene pretpostavke iz čl. 211. ZOO, pa nije osnovan revizijski razlog pogrešne primjene materijalnog prava drugotužene.“

Rev 2624/2015-2 od 23. siječnja 2019.

Kad se davanje sastojalo u činidbama, radovima i adaptacijama od strane osobe koja je znala da to nije dužna raditi, pritom ne očekujući niti tražeći od drugoga naknadu bilo po stvarnopravnoj ili obveznopravnoj osnovi, tada nema ni stjecanja bez osnove već takav pravni odnos ima značenje darovanja.

„Odluka prvostupanjskog suda temelji se na zaključku da je na strani tuženice došlo do stjecanja bez osnove, bez da je raspravljeno i obrazloženo je li postojala osnova u postojećem sporazumu stranaka i kakva je bila njihova volja u času njegovog zaključenja. Naime, ako postoji kakav ugovorni odnos među strankama nema mjesta utvrđenju nastanka izvanugovornog odnosa stjecanje bez osnove, a pored toga, ako je tko znao ili morao znati da drugome nešto daje bez pravne osnove, on je nesavjestan i neće imati pravo na povrat danoga jer se smatra da je drugome nešto darovao (u tom smislu ovaj sud u odluci Rev-580/07⁸ od 29. kolovoza 2007.).“

⁸ Iz Rev 580/07 od 29. kolovoza 2007. „Pri tome, polazeći od rezultata provedenih dokaza, a posebno navoda samog tužitelja, drugostupanjski sud zaključuje da je navedena ulaganja tužitelj vršio dobrovoljno i besplatno, ne očekujući niti zahtijevajući od prednice tužene naknadu bilo po stvarnopravnom bilo po obveznopravnom osnovi, s ciljem i motivom zajedničkog življenja, odnosno korištenja pred-

III. DVOSTRUKA ISPLATA DUGA (ČLANAK 1113.)

Tko je isti dug platio dva puta, pa makar jednom i po osnovi ovršne isprave, ima pravo zahtijevati povrat prema pravilima ovoga odjeljka (ranije je uređivao članak 212. ZOO/91). Ako je isti dug plaćen dva puta, jasno je da je samo prvo plaćanja učinjeno na valjano pravnoj osnovi, a za druga plaćanja takve pravne osnove pa makar ona bila i ovršna isprava, više nema, stoga onaj tko je platio može zahtijevati povrat stečenog bez pravne osnove. Prema sadržaju pravne norme, onaj tko je isplatio svog vjerovnika dragovoljno i bez sudske odluke, a drugi put prisilno i to na temelju pravomoćne sudske odluke, ipak ima pravo na tužbu zbog stjecanja bez osnove jer je dug dva puta plaćen.

Upravo zato se u članku 1113. ZOO/05 izrijekom navodi „pa makar jednom i po osnovi ovršne isprave“ - slijedom čega onaj tko je dva puta platio ima pravo tražiti povrat drugi put plaćenog po pravilima o stjecanju bez pravne osnove pa čak i onda ako je drugo plaćanje ostvareno u zakonito provedenom ovršnom postupku na osnovi pravomoćne sudske odluke.

III.1. SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1113. (ČL. 212. ZOO/91)

Rev 542/2022-2 od 11. listopada 2022.

Tuženica je kao zakonska zastupnica zajedničkog djeteta sporne iznose primila u ime i za račun zastupane maloljetne kćeri stranaka, stoga ona nije pasivno legitimirana vratiti previše plaćeno uzdržavanje jer dvostruko plaćanje duga nije izvršeno njoj nego zajedničkom djetetu stranaka.

„3. Ovaj sud je rješenjem broj Revd-5421/2021-2 od 22. prosinca 2021. tuženici dopustio podnošenje revizije protiv drugostupanjske presude u odnosu na pitanje: „Je li roditelj koji je kao zakonski zastupnik maloljetnog djeteta primao iznose uzdržavanja, pasivno legitimiran u parnici radi vraćanja previše plaćenih iznosa uzdržavanja?“ (...)

6. Revizija je osnovana.

7. Predmet spora je zahtjev za vraćanje stečenog bez osnove u situaciji dvostrukog primanja iznosa uzdržavanja za maloljetno dijete.

8. Kao i u postupku pred nižestupanjskim sudovima sporna je pasivna legitimacija tuženice.

9. Nižestupanjski sudovi otklonili su prigovor promašene legitimacije polazeći od utvrđenja da je upravo tuženica primila dvostruki iznos uzdržavanja, pri čemu nisu posebno obrazlagali okolnost da je iznose uzdržavanja tuženica primila kao zakonska zastupnica maloljetnog djeteta stranaka.

10. Osnovana je tvrdnja revidentice da su nižestupanjski sudovi pogrešno primijenili materijalno pravo kada su ocijenili da je u ovoj pravnoj stvari, u kojoj tužitelj potražuje isplatu više plaćenog iznosa uzdržavanja, tuženica kao majka i zakonska zastupnica djeteta stranaka, pasivno legitimirana.

11. Odredbom čl. 1113. Zakona o obveznim odnosima („NN“, broj 35/05, 41/08, 125/11-dalje: ZOO) propisano da tko je isti dug platio dva puta, pa makar jednom i po osnovi ovršne isprave, ima pravo zahtijevati povrat po pravima toga odjeljka.

12. Presudom Općinskog suda u P. broj P-132/08 od 1. travnja 2008. tuženik je bio obvezan za plaćanje zajedničkog djeteta stranaka mljt. L. M. plaćati uzdržavanje u iznosu od 700,00 kn mjesečno. Dakle, ovlaštenica tog prava bila je upravo kći stranaka, i isti dug tužitelj je platio upravo zajedničkom djetetu, a ne tuženici. Okolnost da je plaćanje vršeno tuženici kao zakonskoj zastupnici nije od pravnog značenja.

13. Stoga tuženica, koja je kao zakonska zastupnica zajedničkog djeteta, u vrijeme dok je dijete još bilo njoj povjereno na odgoj i čuvanje, sporne iznose primila u ime i za račun zastupane maloljetne kćeri stranaka, nije pasivno legitimirana u ovoj pravnoj stvari, jer dvostruko plaćanje duga nije izvršeno njoj nego zajedničkom djetetu stranaka (tako i ovaj sud u Rev-1375/1999-2 od 3. srpnja 2002.)“

---

metne nekretnine. Iako je takvim ulaganjima od strane tužitelja na određen način umanjena njegova imovina odnosno povećana imovina prednice tužene, upravo zbog dobrovoljnosti i besplatnosti takvih ulaganja drugostupanjski sud s pravom zaključuje da nisu ispunjene pretpostavke predviđene zakonom za slučaj stjecanja bez osnove i vraćanja onog što je stečeno bez osnove (čl. 210. Zakona o obveznim odnosima - „Narodne novine“, broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 112/99, u svezi s čl. 211. Zakona o obveznim odnosima).

Rev 291/2022-2 od 25. listopada 2022. (U-III-1300/2023 od 17. svibnja 2023.)

Sporazum kojim se uređuje način podmirenja obveza nastalih pravomoćnom presudom koja je bila egzistentna u vrijeme njegova sklapanja može, u ovisnosti o svom sadržaju, predstavljati zasebnu (valjanu) pravnu osnovu na temelju koje je izvršena isplata.

„3. Ovaj je sud rješenjem broj Revd-3875/2021-2 od 21. rujna 2021. dopustio tužitelju reviziju protiv drugostupanjske presude zbog pitanja: “Smatra li se Sporazum kojim se uređuje način podmirenja obveza nastalih pravomoćnom presudom zasebnom pravnom osnovom na temelju koje je izvršena isplata?” ocjenjujući da je postavljeno pitanje važno za odluku u sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njihovoj primjeni te za razvoj prava kroz sudsku praksu jer o naznačenom pitanju postoji različita praksa drugostupanjskih sudova.(...)”

12. Predmetna je revizija dopuštena nakon što je ocijenjeno da je pravno shvaćanje na kojem je utemeljena pobijana presuda nepodudarno s pravim shvaćanjem izraženim u presudi Ž. suda u V. broj Gž-2797/15-6 od 28. lipnja 2017. U tom se postupku, međutim, radilo o zahtjevu za isplatu po osnovi dvostrukog plaćanja istog duga, jednom svjesno i namjerno na temelju izvansudske nagodbe, a drugi put omaškom na temelju presude koja je bila osnova i za spomenutu nagodbu. U konkretnom se slučaju, međutim, ne radi o zahtjevu za isplatu po osnovi dvostruke isplate istog duga.

13. Po ocjeni revizijskog suda, sudovi su pravilno primijenili materijalno pravo kada su odbili tužbeni zahtjev jer Sporazum kojim se uređuje način podmirenja obveza nastalih pravomoćnom presudom može, u ovisnosti o svom sadržaju, predstavljati zasebnu pravnu osnovu na temelju koje je izvršena isplata. U konkretnom slučaju, u postupku pred nižestupanjskim sudom utvrđeni sadržaj Sporazuma upravo ukazuje da taj Sporazum predstavlja zasebnu pravnu osnovu neovisno o tome što je njegovo sklapanje povezano s pravomoćnom presudom koja je bila egzistentna u vrijeme njegova sklapanja. Naime, odredbom je članka 150. stavka 1. ZOO upravo propisano da ugovorom o nagodbi osobe između kojih postoji spor ili neizvjesnost o nekom pravnom odnosu, uzajamnim popuštanjima, prekidaju spor, odnosno otklanjaju neizvjesnost i određuje svoja uzajamna prava i obveze. Iako je strankama bilo poznato da se spor među njima i dalje vodi, one ipak svoje međusobne obveze iz Sporazuma, nisu vezale uz ishod postupka koji se među njima vodio. Pritom revident nije u pravu kada tvrdi da na strani tuženika nije bilo popuštanja pri sklapanju Sporazum jer je se tuženik Sporazumom odrekao zakonske zatezne kamate na dosuđene iznose plaće.“

Rev 2937/2017-2 od 10. ožujka 2020.

Kad je tužitelj prvotno platio dio duga dragovoljno, ali potom u sudskom postupku, koji je započeo nakon toga (i na temelju koje pravomoćne odluke je izvršeno daljnje plaćanje), nije isticao činjenicu djelomične isplate istog duga - o tome se više ne može provoditi novi postupak i o istome raspravljati pa u tom slučaju nije došlo do dvostruke isplate duga.

„Nižestupanjski sudovi zahtjev tužitelja ocijenili su neosnovanim te odbili uz osnovno i odlučno shvaćanje: - da „je tužitelj izvršio plaćanje iznosa koji je utvrđen pravomoćnom presudom odnosno na temelju valjane osnove koja kasnije nije otpala“, pa “da je tužbeni zahtjev iz pravomoćne presude odnosno izreka te presude sadržajno kontradiktorna tužbenom zahtjevu tužitelja u ovoj parnici, te da je stoga nedopušteno kraj pravomoćnog presuđenog tužbenog zahtjeva za isplatu određenog iznosa ovdje tužitelju donositi presudu koja bi bila suprotna sadržaju na temelju istoga činjeničnog opisa” (...) drugostupanjski sud je tužbeni zahtjev odbio iz dva navedena razloga: (...) jer (da) “nisu ispunjeni uvjeti iz odredbe čl. 1113. ZOO-a i čl. 1111. ZOO-a, odnosno da nije došlo do isplate duga dva puta pa ni na taj način do stjecanja bez osnove na strani tuženika“, budući da „je tužitelj izvršio plaćanje iznosa koji je utvrđen pravomoćnom presudom odnosno na temelju valjane osnove koja kasnije nije otpala“, te da su “činjenice koje su bitne za spor između stranaka utvrđivane u onom ranijem postupku koji je pravomoćno okončan, pa (da) se sada ni ne može vezano za te činjenice provoditi novi postupak i o istome raspravljati“, te (...)

Naime, pobijana odluka se za razliku od istaknutih razloga važnosti (odluke VSRH i odluke Županijskog suda u P.) temelji na tome da je tužitelj najprije platio dio duga dobrovoljno, ali da u sudskom postupku, koji je započeo nakon toga (i na temelju koje pravomoćne odluke je izvršeno daljnje plaćanje duga), nije isticao te “činjenice koje

su (bile) bitne za (taj) spor između stranaka" (o visini plaćanja dijela duga), pa (da) se "sada ni ne može vezano za te činjenice provoditi novi postupak i o istome raspravljati".

Rev 923/08-2 od 23. prosinca 2013.

Ako je obvezu umjesto dužnika ispunila treća osoba, a tuženica je kao vjerovnik na to pristala, a potom je tuženica isti dug naplatila u ovršnom postupku vođenom protiv dužnika, radi se o odnosu iz čl. 212. ZOO jer je isti dug plaćen dva puta.

„Prema odredbi čl. 296. st. 1. ZOO, obvezu može ispuniti ne samo dužnik nego i treća osoba. U ovom slučaju se upravo radi o tome da je obvezu umjesto dužnika (I. mljekara d.o.o.) ispunila treća osoba (F. c. d.d.), a tuženica kao vjerovnik je na to pristala.

Prema tome, radi se o situaciji iz čl. 212. ZOO, jer je isti dug plaćen dva puta – prvi puta plaćen je od strane dužnika I. mljekare d.o.o. s time da je u njegovo ime to platila treća osoba (F. c. d.d.), a potom je tuženica isti dug naplatila u ovršnom postupku vođenom protiv I. mljekare d.o.o.

Na to ukazuje i činjenica da je sama tuženica u odgovoru na tužbu osporila (prije nego što je I. mljekara d.o.o. stupila u parnicu na tužiteljskoj strani) zahtjev tužitelja F. c. d.d. tvrdeći da isti nije ovlašten potraživati sporni iznos koji se Ugovorom obvezao isplatiti od tuženice, već od I. mljekare d.o.o. čime tuženica, dakle, prihvaća da je dužnik I. mljekara d.o.o.

Slijedom rečenog, pravilno su nižestupanjski sudovi zaključili da je riječ o dvostrukoj isplati duga i stoga temeljem odredbe čl. 212. ZOO) obvezali tuženicu na isplatu utuženog iznosa II-tužitelju, zajedno sa pripadajućom zateznom kamatom (čl. 214. ZOO).“

Rev-1375/1999-2 od 3. srpnja 2002.

Kad je tužitelj preplatio iznose uzdržavanja za mal. dijete stranaka, tuženica (majka) nije pasivno legitimirana u parnici na povrat iznosa koji je primila kao zakonska zastupnica (u ime i za račun zastupane mal. kćerke stranaka) - u tom je slučaju pasivno legitimirana mal. kćerka stranaka.

„Naime, tužitelj je preplatio iznos uzdržavanja za svoju kćerku za razdoblje od prosinca 1995. do srpnja 1997. godine kada je izvršio plaćanje sukladno obvezi utvrđenoj presudom prvostupanjskog suda br. P-2754/95 od 10. svibnja 1996. godine, koja je preinačena presudom drugostupanjskog suda broj Gž-232/96 do 20. lipnja 1997. godine tako da je obveza tužitelja smanjena.

Nižestupanjski su sudovi utvrdili da je u spomenutoj parnici kao stranka čije je pravo na uzdržavanje utvrđeno bila mlđb. M. S., te da je tužiteljeva obveza bila da plaća uzdržavanje za M. S.. Kada je tužitelj izvršio plaćanje obveze prema M. S. tada nije od pravnog značenja činjenica da je plaćanje izvršeno zakonskoj zastupnici M. S. – tuženici S. B..

Zbog navedenog tuženica nije pasivno legitimirana u parnici na povrat dijela novčanih sredstava koja je primila od tužitelja kao zakonska zastupnica u ime i za račun zastupane mlđb. M. S.. Pri tom na navode revizije valja odgovoriti da je odredbom čl. 210. st. 1. Zakona o obveznim odnosima ("NN", broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99 – dalje u tekstu ZOO) propisano da kad dio imovine jedne osobe na bilo koji način prijeđe u imovinu druge osobe, a taj prijelaz nema osnove u pravnom poslu ili zakonu, stjecatelj je dužan vratiti tu imovinu, dok je u stavku 3. navedene odredbe propisano da obveza vraćanja imovine, odnosno nadoknade vrijednosti nastaje i kad se nešto primi s obzirom na osnovu koja se nije ostvarila ili koja je kasnije otpala.

U ovoj pravnoj stvari obveza plaćanja izvršena po tužitelju u ispunjenju obveze uzdržavanja mlđb. kćeri M. S. utvrđena presudom broj P-2754/95 od 10. svibnja 1996. godine koja je u dijelu koji je predmet tužbenog zahtjeva prestala presudom Gž-232/96 od 20. lipnja 1997. godine.

Plaćanjem obveze za koju je naknadno otpala pravna osnova (čl. 210. st. 3. ZOO) nastupila je obveza vraćanja primljenog (čl. 210. st. 1. ZOO), ali prema osobi u čiju je imovinu prešao uplaćeni iznos po tužitelju, a to nije tuženica koja je uplaćeni iznos primila u svojstvu zakonskog zastupnika – dakle u korist treće osobe – zastupane mlđb. M. S..“

IV. ISPUNJAVANJE NARAVNE ILI MORALNE OBVEZE (ČL. 1114.)

Ne može se zahtijevati povrat onoga što je dano ili učinjeno na ime ispunjenja neke naravne ili moralne obveze (ranije čl. 213. ZOO/91). Slijedom toga ne postoji stjecanje bez osnove kad je nešto dano ili učinjeno na ime ispunjenja fizičke obveze (naturalne obligacije) pod čime se razumijeva obveza koja postoji, ali nije utuživa jer se ne može ostvariti prisilnim putem. Ovakva obveza nije nepostojeća, ona doista postoji, ali vjerovnik ne uživa pravnu zaštitu i ako ju je dužnik ispunio, on je zasigurno ispunio postojeći dug (npr. kad je plaćen zastarjeli dug). U tom slučaju vjerovnik nije stekao bez pravne osnove i dužnik nema pravo na tužbu. Jednako je tako i ako je nešto dano na ime ispunjenja neke moralne ili društvene obveze.

„Pojam „moral društva“ obuhvaća i zahvaća sve segmente društvenih odnosa, pa tako naravno i one poslovnog i pravnog prometa, a koji se odvijaju između pojedinaca kao članova društvene zajednice. Pojam „moral društva“ nije zakonom definirana kategorija, a zbog čega se kod ocjenjivanja je li određeno ponašanje društveno moralno ili ne treba kretati te ga ocjenjivati u okolnostima svakog pojedinog slučaja, vodeći računa o elementima koji su odlučni upravo u toj situaciji.“ (iz rev Rev-x 802/10-2 od 10. listopada 2021.)

Moralnim obvezama⁹ smatraju se obveze koje proistječu iz shvaćanja o dobru i zlu u obitelji i društvu, ali i u odnosima poslovnih subjekata, a očituju se u takvim postupcima osoba, koji se u određenoj društvenoj sredini smatraju poštenim, savjesnim i pravednim, npr. davanje prigodnih darova bliskim osobama, pružanje pomoći u nevolji - npr. materijalno i nematerijalno pomaganje ostarjelih roditelja, ponekad i susjeda kao dobrih prijatelja, ali to se ne odnosi na uzdržavanje ili uskraćivanje nužne pomoći budući da je to zakonska obveza čije neispunjenje za posljedicu ima sankciju (možebitno i ponekad kao kazneno djelo), a ne moralnu obvezu.

Pod moralnom obvezom razumijeva se obveza koja proistječe iz okolnosti koje čine ljudska solidarnost, iz pravila o životu, radu i ponašanju u ljudskoj zajednici, a koje još nisu prešle u pravne obveze. I u takvim okolnostima primatelj ne očekuje da će morati vratiti primljeno, čime bi došao u gori položaj ako bi primljeno potrošio. Ne smije se zaboraviti da su neka pravila morala po svojoj naravi podložna promjenama koje donosi svakodnevni život pa ono što je nekad bilo nemoralno danas može biti moralno i obrnuto. Pitanje morala za sudove je u pravilu uvijek pitanje koje se razmatra u posebnim okolnostima svakog konkretnog slučaja i jedno rješenje iz nekog pravomoćno okončanog postupka nikad nije jednoznačno primjenljivo za sve takve ili slične slučajeve.

U svakom slučaju ne može se zahtijevati vraćanje u slučaju kad je dužnik ispunio zastarjelu obvezu čak i kad nije znao da je obveza zastarjela. (Učinak ispunjenja zastarjele obveze - članak 221.ZOO/05).

⁹ Izvadak iz obrazloženja presude Visokog trgovačkog suda RH Pž-6457/07-6 od 23. prosinca 2010. godine:

„Prije svega, navedene zakonske odredbe a i dobra poslovna praksa, obvezuju tuženika kao osiguratelja, voditi jednako računa o interesima svih sudionika iz ugovora o osiguranju, dakle o svom interesu, o interesu ugovaratelja osiguranja i o interesu osiguranika. (...) Sasvim je razumljivo poslovanje osiguratelja kroz koje pokušava ostvariti što povoljniji poslovni rezultat uz postizanje što povoljnijeg omjera između naplaćenih premija osiguranja i ostvarenih osiguranih rizika i isplaćenih osigurnina - naknada za štetu. Međutim, to nikako ne bi smio činiti pod svaku cijenu, protivno obveznom ponašanju sudionika u obveznim odnosima propisanim naprijed citiranim odredbama čl.12., čl. 16., čl. 17 i čl. 18. ZOO-a i posebno ne na štetu osiguranika.

Pravila etike su pravila o poželjnom ponašanju, a moralno ponašanje se procjenjuje kroz ocjenu o poštivanju etičkih pravila.

Naprijed opisano tuženikovo ponašanje protivno je društvenom moralu kako to pravilno zaključuje prvostupanjski sud u pobijanoj presudi. Ovaj sud drži kako tuženik nije u pravu kada drži da se odredba čl. 103. ZOO-a ne može primijeniti na njegovu izjavu o raskidu ugovora, već isključivo na ugovor, i da se može samo primjenjivati na odnos između njega i ugovaratelja osiguranja iz ugovora o osiguranju.

Kako je već navedeno, tuženik je kao osiguravatelj bio dužan jednako voditi računa o interesima svih sudionika iz odnosa ugovora o osiguranju, pa i o tužiteljevim interesima i pri tome postupati savjesno, pošteno, u skladu s dobrima običajima i pravilima struke, uzdržavajući se od postupaka kojima se drugome može nanijeti šteta i postupati moralno. Tuženik je naprotiv, u ovom konkretnom slučaju postupao suprotno svemu tome.

IV.1. SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1114. (ČL. 213. ZOO/91)

Rev 580/2007-2 od 29. kolovoza 2007.

Nema zakonske osnove za povrat onoga što je učinjeno i uloženo prilikom adaptacije kuće ako su ta ulaganja izvršena dobrovoljno i besplatno, pri čemu se nije ni očekivala niti zahtijevala naknada.

„Pri tome, polazeći od rezultata provedenih dokaza, a posebno navoda samog tužitelja, drugostupanjski sud zaključuje da je navedena ulaganja tužitelj vršio dobrovoljno i besplatno, ne očekujući niti zahtijevajući od prednice tužene naknadu bilo po stvarnopravnom bilo po obveznopravnom osnovu, s ciljem i motivom zajedničkog življenja, odnosno korištenja predmetne nekretnine. Iako je takvim ulaganjima od strane tužitelja na određen način umanjena njegova imovina odnosno povećana imovina prednice tužene, upravo zbog dobrovoljnosti i besplatnosti takvih ulaganja drugostupanjski sud s pravom zaključuje da nisu ispunjene pretpostavke predviđene zakonom za slučaj stjecanja bez osnove i vraćanja onog što je stečeno bez osnove.“

Rev-350/88 od 21. rujna 1988.

Tužiteljica je pridonosila uzdržavanju majke, a da na to nije bila prisiljena niti je na to bila po zakonu obvezna (osim moralne obveze), stoga dijete koje pridonosi uzdržavanju roditelja znajući da na to nije obvezno - ne može osnovano zahtijevati vraćanje isplaćenih iznosa.

„Dijete koje pridonosi uzdržavanju roditelja znajući da na to nije obvezano ne može zahtijevati vraćanje isplaćenih svota. S obzirom na takva utvrđenja, nižestupanjski su sudovi pravilno primijenili materijalno pravo zauzevši stajalište da je tužiteljica pridonosila uzdržavanju svoje majke, smatrajući da je to moralna obveza kćerke prema majci, a da to nije bila obvezna. Stoga se tuženica nije neosnovano bogatila za svote koje je tužiteljica davala za njezino uzdržavanje. S obzirom na iznesena utvrđenja tužiteljica je, znajući za raskid ugovornog odnosa sa svojom majkom, pridonosila njezinu uzdržavanju, a da na to nije bila prisiljena niti je na to bila obvezna (osim moralne obveze). Tako postupajući, tužiteljica je dobrovoljno pristala na smanjenje svoje imovine za svote koje je davala za uzdržavanje svoje majke. Stoga je neosnovano njezino traženje danih svota za majčino uzdržavanje i sudovi su pravilno odbili njezino tužbeno traženje.“

Rev-1375/1999-2 od 3. srpnja 2002.

Kad je tužitelj preplatio iznose uzdržavanja za mal. dijete tuženica nije pasivno legitimirana u parnici na povrat dijela novčanih sredstava koja je primila od tužitelja kao zakonska zastupnica u ime i za račun zastupane maloljetne kćerke stranaka.

Naime, tužitelj je preplatio iznos uzdržavanja za svoju kćerku za razdoblje od prosinca 1995. do srpnja 1997. godine kada je izvršio plaćanje sukladno obvezi utvrđenoj presudom prvostupanjskog suda br. P-2754/95 od 10. svibnja 1996. godine, koja je preinačena presudom drugostupanjskog suda broj Gž-232/96 do 20. lipnja 1997. godine tako da je obveza tužitelja smanjena.

Nižestupanjski su sudovi utvrdili da je u spomenutoj parnici kao stranka čije je pravo na uzdržavanje utvrđeno bila mlđb. M. S., te da je tužiteljeva obveza bila da plaća uzdržavanje za M. S.. Kada je tužitelj izvršio plaćanje obveze prema M. S. tada nije od pravnog značenja činjenica da je plaćanje izvršeno zakonskoj zastupnici M. S. – tuženici S. B..

Zbog navedenog tuženica nije pasivno legitimirana u parnici na povrat dijela novčanih sredstava koja je primila od tužitelja kao zakonska zastupnica u ime i za račun zastupane mlđb. M. S.. Pri tom na navode revizije valja odgovoriti da je odredbom čl. 210. st. 1. Zakona o obveznim odnosima ("NN", broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99 – dalje u tekstu ZOO) propisano da kad dio imovine jedne osobe na bilo koji način prijeđe u imovinu druge osobe, a taj prijelaz nema osnove u pravnom poslu ili zakonu, stjecatelj je dužan vratiti tu imovinu, dok je u stavku 3. navedene odredbe propisano da obveza vraćanja imovine, odnosno nadoknade vrijednosti nastaje i kad se nešto primi s obzirom na osnovu koja se nije ostvarila ili koja je kasnije otpala.

U ovoj pravnoj stvari obveza plaćanja izvršena po tužitelju u ispunjenju obveze uzdržavanja mlđb. kćeri Marije Sabo utvrđena presudom broj P-2754/95 od 10. svibnja 1996. godine koja je u dijelu koji je predmet tužbenog zahtjeva prestala presudom Gž-232/96 od 20. lipnja 1997. godine.

Plaćanjem obveze za koju je naknadno otpala pravna osnova (čl. 210. st. 3. ZOO) nastupila je obveza vraćanja primljenog (čl. 210. st. 1. ZOO), ali prema osobi u čiju je imovinu prešao uplaćeni iznos po tužitelju, a to nije tuženica koja je uplaćeni iznos primila u svojstvu zakonskog zastupnika – dakle u korist treće osobe – zastupane mlđb. M. S.“

V. OPSEG VRAĆANJA (ČL. 1115.)

Kad se vraća ono što je stečeno bez osnove, moraju se vratiti plodovi i platiti zatezne kamate, i to, ako je stjecatelj nepošten od dana stjecanja, a inače od dana podnošenja zahtjeva (ranije članak 214. ZOO/91). Stjecatelj je dužan vratiti ono (imovinu) što je temeljem ovog instituta stekao, ako to nije moguće, dužan je naknaditi vrijednost ostvarene koristi. To znači da je temeljno (primarno) pravilo uspostava prijašnjeg stanja (naturalna restitucija), a tek kad to nije moguće, supsidijarno je propisana naknada ostvarene koristi u novčanom iznosu.

Vratiti se moraju i plodovi koji mogu biti mogu biti prirodni¹⁰ (naravni – *fructus naturales*) i civilni (građanski – *fructus civiles*). Naravni plodovi su oni koje neka stvar daje prema svojim naravnim svojstvima, npr., voće od voćki, mlijeko od krave i slično, a civilni plodovi su oni koje ne daje sama stvar prema svojim naravnim osobinama, nego tek odgovarajućom uporabom kroz određeni pravni odnos, (kao npr. najamnina, zakupnina, kamate). Plodovi prava su davanja ili prinosi koje to pravo daje. Posebni oblik civilnih plodova su kamate i to kako one u potrošnim i zamjenjivim stvarima (npr. u žitu, vinu, koži i si.), tako i one u novcu. Kad se govori o plodovima očito se radi o jednim i drugim plodovima, međutim, iz zakonske odredbe jasno proizlazi da se ona odnosi na sve naravne plodove, ali u odnosu na civilne plodove – izrijeком je istaknuto da se radi samo o zateznim kamatama.

Pri vraćanju plodova kod stjecanja bez pravne osnove opseg vraćanja od strane stjecatelja ovisi o njegovu poštenju ili nepoštenju. On je pošten ako nije znao niti je prema okolnostima uz pozornost prosječnog čovjeka mogao znati za svoje stjecanje bez osnove (neopravdano obogaćenje). Stjecatelj je pošten sve dok mu nije dostavljen izvansudska zahtjev (npr. odvjetnička opomena) za vraćanje stečenog bez osnove, a u svakom slučaju onda kad mu je dostavljena tužba. Može se dokazivati da je stjecatelj bio nepošten i prije toga. S druge strane, on je nepošten ako je znao ili prema okolnostima rabeći pozornost prosječno pozornog čovjeka mogao znati da je stekao bez osnove na teret nekog drugog (neosnovano se obogatio na račun osiromašenog). Ako je stjecatelj pošten mora vratiti plodove (naravne i zatezne kamate) tek od dana podnošenja zahtjeva (tužbe), a ako je bio nepošten sve od dana stjecanja (dijela) imovine druge osobe bez pravne osnove.

V.1. SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1115. ZOO/05 (ČL. 214. ZOO/91)

Rev 364/2022-2 od 25. travnja 2023.

Kada je stjecatelj nepošten, kao u konkretnom slučaju (ništetnost ugovorne odredbe o promjenljivoj kamatnoj stopi) obveza plaćanja zateznih kamata na iznos stečen bez osnove teče od dana neosnovanog stjecanja, a to konkretno znači od dana kada je tužitelj platio preplaćene iznose.

10. Na taj su način sudovi u primjeni odredbe članka 1115. ZOO posredno izrazili pravno shvaćanje da zatezne kamate na iznose koje je stjecatelj naplatio na temelju ništetne odredbe ugovora o kreditu sklopljenog između tužiteljice kao potrošača i tuženice kao trgovca teku od prvog dana u mjesecu u kojem je trebao biti naplaćen pojedini anuitet kredita.

11. Ovakvo je pravno shvaćanje suprotno pravnom shvaćanju ovog suda izraženom u većem broju odluka (primjerice, Rev 625/2015 od 5. veljače 2019. i Revt 301/2017 od 4. prosinca 2018.) prema kojem u primjeni odredbe članka 1115. ZOO, jednako kao i ranije u primjeni članka 214. Zakona o obveznim odnosima (“Narodne novine broj 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 7/96, 91/96, 112/99 i 88/01) koje su sadržajno u bitnom podudarne, u okolnostima kada je stjecatelj nepošten, kao u konkretnom slučaju, obveza plaćanja zateznih kamata na iznos stečen bez osnove teče od dana neosnovanog stjecanja, a to konkretno znači od dana kada je tužiteljica platila preplaćene iznose.“

¹⁰ Ponekad se nazivaju i fizičkim plodovima.

Rev 2146/2017-2 od 11. siječnja 2023.

Pravilo o vraćanju stečenog bez osnove iz članka 214. ZOO drukčije od pravila za naknadu materijalne štete određuje početak tijeka zateznih kamata jer je prema toj odredbi stjecatelj, koji nije nesavjestan, dužan platiti zateznu kamatu od dana podnošenja zahtjeva, a ne od dana donošenja prvostupanjske presude.

14. Prema pravnom shvaćanju ovog suda sadržanom primjerice i u odluci ovoga suda poslovni broj Rev-x-755/13 od 24. rujna 2014. na koju se, između ostalih, poziva tužitelj, proizlazi da kada je vrijednost stečenog bez osnove utvrđena temeljem rezultata provedenog građevinskog vještačenja stjecatelj je dužan platiti zateznu kamatu od dana stjecanja, odnosno u tom konkretnom slučaju od dana podnošenja tužbe, kako je tužitelj tražio. Nadalje, ovaj sud u odluci poslovni broj Revt 25/04 od 9. ožujka 2006., u primjeni odredbe čl. 214. Zakona o obveznim odnosima, (Narodne novine 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99, koja odredba sadržajno odgovara odredbi čl. 1115. ZOO), navodi: „Odredba čl. 214. ZOO drukčije od pravila za naknadu materijalne štete određuje početak tijeka zateznih kamata, kada se određuje isplata po pravilima stjecanja bez osnove, jer je prema toj odredbi stjecatelj, koji nije nesavjestan, obvezan platiti zateznu kamatu od dana podnošenja zahtjeva, a ne od dana donošenja prvostupanjske presude, upravo kako su nižestupanjski sudovi obvezali tuženika.“

15. Ovdje je, radi potpunog odgovora na postavljeno pravno pitanje koje je ocijenjeno važnim, u smislu odredbe čl. 385.a ZPP, potrebno naglasiti da je odredbom čl. 1115. Zakona o obveznim odnosima (“Narodne novine”, broj 35/05, 47/08, 125/11 i 78/15 - dalje u tekstu: ZOO) propisano kada se vraća ono što je stečeno bez osnove moraju se vratiti plodovi i platiti zatezne kamate i to ako je stjecatelj nepošten od dana stjecanja inače od dana podnošenja zahtjeva. Dakle, iz navedene zakonske odredbe, kojom je reguliran opseg vraćanja stečenog bez osnove, ne proizlazi da bi se zatezne kamate na stečeno bez osnove dosuđivale od dana presuđenja, kako to pogrešno zaključuju nižestupanjski sudovi.

Rev 938/2020-4 od 2. studenog 2022.

Posebnom odredbom članka 214. ZOO/91 koja uređuje opseg vraćanja u slučaju stjecanja bez osnove, bez obzira na cijene prema kojim je utvrđivana vrijednost stečenog bez osnove, nije predviđena obveza plaćanja kamata od vremena zaključenja glavne rasprave.

14. Odredbom čl. 214. ZOO-a propisan je opseg vraćanja stečenog bez osnove pa je tako propisano da kad se vraća ono što je stečeno bez osnove, moraju se vratiti plodovi i platiti zatezna kamata, i to, ako je stjecatelj nesavjestan od dana stjecanja, a inače od dana podnošenja zahtjeva. Sukladno navedenoj odredbi izraženo je i shvaćanje ovog suda u odlukama na koje se kao razlog važnosti revident poziva.

15. Suprotno zaključivanju drugostupanjskog suda, citiranom posebnom odredbom koja uređuje opseg vraćanja u slučaju stjecanja bez osnove, bez obzira na cijene prema kojim je utvrđivana vrijednost stečenog bez osnove, nije predviđena obveza plaćanja kamata tek od vremena zaključenja glavne rasprave. Stoga je drugostupanjski sud, kako to osnovano kroz naznačena pitanja tvrdi tuženik, pogrešno primijenio materijalno pravo. (Revt-25/2004, Rev-809/2011, Rev x-755/2013).

Rev 58/2022-3 od 18. siječnja 2023. (IZNIMKA!)

Kad je vještačenjem utvrđena vrijednost ulaganja u imovinu tuženika u razdoblju od 1984. pa do 1994. (u vrijeme razornog utjecaja inflacije), s tim da stranke tijekom postupka ničim nisu osporavale ovako utvrđen iznos stečenog bez osnove, u tom slučaju zatezne kamate, koje su utvrđenih prema cijinama u vrijeme donošenja presude, iznimno teku od dana donošenja presude.

6.2. U revizijskom stadiju postupka sporan je tijek kamata prema odredbi čl. 214. ZOO koja propisuje da kad se vraća ono što je stečeno bez osnove, moraju se vratiti plodovi i platiti zatezne kamate, i to, ako je stjecatelj nesavjestan od dana stjecanja, a inače od dana podnošenja zahtjeva.

7.1. Sud prvog stupnja pozivom na navedenu odredbu dosudio je tužiteljici kamate od podnošenja tužbe, odnosno od podnošenja zahtjeva u smislu navedene odredbe.

7.2. Nasuprot tome sud drugog stupnja, zauzeo je pravno shvaćanje da tužiteljici obzirom na činjenicu da je vrijednost izvršenih ulaganja za vrijeme trajanja bračne zajednice stranaka utvrđena prema cijenama u vrijeme donošenja presude, to tužiteljica ima pravo na isplatu zateznih kamata koje teku od dana donošenja presude do isplate.

8. Nesporno je da je dio imovine tužiteljice prešao u imovinu tuženika te je nesporno da je tuženik obzirom da vraćanje te imovine nije moguće, dužan nadoknaditi vrijednosti ostvarene koristi koju je imao.

9. U ovom slučaju vrijednost koristi, koju je imala tužiteljica utvrđena je prema cijenama njenih ulaganja u vrijeme donošenja presude, te je na taj način sud sačuvao vrijednost njene glavnice, u razdoblju od početka njenih ulaganja u imovinu tuženika, znači i u razdoblju od 1984. pa do 1994. kada je bilo vrijeme razornog utjecaja inflacije. Slijedom navedenog, pravilno je shvaćanje suda drugog stupnja da u tom slučaju zatezne kamate na vrijednost izvršenih ulaganja utvrđenih prema cijenama u vrijeme donošenja presude, teku od dana donošenja presude pa do isplate. To tim više što je tužiteljica nakon provedenog vještačenja postavila tužbeni zahtjev prema toj procjeni.

Rev 1144/2018-2 od 7. lipnja 2022.

Stjecatelj se smatra nepoštenim od trenutka dostave odluke o prihvaćanju izvanrednog pravnog lijeka i dužan je vratiti primljeno na osnovi koja je otpala s kamatama od trenutka kad je postao nepošten.

„(...) Opseg vraćanja definiran je u članka 1115. ZOO na način da kada se vraća ono što je stečeno bez osnove, moraju se vratiti plodovi i platiti zatezne kamate, i to, ako je stjecatelj nepošten od dana stjecanja, a inače od dana podnošenja zahtjeva, a prema odredbi članka 1117. ZOO stjecatelj se smatra nepoštenim od trenutka dostave odluke o prihvaćanju izvanrednog pravnog lijeka i dužan je vratiti primljeno na osnovi koja je otpala s kamatama od trenutka kad je postao nepošten.“

Rev 1793/2017-2 od 24. ožujka 2021.

Kada tužitelj tijekom postupka nije dokazivao tuženikovo nepoštenje u stjecanju utuženog iznosa (poštenje se pretpostavlja), tužitelj ima pravo na tijek zateznih kamata od podnošenja tužbe do isplate.

„ Početak obveze plaćanja zateznih kamata računa se ovisno o stjecateljevom (tuženikovom) poštenju ili nepoštenju, tj. ako je stjecatelj (tuženik) nepošten, onda je početak tijeka zateznih kamata od dana stjecanja, a inače od dana podnošenja zahtjeva. Obzirom da tužiteljica nije tijekom postupka dokazivala tuženikovo nepoštenje u stjecanju utuženog iznosa, drugostupanjski sud smatra da tužiteljica ima pravo na tijek zateznih kamata od 1. lipnja 2010. (dan podnošenja tužbe) pa do isplate. Stoga je preinačio prvostupanjsku odluku u dijelu koji se tiče tijeka zateznih kamata, pozivajući se, kod obrazloženja kamatne stope, na čl. 29. st. 2. ZOO i čl. 3. st. 1. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“ br. 78/15.)“

Rev 2424/2015-2 od 4. ožujka 2020.

Ako je stjecatelj bio pošten tada zatezne kamate na neisplaćenu naknadu za korištenje poljoprivrednog zemljišta teku od dana podnošenja tužbe.

„Stoga i dosuđene zatezne kamate koje se odnose na neisplaćenu naknadu za korištenje poljoprivrednog zemljišta su s obzirom na navedeno pravilno dosuđene. To zbog toga što su kamate dosuđene od dana podnošenja tužbe, 10. srpnja 2006., primjenom članka 214. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“ broj 53/91., 73/91., 3/94., 7/96. i 112/99.). Člankom 214. ZOO propisano je kad se vraća ono što je stečeno bez osnove, moraju se vratiti plodovi i platiti zatezna kamata i to, ako je stjecatelj nesavjestan od dana stjecanja, a inače od dana podnošenja zahtjeva. Obzirom se potraživanja tužiteljice odnose na godine 2003., 2004. i 2005., ista su bila dospjela u trenutku podnošenja tužbe, pa je iz tih razloga drugostupanjski sud pravilno utvrdio početak tijeka zatezne kamate, kako je to tužiteljica i zatražila.“

Rev 1868/2016-2 od 4. ožujka 2020.

Odredbu čl. 1115. ZOO/05 treba primijeniti na način da obveza plaćanja zatezne kamate teče od dostave odluke kojom je ukinuta odluka na temelju koje su sredstva stečena jer dostavom (primitkom) odluke kojom se ukida prijašnja odluka stjecatelj postaje nesavjestan.

„Navedeno pitanje važno je za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni (čl. 382. st. 2. ZPP) je VSRH u svojoj presudi poslovni broj Rev-737/02 od 21. rujna 2005., iznio shvaćanje da u primjeni odredbe čl. 214. tada važećeg Zakona o obveznim odnosima (“Narodne novine”, broj 53/91 i dr.), koja je identična odredbi čl. 1115. sada važećeg ZOO, “kad je do prijenosa novčanih sredstava došlo na temelju tada pravomoćne i ovršne presude tuženik je prema pravilnoj ocjeni nižestupanjskih sudova u trenutku stjecanja bio savjestan i tek su s podnošenjem zahtjeva – tužbi u ovom predmetu stekli uvjeti za početak tijeka zateznih kamata.”

Prema odredbi čl. 1115. kad se vraća ono što je stečeno bez osnove moraju se vratiti plodovi i platiti zatezne kamate i to ako je stjecatelj nepošten od dana stjecanja, a inače od dana podnošenja zahtjeva.

Prema sadašnjem shvaćanju ovog suda u opisanoj situaciji odredbu čl. 1115. treba primijeniti na način da obveza plaćanja zatezne kamate teče od dostave odluke kojom je ukinuta odluka na temelju koje su sredstva stečena jer primitkom odluke kojom se ukida prijašnja odluka stjecatelj postaje nesavjestan.”

Rev 128/2016-2 od 22. siječnja 2020.

Kad je sam tuženik (jedinica lokalne samouprave) donio rješenje kojim je prestala obveza tužiteljica, tada je tuženik u obvezi plaćanja zatezne kamate od dana donošenja tog rješenja (a ne od dostave tužitelju).

„Odluka o spornom dijelu tužbenog zahtjeva ovisi o tumačenju i primjeni odredbe čl. 1115. ZOO prema kojoj, kad se vraća ono što je stečeno bez osnove, moraju se vratiti plodovi i platiti zatezne kamate, i to, ako je stjecatelj nepošten od dana stjecanja a inače od dana podnošenja zahtjeva.

S obzirom na to da je pravna osnova stjecanja tuženika prestala donošenjem rješenja od 15. listopada 2008. a to rješenje je donijelo tuženikovo tijelo (Grad Zagreb, Gradski ured za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, izgradnju grada, graditeljstvo, komunalne poslove i promet, Odjel za komunalne poslove i zelenilo, Odsjek za komunalne poslove) nije prihvatljiv zaključak nižestupanjskih sudova da je tuženik postao nepošten tek nakon što su tužiteljice podnijele tužbu kojom je pokrenut ovaj parnični postupak.

Naprotiv, u ovakvoj situaciji jedini logičan i razuman zaključak je da je tuženik postao nepošten donošenjem rješenja od 15. listopada 2008. jer je tog dana upravno tijelo tuženika, dakle sam tuženik¹¹, donijelo rješenje kojim je prestala obveza tužiteljica.

Dakle, u pravilu, u slučaju kakav je konkretan, stjecatelj postaje nepošten od dana saznanja za prestanak osnove stjecanja te je dužan od tog dana platiti zateznu kamatu što znači, u konkretnom slučaju, da je tuženik u obvezi plaćanja zatezne kamate od dana donošenja rješenja od 15. listopada 2008.”

Rev 1242/14-2 od 6. lipnja 2018.

Kada se radi o poštenom stjecatelju iz ništetnog ugovora zatezne kamate na iznos koji se ima vratiti drugoj strani („osiromašenom“) teku od dana podnošenja zahtjeva (od podnošenja tužbe).

„Kako su tuženici do 8. lipnja 2009. primili od tužitelja ukupno 72.000 EUR (koji su se obvezali vratiti do 1. ožujka 2010.) kada je na snazi bio Zakon o deviznom poslovanju (“Narodne novine” broj 96/03, 140/05, 132/06, 1/07 i 150/08), a kojim je pozajmljivanje strane valute u Republici Hrvatskoj bilo zabranjeno, to je ugovor o zajmu kojeg su stranke sklopile na iznos od 72.000 EUR ništetan u smislu odredbe čl. 322. st. 1. ZOO-a (čime ga stranke nisu dužne

¹¹ Nakon što je poništeno rješenje o prekršaju, država je osim povrata svote naplaćene novčane kazne za prekršaj, dužna platiti revidentu i zatezne kamate koje teku od dana (donošenja) sudske odluke o poništenju rješenja o prekršaju. (VSRH, Rev 1630/1998-2 od 12. studenoga 2003.).

ispuniti). Navedenim je na temelju izvanugovornog obveznog odnosa stjecanja bez osnove svaka ugovorna strana dužna vratiti drugoj sve ono što je primila osnovom takvog ugovora (čl. 323. st. 1. ZOO-a).

Isto tako, kako je navedeni ugovor o zajmu ništetan, to i tužbeni zahtjev u odnosu na kamate valja cijeliti kroz institut stjecanja bez osnova (čl. 1111. ZOO-a). Prema odredbi čl. 1115. ZOO-a, kad se vraća što je stečeno bez osnove, moraju se vratiti plodovi i platiti zatezne kamate, i to ako je stjecatelj nepošten od dana stjecanja, a inače (kada se prema utvrđenju nižestupanjskih sudova u konkretnom slučaju radi o poštenom stjecatelju) od dana podnošenja zahtjeva. Zbog toga tužitelj ima pravo na zatezne kamate od dana podnošenja zahtjeva (u konkretnom slučaju od podnošenja tužbe).“

VI. NAKNADA TROŠKOVA (ČL. 1116.)

Stjecatelj ima pravo na naknadu nužnih i korisnih troškova, ali ako je bio nepošten, pripada mu naknada samo za nužne troškove (ranije čl. 215. ZOO/91). Glede stvari koju je stekao bez pravne osnove stjecatelj može imati troškove raznih vrsta, koji se javljaju u vezi s održavanjem ili poboljšavanjem stvari kao i izdaci koji čine novčani ekvivalent za poduzete radnje od strane stjecatelja.

Odredbe ovog članka moraju se promatrati odvojeno od onih stvarnopravnih (i konkurentnih) koje se odnose na pravila o sporednim reivindikacijskim zahtjevima iz članka 164. i 165. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima¹².

Prema vrsti troškovi mogu biti nužni (*impensae necessariae*), to su oni koji su učinjeni sa svrhom da bi se stvar sačuvala od propasti ili oštećenja, dakle, to su prijeko potrebni troškovi za održavanje stvari budući da bi u suprotnom stvar bez njih potpuno ili djelomice propala, npr. održavanje kuće ili automobila, svekolika briga o domaćim životinjama i slično. Korisni troškovi (*impensae utiles*) su oni kojima se povećava vrijednost stvari, odnosno podiže vrijednost predmeta obogaćenja. S druge strane luksuzni troškovi (*impensae voluptuariae*) to su oni koji nisu nužni za očuvanje predmeta obogaćenja (npr. troškovi učinjeni za uljepšanje stvari, ako time nisu doveli do povećanja vrijednosti stvari).

Prema članku 1116. ZOO/05 stjecatelj ima pravo na naknadu nužnih i korisnih troškova ako je pošten. Ako je bio nepošten, tj. znao je ili je mogao znati, polazeći od pozornosti prosječno pozornog čovjeka da se pravno neosnovano obogatio, ima pravo samo na naknadu nužnih troškova. On nema pravo na naknadu korisnih troškova i luksuznih. Pravo na naplatu nužnih i korisnih troškova, odnosno samo korisnih ako je stjecatelj bio nesavjestan, stjecatelj ima u slučaju ako dođe do povratka stvari osiromašenom.

Ovdje je potrebno uočiti slijedeće (što je bitno različito od zahtjeva iz članka 164. i 165. ZVDSP-a), kad se vraća imovina za čiji prijelaz nije bilo pravne osnove ona se vraća bez obzira na poštenje ili nepoštenje stjecatelja, dakle, kada se vraća npr. glavnica nekog novčanog iznosa koji je stečen bez osnove, za pravilnu odluku o tužbenom zahtjevu nije odlučno poštenje ili nepoštenje stjecatelja. Međutim, u odnosu na vraćanje vraćanja plodova i naknade troškova (nužnih i korisnih) odluka o tužbenom zahtjevu ovisi o poštenju ili nepoštenju stjecatelja. U pravilu nije važno poštenje osiromašenog, ali ako je on bio nepošten, tj. kada je znao ili morao znati da drugome daje nešto glede čega nema pravne osnove (i ako se radi o davanju koje je građanskopravno protupravno ili je protivno kaznenom pravu) neće imati pravo na povrat onoga čime se osiromašio.

Važno je još posebno naglasiti - da pošteni stjecatelj ima pravo na naknadu korisnih troškova, ali samo do iznosa koji predstavljaju povećanje vrijednosti stvari u trenutku vraćanja stvari (o tome ipak jasnije u članku 215. ZOO/91).

¹² Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima - NN, br. 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., 153/09., 143/12., 81/15 - proć. tekst i 94/17- ispravak; (u daljnjem tekstu: ZVDSP). „Narodne novine“ broj – u daljnjem tekstu: ZVDSP

VI.1. SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1116. ZOO/05 (ČL. 215. ZOO/91)

Rev-x 769/10-5 od 15. lipnja 2016.¹³

Pošteni posjednik ima pravo samo na naknadu nužnih i korisnih troškova, ali to ne znači da ima pravo i na naknadu prometne vrijednosti izvršenih ulaganja (povećanja tržišne vrijednosti stvari).

„Također je valjana odluka sudova kojom je odbijen tužbeni zahtjev na ime povećanja tržišne vrijednosti nekretnine, s obzirom na to da (...) poštenu posjednik ima pravo samo na naknadu nužnih i korisnih troškova, a ne i na naknadu prometne vrijednosti izvršenih ulaganja. Stoga je valjano odbijen tužbeni zahtjev preko iznosa od (...)“

VII. KAD SE MOŽE ZADRŽATI PRIMLJENO (ČLANAK 1117.)

Prema odredbama članka 1117. stavka 1. i 2. ZOO/05 (ranije članak 216. ZOO/91), ne može se zahtijevati povrat neosnovano plaćenih iznosa na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenja zdravlja ili smrti, ako je isplata izvršena poštenom stjecatelju. Stjecatelj se smatra nepoštenim od trenutka dostave odluke o prihvaćanju izvanrednog pravnog lijeka i dužan je vratiti primljeno na osnovi koja je otpala s kamatama od trenutka kad je postao nepošten.

Navedene zakonske odredbe izazvale su brojne dvojbe u sudskoj praksi. Prva dvojba je ona koja se odnosi na dužnost povrata neosnovano plaćenih iznosa na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenja zdravlja ili smrti, ako je isplata izvršena poštenom stjecatelju. Ova je materija bila sadržana i u ranijem članku 216. ZOO/91, ali s tom razlikom da je u toj pravnoj normi izostala sadašnja odredba o nepoštenom stjecatelju (članak 1117. stavak 2. ZOO/05), koji takav postaje od trenutka dostave odluke o prihvaćanju izvanrednog pravnog lijeka uz dužnost vraćanja primljenog.

Polazeći upravo od te razlike u zakonskim odredbama, u primjeni članka 216. ZOO/91 sudska praksa se (istina samo dijelom) oslanjala na pravno shvaćanje Građanskog odjela Vrhovnog suda RH, koji je na svojoj sjednici održanoj dana 29. siječnja 2007. (poslovni broj Su IV g 46/2007-1), tumačeći citiranu odredbu u odnosu na pojam savjesnog stjecatelja i obvezu vraćanja stečenog na temelju osnove koja je kasnije otpala, zauzeo slijedeće pravno shvaćanje:

„Ne može se tražiti vraćanje iznosa na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenja zdravlja ili smrti, kad je isplata izvršena po pravomoćnoj presudi, jer treba smatrati da je isplata izvršena savjesnom pribaviocu, pri čemu nije odlučno što je u revizijskom postupku oštećenik odbijen s tim dijelom tužbenog zahtjeva.“

Iz postojeće sudske prakse može se zaključiti da se u slučaju kada je naknadno donesena odluka povodom izvanrednog pravnog lijeka (revizije) u korist tuženika („osiromašenog“), dakle, kada je tužbeni zahtjev odbijen, sudovi su odbijali vraćanje stečenog bez osnove ako je šteta nastala prije stupanja na snagu ZOO/05, dakle, u vrijeme kada se postupalo isključivo po odredbama članka 216. ZOO/91, koji nije imao stavak 2. kao što to ima sadašnja odredba članka 1117. ZOO/05.

S druge strane, u primjeni odredbe članka 1117. ZOO/05 revizijski sud je zauzeo čvrsto i jasno pravno shvaćanje izraženo u niže naznačenim revizijskim odlukama, prema kojima je tuženik, kao stjecatelj bez osnove (u parnici radi naknade štete tužitelj), bez daljnijega dužan vratiti ono što je primio bez osnove. To shvaćanje se može smisljeno i najjednostavnije izraziti slijedećom rečenicom: „Bilo bi potpuno neprihvatljivo tumačenje da nakon prihvaćanja izvanrednog pravnog lijeka i odbijanja tužbenog zahtjeva netko zadrži primljeno temeljem naknade štete zbog ozljede tijela, narušenja zdravlja ili smrti, a ne postoji nikakva osnova i odgovornost neke osobe za naknadu takve štete.“ (iz obrazloženja odluke VSRH, broj Rev 168/2021-2 od 23. veljače 2021.)

Upravo iz navedenih razloga, u nastavku će se odvojeno prikazati praksa prema odredbama obje pravne norme.

¹³ Pitanje je donekle sporno.

VII.1. SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 216. ZOO/91 (NEMA VRAĆANJA!)

Rev-x 1061/12-2 od 12. veljače 2013.

U primjeni čl. 216. ZOO ne može se tražiti vraćanje iznosa na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenja zdravlja ili smrti, kad je isplata izvršena po pravomoćnoj presudi, jer treba smatrati da je isplata izvršena savjesnom pribaviocu, pri čemu nije odlučno što je u revizijskom postupku oštećenik odbijen s tužbenim zahtjevom.

Odredba čl. 216. ZOO glasi: „Ne može se tražiti vraćanje neosnovano plaćenih iznosa na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenja zdravlja ili smrti, kad je isplata izvršena savjesnom pribaviocu.“

Građanski odjel Vrhovnog suda RH je na svojoj sjednici održanoj dana 29. siječnja 2007. (poslovni broj Su IV g 46/2007-1), tumačeći citiranu odredbu u odnosu na pojam savjesnog stjecatelja, zauzeo slijedeće pravno shvaćanje:

„Ne može se tražiti vraćanje iznosa na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenja zdravlja ili smrti, kad je isplata izvršena po pravomoćnoj presudi, jer treba smatrati da je isplata izvršena savjesnom pribaviocu, pri čemu nije odlučno što je u revizijskom postupku oštećenik odbijen s tim dijelom tužbenog zahtjeva.“

Rev 1262/2021-4 od 20. rujna 2022.

Tužitelj je na temelju odredbe čl. 216. ZOO. dužan vratiti samo iznose koje je naplatio nakon zaprimanja revizijske odluke, jer je do trenutka primitka rješenja VSRH bio pošten stjecatelj.

„17.2. Prema pravnom shvaćanju ovog suda ne može se tražiti vraćanje iznosa na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušavanja zdravlja ili smrti, kad je isplata izvršena po pravomoćnoj presudi, jer treba smatrati da je isplata izvršena savjesnom pribaviocu, pri čemu nije odlučno što je oštećenik odbijen s dijelom tužbenog zahtjeva (tako ovaj sud u Rev-x 1061/12-2 od 12. veljače 2013. i Pregledu sudske prakse broj 40/77).(...)

19. S tim u vezi tuženiku na postavljeno pitanje “Je li tužitelj dužan vratiti sve primljeno po osnovi koja je otpala ili samo iznose koje je naplatio nakon zaprimljene revizijske odluke” valja odgovoriti “da je u konkretnoj situaciji tužitelj dužan vratiti samo iznose koje je naplatio nakon zaprimanja revizijske odluke, jer je do trenutka primitka rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske odnosno do 26. kolovoza 2015. bio pošten stjecatelj, a sve na temelju odredbe čl. 216. ZOO”, a kako je pravilno zaključio drugostupanjski sud.“

Rev 4207/2019-2 od 16. veljače 2021.

Odredba čl. 216. ZOO/91 se ne primjenjuje na iznose plaćene s osnove kamata i parničnog troška jer kamate i parnični trošak ne predstavljaju popravljavanje štete te stoga ne mogu dijeliti pravnu sudbinu neosnovano plaćenih iznosa na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenog zdravlja ili smrti.

„Treće naznačeno pravno pitanje nije važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni jer je pobijana odluka utemeljena na pravnom shvaćanju koje je podudarno sa shvaćanjem revizijskog suda izraženim u odluci broj Rev-234/11 od 3. studenoga 2011., u odnosu na odredbu čl. 216. Zakona o obveznim odnosima (“Narodne novine”, broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 112/99 i 88/01, dalje: ZOO/91) koja je mjerodavna i u ovom predmetu budući da je izvorni pravni odnos između stranaka (štetni događaj na kojem se temelji zahtjev za naknadu štete) nastao prije stupanja na snagu ZOO/05. Prema pravnom shvaćanju revizijskog suda odredba čl. 216. ZOO/91 se ne primjenjuje na iznose plaćene s osnove kamata i parničnog troška jer kamate i parnični trošak ne predstavljaju novčanu naknadu kao oblik popravljavanja štete te stoga ne mogu dijeliti pravnu sudbinu neosnovano plaćenih iznosa na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenog zdravlja ili smrti. Pri tome revizijski sud ne nalazi postojanje opravdanih razloga za preispitivanje sudske prakse u primjeni navedene odredbe.(...)“

U predmetu Europskog suda za ljudska prava Čakarević protiv Hrvatske¹⁴ podnositeljici je u parničnom postupku bilo naloženo vratiti iznose naknade zbog nezaposlenosti koji su joj isplaćeni zbog pogreške nadležnih tijela, dok je u predmetima revizijskog suda broj Revr-2006/15 od 28. studenoga 2017. i Rev-1942/14 od 13. veljače 2019. bilo sporno može li se zahtijevati isplata zatezne kamate na glavno potraživanje koje nije podmireno, a te su činjenične i pravne situacije različite od one u ovom predmetu.“

Rev 234/11-2 od 3. studenog 2011.

Kamate ne predstavljaju novčanu naknadu kao oblik popravljivanja štete, one se plaćaju na tu novčanu naknadu temeljem čl. 277. ZOO-a, pa stoga ni ne predstavljaju njezin dio, kao ni isplaćeni parnični trošak, te stoga ne mogu dijeliti pravnu sudbinu neosnovano plaćenih iznosa na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenog zdravlja ili smrti pa u odnosu na tu tražbinu postoji obveza vraćanja stečenog bez osnove, neovisno od odredbe čl. 216. ZOO.

„Suprotno revizijskim navodima nižestupanjski sudovi su pravilno primijenili odredbu čl. 216. ZOO/91 u odnosu na vraćanje plaćenog iznosa od 180.000,00 kn na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenog zdravlja ili smrti, kada su za taj dio odbili protutužbeni zahtjev.

Stoga je u tom dijelu valjalo reviziju protutuženika odbiti kao neosnovanu i odlučiti kao u toč. I. temeljem odredbe čl. 393. ZPP-a.

No, u pravu je protutužitelj kada tvrdi da su nižestupanjski sudovi pogrešno primijenili čl. 216. ZOO/91 na isplaćene zatezne kamate i trošak. To stoga što kamate i parnični trošak ne predstavljaju novčanu naknadu kao oblik popravljivanja štete, zatezne kamate se plaćaju na tu novčanu naknadu temeljem čl. 277. ZOO-a, pa stoga ni ne predstavljaju njezin dio, kao ni isplaćeni parnični trošak, te stoga ne mogu dijeliti pravnu sudbinu neosnovano plaćenih iznosa na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenog zdravlja ili smrti.

Kako je dakle za zatezne kamate i parnični trošak naplaćenih u ovršnom postupku prestala pravna osnova to sukladno čl. 210. ZOO-a postoji i obveza vraćanja.

Takvo pravno stajalište zauzeo je ovaj sud u svojim odlukama Rev-2860/1994 od 12. veljače 1998.“

VII.2. SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1117. ZOO/05 (MORA SE VRATITI!!)

Rev 168/2021-2 od 23. veljače 2021.

Člankom 1117. st. 2. ZOO uređena je situacija kada naknadno poštteni stjecatelj postaje nepošten od trenutka dostave odluke o prihvaćanju izvanrednog pravnog lijeka i nakon čega je dužan u cijelosti vratiti primljeno na temelju osnove koja je otpala s kamatama od trenutka kad je postao nepošten. Cilj, svrha i smisao odredbe čl. 1117. st. 2. ZOO je da je svatko bez iznimke dužan vratiti primljeno na osnovi koja je otpala nakon prihvaćanja izvanrednog pravnog lijeka i to s kamatama od trenutka kad je primio takvu odluku.

„Ovaj sud je rješenjem broj Revd 421/2020-3 dopustio tužitelju izjavljivanje revizije zbog slijedećeg pravnog pitanja: Odnosi li se odredba čl. 1117. st. 2. Zakona o obveznim odnosima (“NN”, broj 35/05 i 41/08) isključivo na povrat sporednih tražbina (isplaćenih kamata i troškova postupka) s kamatama od trenutka kad je stjecatelj postao nepošten, odnosno isključuje li navedena odredba povrat neosnovano plaćenih iznosa na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenja zdravlja ili smrti čak i nakon što je stjecatelj dostavom odluke o prihvaćanju izvanrednog pravnog lijeka postao nepošten?

U smislu odredbe čl. 1111. ZOO kad dio imovine neke osobe na bilo koji način prijeđe u imovinu druge osobe, a taj prijelaz nema osnove u nekom pravnom poslu, odluci suda, odnosno druge nadležne vlasti ili zakonu, stjecatelj je dužan vratiti ga, odnosno, ako to nije moguće, naknaditi vrijednost postignute koristi. Radi se o općoj odredbi i pravilu o obvezi vraćanja stjecanja bez osnove, na koju odredbu se nadovezuju i odredbe čl. 1117. st. 1. i 2. ZOO. Prema odredbi čl. 1117. st. 1. ZOO ne može se zahtijevati povrat neosnovano plaćenih iznosa na ime naknade šte-

¹⁴ Predmet Čakarević protiv Hrvatske (Zahtjev br. 48921/13)presuda Europskog suda za ljudska prava od 26. travnja 2018.

te zbog ozljede tijela, narušenja zdravlja ili smrti, ako je isplata izvršena poštenom stjecatelju. Međutim, prema odredbi čl. 1117. st. 2. ZOO stjecatelj se smatra nepoštenim od trenutka dostave odluke o prihvaćanju izvanrednog pravnog lijeka i dužan je vratiti primljeno na osnovi koje je otpala s kamatama od trenutka kad je postao nepošten. U ovoj pravnoj stvari nesporno je između stranaka da je tuženik u trenutku kada je u ovršnom postupku naplatio u cijelosti svoje potraživanje na ime naknade štete zbog ozljede tijela, narušenja zdravlja ili smrti bio pošten te gledajući isključivo odredbu čl. 1117. st. 1. ZOO on ne bi bio u obvezi vraćati tako primljene iznose, bez obzira na kasniju odluku ovoga suda kojim je prihvaćen izvanredni pravni lijek ovdje tužitelja i kojom su preinačene nižestupanjske odluke i odbijen zahtjev ovdje tuženika kao neosnovan.

Međutim, upravo je odredbom čl. 1117. st. 2. ZOO uređena situacija kada naknadno poštenu stjecatelj postaje nepošten od trenutka dostave odluke o prihvaćanju izvanrednog pravnog lijeka i nakon čega je dužan u cijelosti vratiti primljeno na temelju osnove koja je otpala s kamatama od trenutka kad je postao nepošten. Cilj, svrha i smisao odredbe čl. 1117. st. 2. ZOO je da je svatko bez iznimke dužan vratiti primljeno na osnovi koja je otpala nakon prihvaćanja izvanrednog pravnog lijeka i to s kamatama od trenutka kad je primio takvu odluku. *Bilo bi potpuno neprihvatljivo tumačenje da nakon prihvaćanja izvanrednog pravnog lijeka i odbijanja tužbenog zahtjeva netko zadrži primljeno temeljem naknade štete zbog ozljede tijela, narušenja zdravlja ili smrti, a ne postoji nikakva osnova i odgovornost neke osobe za naknadu takve štete.*

Stoga je ispravno pravno shvaćanje prvostupanjskog suda, a pogrešno pravno shvaćanje drugostupanjskog suda, a što je sve također u skladu sa recentnom sudskom praksom ovoga suda i već zauzetim pravnim shvaćanjem (primjerice u odluci broj Rev 1321/2014-2 od 9. srpnja 2019.).“

Rev 1321/2014-2 od 9. srpnja 2019.

Tražbina iz osnove troškova ovršnog postupka je samostalna i posljedica je tužiteljevog nepostupanja po pravomoćnoj sudskoj odluci pa kao takva ne proizlazi iz osnove koja je kasnije otpala, zato se u odnosu na tu tražbinu ne primjenjuje odredba čl. 1117. st. 2. ZOO.

„Međutim osnovano tuženik u reviziji osporava obvezu vraćanja isplaćenu mu troškova ovrhe (3.075,00 kn) tvrdeći da je krivnjom tuženika morao pokrenuti ovršni postupak. Naime navedeni prigovor tuženika ima uporište u odredbi čl. 1117. st. 2. ZOO-a, kojom je propisano da je stjecatelj dužan vratiti primljeno na osnovi koja je otpala. Potraživanje troška ovršnog postupka ne proizlazi iz osnove koja je kasnije otpala, dakle ne proizlazi iz ovršne isprave na temelju koje vođen ovršni postupak. To je samostalna tražbina koja je posljedica tužiteljevog nepostupanja po pravomoćnoj sudskoj odluci i u odnosu na nju se ne primjenjuje odredba čl. 1117. st. 2. ZOO-a.

Prema tome tuženik je dužan vratiti tužitelju ukupni iznos od 387.803,00 kn, dok ostali dio tužbenog zahtjeva za isplatu iznosa od 3.075,00 kn (trošak ovršnog postupka) zajedno sa pripadajućom zateznom kamatom nije osnovan.“

Rev 75/2021-2 od 9. veljače 2021.

Donošenjem revizijske odluke otpala je i pravna osnova po kojoj je tužitelju isplaćen dosuđeni iznos, no pružanje pravne zaštite u odnosu na zahtjev koji predstavlja prejudicijelno pitanje u eventualnom postupku po tužbi tuženika za stjecanje bez osnove, ne može se tražiti tužbom kojom tužitelj traži utvrđenje da ima pravo na neimovinsku štetu.

„Ima li tužitelj sukladno odredbi čl. 187. Zakona o parničnom postupku pravni interes tužbom tražiti utvrđenje postojanja novčane tražbine nakon što je ona dospjela?“

„Imajući na umu da prema gore navedenoj odredbi zakona tužitelj nema mogućnost tražiti utvrđenje postojanja novčane tražbine, nakon što je ona dospjela, počinjena je bitna povreda parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. ZPP u vezi s čl. 187. st. 1. ZPP, pa je valjalo ukinuti u tom dijelu obje nižestupanjske presude i tužbu tužitelja u tom dijelu primjenom odredbe čl. 394. st. 2. ZPP odbaciti kao nedopuštenu. (...)

Navedenom presudom revizijskog suda otpala je i pravna osnova po kojoj je tužitelju isplaćen dosuđeni iznos, no pružanje pravne zaštite u odnosu na zahtjev koji predstavlja prejudicijelno pitanje u eventualnom postupku po tužbi tuženika za stjecanje bez osnove ne može se tražiti tužbom kojom tužitelj traži utvrđenje da ima pravo na neimovinsku štetu u iznosu od 196.447,58 kn, sa zateznom kamatom tekućom od 27. rujna 2011. pa do isplate.“

VII.3. SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1117. ZOO/05 (PRIMJENA PROPISA?)

Rev 1665/2016-2 od 26. svibnja 2020¹⁵.

Za pravilnu primjenu materijalnog prava iz članka 216. ZOO/91 ili članka 1111. i 1117. ZOO/05 mjerodavno je vrijeme kada je nastao odnos stjecanje bez osnove (vrijeme donošenja revizijske odluke), a ne vrijeme nastanka štetnog događaja, odnosno štete.

Uz takva činjenična utvrđenja nižestupanjski su sudovi odbili tužbeni zahtjev, pri čemu su zauzeli pravno shvaćanje da je u pogledu instituta vraćanja stečenog bez osnove valjalo primijeniti odredbu čl. 216. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 53/91, 73/91, 3/94, 111/93, 107/95, 7/96, 91/96, 112/99 i 88/01 - dalje ZOO/91), koja određuje da se ne može tražiti vraćanje neosnovano plaćenih iznosa na ime naknade štete zbog povrede tijela, narušenja zdravlja ili smrti ako je isplata izvršena savjesnom pribaviocu, što, kako obrazlažu nižestupanjski sudovi, tužena jest, s obzirom na to da je iznose primila po pravomoćnoj i ovršnoj presudi.

Primjenu te odredbe ZOO-a/91 - a ne odredbe čl. 1111. u svezi čl. 1117. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine" broj 35/05 i 41/08 - dalje: ZOO) koji u stavku 2. navodi da se stjecatelj smatra nepoštenim od trenutka dostave odluke o prihvaćanju izvanrednog pravnog lijeka i dužan je vratiti primljeno na osnovi koja je otpala s kamatama od trenutka kad je postao nepošten - sud u pobijanoj odluci obrazlaže time:

- da je predmetni štetni događaj na temelju kojeg je tužiteljica stekla pravo na naknadu nematerijalne štete zbog smrti bliske osobe nastao u lipnju 1991., dakle za vrijeme važenja ZOO-a/91, - da su se nižestupanjski sudovi vodili upravo tom odredbom, toga Zakona, štoviše, da je Vrhovni sud Republike Hrvatske preinačavajući nižestupanjske odluke kojima je dosuđena nematerijalna šteta svoju odluku temeljio na odredbama ZOO-a/91,

- da tužiteljica u ovoj konkretnoj parnici svoj tužbeni zahtjev temelji upravo na toj odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske (Rev-935/08-2), pa da je sukladno tome, upravo tom odlukom revizijskog suda došlo do stjecanja bez osnove sukladno odredbama tamo primijenjenog zakona, dakle sukladno odredbi čl. 210. st. 3. ZOO-a/91.

Nastavno, na takvo izraženo pravno shvaćanje, tužiteljica je u reviziji, kao važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njenoj primjeni, postavila sljedeće pravno pitanje:

"Može li se na obveznopravni odnos stjecanja bez osnove koji je nastao nakon stupanja na snagu Zakona o obveznim odnosima iz 2005. (u kojem su se i isplata i otpadanje osnove po kojoj je isplata izvršena dogodili nakon 1. siječnja 2006.) primijeniti Zakon o obveznim odnosima iz 1991. iz razloga što je u presudi temeljem koje je izvršena isplata primijenjen Zakon o obveznim odnosima iz 1991., odnosno iz razloga što je štetni događaj nastao u vrijeme dok je bio na snazi Zakon o obveznim odnosima iz 1991.?" (...)

U konkretnom je slučaju potrebno razlučiti dva relevantna pravna odnosa egzistirajuća među strankama; (onaj prvi) odnos naknade nematerijalne štete (prije tužiteljici, ovdje tuženoj) zbog smrti bliske joj osobe i (drugi) odnos obveze vraćanja stečenog bez osnove (prije tuženoj, ovdje tužiteljici).

Prvi je odnos bio predmet razmatranja u drugom parničnom postupku koji je prethodio ovome i koji je okončan donošenjem presude VSRH od 7. siječnja 2010. poslovnog broja Rev-935/08-2, dok je drugi odnos predmet razmatranja u ovome postupku. Ta su dva odnosa sadržajno i činjenično svakako usko povezana, jer odnos vraćanja stečenog bez osnove proističe iz činjenice donošenja revizijske odluke kojom se odlučivalo o naknadi nematerijalne štete zbog smrti bliske osobe. Potonji se odnos nesumnjivo i nesporno ocjenjivao po odredbama materijalnog propisa primjenjivog u vrijeme nastanka te štete (dakle, ZOO-a/91). Međutim, odnos stjecanja bez osnove (tj. temeljem osnove koja je naknadno otpala) je potpuno novi pravni odnos, nastao donošenjem presude VSRH od 7. siječnja 2010. poslovni broj Rev-935/08-2, kojom je, preinačenjem nižestupanjskih odluka, djelomično odbijen tužbeni zahtjev (čime je otpala osnova po kojoj je sporno primljeno) što je imalo posljedice na obvezu vraćanja dijela onoga što je isplaćeno po pravomoćnim nižestupanjskim odlukama prije njihovog preinačenja. Taj pravni odnos (stjecanja bez osnove) prije donošenja te, revizijske odluke nije egzistirao, te je do donošenja te odluke među strankama postojao samo odnos naknade štete. U ovome se postupku nije odlučivao u okvirima instituta naknade štete, niti se toga doticalo, nego o nastanku odnosa stjecanja bez osnove kao pravnoj reperkusiji nastaloj činjenicom donošenja navedene revizijske odluke kojom se odlučivalo o obvezi naknade štete. Ispunjenje svih pretpostavki koje se u

¹⁵ Pravno pitanje iz ove revizijske odluke je dvojbeno i moglo bi biti predmetom sjednice GO VSRH.

konkretnom slučaju kumulativno moraju ispuniti kako bi došlo do primjene instituta stjecanja bez osnove (pa tako i pretpostavka otpadanja pravne osnove po kojoj je nešto primljeno u smislu stavka 3. članka 1111. ZOO-a/05, tj., u slučaju primjene odredbi ZOO-a/91, u smislu stavka 3. članka 210. ZOO-a/91), nastupilo je (tek) 7. siječnja 2010. - donošenjem revizijske odluke poslovnog broja Rev-935/08-2. Stoga se jedino može zaključiti da je taj, konkretni pravni odnos stjecanja bez osnove tada postao perfektan, pa i tada nastao.

Slijedom navedenog, daljnjom primjenom odredbe čl. 1163. st. 1., a imajuću u vidu odredbu čl. 1165. ZOO-a/05, za zaključiti je da se ovaj spor ima rješavati primjenom instituta stjecanja bez osnove u svjetlu pravne regulacije određene odredbama ZOO-a/05.“

VIII. UPORABA STVARI U TUĐU KORIST (ČLANAK 1118.)

Ako je netko svoju ili tuđu stvar uporabio na korist trećega, a ne postoje pretpostavke za primjenu pravila o poslovodstvu bez naloga, treći je dužan vratiti stvar, odnosno, ako to nije moguće, naknaditi njezinu vrijednost (ranije čl. 217. ZOO/91).

Prema pravnoj doktrini ovdje se radi o zahtjevu *versio in rem*, odnosno tužbi poznatoj još u rimskom pravu kao *actio de in rem verso*. Primjerice, kad s originalnim rezervnim dijelom koji mu je dala jedna osoba sa svrhom da se time popravi njezin automobil, autoservis (nehotice) popravi tuđi automobil. U takvom se slučaju od osobe koja je uporabila tuđu stvar (autoservis) u korist druge osobe, može zahtijevati vraćanje stvari, u ovom slučaju originalnog rezervnog dijela. U protivnom, ako tog dijela više nema i ne može se vratiti nastaje obveza naknade njezine vrijednosti.

IX. IZDATAK ZA DRUGOG (ČLANAK 1119.)

Tko za drugog učini kakav izdatak ili što drugo što je ovaj po zakonu bio dužan učiniti, ima pravo zahtijevati naknadu od njega (ranije članak 218. ZOO/91). Na primjer, netko je za drugog platio njegovu zakonsku obvezu uzdržavanja (najčešći slučaj).

Prema odredbama članka 287. Obiteljskog zakona¹⁶, pravo na naknadu za isplaćeno uzdržavanje ima fizička ili pravna osoba koja nije bila dužna uzdržavati, a snosila je troškove uzdržavanja neke osobe. Takva osoba može tužbom tražiti naknadu tih troškova od osobe koja je po zakonu bila dužna uzdržavati ako su učinjeni troškovi bili opravdani¹⁷. Također i osoba koja je podredno dužna davati uzdržavanje, a snosila je troškove uzdržavanja, ovlaštena je tražiti od osobe koja je prije nje bila dužna davati uzdržavanje naknadu onoga što je umjesto nje dala za uzdržavanje. Pravo na naknadu za isplaćeno uzdržavanje odnosi se i na roditelje djeteta.

IX.1. SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1119. ZOO/05 (ČL. 217. ZOO/91)

Rev 276/2022-2 od 13. travnja 2022.

Kod izdatka za drugog zastara počinje teći od onog trenutka kada je takav izdatak za drugog učinjen.

„11. Čak i da se ne radi o odnosu naknade štete, već o odnosu izdatka za drugog *sui generis*, zastara počinje teći od onog trenutka kada je takav izdatak za drugog učinjen, a ne od trenutka kada je dospjela obveza onog koji je prema zakonu bio dužan platiti svom dužniku.“

¹⁶ Obiteljski zakon - „Narodne novine“, broj 103/15 i 98/19.

¹⁷ Vidi o tome u Rev 1672/2012 od 8. 5. 2013. i Rev 1622/09 od 17. 2. 2010.

Rev 1060/2022-3 od 24. siječnja 2023.

Ne radi se o izdatku za drugog (pa ni sui generis) ako je do neplaćanja došlo zbog neispunjenja ugovorne obveze, u takvom slučaju radi se o naknadi štete.

„Iz izloženog jasnog proizlazi da u predmetnoj situaciji nije riječ o izdatku za drugoga sui generis (u tom smislu i ovaj sud u Rev 46/2022-3 od 28. rujna 2022. i Rev 276/2022-2 od 13. travnja 2022.). Nadalje, čak i da se ne radi o naknadi štete, već kako to tuženica podnesenim pitanjem implicira, o izdatku za drugog sui generis, zastara počine teći od onog trenutka kada je takav izdatak za drugog učinjen, a ne od trenutka kada je dospjela obveza onog koji je prema zakonu bio dužan platiti svom dužniku (tako i u presudi ovog suda poslovni broj Rev 276/2022-2 od 13. travnja 2022.).“

Rev 110/2020-2 od 5. svibnja 2020.

Primjena instituta iz članka 218. ZOO/91 (versio in rem) ne dolazi u obzir kada tužitelj nije nekoj trećoj osobi platio dug Republike Hrvatske koji ona nije platila, a po zakonu ga je morala platiti.

„U odnosu na verzijski zahtjev iz članka 218. ZOO-a, valja istaknuti da primjena tog instituta u ovom sporu ne dolazi u obzir jer tužitelj u konkretnom slučaju nije nekoj trećoj osobi platio dug Republike Hrvatske koji ona nije platila, a po zakonu ga je morala platiti. Tužitelj tijekom postupka zapravo tvrdi da tuženica nije ispunila ugovornu obvezu koju je preuzela u odnosu na njega i to sukladno općim propisima obveznog prava (članak 262. ZOO), međutim, to je činjenično i pravno različito od situacije u kojoj se primjenjuju pravila o izdatku za drugog.“

Rev-1476/1996-2od 9.veljače 2000.

Kad su građevinski radovi plaćeni u korist tuženice - učinjen je izdatak iz članka 218. ZOO/91 koji je po zakonu, umjesto tužitelja, bila dužna učiniti tužena stranka.

„Također je utvrđeno da tužena nije tužitelju ništa vratila nakon izdavanja potvrde. Isto tako je utvrđeno da je sporni dug nastao kao zajam dat tuženoj, te na ime plaćanja građevinskog materijala i građevinskih radova u korist tužene.“

Na tako utvrđeno činjenično stanje pravilno je primijenjeno materijalno pravo kada je prihvaćen tužbeni zahtjev za isplatu spornog iznosa (čl. 562. i 218. Zakona o obveznim odnosima "NN", br. 53/91. - dalje ZOO). Naime, prema odredbi čl. 562. ZOO, zajmoprimac je dužan vratiti u ugovorenom roku ono što je primio na ime zajma, a prema odredbi čl. 218. ZOO, onaj tko za drugoga učini izdatak što je ovaj po zakonu bio dužan učiniti ima pravo zahtijevati naknadu od onog za koga je izdatak učinio.“

Rev-882/1998-2 od 3. travnja 2001.

Tko za drugoga učini kakav izdatak koji je ovaj po zakonu bio dužan učiniti ima pravo zahtijevati nadoknadu od onoga za koga je učinio izdatak.

„Na tako utvrđeno činjenično stanje pravilno je primijenjeno materijalno pravo kada je tuženiku naloženo platiti ono što je za njega platio tužitelj, jer onaj tko za drugoga učini kakav izdatak koji je ovaj po zakonu bio dužan učiniti ima pravo zahtijevati nadoknadu od onoga za koga je učinio izdatak (čl. 218. Zakona o obveznim odnosima - "Narodne novine", br. 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99.).“

X. UPORABA TUĐE STVARI U SVOJU KORIST (ČLANAK 1120.)

Kad je netko tuđu stvar uporabio u svoju korist, vlasnik može zahtijevati, nezavisno od prava na naknadu štete, ili ako nje nema, da mu ovaj naknadi korist koju je imao od uporabe (ranije članak 219. ZOO/91). Uz vlasnika aktivno su legitimirani na ovu kondikcijsku tužbu još i svi ili pojedini suvlasnici, ali i svi zajednički vlasnici neke stvari također su aktivno legitimirani, te etažni vlasnik glede svog posebnog dijela nekretnine, a

glede cijele nekretnine etažni vlasnik, ima ovlaštenja kao i svi suvlasnici stvari. Po pitanju aktivne legitimacije pravna doktrina uopće nema sumnji da zahtjev iz članka 1120. ZOO/05 uz vlasnika, kao aktivno legitimirana osoba može staviti i ovlaštenim imatelj stvari (npr. zakupac prema podzakupcu).

Uporaba tuđe stvari u svoju korist pretežito se u sudskoj praksi odnosila na uporabu tuđe nekretnine bez pravne osnove za takvu uporabu, dakle, za „bespravno“ posjedovanje i korištenje vlasnikove nekretnine, najčešće kuće ili stana u cijelosti ili idealnog suvlasničkog dijela te nekretnine od strane ostalih suvlasnika. Najčešći je slučaj bio uporaba suvlasničkog dijela kuće od strane drugog suvlasnika, odnosno kada jedan od npr. dva suvlasnika (braća i sestre kao sunasljednici) uporabi cijelu kuću ili stan za svoje potrebe bez naknade. U tom su slučaju sudovi, postupajući po odredbama članka 219. ZOO/91, ocijenili da se takav posjednik - suvlasnik neosnovano obogatio za visinu najamnine koju bi inače morao plaćati za uporabu tuđeg suvlasničkog dijela, stoga je upravo to bila korist koju je bio dužan naknaditi drugom suvlasniku¹⁸. Kako je već navedeno, pritom uopće nije bilo važno je li posjednik bio savjestan ili nije. Slično je i sa stanjem koje nastaje razvodom braka kada se bivši bračni drug bez naknade koristio suvlasničkim dijelom nekretnine drugog (bivšeg) bračnog druga.¹⁹ Čest je bio i slučaj uporabe cijele nekretnine - stana ili kuće bez pravne osnove, u svoju korist od strane treće osobe (bivšeg najmoprimca) koja nije bila suvlasnik već je npr. ostala u posjedu stana nakon što joj je istekao ugovor o najmu stana na određeno vrijeme.

Uporaba tuđe stvari u svoju korist postoji i u slučaju kad se radi o pokretnim stvarima, kao što su vozila, radni strojevi, alati itd. Ovdje se može raditi o stvarima koje su potrošne i onima koje se uporabom ne mogu potrošiti, ali se amortizacijom može umanjiti njihova osnovna vrijednost ili se mogu oštetiti, stoga se pravila o vraćanju mogu različito uporabiti u zavisnosti od okolnosti svakog konkretnog slučaja. Jasno je da pri takvoj uporabi može doći i do oštećenja tuđe stvari kada vlasnik ima (kumulativno) pravo i na naknadu stvarne štete zbog oštećenja ili uništenja svoje stvari. Šteta se može očitovati i u izmakloj koristi kada je uz naknadu za uporabu tuđe stvari (koja naknada u pravilu odgovara visini dotadašnje najamnine ili zakupnine koju je tužena stranka prestala plaćati), tužitelj dokaže da je uz tu naknadu, davajući stan u najam u spornom razdoblju, s obzirom na uvjete ponude i potražnje na tržištu, mogao ostvariti još i veću korist od onog koliko je iznosila prije navedena naknada (u visini dotadašnje najamnine).

Uporaba tuđe stvari može postojati i u korištenju tuđeg materijala bez naknade za izgradnju ili uređenje vlastite kuće ili stana, odnosno izradu ili popravak neke druge pokretne stvari. Prema pravnoj doktrini, ali i sudskoj praksi, u takvom slučaju poštenje ili nepoštenje nije od značenja budući da u svakom slučaju postoji obveza na naknadu koristi koju je neka osoba imala od takve uporabe (članak 219. ZOO/91 i sadašnji članak 1120. ZOO/05). Naknada će povodom kondikcijske tužbe (u doktrini i praksi postoje opravdane dvojbe oko pravne naravi ovih tužbi²⁰) biti određena u novcu u vrijednosti uporabljene tuđe stvari, bez mogućnosti vraćanja stvari jer to gospodarski ne bi imalo smisla (rušiti zbog vraćanja ugrađenog materijala u zgradu). Ali ako je netko uporabio tuđu nepotrošnu stvar, npr. traktor, miješalicu za beton, tokarski stroj itd., posjednik i korisnik u tom slučaju mora vratiti stvar (traktor) i naknaditi koristi koju je imao od uporabe te stvari (npr. nije platio najamninu za uporabu stroja)²¹.

Činjenica je da se u svim opisanim slučajevima sudske prakse uporaba tuđe stvari rješavala, kako je rečeno, primjenom odredbe iz članka 219. ZOO/91, neovisno je li onaj koji je koristio tuđu stvar bio njezin pošten ili nepošteni posjednik. Dakle, starija je sudska praksa bila utemeljena na primjeni obveznog prava i pravila o vraćanju zbog uporabe tuđe stvari u svoju korist iz članka 219. ZOO/91.

Ozbiljno je pravno pitanje primjene propisa obveznog prava iz članka 1120. ZOO/05 u odnosu na konkurenciju sličnih zahtjeva iz članaka 164. i 165. ZVDSP kao sporednih reivindikacijskih tražbina. Problem je posljedica sličnosti, ali i različitosti navedenih instituta. U tom smislu nije svejedno je li se tužitelj u tužbi pozvao i opredijelio za obveznopravni ili stvarnopravni propis, to tim više jer se činjenično stanje u nekim slučajevima ne mora podudarati s pravnom osnovom na koju se tužba poziva.

¹⁸ VSRH, Rev-1881/91 od 28. studenog 1991 i Rev-1786/88-2 od 22. veljače 1989.

¹⁹ VSRH, Rev -1419/98 od 9. svibnja 2001. i Rev x-215/2016 od 23. studenog 2016.

²⁰ Vidi, I. Tot i Z. Slakoper (ur.) *Hrvatsko obvezno pravo u poredbenopravnom kontekstu: Petnaest godina Zakona o obveznim odnosima, Knjiga prva*, – Ekonomski fakultet u Zagrebu -2022, Henrik-Riko Held, *Actio de in rem verso (verzijski zahtjev) u hrvatskom i poredbenom pravu* (u daljnjem tekstu: HELD) str. 519- 573.

Također u GORENC i dr.) str. 1751.

²¹ O tome još u HELD, str. 553-554., te GORENC i dr., str. 1752-1753.

U odnosu na istaknute dvojbe u sudskoj praksi postoje različiti pristupi i posljedično tome neravnopravnost u primjeni prava, stoga je VSRH, ostvarujući svoju temeljnu zadaću osiguranja jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih njegovoj primjeni, intervenirao na način da su na sjednicama građanskog odjela donesena dva pravna shvaćanja. Prvo pravno shvaćanje doneseno je još 26. listopada 2009. godine, pod poslovnim brojem Su-IV-188/09-7 i ono glasi:

“Ako je određena stvar još uvijek u nepromijenjenom obliku (očuvanog identiteta) u posjedu nevlasnika valja primijeniti odredbe čl. 164. st. 1. i čl. 165. st. 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, prema kojim odredbama je samo nepošten posjednik dužan naknaditi koristi od uporabe tuđe stvari. Ako je određena stvar uporabljena na način da je promijenila identitet (radi čega nije moguće ili gospodarski nije opravdano vraćanje te stvari), tek u takvoj situaciji valja primijeniti odredbu čl. 1120. Zakona o obveznim odnosima, prema kojoj je osoba koja je uporabila tuđu stvar u svoju korist dužna vlasniku naknaditi korist i bez obzira na svoje poštenje odnosno nepoštenje.”

Drugo pravno shvaćanje VSRH doneseno je 1. ožujka 2021. pod poslovnim brojem Su-IV-16/2021-5 i glasi:

„U odnosima između suvlasnika (vlasnika i posjednika), kada jedan suvlasnik onemogućuje drugog u korištenju (su)vlasništva stvari primjenjuju se odredbe čl. 164. i 165. ZVDSP.

U parnici u kojoj je predmet spora zahtjev su(vlasnika) protiv posjednika koji koristi i posjeduje tuđu stvar (ili tuđi suvlasnički dio stvari), za isplatu naknade za to što ju je upotrebljavao i od nje imao koristi, odnosno naknade za sve koristi koje je tuženik imao za vrijeme svojega posjedovanja, na temelju članka 164. i 165. ZVDSP, za odluku o tužbenom zahtjevu odlučno je utvrditi pravni položaj posjednika, pritom nije nužno da se tužbenim (vlasničkim) zahtjevom istodobno traži i predaja te stvari u (su)posjed, ako je (su)vlasnik na odgovarajući način izrazio volju za posjedovanjem stvari.

Pošteni posjednik u svakom slučaju postaje nepošten od trenutka kada je primio tužbu na predaju u posjed ili suposjed, ali se njegovo nepoštenje može dokazivati i u odnosu na vrijeme prije podnošenja tužbe ako ga je tužitelj na odgovarajući način pozvao na predaju stvari.”

X.1. SUDSKA PRAKSA UZ ČL. 1120. ZOO/05 (ČLANAK 219. ZOO/91)

Rev 3299/2014-2 od 21. studenog 2018.

Kada neka osoba posjeduje tuđu stvar ili tuđi suvlasnički dio stvari, plaćanje vrijednosti postignute koristi u smislu odredbe čl. 1120. ZOO moguće je samo u slučaju kada je nekretnina ili neka druga stvar uporabljena na način da je promijenila identitet zbog čega nije moguće ili nije gospodarski opravdano vraćanje te nekretnine ili neke druge stvari, dok u situaciji kada je moguća predaja nekretnine ili stvari u posjed ili suposjed, naknada koristi prosuđuje se prema odredbama čl. 164. i čl. 165. ZVDSP.

„U predmetnoj reviziji tužitelj u suštini postavlja sljedeća pitanja:

„1. Ima li tuženik (protutužitelj) pravo na naknadu za uporabu (korištenje) tuđe stvari u svoju korist ukoliko je isti suvlasnik na toj stvari s tužiteljem (protutuženikom) i ukoliko istoga tužitelj nije isključio ili onemogućio u suposjedu ili posjedu te stvari? (...)

Prije svega valja reći da je tužitelj poštenu posjednik predmetne nekretnine s obzirom na utvrđenja u postupku da je tužitelj u posjedu predmetne nekretnine, da tuženica od tužitelja kao drugog suposjednika te nekretnine nika da nije tražila suposjed iste, kao i da tužitelj nije branio tuženici stupanje u suposjed predmetne nekretnine.

Sporno je stoga je li tužitelj kao poštenu posjednik predmetne nekretnine dužan platiti tuženici naknadu koristi za koju tuženik tvrdi da ju je tužitelj imao od uporabe njegovog suvlasničkog dijela predmetne nekretnine u razdoblju od siječnja 2010. do ožujka 2013.

Prije svega valja reći da odredbe čl. 164. st. 1. i čl. 165. st. 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("Narodne novine" broj 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08 i 38/09 – dalje: ZVDSP) propisuju pravni položaj poštenog i nepoštenog posjednika.(...)

Nadalje, prema odredbi čl. 18. st. 3. ZVDSP posjed je pošten ako posjednik kad ga je stekao nije znao niti je s obzirom na okolnosti imao dovoljno razloga posumnjat (...)

Odredbom čl. 1120. ZOO propisano je da kad je netko tuđu stvar uporabio u svoju korist, vlasnik može zahtijevati, nezavisno od prava na naknadu štete, ili ako nje nema, da mu ovaj naknadi korist koju je imao od uporabe. (...)

Dakle, kada neka osoba posjeduje tuđu stvar ili tuđi suvlasnički dio stvari, plaćanje vrijednosti postignute koristi u smislu odredbe čl. 1120. ZOO moguće je samo u slučaju kada je nekretnina ili neka druga stvar uporabljena na način da je promijenila identitet zbog čega nije moguće ili nije gospodarski opravdano vraćanje te nekretnine ili neke druge stvari, dok u situaciji kada je moguća predaja nekretnine ili stvari u posjed ili suposjed, naknada koristi prosuđuje se prema odredbama čl. 164. i čl. 165. ZVDSP.

Stoga, s obzirom da je tužitelj poštenu posjednik predmetne nekretnine (a u postupku nije utvrđeno da bi predmetna nekretnina bila uporabljena na način da je promijenila identitet), te s obzirom da je prema odredbama čl. 164. st. 1. i čl. 165. st. 1. ZVDSP samo nepoštenu posjednik dužan naknaditi koristi od uporabe tuđe stvari (ako je određena stvar još uvijek u nepromijenjenom obliku), to je prema shvaćanju ovog suda drugostupanjski sud pogrešno primijenio materijalno pravo kada je preinačio prvostupanjsku presudu u odbijajućem dijelu za iznos 6.750,00 kn neosnovano dosuđujući tuženici taj iznos, pri tom pogrešno zaključujući da tuženici kao suvlasnici predmetne nekretnine pripada pravo zahtijevati naknadu koristi koju je imala osoba koja je uporabljivala njezinu stvar, neovisno o tome je li tuženica postavila zahtjev za suposjed te nekretnine kao i na koji način je drugi suvlasnik koristio tu nekretninu."

Rev 722/2021-2 od 3. svibnja 2022.

Tuženica je koristila nekretninu za vrijeme trajanja bračne zajednice i u posjed je ušla sklapanjem braka, stoga je bila poštenu posjednik do trenutka kada je saznala za pravomoćnu odluku kojom je odbijen njezin zahtjev za utvrđenje prava suvlasništva na spornoj nekretnini na ime stjecanja bračne stečevine s tužiteljem.

„9. Pravno shvaćanje nižestupanjskih sudova je pogrešno i odstupa od prakse ovoga suda u iznesenom u odlukama Rev 1930/2021 od 12. ožujka 2014. i Rev-x 181/2011-2 od 19. rujna 2012.

10. U ovoj pravnoj stvari mjerodavna je odredba čl. 164. st. 2. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("NN", br. 91/96. do 152/14. - dalje: ZV), koja određuje da ako vlasnik zahtjeva da mu posjednik preda stvar, poštenu posjednik može tražiti naknadu za nužne i korisne troškove koje je imao, te stvar zadržati dok mu oni ne budu naknađeni. Tuženica je zahtijevala isplatu uložena u nekretninu za vrijeme dok je bila u braku s svojim suprugom, tužiteljem. Ona je bila poštenu posjednik jer je nekretninu koristila za vrijeme trajanja bračne zajednice, u posjed je ušla sklapanjem braka i po dopuštenju tužitelja.

11. Dakle, odgovor na pitanje glasi da je tuženica bila poštenu posjednik do trenutka kada je saznala za pravomoćnu odluku kojom je odbijen njezin zahtjev za utvrđenje prava suvlasništva na spornoj nekretnini na ime stjecanja za vrijeme trajanja bračne zajednice s tužiteljem."

Rev 947/2022-2 od 25. travnja 2023.

Kad su na nekretnini tužitelja ukopane cijevi magistralnog vodovoda i kada iz gospodarskih razloga te javnog interesa nije opravdano uklanjanje tih cijevi te s obzirom da su postavljene pred više od 20 godina, tada je tuženik u konkretnom slučaju nepotpuno izvlašten, uslijed čega nema pravo na naknadu koristi prema odredbi čl. 1120. ZOO već samo pravo na naknadu u smislu odredaba Zakona o izvlaštenju i određivanju naknade.

„Predmet spora je tužbeni zahtjev tužitelja za isplatu 66.062,39 kn sa pripadajućim zateznim kamatama te za isplatom (nakon veljače 2016.) mjesečnih iznosa od po 1.082,99 kn sa pripadajućim zateznim kamatama i to s osnova što tuženik bez pravnog osnova koristi predmetnu nekretninu tužitelja (naknada koristi zbog upotrebe tuđe stvari).(…)

7. Sporni odnos među strankama valja razmotriti u svjetlu:

- odredbe čl. 6. Zakona o izvlaštenju i određivanju naknade („Narodne novine“, broj 64/14, 67/17 i 98/19), prema kojoj nepotpunim izvlaštenjem se ograničava pravo na nekretnini ustanovljenom zakupa ili ustanovljenjem služnosti,- odredbe čl. 51. istog Zakona prema kojoj za ustanovljenje služnosti naknada se određuje u iznosu umanjenja tržišne vrijednosti nekretnine, dok za eventualnu štetu korisnik izvlaštenje odgovora vlasniku prema općim pravima o odgovornosti za štetu,- odredbe čl. 27. Zakona o vodama prema kojoj odredbi se izvlaštenje u svrhu građenja i održavanja komunalnih vodova provodi prema odredaba Zakona o izvlaštenju,- te odredbe čl. 1120. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“, broj 35/05, 41/08 - dalje ZOO), prema kojoj odredbi tko upotrijebi tuđu stvar u svoju korist dužan je vlasniku isplatiti naknadu u vrijednosti ostvarene koristi.

8. Kada iz rezultata postupka proizlazi da su na nekretnini tužitelja postavljene (ukopane) cijevi magistralnog vodovoda, kada iz gospodarskih razloga te javnog interesa nije opravdano uklanjanje tih cijevi te s obzirom da su te cijevi postavljene pred više od 20 godina, onda je zaključak i ovog revizijskog suda da je tuženik u konkretnom slučaju izvlašten (nepotpuno) iz svoje predmetne nekretnine, a uslijed čega nema pravo na naknadu koristi prema odredbi čl. 1120. ZOO već samo pravo na naknadu u smislu odredaba Zakona o izvlaštenju i određivanju naknada.“

Rev-750/22-2 od 13. rujna 2022.

Pravna osnova zahtjeva za isplatu tržišne vrijednosti zemljišta koje je vlasnicima, koji nisu sudjelovali u postupku izvlaštenja, oduzeto iz posjeda radi izgradnje autoceste jest stjecanje bez osnove.

XI. SUDSKA PRAKSA – ZASTARA I STJECANJE BEZ OSNOVE

Rev 726/2022-2 od 19. listopada 2022.

Zastara zahtjeva za povrat sredstava uložениh u tuđu nekretninu počinje teći od prestanka korištenja plodova tog rada, a ne od dana učinjenih ulaganja – zastarni rok je 5 godina.

„12. Tužitelj se u reviziji poziva na odluke ovog suda broj Rev 751/14 od 16. listopada 2019, broj Rev x 301/16 od 26. travnja 2017. i broj Rev 567/12 od 30. ožujka 2016.,(…)“

14. Pravno shvaćanje drugostupanjskog suda, da zastarijevanje u ovom slučaju počinje teći od dana kada je tužitelj prestao koristiti kuću tuženice u koju je uložio svoja novčana sredstva odnosno od kada je prestao dolaziti u tu kuću, u skladu je s pravnim shvaćanjem ovog revizijskog suda izraženom u odlukama na koje se tužitelj u reviziji poziva, prema kojem zastara zahtjeva za povrat sredstava uložениh u tuđu nekretninu počinje teći od prestanka korištenja plodova tog rada, a ne od dana učinjenih ulaganja.“

Rev 276/2022-2 od 13. travnja 2022.

Zastara počinje teći od onog trenutka kada je izdatak za drugog učinjen – zastarni rok je 5 godina

„Čak i da se ne radi o odnosu naknade štete, već o odnosu izdatka za drugog sui generis, zastara počinje teći od onog trenutka kada je takav izdatak za drugog učinjen, a ne od trenutka kada je dospjela obveza onog koji je prema zakonu bio dužan platiti svom dužniku.“

XII. ZAKLJUČAK

Može se ustvrditi da je revizijski sud, u ostvarivanju svoje ustavne uloge, najvećim dijelom ipak razriješio nedoumice i dvojbe koje oko ovih pravnih pitanja postoje već duže vrijeme, na način da je svojim pravnim shvaćanjima i revizijskim odlukama usmjerio i ujednačio sudsku praksu. To se posebice odnosi na primjenu određenih obveznopравnih i njima konkurentnih stvarnopравnih zakonskih odredbi, nalazeći da je primjena s naglaskom na odredbe iz članka 164. i 165. ZVDSP-a, opravdana jer se pitanje prava na naknadu koristi veže, prije svega uz poštenje ili nepoštenje posjednika tuđe stvari. Obveznopравne odredbe o stjecanju bez osno-

ve o uporabi tuđe stvari u svoju korist primjenjuju se, kako smo vidjeli u tekstu, tek ako pretpostavke činjenične naravi ne upućuju na sporedne reivindikacijske zahtjeve, stoga im je primjena, u odnosu na sporedne reivindikacijske zahtjeve, supsidijarnog karaktera.

Literatura:

1. Crnić I., *Zakon o obveznim odnosima, Pravo 90*, „Organizator“, Zagreb 2018.
2. Gorenc V., (red.), *Komentar Zakona o obveznim odnosima – Česić, Gorenc, Kačer, Momčinović, Pavić, Perkušić, Pešutić, Slakoper, Vidović, Vukmir – „Narodne novine“*, Zagreb 2014.
3. Tot I., Slakoper Z., (ur.) *Hrvatsko obvezno pravo u poredbenopravnom kontekstu: Petnaest godina Zakona o obveznim odnosima, Knjiga prva*, - Henrik-Riko Held, *Actio de in rem verso (verzijski zahtjev) u hrvatskom i poredbenom pravu*, Ekonomski fakultet u Zagrebu - 2022.

Sudska praksa

- praksa Ustavnog suda RH, www.usud.hr /pristup: 30. listopada 2023.
- praksa VSRH, www.vsrh.hr / pristup: 30. listopada 2023.;

Sanja Grgurić Hojski *

NAJNOVIJA PRAKSA U PODRUČJU OVRŠNOG POSTUPKA I POSTUPKA OSIGURANJA

1. UVOD

Ovršnim zakonom uređuju se postupak po kojemu sudovi i javni bilježnici provode prisilno ostvarenje tražbina na temelju ovršnih i vjerodostojnih isprava (ovršni postupak) te postupak po kojemu sudovi i javni bilježnici provode osiguranje tražbina (postupak osiguranja), ako posebnim zakonom nije drukčije određeno. Tim se zakonom uređuju i materijalnopravni odnosi koji se zasnivaju na temelju ovršnih postupaka i postupaka osiguranja.¹ Pravila ovršnog postupka često se mijenjaju. Posljednje izmjene sadržane u Zakonu o izmjenama Ovršnog zakona te objavljene u Narodnim novinama broj 114/2022 stupile su na snagu 1. siječnja 2023., odnosno na dan uvođenja eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj. Iako je zakonodavac u javno savjetovanje uputio Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona², kojim je želio uravnotežiti postojeći sustav ovrhe, dodatno unaprijediti isti uz uvažavanje potrebe da se ovršni postupak provodi brzo, učinkovito i ekonomično te da se štiti dostojanstvo ovršenika i osigura da provedba ovrhe bude što manje nepovoljna³, osim izmjene valute zbog potrebe prilagodbe hrvatskog zakonodavstva uvođenju eura kao službene valute, najavljenim izmjenama, zakonodavac u konačnici nije pristupio.

Posljednje veće novine u ovršnom postupku uvedene su Zakonom o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona objavljenim u Narodnim novinama broj 131/2020, koji je stupio na snagu 29. studenoga 2020. Uvjeti za podnošenje prijedloga za ovrhu na temelju vjerodostojne isprave elektroničkim putem na propisanom obrascu javnim bilježnicima ispunjeni⁴ su 15. rujna 2021., kada je ministar pravosuđa i uprave donio odluku o ispunjenju tehničkih uvjeta⁵.

Kao razlog za donošenjem tih izmjena i dopuna Vlada Republike Hrvatske, kao ovlaštena predlagatelj zakona, navela je potrebu za donošenjem mjera pojačane zaštite dostojanstva dužnika (ovršenika) kao i mjera koje će osigurati da se ovršni postupak i postupak osiguranja provodi elektroničkim putem brzo i efikasno uz što manje troškova. Predlagatelj zakona također navodi da se s ciljem pojednostavljenja i moderniziranja ovršnog postupka uvodi elektronička komunikacija i elektronički obrasci kako bi ovršni postupak bio jasniji, dostupniji i transparentniji za sve stranke i sudionike u ovršnom postupku⁶.

* Sanja Grgurić Hojski, sutkinja Općinskog građanskog suda u Zagrebu

¹ Čl. 1. Ovršnog zakona, Narodne novine, broj 112/2012, 25/2013, 93/2014, 55/2016, 73/2017, 131/2020 i 114/2022, dalje u tekstu: Ovršni zakon

² V. <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=20852>

³ V. Posljedice donošenja zakona: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=20852>

⁴ članak 21. st. 4. Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, Narodne novine, broj 131/2020, dalje u tekstu ZID OZ 20 u vezi čl. 21. st. 2. ZID OZ 20

⁵ Odluka ministra pravosuđa od 15. rujna 2021. klasa: 011-01/20-01/66, urbroj: 514-04-01-02-01/03-21-25

⁶ V. <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=15061>

Ovim izmjenama i dopunama uvedene su novine u odredbama o dostavi u ovršnom postupku, troškovima ovrhe, precizirane su odredbe o sadržaju prijedloga za ovrhu, određeno je u kojem se razdoblju neće provoditi ovrha radi ispražnjenja i predaje nekretnine prema fizičkoj osobi koja ne obavlja određenu upisanu djelatnost te fizičkoj osobi koja obavlja određenu upisanu djelatnost ako se ovrha ne provodi u vezi s tom djelatnošću. Uvedene su novine i kod odgode ovrhe, proširena su primanja ovršenika koja ne mogu biti predmet ovrhe, uređeno je postupanje javnih bilježnika kao povjerenika suda kod ovrhe na temelju vjerodostojne isprave te su izmijenjene i odredbe kod osiguranja.

2. POTROŠAČI U OVRŠNOM POSTUPKU

Od donošenja presude Trgovačkog suda u Zagrebu poslovni broj P-1401/2012 prošlo je deset godina⁷. U tih deset godina na hrvatskim je sudovima rastao broj predmeta u kojima su potrošači tražili zaštitu svojih prava pozivajući se na navedenu odluku. Niti ovršni postupak nije zaobišlo pitanje potrošačkih prava ponajprije u postupcima ovrhe na temelju ovršnih isprava koje nisu prošle sudsku kontrolu. Na sastanku predsjednika Građanskih odjela županijskih sudova i Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske održanom 11. ožujka 2022. usvojen je zaključak⁸ prema kojem je ovršni sud dužan po službenoj dužnosti preispitati sadrži li potrošački ugovor nepoštene (ništetne) ugovorne odredbe u ovršnim postupcima u kojima se ovrha određuje i provodi na temelju ovršnih isprava koje nisu prošle sudsku kontrolu (rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave, zadužnice, javnobilježnički akti ili solemnizirane privatne isprave i sl.), a koji proizlaze iz potrošačkih ugovora.

Pitanja koja su tim zaključkom VSRH otvorena u postupku pred prvostupanjskim sudom i nadalje su aktualna i dvojbena. Ovo tim više, što važeći Ovršni zakon nema zakonskih odredbi temeljem kojih bi sudovi, o pitanjima koja su zaključkom VSRH usvojena, odlučivali.

Ovršni postupak je postupak u kojem se primjenjuje načelo strogog formalnog legaliteta što znači da se relevantne činjenice (postojanje tražbine i legitimacija stranaka) za odlučivanje o prijedlogu za ovrhu odnosno osiguranje utvrđuju na temelju kvalificiranih ovršnih ili vjerodostojnih isprava, sukladno čl. 22. Ovršnog zakona.

Postojeće odredbe Ovršnog zakona ne dopuštaju da ovršni sud u ovršnom postupku ispituje nepoštenost ovršnih isprava koje nisu prošle sudsku kontrolu i po toj osnovi odgodi ovrhu.

Odlukom Suda Europske unije, povodom zahtjeva za prethodnu odluku, koji se vodio pod brojem C-407/18, radi tumačenja Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima, utvrđeno je da Direktivu Vijeća 93/13/EEZ treba s gledišta načela djelotvornosti tumačiti na način da joj se protivi nacionalni propis poput onog iz glavnog postupka, na temelju kojeg nacionalni sud koji odlučuje o prijedlogu za ovrhu ugovora o hipotekarnom kreditu sklopljenog između trgovca i potrošača u obliku neposredno izvršivog javnobilježničkog akta, nema mogućnost, bilo na prijedlog potrošača, bilo po službenoj dužnosti, ispitati jesu li odredbe sadržane u tom aktu nepoštene, u smislu Direktive, i po toj osnovi odgoditi zatraženu ovrhu.

Odredbom čl. 65. st. 1. točka 11. Ovršnog zakona propisano je da sud može na prijedlog ovršenika, ako ovršenik učini vjerojatnim da bi provedbom ovrhe trpio nenadoknadivu ili teško nadoknadivu štetu, ili ako učini vjerojatnim da je to potrebno da bi se spriječilo nasilje, u potpunosti ili djelomice odgoditi ovrhu ako ovršna javnobilježnička isprava potječe iz ugovora koji je zaključio potrošač te je, ovisno o raspoloživim dokazima, vjerojatna ništetnost jedne ili više ugovornih odredbi, do podnošenja tužbe za stavljanje izvan snage nagodbe ili javnobilježničke isprave na temelju koje je dopuštena ovrha ili tužbe za utvrđenje njezine ništetnosti, a najdulje u trajanju do 30 dana.

Navedena odredba Ovršnog zakona dodana je ZID OZ 20 povodom presude Suda Europske unije C-407/18 od 26. lipnja 2019. u predmetu *Kuhar v. Addiko Bank d.d.*⁹

Međutim, nacionalni sudovi u Republici Hrvatskoj moraju osigurati sudsku kontrolu ovršnih isprava koje proizlaze iz potrošačkih ugovora koju zahtijeva pravo Europske unije.

---

⁷ Odluka donesena 4. srpnja 2013.

⁸ B. Izvod iz zapisnika broj SU IV-87/2022, dalje u tekstu: zaključak VSRH

⁹ V. <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=15061>

U Obavijesti Europske komisije-Smjernicama za tumačenje i primjenu Direktive Vijeća 93/13/EEZ o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima¹⁰ navedeno je da je potrebno uzeti u obzir zaštitu od nepoštenih ugovornih odredaba u različitim fazama postupaka, koja se osigurava nacionalnim pravilima, na primjer u fazi prije izdavanja platnog naloga ili u fazi izvršenja ili opozicije¹¹ ili u vezi s pravnim lijekovima protiv ovrhe na temelju hipoteke koja se temelji na javnobilježničkoj ispravi.¹² Osim toga, u Smjernicama je jasno istaknuto da je nacionalni sud obavezan ispitati, po službenoj dužnosti, nepoštenost ugovorne odredbe kada ima dostupne pravne i činjenične elemente potrebne za to. Ako smatra da je određena ugovorna odredba nepoštena, ne smije je primijeniti, osim ako se potrošač tome protivi. Ta je obveza povjerena nacionalnom sudu i pri utvrđivanju svoje mjesne nadležnost¹³.

3. AKTUALNA SUDSKA PRAKSA U PODRUČJU OVRŠNOG POSTUPKA I POSTUPKA OSIGURANJA

Nakon zaključka VSRH pred ovršnim sudovima, prije svega prvostupanjskim, pojavile su se mnoge dvojbe kako postupati u postupcima pokrenutim na temelju ovršnih isprava koje nisu prošle sudsku kontrolu, a proizlaze iz potrošačkih ugovora.

3.1. DONOŠENJE RJEŠENJA O OVRSI

Prema odredbi čl. 41. st. 4. Ovršnog zakona rješenje o ovrsi ne mora biti obrazloženo i može se izdati otiskivanjem štambilja na prijedlogu za ovrhu. U ovršnom postupku i postupka osiguranja sud postupna na temelju podnesaka i drugih pismena.¹⁴

Jesu li navedene odredbe (i) nadalje primjenjive prilikom odlučivanja o prijedlozima za ovrhu na temelju ovršne isprave kada su iste proistekle iz potrošačkih ugovora, a nisu prošle sudsku kontrolu, prvo je od pitanja koje se postavilo pred prvostupanjskim sudovima.

Županijski sud u Zadru u odluci poslovni broj Gž Ovr-472/2021-2 od 19. listopada 2021. ukinuo je rješenje o ovrsi suda prvog stupnja i predmet vratio na ponovni postupak. Drugostupanjski sud u odluci navodi:

„...što se tiče žalbenog prigovora iz čl. 50. st. 1. točka 3. OZ-a da bi ovršna isprava bila djelomično ništetna kazati je da o tom opugnacijskom prigovoru ipak morao voditi računa sud prvog stupnja imajući u vidu stav izražen u recentnoj odluci Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III-4507/2020 od 8. lipnja 2020. da je odluka ovrhovoditelja o ugovorenoj kamatnoj stopi „nepoštena i stoga ništetna“ jer to proizlazi iz kolektivne presude na temelju čl. 118. Zakona o zaštiti potrošača („Narodne novine“, broj 41/14 i 110/15) i čl. 502. c Zakona o parničnom postupku („Narodne novine“, broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 123/08, 148/11, 25/13, 89/14 i 70/19- dalje ZPP).

Treba uzeti u obzir da je pravomoćnom presudom Trgovačkog suda u Zagrebu broj P-1401/2012 od 4. srpnja 2013. utvrđeno da je nepoštena ugovorna odredba kojim je određena promjenjiva kamatna stopa koja se mijenjala jednostranom odlukom banaka te je ta odluka u kolektivnom sporu obvezujuća za sudove u pojedinačnim postupcima, odnosno sud je vezan za utvrđenja u kolektivnom sporu i dužan ih je primijeniti, a što znači u ovršnom postupku.“

Sud prvog stupnja, u ponovnom postupku, odbio je prijedlog za ovrhu na nekretnini ovršenika kao neosnovan nakon što je održao ročište te pozvao ovrhovoditelja na dostavu daljnjeg shodnog prijedloga. Odlučujući o žalbi ovrhovoditelja na to rješenje, Županijski sud u Zadru u odluci poslovni broj Gž Ovr-245/2022-2 od 30. lipnja 2022., kojom potvrđuje rješenje suda prvog stupnja, navodi:

¹⁰ Službeni list Europske unije C 323/4, 27.9.2019., dalje u tekstu: Smjernice

¹¹ Predmet C-49/14 Finanmadrid; predmet C-176/17 Profi Credit Polska; predmet C-632/17 PKO i predmet C-448/17 EOS KSI Slovenko, v. str. 44 Smjernica

¹² Predmeti C-415/11 Aziz i C-32/14 ERSTE Bank Hungary, v. str. 44 Smjernica

¹³ V. str. 45 Smjernica

¹⁴ Čl. 7. st. 1. Ovršnog zakona, načelo pismenosti.

„U konkretnom slučaju citirana ovršna isprava još uvijek nije prošla sudsku kontrolu, odnosno nije utvrđeno koliko je ovršenik zbog djelomične ništetnosti ugovora o kreditu preplatio otplatu na ime ugovorne kamate, odnosno nije utvrđena visina novčane tražbine ovrhovoditelja koja bi se morala naplatiti u ovom ovršnom postupku na nekretnini ovršenika, a ovrhovoditelj je izričito bio protiv toga da ovršni postupak prekine do okončanja parnice pod brojem P-752/2017, zbog čega je sud prvog stupnja opravdano odbio prijedlog za ovrhu, neovisno o tome što se radi o djelomičnoj ništetnosti ovršne isprave, na čemu se u bitnome inzistira u žalbi.

Naime, ovršni sud će se u primjeni navedenog pravnog shvaćanja naći u različitim procesnim situacijama koje sve moraju ići za tim da se ovršni postupak ne može pokrenuti, odnosno provesti dok se ne provede sudska kontrola ovršne isprave u kojoj će se utvrditi visina tražbine ovrhovoditelja.“

Županijski sud u Rijeci u odluci poslovni broj Gž Ovr-402/2022-2 od 20. siječnja 2023. ukida rješenje o ovrsi suda prvog stupnja i predmet vraća na ponovni postupak. Smatra da za sada nije moguće prihvatiti zaključak suda prvog stupnja da bi za donošenje pobijanog rješenja o ovrsi bile ispunjene potrebne pretpostavke. To iz razloga jer je ovrha:

„predložena na temelju solemniziranog hipotekarnog Ugovora o kreditu, dakle na temelju ovršne javno-bilježničke isprave koja nije prošla sudsku kontrolu, a predmetna tražbina proizlazi iz potrošačkog ugovora.

Stoga je sud dužan po službenoj dužnosti ispitati i utvrditi sadrži li Ugovor o kreditu na temelju kojeg je doneseno pobijano rješenje o ovrsi nepoštene (ništetne) odredbe, o čemu će ovisiti odluka o osnovanosti predmetnog prijedloga za ovrhu, u koju svrhu je sukladno odredbi članka 7. stavka 2. OZ-a sud ovlašten održati i ročište radi utvrđenja svih relevantnih činjenica.“

3.2. ODGODA ILI PREKID OVRŠNOG POSTUPKA

Kao jedno od spornih pitanje koje se pojavilo pred prvostupanjskim sudovima jest i može li ovršni sud odgoditi ovrhu do okončanja parničnog postupka kojeg je ovršenik kao potrošač pokrenuo radi utvrđenja ništetnosti pojedinih odredbi, ako može, temeljem koje odredbe ili će ovršni sud prekinuti ovršni postupak s pozivom na odredbu čl. 213. st. 1. Zakona o parničnom postupku¹⁵.

Županijski sud u Puli-Pola u odluci poslovni broj Gž Ovr-320/2022-2 od 26. kolovoza 2022. smatra da je prvostupanjski sud pogrešno odlučio kada je odredio prekid postupka do pravomoćnog okončanja postupka kojeg je ovršenica pokrenula radi utvrđenja ništetnosti odredbi o jednostrano promjenjivoj kamatnoj stopi ugovora o kreditu kao ovršne isprave. To iz razloga što:

“...odredbom članka 2. stavka 1. ZPP u vezi odredbe članka 21. stavka 1. OZ propisano je da u ovršnom postupku sud odlučuje u granicama zahtjeva koji su stavljeni u postupku.

Stoga, cijeneći sadržaj ovih zakonskih odredbi i nesporno činjenično utvrđenje prvostupanjskog suda da je ovršenica podnijela prijedlog za odgodu ovrhe do pravomoćnog okončanja postupka ... i da o tom njenom prijedlogu za odgodu ovrhe nije ni odlučivao, već je pobijanim rješenjem odredio prekid postupka ..., a što nijedna stranka u ovom postupku nije predlagala, to je prvostupanjski sud prekoračio zahtjev iz ovršeničinog prijedloga za odgodu ovrhe ...

Osim toga, određivanjem prekida ovog ovršnog postupka prvostupanjski je sud postupio i protivno pravnom shvaćanju izraženom u presudi suda EU broj: C-407/18, koje ukazuje na potrebu odgode zatražene ovrhe u pogledu toga predmeta istovjetnim činjeničnim i materijalno-pravnim slučajevima, a koje pravno shvaćanje vezuje, i prvostupanjski sud, pa je utoliko nejasno pozivanje suda prvog stupnja na presudu suda EU broj: C-407/18 kao razlog za određivanje prekida ovršnog postupka.“

I Županijski sud u Zagrebu u odluci poslovni broj Gž Ovr-203/2023-2 od 9. veljače 2023. smatra da je prvostupanjski sud pogrešno odlučio kada je odredio prekid ovršnog postupka do pravomoćnog okončanja

---

¹⁵ Narodne novine, broj 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022 i 114/2022, dalje u tekstu: ZPP

postupka kojeg je ovršenik pokrenuo radi utvrđenja ništetnosti nepoštenih odredbi u potrošačkom ugovoru, temeljem odredbe čl. 213. st. 1. ZPP-a. Drugostupanjski sud u odluci navodi:

„Naime, ZPP se u ovršnom postupku primjenjuje supsidijarno, ukoliko drukčije nije određeno OZ-om (čl. 21 st. 1. OZ). Kako iz odredbe čl. 9 OZ proizlazi da se prekid postupka u ovrsi može odrediti samo zbog smrti stranke, to se u ovršnom postupku ne može odrediti prekid postupka zbog prethodnog pitanja prema čl. 213 st. 1 toč. 1 ZPP.

Dakle, prvostupanjski sud mogao je okolnost vođenja parničnog postupka po tužbi ovršenika pod brojem P... radi utvrđenja da je ova ovrha nedopuštena zbog nepoštenih (ništetnih) odredbi ovršne isprave, razmatrati jedino u okviru mogućnosti odgode ovrhe kao instituta OZ-a (čl. 65 OZ).“

Nasuprot ovim odlukama, Županijski sud u Varaždinu u odluci poslovni broj Gž Ovr-146/2023-2 od 28. ožujka 2023. potvrđuje odluku prvostupanjskog suda kojim je prekinut ovršni postupak. Drugostupanjski sud u odluci navodi:

„Ispitivanjem prvostupanjskog rješenja u odnosu na pobijanu točku II. izreke..., ali i po službenoj dužnosti u pravcu pravilne primjene materijalnog prava, prosudba je ovog suda da je prvostupanjski sud pravilnom primjenom materijalnog prava prekinuo predmetni ovršni postupak pravilno se rukovodeći Direktivom 93/13/EEZ o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima...

Iz naprijed navedenih razloga u ovoj fazi ovršnog postupka, a radi ostvarenja načela djelotvornosti proklamiranog Direktivom 93/13/EEZ, bilo je nužno zastati s postupkom do pravomoćnog okončanja parničnog postupka koji se vodi kod Općinskog suda... bilo na način da se ovrha odgodi bilo na način da se postupak prekine, zbog čega ovaj sud ocjenjuje da nije ostvaren žalbeni razlog pogrešne primjene materijalnog prava.“

Županijski sud u Slavanskom Brodu, Stalna služba u Požegi u odluci poslovni broj Gž Ovr-357/2022-2 od 29. studenog 2022. potvrđuje odluku prvostupanjskog suda o prekidu ovršnog postupka iako je:

„prvostupanjski sud pogrešno zaključio da odredbu iz članka 65. OZ-a kojom je predviđena odgoda ovrhe nije moguće primijeniti, a što se osnovano ukazuje žalbenim navodima, u konkretnom slučaju je bilo moguće primijeniti i odredbu članka 213. stavka 1. ZPP-a, te odrediti prekid postupka do konačne odluke u postupku koji se vodi pod poslovnim brojem P..., a u kojem postupku se odlučuje o postojanju nepoštenih odredbi u Ugovoru o kreditu.“

3.2.1. ODGODA OVRHE U ODNOSU NA SVE OVRHOVODITELJE

Odredbom čl. 85. st. 6. Ovršnog zakona propisano je da se ovrha neće odgoditi ako se razlog za odgodu ovrhe tiče samo jednoga od više ovrhovoditelja, nego će sud pri donošenju rješenja o namirenju odrediti odgodu namirenja toga ovrhovoditelja sve dok se postupak u odnosu na njega ne nastavi. Sredstva namijenjena namirenju toga ovrhovoditelja sud će pohraniti do nastavka postupka. Ako postupak ne bude nastavljen, ta će se sredstva upotrijebiti za namirenje drugih ovrhovoditelja, odnosno predat će se ovršeniku.

Međutim, odlukom Županijskog suda u Splitu poslovni broj Gž Ovr-18/2023- 2 od 6. ožujka 2023. potvrđeno je rješenje prvostupanjskog suda kojim je odgođena ovrha do okončanja parničnog postupka koji je pokrenuo ovršenik protiv I. ovrhovoditelja radi utvrđenja ništetnosti ugovora o kreditu kao ovršne isprave. Drugostupanjski sud u odluci navodi:

„Prvostupanjski je sud, pobijanim rješenjem odgodio ovrhu, smatrajući da su za to ispunjeni uvjeti iz odredbe čl. 61. st. 1. OZ-a. Pri tome je uzeo u obzir okolnost da ovršna isprava na temelju koje je određena ovrha nije odluka suda kojom bi bilo odlučeno o osnovanosti predmetne novčane tražbine, već istu čini solemnizirana privatna isprava, time uvažavajući i zaključak sa sastanka predsjednika građanskih odjela županijskih sudova i Građanskog odjela Vrhovnog suda sa sjednice održane 11. ožujka 2022...“

U sumnji jesu li pojedine odredbe ništetne sud će ovršenika uputiti u parnicu radi nedopustivosti ovrhe, a dok se ne odluči je li ovrha nedopuštena, sud će odgoditi ovrhu po službenoj dužnosti. Na isti način će sud postupiti i povodom žalbe nakon proteka roka, a i u stadiju provedbe ovrhe.“

I prvostupanjski i drugostupanjski sud u navedenom predmetu smatraju da je ovrhu potrebno odgoditi u cijelosti, odnosno u odnosu na sve ovrhovoditelje te ne primjenjuju citiranu odredbu čl. 85. st. 6. Ovršnog zakona.

3.2.2. ODGODA OVRHE RADI VOĐENJA PARNIČNOG POSTUPKA PO TUŽBI POTROŠAČA KOJI NIJE SUDIONIK OVRŠNOG POSTUPKA

Imajući u vidu zaključak VSRH odgođena je ovrha i do okončanja parničnog postupka radi utvrđenja ništetnosti ugovora o kreditu (ovršne isprave) koji je pokrenuo korisnik kredita i stranka ugovora o kreditu iako isti nije stranka predmetnog ovršnog postupka. Županijski sud u Osijeku u odluci poslovni broj Gž Ovr-258/2022-3 od 27. ožujka 2023. u odnosu na navedeno ističe:

„Prvenstveno valja ukazati da polazeći od sadržaja odredbe čl. 2. toč. 7. OZ-a kojom se normira status sudionika ovršnog postupka, K. J. nije stranka u postupku, ali je korisnik kredita i stranka Ugovora o kreditu temeljem kojeg je kao ovršne isprave određena predmetna ovrha te nesporno ima svojstvo potrošača jer se radi o potrošačkom ugovoru, a time ima nesumnjivo i pravni interes sudjelovati u ovom postupku i tražiti zaštitu koja mu kao potrošaču pripada. Iz tog razloga položaj potrošača K.J. u ovom postupku se ne može promatrati strogo formalno kao treće osobe koja sudjeluje u postupku jer polaže neko pravo u pogledu predmeta ovrhe (čl. 59. st. 1. OZ-a), već se radi o sudioniku ovog postupka koji je ujedno i sudionik obvezno-pravnog odnosa iz kojeg proizlazi predmetna tražbina ovrhovoditelja i ima svojstvo potrošača. Kako je u konkretnom slučaju potrošač već pokrenuo parnicu radi utvrđenja ništetnosti nepoštenih ugovornih odredbi prvostupanjski sud je bio dužan i osnovano je odgodio ovrhu dok se ne donese meritorna odluka u postupku povodom tužbe za utvrđenje ništetnosti nepoštenih ugovornih odredbi.

...valja ukazati da se u konkretnom slučaju radi o pružanju zaštite potrošaču s gledišta djelotvornosti Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima pa se takva zaštita ne može priznati bilo kojoj osobi koja bi se mogla u ovršni postupak javiti kao treća osoba, već samo onoj koja ima svojstvo potrošača.“

3.2.3. ODGODA OVRHE U FAZI PRODAJE NEKRETNINE

U praksi se kao dvojbeno pokazalo može li prvostupanjski sud odgoditi ovrhu i u kasnijoj fazi provedbe ovrhe, primjerice, u fazi prodaje nekretnine, nakon pravomoćnosti rješenja o dosudi ili pak i u fazi namirenja.

Tako Županijski sud u Osijeku u odluci poslovni broj Gž Ovr-642/2022-3 od 25. travnja 2023. ukida rješenje o odgodi do pravomoćnog okončanja parnice radi utvrđenja ništetnosti ovršne isprave -javnobilježničke isprave suda prvog stupnja navodeći:

„...predmetna nekretnina u suvlasništvu ovršenika prodana je na javnoj dražbi te je doneseno rješenje o dosudi...Prema tome nejasni su razlozi za odgodu ovrhe u ovoj fazi njene provedbe.

Prema pravnom shvaćanju navedenom u odluci Suda EU C-407/18, Direktivu Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. treba tumačiti s gledišta djelotvornosti te se u tom smislu navodi da bi pravna zaštita koju bi potrošač ostvario nakon što je nekretnina prodana bilo nepotpuno, nedovoljno i neučinkovito sredstvo zaštite protiv korištenja nepoštenih odredbi. S tim u vezi obrazloženje ne sadrži razloge o tome ima li i kakvog učinka pravomoćna presuda u predmetu P-... na konkretnu ovrhu.

U tom smislu prvostupanjski sud treba voditi računa da li se odgodom ovrhe u ovoj fazi (kada je nekretnina prodana) potrošaču pruža učinkovita pravna zaštita, odnosno nastanak koje štete se za prvoovršenika sprječava odgodom ovrhe, tim više što se odgodom ovrhe dira i u prava trećih osoba (kupca).“

Županijski sud u Zagrebu u odluci poslovni broj Gž Ovr-1255/2022-3 od 13. rujna 2022. ukida rješenje o dosudi suda prvog stupnja i predmet vraća sudu na ponovni postupak, pri čemu navodi:

„Stoga, u takvoj konkretnoj situaciji nije bilo razumnog razloga, kad već prvostupanjski sud nije ocjenjivao nepoštenih uvjete u potrošačkom ugovoru na koje mu je ukazivao ovršenik da ne odluči o prijedlogu ovršenika za prekidom ovršnog postupka odnosno prijedlogu za odgodu ovrhe.

Pritom u navedenim presudama¹⁶ je i istaknuto da bez mogućnosti da sud nadležan za ovrhu po službenoj dužnosti ili na zahtjev potrošača ocjeni nepoštenost odredbi iz ugovora iz kojeg proizlazi potraživani dug prije donošenja odluke suda koji odlučuje o meritumu o utvrđivanju nepoštenosti ugovorne odredbe na kojoj se temelji hipoteka i stoga ništavosti ovršnog postupka, takva odluka navedenom potrošaču osigurala bi samo puku naknadnu odštetnu zaštitu koja bi bila nepotpuna i nedostatna te ne bi bila primjereno ni djelotvorno sredstvo za sprječavanje korištenja te odredbe, a protivno onome što je predviđeno čl. 7. st. 1. Direktive 93/13.

Pritom je istaknuto da to vrijedi tim više ako je nekretnina na kojoj je osnovana hipoteka dom oštećenog potrošača i njegove obitelji jer taj mehanizam zaštite potrošača koji je ograničen na plaćanje naknade štete i kamata ne omogućuje sprječavanje konačnog i nepovratnog gubitka navedenog doma.”

3.3. ISPITIVANJE OVRŠNE ISPRAVE U FAZI NAMIRENJA

Županijski sud u Rijeci u odluci poslovni broj Gž Ovr-66/02023-2 od 3. veljače 2023. ukida rješenje o namirenju suda prvog stupnja i predmet vraća na ponovni postupak pazeći po službenoj dužnosti na pravilnu primjenu materijalnog prava. Naime, drugostupanjski sud smatra:

„Iz navedenog proizlazi da je prvostupanjski sud dužan u bilo kojoj fazi ovršnog postupka, u skladu s iznesenim zaključkom i Smjernicama, po službenoj dužnosti ispitati i utvrditi sadrže li predmetne ovršne isprave na temelju kojih je doneseno pobijano rješenje o ovrši nepoštene (ništetne) odredbe, o kojem utvrđenju ovisi i pravo na namirenje. Stoga će prvostupanjski sud u nastavku postupka, postupiti sukladno ukazanom, pri čemu se napominje da je u tu svrhu, primjenom odredbe članka 7. stavka 2. OZ-a, ovlašten održati i ročište radi utvrđenja svih relevantnih činjenica.“

3.4. ISPITIVANJE VJERODOSTOJNE ISPRAVE

Županijski sud u Splitu u odluci poslovni broj Gž Ovr-107/22-2 od 21. ožujka 2022. ukinuo je odluku prvog stupnja kojim je odbijen prijedlog ovršenika za odgodu ovrhe i predmet vratio sudu prvog stupnja na ponovni postupak. Iz predmetne odluke razvidno je da je ovršenik izjavio prigovor protiv rješenja o ovrši na temelju vjerodostojne isprave kojeg je donio javni bilježnik i kojim je određena ovrha općenito na imovini ovršenika radi naplate tražbine ovrhovoditelja. Sud prvog stupnja smatrao je da prigovor ovršenika zapravo predstavlja prijedlog za odgodu i takav prijedlog je odbio. Drugostupanjski sud, suprotno mišljenju prvostupanjskog suda, smatra da je ovršenik, osim što je predložio obročnu otplatu duga ovrhovoditelju, rješenje o ovrši osporio u cijelosti i predložio isto staviti izvan snage. U odluci od 21. ožujka 2022. drugostupanjski sud navodi:

„Iz izvatka iz poslovnih knjiga ovrhovoditelja, temeljem kojeg je (kao vjerodostojne isprave) predložena ovrha, proizlazi kako se dugovanje ovršenika temelji na Ugovoru o kreditu...

...ovršni sud je u predmetnom postupku dužan primarno provjeriti je li ovršenik potrošač, a za slučaj utvrđenja da se radi o potrošaču, pribaviti Ugovor o kreditu na kojem ovrhovoditelj zasniva svoje potraživanje prema ovršeniku, radi provjere radi li se o potrošačkom ugovoru koji sadrži nepoštene ugovorne odredbe.

S tim u svezi, valja ukazati prvostupanjskom sudu na mogućnost da, po potrebi, u tu svrhu može zakazati i ročište, time da mora potrošača izvijestiti o eventualno utvrđenoj ništetnosti ugovornih odredaba te o posljedicama ništetnosti.

Kod ocjene da se radi o nepoštenim odnosno ništetnim ugovornim odredbama, ovršni sud je ovlašten odbiti prijedlog za ovrhu, točnije, ako je rješenje o ovrši doneseno, kao što je slučaj u ovom postupku, ovršni sud može preinačiti rješenje o ovrši te ovršni zahtjev odbiti u cijelosti ili djelomično, odnosno, obustaviti ovrhu u cijelosti ili djelomično...“.

¹⁶ Nap. a. Odluke Suda Europske unije i to C-116/13 i C-537/12

3.5. POSTUPAK OSIGURANJA

Vrhovni sud Republike Hrvatske u predmetu Revd-4627/2021-2 od 9. veljače 2022. dopustio je podnošenje revizije u odnosu na pitanje koje glasi:

„U kojem slučaju se primjenjuje odredba članka 80b Ovršnog zakona i da li je odredba čl 80b. isključena iz primjene s obzirom na odredbu čl. 290. st. 2. Ovršnog zakona kada se radi o osiguranja tražbine prisilnim zasnivanjem založnog prava na nekretninama?“

Predlagatelj osiguranja podnio je (dopuštenu) reviziju protiv drugostupanjskog rješenja s navedenim pitanjem. Vrhovni sud Republike Hrvatske utvrdio je da je revizija osnovana rješenjem poslovni broj Rev 903/2022-2 od 6. rujna 2022. u kojem navodi:

„Međutim, jasan odgovor na u reviziji postavljeno pitanje proizlazi već i iz nedvosmislenih odredaba Ovršnog zakona („Narodne novine“ br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20), koje upravo stoga što su u svezi na ovdje sporno pitanje jasne – ne treba još i posebno tumačiti, a prema kojima:

- odredbe čl. 80.b. stavak 1., „Sud će prijedlog za ovrhu na nekretnini odbiti ako glavnica tražbine radi čijeg se namirenja ovrha traži ne prelazi iznos od 40.000,00 kuna, osim ako je prijedlog podnesen radi prisilnog ostvarenja tražbine radi zakonskoga uzdržavanja ili tražbine radi naknade štete uzrokovane kaznenim djelom.“,

- odredaba čl. 290.:

„(1) Na osiguranje tražbine prema ovom dijelu Zakona na odgovarajući se način primjenjuju odredbe ovoga Zakona o ovrsi radi ostvarenja tražbine.

(2) Na osiguranje tražbine ne primjenjuju se odredbe ovoga Zakona o nedopuštenosti ovrhe na nekretnini iz članka 80.b ovoga Zakona.

(3) Sud će prijedlog za ovrhu na nekretnini odbiti ako se ovrha traži radi namirenja osigurane tražbine koja ne prelazi iznos glavnice od 40.000,00 kn, bez obzira na zabilježbu ovršivosti tražbine u zemljišnim knjigama i drugim javnim očevidnicima.“

i glasi: Odredba čl. 80.b. stavak 1. OZ-a, koja uređuje zaseban slučaj dopuštenosti određivanja i vođenja ovrhe na nekretnini radi naplate novčane tražbine (konkretno: određuje kao granicu dopuštenosti ovrhe visinu novčane tražbine glede koje se može odrediti ovrha na nekretnini radi njene prinudne naplate, sa sankcijom: „sud će prijedlog za ovrhu na nekretnini odbiti ako glavnica tražbine radi čijeg se namirenja ovrha traži ne prelazi“ tu granicu), ne primjenjuje se na osiguranje tražbine.“

Na sastanku predsjednika Građanskih odjela županijskih sudova i Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske održanog 31. ožujka 2021.¹⁷ usvojen je zaključak:

„U postupku osiguranja prisilnim zasnivanjem založnog prava na nekretnini, a nakon što je rješenje o osiguranju postalo pravomoćno i uknjiženo založno pravo u zemljišnoj knjizi, može se odlučivati o obustavi postupka osiguranja i brisanju založnog prava.“

4. ZAKLJUČAK

U ovom je članku naglasak stavljen na neke od aktualnih dvojbi u postupku ovrhe i osiguranja pred sudovima. Cilj je bio ukazati ponajprije na nedoumice u kojima su se našli sudovi prvog stupnja u ovršnim postupcima u kojima se postupak provodi temeljem ovršnih isprava koje nisu prošle sudsku kontrolu, a proizlaze iz potrošačkih ugovora, u izostanku pravnih normi aktualnog Ovršnog zakona kojim bi navedeno bilo regulirano.

---

¹⁷ V. Izvod iz zapisnika broj Su IV-162/2021 od 31. ožujka 2021.

Željko Pajalić, mag. iur.*

SLAPP TUŽBE

UVOD

Čini se da se o pojmu SLAPP-a u hrvatskoj javnosti govori isključivo kroz prizmu novinara, a da se pojam SLAPP tužbi veže za sve parnične postupke, u kojima su tuženi ne samo novinari već i njihovi izdavači i u kojima je predmet zahtjeva naknada štete.

Također, čini se da šira javnost nije upoznata sa činjenicom da se Prijedlog Direktive odnosi na prekogranične odnose, i da se u pravilu, neće primjenjivati na odnose između osoba s domicilom u Republici Hrvatskoj, osim ako prilikom prenošenja direktive u nacionalno pravo njene garancije ne budu proširene na njih. U prenošenju gotovo svakog izvorno anglosaksonskog pravnog rješenja u europski pravni poredak postoje izvjesne teškoće, kao i izazovi, no bez obzira na to, postoji izrazita politička volja da se ovaj instrument donese.

U svakom slučaju, važno je unaprijed sagledati moguće dosege promatranog društvenog i pravnog fenomena kako bi se suci pravodobno informirali o predstojećim pravnim trendovima i kako bi osvijestili to da u medijskim postupcima stalno treba balansirati između različitih prava zagwarantiranih Ustavom Republike Hrvatske¹ i Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.²

SLAPP U HRVATSKIM MEDIJIMA I POLITICI

Kroz medije sve se češće provlači pojam SLAPP tužbi i to od strane kreatora vijesti i informacija odnosno njihovih udruga, kao i politike. U kojem kontekstu se pojavljuju informacije o SLAPP tužbama? Evo jednog primjera: HINA 30. siječnja 2023. izvješćuje:

„Problem SLAPP tužbi iznimno je važna tema jer one predstavljaju najnoviji oblik zlostavljanja i napada na novinare i novinarkе, rekao je u ponedjeljak predsjednik Hrvatskog novinarskog društva Hrvoje Zovko. Govoreći na panelu “Koja su pravna uporišta i izazovi u reguliranju SLAPP – strateških tužbi protiv javne participacije”, Zovko je istaknuo da HND godinama prikuplja podatke o ukupnom broju tužbi protiv medija i novinara za povredu ugleda i časti. Po posljednjim rezultatima te ankete iz ožujka prošle godine, u Hrvatskoj je bila aktivna najmanje 951 tužba za povredu ugleda i časti protiv medija i novinara od kojih su tužitelji potraživali gotovo 77 i pol milijuna kuna. “Ovo je jedna prevažna tema za nas i tiče se svih naših članova i članica jer SLAPP tužbe su jedan novi oblik zlostavljanja i napada na novinarkе i novinare”, kazao je Zovko.“

SLAPP tužbama bavi se i naše Ministarstvo kulture i medija. U Jutarnjem listu od petka 10. ožujka 2023. čitamo:

„U Nacionalnom planu razvoja kulture i medija od 2023. do 2027. predviđena je uspostava mehanizma za rano prepoznavanje i odbacivanje SLAPP tužbi u cilju zaštite novinara, rečeno je u petak na sastanku

* Željko Pajalić, mag.iur. sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske

¹ Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

² Narodne novine, Međunarodni ugovori 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17

stručne skupine za medije u organizaciji Ministarstva kulture i medija. Ravnateljica Uprave za medije i razvoj kulturnih i kreativnih industrija u Ministarstvu kulture i medija Jasna Vaniček-Fila naglasila je da se u Hrvatskoj, i to među prvim državama u EU-u, sustavno počelo baviti problematikom SLAPP tužbi (strateških tužbi protiv javnog sudjelovanja) te je organizirano niz okruglih stolova i edukativnih radionica za novinare i pravosudne dužnosnike. Jedna od iznimno važnih mjera u strateškom aktu - Nacionalnom planu, uspostava je mehanizma za rano prepoznavanje i odbacivanje SLAPP tužbi, sa ciljem zaštite novinara od neosnovanih i zlonamjernih sudskih postupaka, pa će se takva odredba implementirati i u novi Zakon u medijima.“

ŠTO JE TO SLAPP?

Iz pisanja naših medija, na prvi pogled, moglo bi se zaključiti da je svaka tužba protiv novinara i što je još zanimljivije protiv njihovih izdavača, SLAPP tužba. S druge strane, kada su u pitanju sudovi, oni su implicitno tretirani kao “loši momci“, a sudske odluke kao napad na slobodu tiska, a da nigdje nitko u novinarskim udru-gama, nije pružio podatak, u koliko sudskih predmeta protiv novinara i izdavača su tužitelji izgubili sporove, i koliko je od navodno utuženih 77 milijuna kuna dosuđeno tužiteljima.

Pri definiranju pojma SLAPP tužbi, valja poći od definicije i opisa navedenog u Prijedlogu Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti osoba uključenih u javno sudjelovanje od očito neosnovanih ili zlonamjernih sudskih postupaka („strateške tužbe protiv javnog sudjelovanja“)³.

NASTANAK POJMA

Pojam SLAPP, kao i sjajni akronim, koji asocira na englesku riječ slap, šamar ili ošamariti, osmislili su američki pravni znanstvenici u 1980. i 1990. kao odgovor na rastući trend sprečavanja javne kritike i političke debate, putem sudovanja gdje je tuženik stavljen u znatno nepovoljniju poziciju.

Tako George William Pring i Penelope Canan, znanstvenici koji su iskovali ovaj akronim opisuju SLAPP kao „tužbe ili zahtjeve usmjerene protiv osoba ili organizacija koji javno govore o temama od javnog interesa“⁴

Shapiro navodi: SLAPP je pokretanje postupka kojima je cilj zastrašiti subjekt kojeg se tuži u javnom prostoru u situacijama kada on iznosi stvari od javnog značenja⁵.

Blacks Law Dictionary definira SLAPP (skraćenica) kao : Stratešku tužbu protiv javnog sudjelovanja, koju podnose od developeri, izvršni direktori, ili izabrani zvaničnici, radi gušenja onih koji prosvjeduju protiv neke vrste skupih inicijativa, ili protiv onih koji imaju suprotstavljene pozicije u pitanjima javnog interesa (često pitanja okoliša)⁶.

Business Human Rights Resource Centre , 2017 definira SLAPP: Strateške tužbe protiv javne participacije podrazumijevaju pokretanje neosnovanih (malicioznih) tužbi od strane moćnih subjekata s ciljem ušutkavanja i obeshrabrivanja strane koju se tuži od daljnjeg istraživanja ili objavljivanja sadržaja od javnog interesa ili društvene važnosti⁷.

U SAD svijest o postojanju SLAPP tužbi nastao je kao plod želje da se zaštiti sloboda izražavanja koju jamči Prvi Amandman na Ustav SAD⁸. Sudac J. Nicholas Colabella rekao je u vezi s SLAPP-ovima: “Osim pištolja uperenog u glavu, teško se može zamisliti veća prijetnja izrazu Prvog amandmana.”

Nakon doktrine, pojam SLAPP-a ušao je u zakonodavstvo u saveznm državama California i New York, kao i u više provincija Kanade.

---

³ Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti osoba uključenih u javno sudjelovanje od očito neosnovanih ili zlonamjernih sudskih postupaka („strateške tužbe protiv javnog sudjelovanja“), COM(2022) 177 final, 27.4.2022, u daljnjem tekstu Prijedlog Direktive protiv SLAPP-a; Prijedlog Direktive.

⁴ GW Pring and P Canan, SLAPPS: Getting Sued for Speaking Out (Temple University Press 1996)

⁵ Shapiro, P., „The SLAPP from a Sociological Perspective“, u Pace Environmental Law Review, vol.7 br.1 str.23-32

⁶ Blacks Law Dictionary, Ninth Edition, A Thomas Reuters business 2009

⁷ https://www.business-humanrights.org/en/?gclid=Cj0KCQjwz6ShBhCMARIsAH9A0qWsZNwsClcbYifGrWuBxCdWr3rX-cNWA973LLT9PS07niO-HJALZCSAaAmBpEALw_wcB

⁸ „Kongres neće donijeti niti jedan propis ....koji bi ograničio slobodu govora, ili tiska, ili pravo I su Akcijskom planu za europsku demokraciju najavljene mjere za jačanje slobode medija i medijskog pluralizma uključujući inicijativu za SLAPP-ove i preporuku o sigurnosti novinara.judi na mirno okupljanje....“

SLAPP U EUROPI

U Europi interes za SLAPP pokrenulo je ubojstvo Daphne Caruana Galizie, poznate malteške novinark, ubijene 16. listopada 2017. godine u atentatu bombom postavljenom u njezin automobil. Njezino ubojstvo izazvalo je veliku zabrinutost zbog vladavine prava u najmanjoj članici Europske unije, ali i reakciju Europske unije. Europski parlament usvojio je rezoluciju o ubojstvu Daphne Caruane Galizije i vladavini prava na Malti te potaknulo raspravu o slobodi medija i borbi protiv korupcije u EU.

Naime, kako se to navodi u uvodu Prijedlogu Direktive⁹ za zdravu i uspješnu demokraciju potrebno je građanima omogućiti aktivno sudjelovanje u javnoj raspravi bez nepotrebnog uplitanja javnih tijela ili drugih moćnih interesa. Kako bi se osiguralo smisleno sudjelovanje, građani moraju imati pristup pouzdanim informacijama koje im omogućuju da oblikuju vlastita mišljenja i samostalno prosuđuju u javnom prostoru u kojem se različita stajališta mogu slobodno izražavati. Novinari imaju bitnu ulogu u olakšavanju javne rasprave i prenošenju informacija, mišljenja i ideja. Moraju moći učinkovito provoditi svoje aktivnosti kako bi osigurali da građani imaju pristup različitim stajalištima u europskim demokracijama. U borbi protiv organiziranog kriminala, korupcije i ekstremizma ključnu ulogu imaju istraživački novinari. Potreban je čvrst sustav zaštitnih mjera kako bi im se omogućilo da ispune svoju ključnu nadzornu ulogu u pitanjima od legitimnog javnog interesa. Suočavaju se sa sve većim brojem napada i uznemiravanja te njihov rad nosi osobito visoke rizike. Oni imaju ključnu ulogu u zaštiti temeljnih prava, demokratskih vrijednosti, socijalne uključenosti, okoliša i vladavine prava. Zbog toga oni bi morali moći aktivno sudjelovati u javnom životu i izražavati svoje mišljenje o političkim pitanjima i postupcima donošenja odluka bez bojazni od zastrašivanja.

Donošenju Nacrta Direktive prethodili su dokumenti Komisije iz kojih se može iščitati njezin politički stav. Tako je Komisija 3. prosinca 2020. objavila Akcijski plan za europsku demokraciju¹⁰ koji je najavio mjere za jačanje slobode medija i medijskog pluralizma uključujući inicijativu za SLAPP-ove kao i preporuku o sigurnosti novinara.

Osim toga u Strategiji za jačanje primjene Povelje Europske unije o temeljnim pravima¹¹ Komisija je pozvala države članice da stvore poticajno i sigurno okruženje ne samo za medijske djelatnike već i organizacije civilnog društva i borce za ljudska prava u svojoj zemlji. Ovdje, očito, Komisija uočava da SLAPP tužbe nisu samo usmjerene na novinare, već na aktiviste, prvenstveno one koji se bore za zaštitu čovjekovog okoliša.

Ovom prilikom, obzirom na recentna događanja, valja izdvojiti i znanstvene istraživače, pogotovo one koje matična akademska zajednica nije uzela u zaštitu, što je sve češći slučaj zbog njene sve veće ovisnosti od financiranja iz privatnog sektora koje daju multinacionalne kompanije, prvenstveno zainteresirane za što je moguće veći profit, a koja težnja nije uvijek u skladu s težnjama za znanstvenim istinama ili za općim dobrom.

Tu se mogu uočiti utjecaji iz Sjedinjenih Američkih Država i njihova učenja o Prvom amandmanu na Ustav SAD radi zaštite svakog prava na slobodu izražavanja a ne samo slobode tiska, koji, čini se, zbog veza na politiku i velike oglašivače sam postaje problem umjesto rješenje.

Konačno, izvješća Komisije o vladavini prava¹² ukazuju na prisutnost SLAPP-a zbog čega se novinari i borci za ljudska prava susreću s različitim oblicima prijetnja i zastrašivanja.

Na ovom mjestu, buduću Direktivu o zaštiti od SLAPPa trebalo bi povezati sa Direktivom o zaštiti osoba koje prijavljuju povrede prava Unije¹³, a koja je implementirana u naš pravni sustav Zakonom o zaštiti prijavitelja nepravilnosti¹⁴. U budućnosti bi moglo biti problematično odrediti je li neki predmet obuhvaćen primjenom Direktive 2019/1937 ili prijedlogom Direktive protiv SLAPP-a. Rješenje je da će se u tom slučaju primjenjivati zaštita koja je zajamčena obama aktima¹⁵.

⁹ Prva strana Obrazloženja Nacrta Direktive

¹⁰ Akcijski plan za europsku demokraciju, COM(2020) 790 final, 3.12.2020.

¹¹ Strategija za jačanje primjene Povelje Europske unije o temeljnim pravima, COM(2020) 711 fina, 2.12.2020.

¹² https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2020-rule-law-report_hr

¹³ Direktiva (EU) 2019/1937 Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti osoba koje prijavljuju povrede prava Unije od 23. listopada 2019., SL L 305, 26.11.2019., str. 17.-56.

¹⁴ Narodne novine, br. 46/22, u daljnjem tekstu ZZPN 22 koji je stupio na snagu 23. travnja 2022.

¹⁵ vidi Maganić, Aleksandra, Zaštita prijavitelja nepravilnosti, Zbornik radova Novosti u upravnom pravu i upravnosudskoj praksi, Visoki upravni sud Republike Hrvatske, Organizator, Zagreb, 2022., str. 187-216.

POBLIŽE O SLAPP TUŽBAMA PREMA NACRTU DIREKTIVE

Na ovom mjestu valja se prisjetiti ranije navedene definicije SLAPP tužbi koju je dao Shapiro, a prema kojoj SLAPP pokretanje sudskog postupka ima za cilj zastrašivanje tužene osobe u situacijama kada ta osoba u javnom prostoru iznosi stvari od javnog značenja. Dakle u ovim postupcima nije cilj ostvariti pravozaštitni zahtjev odnosno zaštititi neko subjektivno pravo tužitelja, već se nastoji zloupotrijebiti postupak radi zastrašivanja tuženika. Iz navedenog razloga država ne bi trebala trošiti resurse sudova na takove vrste složenih sudskih postupaka koji su u konačnici upereni na zlouporabu procesnih ovlaštenja.

Prijedlog Direktive protiv SLAPP-a¹⁶ definira zlonamjerne sudske postupke protiv javnog sudjelovanja kao sudske postupke pokrenute u vezi s javnom sudjelovanjem koji su potpuno ili djelomično neosnovani i čija je glavna svrha spriječiti, ograničiti ili kazniti javno sudjelovanje.

Obzirom da je jedan od glavnih ciljeva Prijedloga Direktive rano odbacivanje tužbe u SLAPP postupcima, sudovi će imati težak zadatak procijeniti, najčešće u vrlo složenim postupcima, za koje će tužitelji angažirati najbolje odvjetničke urede, radi li se o SLAPP postupcima. Zbog toga, prilikom analiziranja tužbe moramo obratiti pozornost na subjekte tih postupaka, sadržaj koji se tužbom nastoji zaustaviti, učinak tužbe na društveni angažman, neosnovanost tužbi i konačno učinak zastrašivanja koji se njima namjerava postići.

SLAPP tužbe, mogu se pojaviti u raznim postupcima gdje se štiti povreda prava osobnosti, postupci zbog uvrede ili klevete po privatnim tužbama, postupci radi zaštite privatnosti, osobnih podataka, radi zaštite autorskog prava, kao i drugi sporovi pred trgovačkim sudovima koji se zasnivaju na postojanju reputacijskog rizika.

SUBJEKTI SLAPP TUŽBI

U SLAPP tužbama tužitelji i tuženici se razlikuju po odnosima moći, time da oni prvi nastupaju s osnove financijske, političke i društvene moći kojom pritišću na svoju metu. Ta moć je najčešće financijske prirode, ali može biti i društvena moć, koja proizlazi iz društvenog položaja. Ona ne mora biti direktna nego se može odnositi i na grupu koja stoji iza tužitelja. Uglavnom tužitelji su moćni pojedinci, lobiji, korporacije, ali mogu biti i državna tijela. Naša praksa, odgovorit će na pitanje može li se raditi i o sucima. Svi oni su najčešće zastupani po najstručnijim ili najrazvikanijim odvjetnicima koji bi dodatno tuženiku trebali unijeti „strah u kosti.“

Osobe koje se pojavljuju na strani tuženika su novinari, borci za zaštitu ljudskih prava, okolišni aktivisti, predstavnici nevladinih organizacija, manje grupe građana udruženi oko nekog cilja koje se protive nekim „jačim igračima“ i njihovim gospodarskim planovima u lokalnim zajednicama, predstavnici akademske zajednice i slično. Dakle, ne radi se isključivo o novinarima, pogotovo ne o velikim izdavačkim kućama, koje imaju veliku financijsku moć, veliki utjecaj u društvu, mogu si osigurati najbolju pravnu zaštitu. Druga je stvar kada se radi o malim, često lokalnim izdavačima, sa par zaposlenika koji su uvijek na granici profitabilnosti, ili o slobodnim novinarima.

Pri tome, suprotno prevladavajućim mišljenjima iz tiska, tuženici mogu imati itekako snažno zaleđe, kao što su velike redakcije moćnih medijskih izdavača, snažna sveučilišta ukoliko stoje iza svojih znanstvenika, pa čak i dobro financirane nevladine organizacije, jer je tada odnos moći znatno uravnotežen. U svim ovim slučajevima, vjerojatno se ne bi radilo o SLAPP odnosu, što propuštaju uočiti nekritički promotori SLAPP-a.

JAVNO SUDJELOVANJE – SADRŽAJ KOJI SE ŽELI ZAUSTAVITI SLAPP-OM

Prema Prijedlogu Direktive „Javno sudjelovanje“ znači svaka izjava ili aktivnost koju je fizička ili pravna osoba izrazila ili izvršila i time ostvarila pravo na slobodu izražavanja i informiranja o pitanju od javnog interesa te pripremne, potporne i pomoćne aktivnosti izravno povezane s njima. To uključuje pritužbe, predstavke, upravne ili sudske zahtjeve i sudjelovanje na javnim saslušanjima.

U obrazloženju Prijedloga Direktive, javno sudjelovanje iz gore navedene definicije pored navedenog primjerice bi značilo i izlaganje, oglašavanje ili drugo promicanje novinarskih, političkih, znanstvenih, aka-

---

¹⁶ čl. 3. st. 3.

demskih, umjetničkih, kritičkih ili satiričnih komunikacija, publikacija ili djela te sve pripremne aktivnosti izravno povezane s njima. Ono može uključivati i aktivnosti povezane s ostvarivanjem prava na slobodu udruživanja i mirnog okupljanja, kao što su organiziranje aktivnosti, lobiranje, demonstracije i prosvjedi ili sudjelovanje u njima ili aktivnosti koje proizlaze iz ostvarivanja prava na dobru upravu i prava na djelotvoran pravni lijek, kao što su podnošenje pritužbi, predstavljanje, upravnih i sudskih zahtjeva te sudjelovanje u javnim saslušanjima. Javno sudjelovanje trebalo bi uključivati i pripremne, potporne i pomoćne aktivnosti koje su izravno i po naravi povezane s predmetnom izjavom ili aktivnošću te čiji je cilj suzbijanje javnog sudjelovanja. Osim toga, može se odnositi i na druge aktivnosti čiji je cilj informiranje ili utjecaj na javno mnijenje ili daljnje djelovanje javnosti, uključujući aktivnosti privatnog ili javnog subjekta u vezi s pitanjem od javnog interesa, kao što je organiziranje istraživanja, anketa, kampanja ili bilo kojeg drugog zajedničkog djelovanja ili sudjelovanje u njima.

Međutim, pojam javnog sudjelovanja ne bi se trebao odnositi na komercijalno oglašavanje i marketinške aktivnosti, koji se najčešće ne provode u svrhu ostvarivanja prava na slobodu izražavanja i informiranja¹⁷.

UČINAK TUŽBE NA DRUŠTVENI ANGAŽMAN (ODVRAĆAJUĆI EFEKT)

U uvodnom dijelu Prijedloga Direktive navodi se da je za zdravu i uspješnu demokraciju potrebno osobama omogućiti aktivno sudjelovanje u javnoj raspravi bez nepotrebnog uplitanja javnih tijela ili drugih moćnih dionika, domaćih ili stranih. Kako bi se osiguralo smisljeno sudjelovanje, osobe bi trebale imati pristup pouzdanim informacijama, na temelju kojih će moći oblikovati vlastita mišljenja i samostalno prosuđivati u javnom prostoru u kojem se različita stajališta mogu slobodno izražavati. Nasuprot tome SLAPP-u je interes kako bi se ušutkala javna rasprava, obično uznemiravanjem i zastrašivanjem.

Ovi postupci mogu negativno utjecati na vjerodostojnost i ugled novinara i boraca za ljudska prava te iscrpiti njihove financijske i druge resurse. Zbog takvih postupaka informacije o pitanju od javnog interesa mogle bi se objaviti s odgodom ili uopće ne objaviti. Trajanje postupaka i financijski pritisak mogu obeshrabrili novinare i borce za ljudska prava. Postojanje takvih praksi stoga može imati odvraćajući učinak na njihov rad te pridonijeti autocenzuri zbog mogućih sudskih postupaka u budućnosti, što dovodi do osiromašenja javne rasprave na štetu društva u cjelini. Ovi postupci također mogu ugroziti egzistenciju pojedinih manjih medija.

NEOSNOVANOST TUŽBE

Kao što je već ranije navedeno SLAPP tužbe tužitelji ne podnose da bi uspjeli u sporu, njihov cilj je zastrašiti tuženog, prisiliti ga da što je moguće više vremena provodi na sudu, umjesto da vrijeme koristi za svoj javni rad. Također, tuženik je primoran koristiti svoja financijska sredstva što ga opterećuje kako bi mogao platiti pravnu pomoć. Pri tome tužitelj postupak vodi šikanozno, nastoji ga što je moguće više produljiti, uključiti komplicirana i skupa vještačenja, saslušati što više svjedoka, umjetno podiže vrijednost predmeta spora, kako bi postigao svoj cilj, koji svakako nije uspjeh u parnici. Na taj način, meta SLAPP-a doživljava i psihički pritisak, pod teretom mogućnosti da izgubi spor, što bi ga financijski dotuklo.

Ili kako je navedeno u prijedlogu Direktive: „Osobe na koje su usmjereni sudski postupci protiv javnog sudjelovanja mogu biti istodobno uključeni u više predmeta, koji ponekad mogu biti pokrenuti u više nadležnosti. Postupci pokrenuti u nadležnosti jedne države članice protiv osobe s boravištem u drugoj državi članici obično su složeniji i skuplji za tuženika. Tužitelji u sudskim postupcima protiv javnog sudjelovanja mogu se koristiti i postupovnim instrumentima kako bi produljili spor i povećali troškove te pokrenuli predmete u nadležnosti za koju smatraju da je povoljna za njihov predmet, a ne pred sudom koji je u najboljem položaju za rješavanje spora“¹⁸.

Takve prakse, osim što opterećuju mete SLAPP-a isto tako nepotrebno i štetno opterećuju sustave nacionalnih sudova, koji svoje resurse ne troše za onu svrhu zbog koje postoje, što dovodi do potkopavanja sustava i smanjenja povjerenja javnosti.

¹⁷ Toč. 16. i 17. Nacrta Direktive

¹⁸ Toč. 12. uvoda Prijedloga

UČINAK ZASTRAŠIVANJA

Zadnje teorijsko obilježje SLAPP-a je učinak zastrašivanja ili engleski chilling effect. Tuženika se nastoji dovesti do emocionalnog ili financijskog sloma, kako bi odustao od javnog sudjelovanja. Dakle, tuženika a ponekad i njegovog zastupnika valja zastrašiti, uznemiriti ili mu se prijetiti, s ciljem da ga se ušutka.

ŠTO SE ŽELI POSTIĆI DIREKTIVOM

Cilj je Prijedloga zaštititi mete SLAPP-ova i spriječiti daljnje širenje te pojave u EU-u. U ovom trenutku nijedna država članica nema posebne zaštitne mjere protiv takvih postupaka, a samo nekoliko njih trenutačno razmatra uvođenje posebnih zaštitnih mjera. Razvojem zajedničkog razumijevanja na razini EU-a o tome što čine SLAPP-ovi nastoje se uvesti postupovna jamstava i dati sudovima učinkovita sredstva za rješavanje SLAPP-ova, a njihovim metama sredstva za obranu.

Predložena postupovna jamstva primjenjivala bi se, ako se Direktiva usvoji, u predmetima s prekograničnim implikacijama¹⁹. Ovo ne isključuje mogućnost, za što se zalažu novinarske udruge, a čini se i Ministarstvo kulture i medija, da se kod ugradnje ove direktive u naše nacionalno pravo, njen učinak proširi i na domaće odnose.

Još je jedan cilj Prijedloga je zaštititi građane EU-a i civilno društvo od SLAPP-ova pokrenutih u trećim zemljama. Tako je propisano da države članice osiguravaju da se priznavanje i izvršenje sudske odluke treće zemlje u sudskim postupcima zbog javnog sudjelovanja fizičke ili pravne osobe s domicilom u državi članici odbije kao očito suprotno javnom poretku (ordre public) ako bi se taj postupak smatrao očito neosnovanim ili štetnim da je pokrenut pred sudovima države članice u kojoj se traži priznavanje ili izvršenje i ako bi ti sudovi primijenili vlastite pravne propise. Dakle, Komisija uočava pojave koje se nazivaju kupovanje nadležnosti odnosno engleski forum buying.

Osim toga Države članice osiguravaju da, kada se pokrene zlonamjerni sudski postupak protiv fizičke ili pravne osobe s domicilom u državi članici zbog javnog sudjelovanja, ta osoba može pred sudom države u kojoj ima domicil tražiti naknadu za štetu i naknadu troškova postupka pred sudom treće zemlje, bez obzira na domicil tužitelja u sudskom postupku u trećoj zemlji.

KOJA POSTUPOVNA SREDSTVA DAJE DIREKTIVA

Fizičke ili pravne osobe protiv kojih su pokrenuti sudski postupci zbog njihova javnog sudjelovanja mogu podnijeti zahtjev da se od tužitelja dobije osiguranje za troškove postupka ili troškove postupka i naknadu štete ako je takvo osiguranje primjereno u odnosu na elemente koji ukazuju na zlonamjerni sudski postupak²⁰.

Države članice, prema tekstu Nacrta ovlašćuju sudove da donesu ranu odluku o „odbacivanju“, u cijelosti ili djelomično, „sudskih postupaka“ protiv javnog sudjelovanja kao očito neosnovanih. Tome bi prethodila odluka da se glavni postupak prekida ako je tuženik zatražio rano odbacivanje do donošenja konačne odluke o tom zahtjevu. U slučajevima u kojima tuženik zatraži rano odbacivanje tužitelj treba dokazati da tužbeni zahtjev nije očito neosnovan. O zahtjevu za rano odbacivanje odlučuje se u ubrzanom postupku, uzimajući u obzir okolnosti slučaja te pravo na djelotvoran pravni lijek i pravo na pošteno suđenje.

Države članice predviđaju da sudovi pred kojima su pokrenuti zlonamjerni sudski postupci protiv javnog sudjelovanja imaju mogućnost nametanja djelotvornih, razmjernih i odvraćajućih novčanih kazni stranci koja je pokrenula takav postupak²¹.

---

¹⁹ Čl. 1. Prijedloga Direktive

²⁰ Čl. 8. Prijedloga Direktive

²¹ Čl. 16. Prijedloga Direktive

KAKO ĆE SE IMPLEMENTIRATI DIREKTIVA

Ostaje za vidjeti kako i gdje će se Direktiva prenijeti u hrvatski pravni poredak. Hoće li to biti u Zakonu o medijima, o čemu se govori u Ministarstvu kulture i medija, i koje je odgovorno za buduće prenošenje Direktive, u Zakonu o Parničnom postupku, na što ukazuju odredbe Direktive u odredbama o području njene primjene koje propisuju da se primjenjuje u građanskim i trgovačkim stvarima bez obzira na vrstu suda, a da se ona ne odnosi se na porezne, carinske ili upravne stvari ni na odgovornost države za djelovanje ili propuste u izvršavanju državne ovlasti (*acta iure imperii*), ili će se tražiti neko treće rješenje. Naime, već je ranije navedeno da su mete SLAPP-a osim novinara i borci za ljudska prava, aktivisti, istraživači, koji ne spadaju u Zakon o medijima.

Osim u primjeni Direktive, i u njenom prenošenju u naš pravni sustav, trebat će balansirati između više konvencijskih prava priznatih Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Dakle, trebat će tražiti ravnotežu između prava na pošteno suđenje, prava na slobodu izražavanja, a ponekad i prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja. Pri tome valjat će voditi računa o načelu razmjernosti iz odredbe čl. 16 Ustava RH.

Naročiti problem bit će definiranje javnog interesa, u čemu bi od pomoći mogla biti jurisprudencija Europskog suda za ljudska prava.

Na kraju, ali ne i najmanje važno, treba naglasiti kako treba podizati svijest o SLAPP-u. Međutim, valja biti svjestan da olako i neutemeljeno označavanje tužbi podignutih protiv medija i novinara, također ne pridonosi rješavanju problema.

ZAKLJUČAK

Ako predložena Direktiva bude donesena, postaviti će se brojna važna pitanja, prvenstveno zakonodavcu, na koji način i gdje će njen sadržaj unijeti u naš pravni poredak. Sudovi će pak morati razlikovati SLAPP tužbe od ostalih, uobičajenih postupaka radi naknade štete. Pri tome, kod odluke da je neka tužba SLAPP sudovi će morati promisliti kojom pravnom argumentacijom opravdati izostanak standardnog kontradiktornog postupka, što će uključivati i donošenje odluka koje će se zasnivati na utvrđenju činjenica na temelju zaključka vjerojatnosti njihovog postojanja.

Doc. dr. sc. Jadranko Jug*

AKTUALNA PRAKSA VRHOVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE POVODOM DOPUŠTENIH REVIZIJA

1. UVOD

Proteklo je više od četiri godine od uvođenja potpuno novog koncepta revizije kao izvanrednog pravnog lijeka,¹ odnosno više od godinu dana od kada je u potpunosti napuštena mogućnost izravne revizije². Trenutna pozitivno pravna regulativa revizije poznaje samo reviziju po dopuštenju Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje – VSRH), što znači da je revizija dopuštena jedino ako je prethodno VSRH dopustio izjavljivanje revizije.³ U navedenom razdoblju VSRH je dopuštao izjavljivanje revizije zbog određenih postupovnopравnih i materijalnopравnih pitanja te je u odukama povodom dopuštenih revizija i dopuštenih pravnih pitanja zauzimao pravna shvaćanja. Na taj način VSRH je ostvarivao svoju osnovnu ustavnu i zakonsku obvezu ujednačavanja sudske prakse i osiguravanja jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.⁴

U radu će se navesti značajnije i aktualne odluke VSRH povodom dopuštenih revizija, s time da će se prethodno navesti kratki povijesni prikaz razvoja pravnog instituta revizije te aktualna statistika u vezi prijedloga za dopuštenje revizije i odluka VSRH povodom dopuštenih revizija. Novi koncept revizije upravo je i zamišljen da bi VSRH kao najviši sud u Republici Hrvatskoj (dalje – RH) potpunije ispunjavao svoju ustavnu i zakonsku ulogu te s jedne strane omogućio bolju pravnu zaštitu građanima i pravnim subjektima, a s druge strane omogućio nižestupanjskim sudovima jednako postupanje u činjenično i pravno istovrsnim predmetima. Na taj način ukupno se doprinosi jačanju pravne države i vladavini prava.

2. POVIJESNI PRIKAZ RAZVOJA PRAVNOG INSTITUTA REVIZIJE

Od 1991. godine pa do danas naš osnovni postupovnopравni zakon u građanskoj grani sudovanja mijenjan je sedamnaest puta. Nisu sve izmjene bile opsežne, odnosno nije se uvijek radilo o stvarnoj noveli već samo o ispravku,⁵ odluci Ustavnog suda Republike Hrvatske (dalje – USRH) koji je ukinuo određene odredbe

* Doc. dr. sc. Jadranko Jug, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske

¹ V. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku („Narodne novine“, broj 70/19 – dalje ZID ZPP/19).

² V. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku („Narodne novine“, broj 80/22 – dalje ZID ZPP/22).

³ V. čl. 382. st. 1. Zakon o parničnom postupku („Narodne novine“ broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07 – Odluka USRH, 84/08, 96/08 – Odluka USRH, 123/08 – ispr., 57/11, 148/11 – proč. Tekst, 25/13, 89/14 – Odluka USRH, 70/19, 80/22 i 114/22 – dalje ZPP).

⁴ V. čl. 116. st. 1. Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 8/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10 i 5/14 – dalje Ustav RH), čl. 20. toč. 1. Zakona o sudovima („Narodne novine“, broj 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 126/19, 130/20, 21/22, 60/22 i 16/23 dalje – ZS) i čl. 385.a st. 1. ZPP-a

⁵ V. Ispravak Zakona o izmjenama i dopunama ZPP-a („Narodne novine“, broj 123/08).

ZPP-a ili produljio rok odgode prestanka važenja ukinutih odredbi⁶ ili pročišćenom tekstu ZPP-a, odnosno ispravku odredbi ZPP-a ili pretvaranju iznosa u kunama u eure⁷. Prave novele ZPP-a su u stvari šest izmjena i dopuna ZPP-a⁸, od kojih su najveće ona iz 2003. godine i novele iz 2019. i 2022. godine. U odnosu na pravni institut revizije značajnije novele ZPP-a su one iz 2003., 2008., 2011. godine te posebno one iz 2019. i 2022. godine koje su uvele potpuni novi koncept revizije po dopuštenju VSRH.

2.1. RAZDOBLJE DO 2003. GODINE

Pravni institut revizije, kao izvanredni pravni lijek, u razdoblju do 2003. godine nije u suštini trpio velike promjene.⁹ U razdoblju od 1976. pa do 2003. godine revizija je bila izvanredni pravni lijek koji je bio dopušten prvenstveno prema vrijednosnom kriteriju, ali isto tako i prema kauzalnom, odnosno personalno kauzalnom kriteriju.¹⁰ Revizija je u tom razdoblju, iako izvanredni pravni lijek, zapravo imala za određene postupke funkciju sličnu redovnom pravnom lijeku, ali koji se mogao izjavljivati iz ograničenih razloga.¹¹ Ako je revizija bila dopuštena prema vrijednosnom ili kauzalno personalnom kriteriju, VSRH je ponovno preispitivao drugostupanjsku i prvostupanjsku odluku u odnosu na određene bitne povrede odredaba parničnog postupka i pogrešnu primjenu materijalnog prava. Obzirom na takvo uređenje revizije kontinuirano se postavljalo pitanje je li na taj način VSRH ostvaruje svoju ustavnu ulogu ujednačavanja sudske prakse, odnosno osigurava li jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni. To se prvenstveno odnosilo na činjenicu da određena vrsta sporova i postupaka zbog vrijednosnog kriterija nije imala kontrolu VSRH.

---

⁶ V. Odluku USHR broj: U-I-1569/2004, U-I-305/2005, U-I-1677/2004, U-I-320/2005, U-I-1702/2004, U-I-464/2006, U-I-1904/2004, U-I-3351/2006 – "Narodne novine", broj 2/07).

⁷ V. Zakon o izmjenama ZPP-a („Narodne novine“, broj 114/22).

⁸ V. Zakon o izmjenama i dopunama ZPP-a („Narodne novine“, broj 117/03 – dalje ZID ZPP/03), Zakon o izmjenama i dopunama ZPP-a („Narodne novine“, broj 84/08 – dalje ZID ZPP/08), Zakon o izmjenama i dopunama ZPP-a („Narodne novine“, broj 57/11 – dalje ZID ZPP/11), Zakon o izmjenama i dopunama ZPP-a („Narodne novine“, broj 25/13 – dalje ZID ZPP/13), ZID ZPP/19 i ZID ZPP/22.

⁹ Te promjene su se uglavnom odnosile na povećanje vrijednosti predmeta spora za dopuštenost revizije te određene izmjene dopustivosti revizije u odnosu na određenu vrstu spora bez obzira na vrijednosni kriterij. U Zakonu o parničnom postupku („Službeni list SFRJ“, broj 4/77 – dalje ZPP/76) u čl. 382. bilo je određeno da revizija nije dopuštena u imovinskopравnim sporovima u kojima se tužbeni zahtjev odnosi na potraživanje u novcu, na predaju stvari ili izvršenje kakve druge činidbe, ako vrijednost predmeta spora pobijanog dijela pravomoćne presude ne prelazi 5.000 dinara. Revizija također nije bila dopuštena u imovinskopравnim sporovima u kojima se tužbeni zahtjev ne odnosi na potraživanje u novcu, predaju stvari ili izvršenje kakve druge činidbe, ako vrijednost predmeta spora koju je tužitelj u tužbi naveo ne prelazi 5.000 dinara, a iznimno, i kad je riječ o tužbenom zahtjevu iz čl. 382. st. 2. i 3. ZPP/76, revizija je uvijek bila dopuštena: 1) u sporovima o uzdržavanju; 2) u sporovima iz radnih odnosa; 3) u sporovima iz autorskog prava; 4) u sporovima koji se odnose na zaštitu i upotrebu izuma i tehničkih unapređenja, uzoraka, modela i žigova i prava na upotrebu tvrtke ili imena te u sporovima iz neloyalne utakmice; 5) u imovinskim sporovima, uključujući i sporove o naknadi štete, koji nastanu iz protuustavnih i protuzakonitih pravnih poslova i radnji kojima se organizacija udruženog rada ili radni ljudi na teritoriju drugih republika odnosno autonomnih pokrajina, pa time i druge republike odnosno autonomne pokrajine stavljaju u neravnopravan položaj na jedinstvenome jugoslavenskom tržištu.

¹⁰ Tako je primjerice Zakonom o izmjeni i dopuni ZPP/76 („Službeni list SFRJ“, broj 74/87) povećan vrijednosni cenzus za mogućnost izjavljivanja revizije na tadašnjih 800.000,00 dinara, a Zakonom o izmjeni ZPP/76 („Službeni list SFRJ“, broj 57/89) na tadašnjih 8.000.000,00 dinara. Promjene vrijednosnog kriterija ovisile su u to vrijeme i o visini inflacije u bivšoj državi, a nastavile su se i u RH novelama ZPP-a. Prva veća izmjena kauzalno-personalnog kriterija za mogućnost izjavljivanja revizije uslijedila je 1999. godine u Zakonu o izmjenama i dopunama ZPP-a („Narodne novine“, broj 112/99 – dalje ZID ZPP/99) te je nakon te novele revizija bila dopuštena bez obzira na vrijednosni cenzus u sporovima o uzdržavanju, u sporovima o naknadi štete za izgubljeno uzdržavanje zbog smrti davaoca uzdržavanja te u sporovima iz radnih odnosa koje pokreće zaposlenik protiv odluke o prestanku radnog odnosa.

¹¹ Revizija se prema čl. 385. st. 1. ZPP-a do novele iz 2003. godine mogla izjaviti zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. ZPP-a, osim ako se povreda odnosi na mjesnu nadležnost (čl. 354. st. 2. toč. 4.), ako je prvostupanjski sud donio presudu bez glavne rasprave, a bio je dužan održati glavnu raspravu (čl. 354. st. 2. toč. 9.), ako je odlučeno o zahtjevu o kojemu već teče parnica (čl. 354. st. 2. toč. 11.) ili ako je protivno zakonu bila isključena javnost na glavnoj raspravi (čl. 354. st. 2. toč. 12.), zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. ZPP-a koja je učinjena u postupku pred drugostupanjskim sudom i zbog pogrešne primjene materijalnog prava.

2.2. RAZDOBLJE OD 2003. DO 2008. GODINE

ZID ZPP/03 je prva značajnija novela ZPP-a koja je pravni institut revizije promijenila na način da je u pravni sustav RH uvedena tzv. izvanredna revizija.¹² Tom izmjenom VSRH je mogao biti u situaciji odlučivati i u predmetima u kojima nije bila dopuštena tzv. redovna revizija, ali samo ako je tako odredio drugostupanjski sud. Pretpostavke za dopuštenje takve tzv. izvanredne revizije bile su da drugostupanjski sud tako odluči ako ocjeni da odluka u sporu ovisi o rješenju nekog materijalnopravnog ili postupovnopravnog važnog za osiguranje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnost građana.¹³ Takva izmjena ZPP-a dovodila je VSRH u poziciju da drugostupanjski sudovi odlučuju o tome radi li se o nekom materijalnopravnom i postupovnopravnom pitanju koje je u konkretnom predmetu važno za osiguranje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnost građana. Osim toga, drugostupanjski sud je u obrazloženju svoje odluke morao naznačiti zbog kojeg pravnog pitanja je dopustio izjavljivanje revizije i morao je navesti razloge zbog kojih smatra da je ono važno za jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost građana, a što je često izostajalo pa VSRH nije mogao znati zbog kojih razloga je zapravo dopušteno izjavljivanje revizije.

2.3. RAZDOBLJE OD 2008. DO 2011. GODINE

Sljedeća bitnija novela ZPP-a u odnosu na reviziju bila je u ZID ZPP/08 gdje je došlo do promjene u odnosu na mogućnost izjavljivanja tzv. izvanredne revizije jer su sada stranke bile u poziciji izjaviti tzv. izvanrednu reviziju pod pretpostavkama iz čl. 382. st. 2. i 3. ZPP-a.¹⁴ Također je u čl. 382. st. 2. ZPP-a primjerice navedeno kada se radi o materijalnopravnom ili postupovnopravnom pitanju koje je važno za jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost građana. U odnosu na tzv. redovnu reviziju novelom ZPP-a iz 2008. godine propisano je da je tzv. redovna revizija dopuštena i u slučaju ako je drugostupanjska presuda donesena primjenom čl. 373.a i 373.b ZPP-a.¹⁵

2.4. RAZDOBLJE OD 2011. DO 2019. GODINE

ZID ZPP/11 ponovno uvodi tzv. izvanrednu reviziju po dopuštenu drugostupanjskog suda u sporovima male vrijednosti,¹⁶ što je povratak na uređenje tzv. izvanredne revizije iz ZID ZPP/03, ali sada samo za sporove male vrijednosti. Takvo rješenje je opet onemogućilo VSRH u ostvarenju njegove ustavne uloge ujednačavanja sudske prakse jer je VSRH opet u određenoj vrsti sporova ovisio o volji i postupanju drugostupanjskih sudova.¹⁷ Sljedeća novela ZPP-a izvršena je donošenjem ZID ZPP/13, ali ta novela nije u biti zadirala u koncept revizije koji je ostao neizmijenjen. Možda je jedino interesantna izmjena u toj noveli ona koja se odnosila na to da revizija nije dopuštena u slučajevima u kojima o žalbi protiv prvostupanjske odluke odlučuje VSRH.¹⁸

¹² V. čl. 219 ZID ZPP/03. kojim je u cijelosti izmijenjen čl. 382. ZPP-a na način da se je prema čl. 382. st. 1. ZPP-a tzv. redovna revizija mogla izjaviti ako vrijednost predmeta spora pobijanog dijela presude prelazi 100.000,00 kuna te ako je presuda donesena u sporu koji je pokrenuo radnik protiv odluke o prestanku ugovora o radu. Prema čl. 382. st. 2. ZPP-a u slučajevima u kojima stranke ne mogu podnijeti reviziju prema odredbi čl. 382. st. 1. ZPP-a stranke mogu podnijeti reviziju protiv drugostupanjske presude ako je drugostupanjski sud u izreci te presude odredio da je protiv nje revizija dopuštena.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ V. čl. 29. ZID ZPP/08.

¹⁵ Radi se o slučajevima kada je drugostupanjski sud svoju odluku donio na način da je sam utvrdio činjenično stanje ili je preocijenio dokaze, odnosno kada je odluku donio nakon provedene rasprave.

¹⁶ V. čl. 47. ZID ZPP/11

¹⁷ Tako se moglo dogoditi da su kod nekih vrsta sporova male vrijednosti određeni županijski sudovi dopuštali izjavljivanje revizije, a neki ne, što je dovodilo u slučaju nejednake sudske prakse tih sudova do neravnopravnosti i nejednakosti pred sudom i bez mogućnosti intervencije VSRH.

¹⁸ V. čl. 84. ZID ZPP/13.

2.5. RAZDOBLJE OD 2019. DO 2022. GODINE

Novela ZPP iz 2019. godine je u suštini revizijska novela koja je u potpunosti promijenila koncept revizije u našem pravnom sustavu. Osnovno pravilo novog koncepta revizije je da stranke mogu podnijeti reviziju protiv presude donesene u drugom stupnju ako je VSRH dopustio podnošenje revizije (čl. 382. st. 1. ZPP-a).¹⁹ Revizija se zatim podnosi u roku od 30 dana od dana dostave odluke revizijskog suda o dopuštenosti revizije.²⁰ Iznimka od navedenog pravila je da stranke mogu podnijeti reviziju protiv presude u drugom stupnju bez dopuštenja VSRH (u roku od 30 dana od dostave) u sporu: o postojanju ugovora o radu, prestanku radnog odnosa ili radi utvrđenja postojanja radnog odnosa, o utvrđivanju majčinstva ili očinstva, radi zaštite od diskriminacije i radi objave ispravka informacije (čl. 382.a ZPP-a).²¹

Kod prijedloga za dopuštenje revizije zadržani su slični razlozi važnosti za dopuštenje kao kod bivše tzv. izvanredne revizije za meritorno odlučivanje koji se navode samo primjerice.²² VSRH će tako nakon novele iz 2019. godine dopustiti reviziju ako se može očekivati odluka o nekom pravnom pitanju koje je važno za odluku u sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu, a osobito ako je riječ o pravnom pitanju: o kojem odluka drugostupanjskog suda odstupa od prakse VSRH, o kojem nema sudske prakse VSRH, pogotovo ako sudska praksa viših sudova nije jedinstvena, o kojem sudska praksa VSRH nije jedinstvena i ako treba preispitati sudsku praksu zbog promjene zakonodavstva, međunarodnih sporazuma, prakse Ustavnog suda RH, Suda EU ili Europskog suda za ljudska prava.²³

2.6. TRENUTNA PRAVNA REGULATIVA REVIZIJE

Novelom ZPP-a iz 2022. godine revizija bez dopuštenja je u potpunosti napuštena. U skladu s tim, brisane su dotadašnje odredbe članka 382.a ZPP-a. Ova velika novina u promjeni pravca razvoja revizije utjecala je na niz drugih izmjena u dijelu pravnog uređenja revizije. Sukladno tome, da bi VSRH dopustio reviziju moraju biti ispunjene određene zakonom propisane pretpostavke, odnosno da se u povodu nje može očekivati odluka u pravnom pitanju koje su nižestupanjski sudovi u tom sporu već razmatrali te da je to pitanje važno za odluku u sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih i njegovoj primjeni ili za razvoj prava u sudskoj praksi.

Razlozi važnosti pravnog pitanja su suštinski isti kao i ranije, međutim novina je da će VSRH dopustiti reviziju i ako stranka učini vjerojatnim da joj je u prvostupanjskom i drugostupanjskom postupku zbog osobito teških povreda odredaba parničnog postupka ili pogrešne primjene materijalnog prava povrijeđeno kakvo

---

¹⁹ V. čl. 67. st. 1. ZID ZPP/19.

²⁰ V. čl. 67. st. 2. ZID ZPP/19.

²¹ V. čl. 68. ZID ZPP/19. Takva revizija se podnosi u roku od trideset dana od dana dostave presude donesene u drugom stupnju. Što se tiče radnih sporova u svezi postojanja ugovora o radu, odnosno prestanku radnog odnosa ili radi postojanja radnog odnosa zakonodavac je u stvari zadržao ranije rješenje da je u takvim sporovima uvijek dopuštena tzv. bivša redovna revizija. Isto tako je u čl. 392. Obiteljskog zakona („Narodne novine“, broj 103/15 i 98/19 – dalje OBZ) i čl.23. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine“, broj 85/08 i 112/12 – dalje ZSD) propisano da je u tim postupcima dopuštena tzv. bivša redovna revizija pa je zakonodavac i u tim postupcima zadržao stari koncept izjavljivanja revizije. S druge strane nejasno je zbog čega je zakonodavac tužbe radi objave ispravka informacije prema čl. 40. Zakona o medijima („Narodne novine“, broj 59/04, 84/11 i 81/13 – dalje ZM) također izuzeo iz općeg pravila o izjavljivanju revizije samo po dopuštenju VSRH. U ovom zadnjem slučaju vjerojatno iz razloga što je u čl. 52. st. 4. ZM samo navedeno da je protiv presude drugostupanjskog suda dopuštena revizija, pa bi se opet moglo tumačiti da je to bivša tzv. redovna revizija.

²² V. čl. 382. st. 2. ZPP-a prije novele i čl. 385.a nakon novele, odnosno čl. 70. ZID ZPP/19. Iako su razlozi važnosti navedeni primjerice, u praksi će se uglavnom dopuštati izjavljivanje revizije kad će biti ispunjeni razlozi važnosti koje ZPP navodi primjerice.

²³ V. čl. 70. ZID ZPP/19. Vidljivo je da je kod navođenja primjerice razloga kod kojih bi se radilo o tome da je pravno pitanje važno za jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu, dodan i novi razlog koji se odnosi na različiti sudsku praksu VSRH. To je iz razloga što se ponekad događa da i najviši sud u RH koji ujednačava sudsku praksu može iznimno donijeti suprotstavljene odluke koje su i otpremljene strankama. Ukupno bi pretpostavke za dopuštenje izjavljivanja revizije bile da se radi o pravnom pitanju od koje ovisi odluka u konkretnom predmetu i da postoji jedan od razloga važnosti koji se primjerice navodi, a iznimno i prema odluci VSRH i izvan primjerice navedenih razloga važnosti (npr. ako bi se radilo o nekom grubom kršenju zakona ili neprimjeni postupkovno-pravnih ili materijalno-pravnih odredbi zakona).

temeljno ljudsko pravo zajamčeno Ustavom RH i Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda²⁴ i da se stranka na te povrede, ako je to bilo moguće, već pozivala u nižestupanjskom postupku.²⁵ Riječ je o privatnoj funkciji revizije koja se odražava u domeni procesnih prava stranaka zajamčenih Ustavom RH i Konvencijom. Daljnja novina je da VSRH može, kad ocijeni da je to u interesu javnosti, na sjednicu na kojoj odlučuje o prijedlogu za dopuštenje revizije ili o reviziji, pozvati stranke i njihove zastupnike. Međutim, nakon toga odluke će donijeti na sjednici na kojoj je javnost isključena.²⁶

Nakon novele ZPP-a iz 2022. VSRH će odbaciti nedopušten prijedlog za dopuštenje revizije, a i nepravodoban i nepotpun ako je to propustio učiniti prvostupanjski sud, s time da je prijedlog za dopuštenje revizije nedopušten ako ga je podnijela osoba koja nije ovlaštena za njegovo podnošenje ili ako osoba koja ga je podnijela nema pravni interes za podnošenje revizije.²⁷ Pored toga, VSRH će odbaciti prijedlog za dopuštenje revizije koji uopće ne sadržava pitanje ili povrijeđeno temeljno ljudsko pravo ili jasno naznačene razloge važnosti pitanja, a i prijedlog za koji ocijeni da u njemu stranka nije učinila vjerojatnim da joj je povrijeđeno temeljno ljudsko pravo u smislu čl. 385.a st. 2. ZPP-a ili ako utvrdi da stranka u vezi s povredom temeljnog ljudskog prava na koju se u prijedlogu poziva nije prethodno iscrpila dopušteni pravni put. U rješenju kojim se prijedlog za dopuštenje revizije odbacuje sud će određeno navesti razlog odbacivanja.²⁸

Također je novina da će VSRH odbiti prijedlog za dopuštenje revizije ako na temelju onoga što mu je dostavljeno ocijeni da u prijedlogu nije riječ o važnom pravnom pitanju u smislu članka 385.a st. 1. ZPP-a.²⁹ Jedna od novina koja se odnosi na odlučivanje o reviziji odnosi se na situaciju ako vijeće ocijeni da bi svojom odlukom odstupilo od ustaljene prakse ili odluke proširenog vijeća VSRH-a ili da praksa VSRH-a u vezi s pravnim pitanjem o kojem odlučuje nije jedinstvena, odluku će prepustiti proširenom vijeću od trinaest sudaca VSRH-a.³⁰

3. AKTUALNA STATISTIKA VSRH O PRIJEDLOZIMA ZA DOPUŠTENJE REVIZIJE I ODLUKAMA POVODOM DOPUŠTENIH REVIZIJA

U razdoblju od 1. siječnja 2023. do 30. rujna 2023. u VSRH je primljeno 3.003 prijedloga za dopuštenje revizije, dok je na dan 1. siječnja 2023. bilo neriješeno 2.935 prijedloga za dopuštenje revizije ili ukupno je u prva tri tromjesečja 2023. godine u VSRH bilo u radu 5.938 predmeta povodom prijedloga za dopuštenje revizije. U navedenom razdoblju riješeno je 3.914 predmeta ili 911 predmeta više od priliva te je smanjen broj neriješenih predmeta na 2.024 predmeta u rješavanju na dan 30. rujna 2023. Od navedenih 3.914 riješenih predmeta povodom prijedloga za dopuštenje revizije odbačeno je 2.077 prijedloga (53,06%), odbijeno je 739 prijedloga (18,88%), u 1.048 predmeta je dopuštena revizija (26,78%), a 50 predmeta (1,28%) je riješeno na drugi način. Iz navedenih statističkih podataka može se zaključiti da je u više nego svakom četvrtom predmetu dopušteno izjavljivanje revizije, a što je kontinuirani porast predmeta u kojima se dopušta izjavljivanje revizije od početnih oko 10% predmeta u kojima se dopuštala revizija kod uvođenja novog koncepta revizije.

U istom razdoblju u prva tri tromjesečja 2023. godine u VSRH je zaprimljeno 580 predmeta povodom izjavljenih revizija nakon dopuštenja VSRH, dok je na dan 1. siječnja 2023. bilo neriješenih 1.237 predmeta povodom izjavljenih revizija nakon dopuštanja izjavljivanja revizije ili ukupno je u navedenom razdoblju u radu bilo 1.817 predmeta te vrste. Riješeno je 560 predmeta ili 20 predmeta manje od priliva i to na način da je donijeto 284 ukidnih odluka (50,71%), 98 preinačujućih odluka (17,50%), 159 odbijajućih odluka (28,40%), 1 odluka kojom je odbačena revizija (0,18%) te 18 predmeta je riješeno na drugi način (3,21%). Iz navedenih podataka može se zaključiti da je u više od dvije trećine odluka VSRH povodom dopuštenih revizija pozitivna odluka za njihove podnositelje, odnosno da postoji neki propust u postupanju nižestupanskih sudova u vezi

²⁴ „Narodne novine“ – MU, broj 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10 i 13/17 – dalje Konvencija.

²⁵ V. čl. 385.a st. 2. ZPP-a.

²⁶ V. čl. 389. st. 2. i čl. 390. st. 1. ZPP-a.

²⁷ V. čl. 389.a st. 1. i 2. ZPP-a.

²⁸ V. čl. 389.a st. 3. i 4. ZPP-a.

²⁹ V. čl. 389.b st. 1. ZPP-a.

³⁰ V. čl. 390. st. 2. ZPP-a.

spornog pravnog pitanja. S druge strane u nešto manje od jedne trećine predmeta povodom dopuštenih revizija su odbijene revizije te se u biti VSRH suglasio s nižestupanjskim odlukama u vezi pravnog pitanja zbog kojeg je dopuštena revizija.³¹

4. AKTUALNA PRAKSA VSRH POVODOM DOPUŠTENIH REVIZIJA

4.1. OVLASTI ZAKUPODAVCA KOJI NIJE VLASNIK STVARI PREMA NEPOŠTENOM POSJEDNIKU

VSRH je rješenjem broj Revd 413372020-2 od 2. lipnja 2022. dopustio izjavljivanje revizije zbog slijedećih pravnih pitanja:

„1. Je li osoba na koju je vlasnik prenio ovlaštenja davanja u zakup određene stvari, ovlaštena tražiti naknadu koristi (u visini zakupnine) od nepoštenog posjednika te stvari, u smislu čl. 165. st. 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima?“

2. Uključuje li ovlast raspolagati poslovnim prostorom, koja ovlast proizlazi iz činjenice davanja u zakup, ujedno i ovlast zahtijevati od bespravnog korisnika naknadu za korištenje poslovnog prostora u smislu odredbe članka 165. stavka 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, koji bi po redovnom tijeku stvari morao plaćati zakupninu, ako u vezi takvog korištenja nije ostvarivao pripadajuću mu zakupninu, a drugi se na račun toga neosnovano okoristio?“

3. Je li bivši zakupodavac po prestanku ugovora o zakupu aktivno legitimiran potraživati od ranijeg zakupnika, koji nije udovoljio ugovornoj i zakonskoj obvezi da po prestanku zakupa preda posjed prostora zakupodavcu, naknadu za korištenje predmeta zakupa?“

U odluci broj Rev 161/2022-2 od 20. travnja 2022. navedeno je: *„Pravno je shvaćanje revizijskog suda da ovlast davanja u zakup prostora daje tom ovlašteniku i ovlast ostvarivati i štititi posjed prostora ili ovlast ostvarivati naknadu za njegovo protupravno korištenje - ako u vezi takvog korištenja nije ostvarivao pripadajuću mu zakupninu a drugi se na račun toga neosnovano okoristio, zbog čega je odgovor na sva tri postavljena pravna pitanja zbog kojih je revizija dopuštena potvrđan.“*

U navedenoj odluci povodom dopuštene revizije VSRH je u biti reafirmirao već postojeće pravno shvaćanje koje je ranije izraženo u odluci broj Rev-857/2015 od 23. srpnja 2019. Ovo pravno shvaćanje je važno iz razloga što zakupci uglavnom osporavaju aktivnu legitimaciju zakupodavcima koji nisu vlasnici stvari, a na taj način su jasno određena prava zakupodavca i nakon prestanka ugovora o zakupu i koja prava proizlaze iz obvezopravnog odnosa sklopljenog ugovora o zakupu.

4.2. ZAHTJEV ZA PREDAJU U POSJED/SUPOSJED

VSRH je rješenjem broj Revd 573/2021-2 od 19. siječnja 2022. dopustio izjavljivanje revizije zbog slijedećeg pravnog pitanja: *„Je li u tužbenom zahtjevu za predaju u posjed fizički određenog dijela nekretnine sadržan i zahtjev za predaju tog dijela nekretnine u suposjed?“*

U odluci broj Rev 405/2022-2 od 3. svibnja 2022. navedeno je: *„Prema pravnom shvaćanju ovog suda, koje je izraženo u odlukama broj Rev-2055/10 i Rev-1361/1998, svim suvlasnicima pripada pravo na suposjed stvari pa ne može neki od suvlasnika isključiti druge suvlasnike iz suposjeda, odnosno tražiti za sebe cijelu stvar, bez obzira na veličinu suvlasničkog dijela pojedinog suvlasnika (članak 42. stavak 1. ZV-a). U navedenim odlukama izraženo je i shvaćanje da je pogrešan pravni pristup prema kojem je tužbeni zahtjev na predaju spornih nekretnina u posjed neosnovan samo iz razloga što tužba nije upravljena na predaju u suposjed. To je zato jer zahtijevanje predaje u posjed u sebi uključuje manje, a takav je zahtjev za predaju u suposjed, pa kada nije osnovan zahtjev za predaju u posjed već zahtjev za predaju u suposjed, nema mjesta odbijanju tužbenog zahtjeva u cijelosti, već treba udovoljiti zahtjevu za predaju u suposjed, a za više traženo tužbeni zahtjev odbiti. Kako je tužiteljica nesporno zemljišnoknjižni suvlasnik cijele z.k.č.br. 3045 k.o. Klara, pa tako i spornog dijela određenog u nalazu geodetskog vještaka*

---

³¹ Naime VSRH će npr. dopustiti reviziju i za ona pravna pitanja u odnosu na koja postoji različita sudska praksa drugostupanjskih sudova te nema prakse VSRH, u kojem slučaju se revizija odbija ako se VSRH suglasi s pravnim shvaćanjem drugostupanjskog suda u konkretnom predmetu.

točkama P-B-C-R u određenom idealnom dijelu, već na osnovi tih okolnosti postoje zakonske pretpostavke da se njenom tužbenom zahtjevu, u dijelu u kojem se on odnosi na predaju u suposjed, udovolji (članak 46. stavak 1. i članak 42. stavak 1. ZV).“

Dakle, VSRH je u navedenoj odluci povodom dopuštene revizije ponovio ranije pravno shvaćanje da je „u većem manje“, odnosno da u slučaju kada tužitelj traži predaju u posjed cijele nekretnine, a pripada mu pravo na suposjed, sud ne može u cijelosti odbiti tako postavljeni tužbeni zahtjev, već treba prihvatiti dio za predaju u suposjed nekretnine, a u preostalom dijelu odbiti tužbeni zahtjev za predaju u posjed cijele nekretnine.

4.3. UMANJIVANJE IMOVINSKE ŠTETE ZBOG IZGUBLJENOG UZDRŽAVANJA

VSRH je rješenjem broj Revd 5426/2021-2 od 13. srpnja 2022. dopustio izjavljivanje revizije, između ostalog zbog slijedećeg pravnog pitanja: „Je li pravno dopušteno visinu imovinske štete zbog izgubljenog uzdržavanja umanjiti za prihode koje bi oštećenik mogao ostvariti naslijeđenom imovinom, iznajmljivanjem ili bavljenjem nekom trgovačkom djelatnošću, odnosno pružanjem usluga najma ili bilo kojim drugim prihodom od imovine koju je naslijedio iza poginulog uzdržavatelja?“

U odluci VSRH broj Rev 7/2023-2 od 1. veljače 2023. odgovoreno je na navedeno pitanje te je izraženo sljedeće pravno shvaćanje: „U određivanju iznosa visine štete na ime izgubljenog uzdržavanja u vidu novčane rente nije odlučno ostvaruje li oštećeni ili može li ostvarivati prihode od vlastite imovine, već je jedino odlučno je li poginuli doprinio za uzdržavanje oštećenog ili je li ga redovno pomagao i u kojem iznosu.“

Kod navedenog pravnog shvaćanja VSRH se pozvao i na svoju raniju praksu vezanu na pitanje zbog kojeg je, između ostalog dopuštena revizija te je navedeno da je tako u odluci broj Rev 1153/04 od 27. siječnja 2005. rečeno da iznos stipendije koju poslodavac daje kao pomoć djetetu svog poginulog radnika se ne uzima u obzir kod utvrđivanja iznosa izgubljenog uzdržavanja, a u odluci broj Rev 304/89 od 22. lipnja 1989. da naknada štete zbog izgubljenog redovnog pomaganja pripada punoljetnom djetetu koje je roditelj za života redovno pomagao neovisno o tome bi li prema odredbama Zakona o braku i porodičnim odnosima imao pravo zahtijevati uzdržavanje. Također se VSRH pozvao na odluku broj Rev 1836/86 od 26. veljače 1987. u kojoj je rečeno da za priznavanje prava na naknadu štete zbog izgubljenog uzdržavanja osobi kojoj je poginuli pridonosio za uzdržavanje nije odlučno ima li ta osoba sredstava za život, odnosno je li sposobna za rad, već je odlučno je li tu osobu poginuli uzdržavao ili redovno pomagao te na odluku broj Rev 944/08 od 8. rujna 2009. u kojoj je navedeno da za priznavanje prava na naknadu štete zbog izgubljenog uzdržavanja osobi koju je poginuli uzdržavao nije odlučno ima li ta osoba sredstava za život, odnosno da li je sposobna za rad.

4.4. POJEDINAČNO PREGOVARANJE O ODREDBI POTROŠAČKOG UGOVORA

VSRH je rješenjem broj Revd 3569/2022-2 od 14. rujna 2022. dopustio izjavljivanje revizije zbog slijedećeg pravnog pitanja: „Protivi li se članku 81. Zakona o zaštiti potrošača („Narodne novine“, broj 96/2003), a posebice stavku 4. ovoga članka, odluka suda kojom je utvrđeno da se o odredbi potrošačkog ugovora (u konkretnom slučaju dijelu odredbe o valutnoj klauzuli ugovora o kreditu denominiranog u CHF ili denominiranog u kunama s valutnom klauzulom u CHF) nije pojedinačno pregovaralo, bez izvođenja dokaza saslušanjem svjedoka kojega je trgovac predložio na okolnost pojedinačnog pregovaranja o navedenoj odredbi?“

U odluci VSRH broj Rev 120/2023-2 od 28. veljače 2023. odgovoreno je na navedeno pitanje te je izraženo sljedeće pravno shvaćanje: „Protivan je odredbi čl. 81. st. 4. Zakona o zaštiti potrošača („Narodne novine“, broj 96/2003) kao i procesnopravnoj ravnopravnosti stranaka, zaključak suda prema kojem se o odredbi potrošačkog ugovora (u konkretnom slučaju dijelu odredbe o načinu promjene kamatne stope i valutnoj klauzuli ugovora o kreditu denominiranog u CHF ili denominiranog u kunama s valutnom klauzulom u CHF) nije pojedinačno pregovaralo, ako se na tu okolnost nije proveo predloženi dokaz saslušanjem svjedoka (radnika revidenta), koji je sudjelovao u sklapanju ugovora o kreditu kojeg je trgovac predložio na okolnost pojedinačnog pregovaranja o navedenoj odredbi.“

Identično pravno shvaćanje izraženo je u nizu odluka VSRH kao što je npr. u odlukama broj Rev 296/2023-2 od 5. travnja 2023, broj Rev 81/2023-2 od 11. veljače 2023. itd.

4.5. POTRAŽIVANJE HZMO NAKNADE ŠTETE U VISINI ISPLAĆENE INVALIDSKE MIROVINE

VSRH je rješenjem broj Revd 3844/2022-2 od 19. listopada 2022. dopustio izjavljivanje revizije zbog slijedećeg pravnog pitanja: „*Koje je mjerodavno pravo u sporovima u kojima Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje od osiguratelja štetnika potražuje naknadu štete u visini isplaćene invalidske mirovine, odnosno da li je mjerodavan zakon o mirovinskom osiguranju ili zakon o obveznim osiguranjima u prometu odnosno zakon o osiguranju, kao lex specialis u odnosu na tuženika, obzirom da se povrat isplaćenih iznosa mirovine potražuje upravo od osiguratelja štetnika?*”

U odluci VSRH broj Rev 154/2023-2 od 8. ožujka 2023. odgovoreno je na navedeno pitanje te je izraženo sljedeće pravno shvaćanje: „*Za odluku o sporu koji pokreće Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje protiv osiguratelja štetnika radi povrata iznosa isplaćenih na ime mirovine mjerodavan je Zakon o obveznim osiguranjima u prometu koji je bio na snazi u vrijeme nastanka štete Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje, odnosno u trenutku kada su izvršene isplate mirovine, a ne zakon koji je bio na snazi u vrijeme nastanka samog štetnog događaja (prometne nezgode).*”

U odnosu na pitanje zbog kojeg je revizija dopuštena VSRH je već u odlukama broj Rev-x 388/2018 od 25. kolovoza 2020., broj Rev 5292/2019-2 od 16. lipnja 2020., broj Rev 12/22-2 od 12. siječnja 2022. i dr. zauzeo identično pravno shvaćanje, slijedom čega je isto reafirmirano navedenom odlukom.

4.6. TRENUTAK NASTANKA ŠTETE STRANCI ZBOG POGREŠKE/PROPUSTA ODVJETNIKA U ZASTUPANJU

VSRH je rješenjem broj Revd 4342/2021-2 od 8. ožujka 2022. dopustio izjavljivanje revizije zbog slijedećeg pravnog pitanja: „*Nastaje li šteta stranci zbog pogreške/propusta odvjetnika u zastupanju onog dana kada je istekao zastarni rok za poduzimanje potrebne radnje (bilo radi naplate pravomoćnog rješenja o ovrsi, bilo za podnošenje tužbe) ili kada pravomoćno bude odbijen zahtjev/prijedlog za ovrhu iz postupka u kojem je taj odvjetnik zastupao?*”

U odluci VSRH broj Rev 280/2023-2 od 19. travnja 2023. odgovoreno je na navedeno pitanje te je izraženo sljedeće pravno shvaćanje: „*Za stranku kojoj je odvjetnik svojom radnjom ili propustom prouzročio štetu, zastara potraživanja takve štete počinje teći od onog trenutka kada je stranka dobila sudsku odluku da se njeno potraživanje ne može naplatiti zbog zastare koja je nastupila zbog štetne radnje odvjetnika koji ju je zastupao.*”

Takvim pravnim shvaćanjem potvrđena su slična ranija pravna shvaćanja VSRH u odlukama broj Rev 458/2006 od 4. srpnja 2006. i broj Rev-x 150/2015 od 15. rujna 2015.

4.7. IZDVAJANJE IZ CENTRALNOG TOPLINSKOG SUSTAVA – PLAĆANJE TROŠKOVA

VSRH je rješenjem broj Revd 1087/2022-2 od 29. ožujka 2022. dopustio izjavljivanje revizije zbog slijedećeg pravnog pitanja: „*Ima li tužitelj pravo naplaćivati tuženiku nakon što se isti izdvojio iz centralnog toplinskog sustava fiksni trošak, a koji se trošak odnosi na troškove snage ako je u članku 2. stavka 2. t. 3. Pravilnika o načinu raspodjele i obračunu troškova za isporučenu toplinsku energiju regulirano da se ukupni troškovi toplinske energije sastoje se od troškova za isporučenu toplinsku energiju i troškova priključne snage iz termoenergetske suglasnosti i ako je člankom 45. Zakona o tržištu toplinske energije propisano da je onaj koji se izdvojio iz centralnog toplinskog sustava dužan plaćati sve troškove osim troškova toplinske energije za svoju samostalnu uporabnu cjelinu?*”

U odluci VSRH broj Rev 127/2023-2 od 5. travnja 2023. odgovoreno je na navedeno pitanje te je izraženo sljedeće pravno shvaćanje: „*Krajnji kupci su dužni nakon izdvajanja iz centralnog toplinskog sustava sukladno navedenoj odredbi čl. 45. st. 9. Zakona o tržištu toplinske energije („Narodne novine“, broj 80/13, 14/14, 102/14 i 95/15) plaćati sve ostale troškove osim troškova toplinske energije - koju energiju uostalom za grijanje stana ili vode niti ne koriste.*”

I ovo aktualno pravno shvaćanje je istovrsno ranijem pravnim shvaćanju u odluci VSRH broj Rev 285/2021 od 23. kolovoza 2022.

4.8. DONOŠENJE PRESUDE NA TEMELJU PRIZNANJA PRIJE DOSTAVE TUŽBE TUŽENIKU

VSRH je rješenjem broj Revd 3341/2022-2 od 11. listopada 2022. dopustio izjavljivanje revizije zbog sljedećeg procesnopravnog pitanja: „Čini li sud bitnu povredu odredaba parničnog postupka kada donese presudu na temelju priznanja prije nego što je tuženiku dostavljena tužba?“

U odluci VSRH broj Rev 387/2023-2 od 17. svibnja 2023. odgovoreno je na navedeno procesnopravno pitanje te je izraženo sljedeće pravno shvaćanje: „Sud nije ovlašten donijeti presudu na temelju priznanja u smislu odredbe čl. 279. ZPP-a prije nego što je tužbu tuženiku dostavio na odgovor, te postupajući suprotno tome, dakle donoseći presudu na temelju priznanja prije dostave tužbe tuženiku na odgovor vrijeđa pravo tuženika na raspravljanje pred sudom, čime čini apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. t. 6. ZPP-a.“

Zauzimajući navedeno pravno shvaćanje VSRH je prije svega pošao od odredbe čl. 194. st. 1. ZPP-a prema kojoj parnica počinje teći dostavom tužbe tuženiku, što je ujedno i radnja suda u pripremanju glavne rasprave sukladno odredbi čl. 277. st. 2. ZPP-a. Stoga kada ZPP u čl. 279. dopušta da se u postupku pripremanja glavne rasprave donese i presuda na temelju priznanja, tu odredbu i takvu ovlast suda treba razumjeti samo u kontekstu svih radnji i njihovog logičnog slijeda koje sud provodi tijekom prethodnog ispitivanja tužbe. Stoga se i u fazi pripremanja glavne rasprave može donijeti presuda na temelju priznanja, ali ne prije nego što je tužba tuženiku uredno dostavljena radi odgovora jer prije nego što je tužba tuženiku dostavljena na odgovor niti za jednu stranku parnica nije počela teći.

4.9. PRAVO RADNIKA NA NAKNADU PLAĆE U POSEBNOJ PARNICI

VSRH je rješenjem broj Revd 2427/2020-2 od 1. prosinca 2020. dopustio izjavljivanje revizije zbog sljedećeg pravnog pitanja: „Ima li radnik koji je u radnom sporu uspio s tužbenim zahtjevom da odluka o otkazu ugovora o radu nije dopuštena, a koji istovremeno u tom radnom sporu nije tražio povratak na rad, u posebnoj parnici pravo na naknadu plaća za razdoblje od trenutka otkaza do pravomoćnosti presude u sudskom postupku u kojem se odlučivalo o nedopuštenosti otkaza ugovora o radu ili od trenutka otkaza do zaključenja glavne rasprave u sudskom postupku u kojem se odlučivalo o nedopuštenosti otkaza ugovora o radu?“

U odluci VSRH broj Rev 461/2021-2 od 8. ožujka 2023. odgovoreno je na navedeno pravno pitanje te je izraženo sljedeće pravno shvaćanje: „Radnik koji je u radnom sporu uspio s tužbenim zahtjevom da odluka o otkazu ugovora o radu nije dopuštena, a koji istovremeno u tom radnom sporu nije tražio povratak na rad, u posebnoj parnici ima pravo na naknadu plaće za razdoblje od trenutka otkaza do pravomoćnosti presude u sudskom postupku u kojem se odlučivalo o nedopuštenosti otkaza ugovora o radu.“

Navedenim pravnim shvaćanjem u biti se ponovilo pravno shvaćanje iz odluke VSRH broj Revr 740/2017-2 od 15. listopada 2019. da u situaciji kada radnik samo zahtijeva utvrđenje nedopuštenosti otkaza, a istovremeno ne zahtijeva vraćanje na rad te konačno ne raspolaže ovršnom ispravom na temelju koje bi mogao zahtijevati vraćanje na rad, on ima pravo da ga se do dana pravomoćnosti presude kojom se utvrđuje nedopuštenost otkaza vrati u radnopravni status kakav bi imao da nedopuštenog otkaza nije bilo, pa tako i na isplatu (naknade) plaće za vrijeme nezakonitog otkaza do tog dana.

4.10. VOĐENJE PARNICE RADI NEDOPUŠTENOSTI OVRHE NAKON ŠTO JE OVRHA PROVEDENA

VSRH je rješenjem broj Revd 2001/2020-2 od 4. studenoga 2020. dopustio izjavljivanje revizije zbog sljedećih pravnih pitanja:

„1. Može li ovršenik voditi parnicu radi utvrđenja nedopuštenosti ovrhe na koju je po žalbi na rješenje o ovrsi upućen rješenjem suda na temelju odredbe čl. 55. st. 1. Ovršnog zakona („Narodne novine“ broj 112/12), ako je ovrha u tom postupku provedena.

2. Je li u parnici na koju je ovršenik pravovremeno pokrenuo temeljem čl. 55. st. 1. Ovršnog zakona (upućen u parnicu pravomoćnim rješenjem suda) za ocjenu zakonitosti preinačenja tužbe mjerodavna odredba čl. 56. st. 1. Ovršnog zakona ili odredba čl. 190. st. 1. ZPP-a.“

U odluci VSRH broj Rev 506/2021-2 od 28. ožujka 2023. odgovoreno je na navedena pravna pitanja te su izražena sljedeća pravna shvaćanja: „Tužitelj koji je pravomoćnim rješenjem suda donesenog u ovršnom postupku upućen na pokretanje parnice radi proglašenja ovrhe nedopuštenom može, postupajući sukladno tom rješenju podnijeti tužbu radi proglašenja ovrhe nedopuštenom, a sud može po toj tužbi provesti parnični postupak, pa iako je prije podnošenja tužbe ovrha dovršena. Ako se ovrha na temelju rješenja o ovrsi protiv kojega je podnesena žalba iz članka 52. i 53. st. 1. OZ-a provede prije nego što se glavna rasprava u prvostupanjskom parničnom postupku zaključi, ovršenik može do zaključenja glavne rasprave, i bez pristanka ovrhovoditelja kao tuženika, preinačiti tužbu tako što će zatražiti od suda da ovrhovoditelju naloži da mu vrati ono što je neosnovano stekao ovrhom te da mu naknadi štetu koju je zbog toga pretrpio, uključujući i troškove ovrhe u kojoj je ovrhovoditelj ostvario svoju tražbinu.“

Odgovor na prvo pravno pitanje je reafirmacija pravnog shvaćanja koje je VSRH zauzeo u odluci broj Rev-1012/2020-2 od 22. prosinca 2020., dok je u odnosu drugo pravno pitanje odgovor sadržan u specijalnoj odredbi čl. 56. st. 1. OZ-a.

4.11. OSLOBOĐENJE OD VRAĆANJA NEPLAĆENIH IZNOSA KREDITA

VSRH je rješenjem broj Revd 2184/2021-2 od 4. svibnja 2021. dopustio izjavljivanje revizije zbog sljedećeg pravnog pitanja: „Može li se korisnika kredita osloboditi obveze vraćanja iznosa kredita po ugovoru o potrošačkom kreditu, u postupku u kojem je utvrđeno da izjava o otkazu nije uručena na ugovoren način, unatoč činjenici da je tijekom parničnog postupka istekao rok trajanja ugovora o potrošačkom kreditu, odnosno da je dospio cjelokupni iznos po ugovoru o potrošačkom kreditu, a koji iznos nesporno nije vraćen kreditoru?“

U odluci VSRH broj Rev 113/2023-2 od 15. veljače 2023. odgovoreno je na navedeno pravno pitanje te je izraženo sljedeće pravno shvaćanje: „U situaciji kada je tijekom parničnog postupka istekao rok trajanja ugovora o potrošačkom kreditu, odnosno kada je dospio cjelokupni iznos ugovora o potrošačkom kreditu, a koji iznos nesporno nije vraćen kreditoru, korisnik se ne može osloboditi vraćanja iznosa kredita po ugovoru o potrošačkom kreditu u postupku u kojem je utvrđeno da izjava o otkazu nije uručena na ugovoren način.“

Navedeno pravno shvaćanje u svojoj biti temelji se na ranijem pravnom shvaćanju VSRH u odluci Rev-x 1023/2017-2 od 29. siječnja 2020. u kojoj je izraženo shvaćanje da kada se radi o obvezi nastaloj kao posljedici prijevremenog otkazivanja ugovora i o dospeljeću obveze i isplate onog što je ugovoreno za slučaj tog otkazivanja, tuženik da bi uspio u postupku, treba dokazati da je njegova obveza prestala.

4.12. PRAVO POLICIJSKOG SLUŽBENIKA NA GRANIČNOM PRIJELAZU NA TERENSKI DODATAK

VSRH je rješenjem broj Revd 3602/2021-2 od 13. srpnja 2022. dopustio izjavljivanje revizije zbog sljedećeg pravnog pitanja: „Da li policijski službenik koji je upućen i obavlja poslove granične kontrole na graničnom prijelazu na teritoriju druge države temeljem međunarodnog sporazuma Republike Hrvatske s drugom državom na čijem teritoriju se granična kontrola obavlja (u konkretnom slučaju Republika Slovenija), ostvaruje pravo na dodatak za rad na terenu prema odredbama Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike (u konkretnom slučaju čl. 56. – „Narodne novine“, broj 104/13 i čl. 50. – „Narodne novine“, broj 112/17)?“

U odluci VSRH broj Rev 47/2023-2 od 2. veljače 2023. odgovoreno je na navedeno pravno pitanje te je izraženo sljedeće pravno shvaćanje: „Policijski službenici RH, koji poslove granične kontrole obavljaju na graničnim prijelazima koji se nalaze na području Republike Slovenije, ustrojenim prema Uredbi o graničnim prijelazima RH, obavljaju poslove radnog mjesta na koje su raspoređeni, te se njihov rad ne smatra radom izvan stalnog mjesta rada za koji se ostvaruje pravo na dodatak za rad na terenu u smislu čl. 56. Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike („Narodne novine“, broj 104/13, 150/13, 71/16 i 123/16) odnosno čl. 50. Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike („Narodne novine“, broj 112/17, 12/18, 2/19 i 119/19).“

5. ZAKLJUČAK

Proteklo je više od četiri godine od uvođenja potpuno novog koncepta revizije kao izvanrednog pravnog lijeka, odnosno više od godinu dana od kada je revizija dopuštena jedino po prethodnom dopuštenju VSRH, odnosno u potpunosti je napuštena mogućnost izravne revizije. U navedenom razdoblju VSRH je dopuštao izjavljivanje revizije zbog određenih postupovnopравnih i materijalnopравnih pitanja te je u odukama povodom dopuštenih revizija i dopuštenih pravnih pitanja zauzimao pravna shvaćanja. Na taj način VSRH je ostvarivao svoju osnovnu ustavnu i zakonsku obvezu ujednačavanja sudske prakse i osiguravanja jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni. Novi koncept revizije upravo je i zamišljen da bi VSRH kao najviši sud u RH potpunije ispunjavao svoju ustavnu i zakonsku ulogu te s jedne strane omogućio bolju pravnu zaštitu građanima i pravnim subjektima, a s druge strane omogućio nižestupanjskim sudovima jednako postupanje u činjenično i pravno istovrsnim predmetima. Na taj način ukupno se doprinosi jačanju pravne države i vladavini prava.

Goranka Barać – Ručević*

Morana Briški**

Tomislav Krušlin***

AKTUALNA PRAKSA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA I SUDA EUROPSKE UNIJE NEOVISNOST SUDA

U članku se prikazuje aktualna sudska praksa Europskog suda za ljudska prava i Suda Europske unije u kojima je razrađen sam koncept neovisnosti suda. Taj koncept podrazumijeva neovisnost u odnosu na druge grane vlasti (izvršnu i zakonodavnu), neovisnost unutar samog pravosudnog sustava, kao i neovisnost u odnosu na stranke i možebitne druge učesnike u postupku pred sudom, a koja se uobičajeno definira kao "nevezanost ničim osim zakonom i vlastitom savješću." Međutim, pojam neovisnosti suda ima znatno složeniji pravni sadržaj.

S obzirom da sudstvo ima odlučujući značaj u primjeni prava, a poglavito u zaštiti ljudskih prava koju jamči Ustav Republike Hrvatske, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda odnosno Povelja o temeljnim pravima Europske unije, osiguranje sudačke neovisnosti, kao jedne od temeljnih vrednota vladavine prava, ključno je za pravilno i uspješno funkcioniranje svake demokratske države. Zbog toga je potrebno voditi računa o tome da pravne norme i konkretne mjere koje se odnose na imenovanja, napredovanja, disciplinsku odgovornost, plaće, trajanje i moguće načine prestanka sudačke dužnosti i sl., kao i eventualno postojeći vanjski ili unutarnji pritisci, ne ugrožavaju sudačku neovisnost i autonomiju.

Prikazane su stoga izabrane odluke koje jasno određuju kriterije za ocjenu neovisnosti sudaca, kao i one kojima se razrađuju jamstva i štiti ta neovisnost. Sve navedeno omogućuje uvid u standarde neovisnosti čije poštovanje trebaju osigurati sve grane vlasti, a posebice sama sudbena vlast, kako se ne bi dovodila u pitanje institucionalna neovisnost sudbene vlasti i neovisnost pojedinačnih sudaca.

Ključne riječi: Europski sud za ljudska prava, Sud Europske unije, osiguranja učinkovite pravne zaštite, neovisnost sudbene vlasti, kriteriji ocjene neovisnosti suda, zaštita neovisnosti sudbene vlasti

---

* Goranka Barać-Ručević, sutkinja Vrhovnog suda Republike Hrvatske

** Morana Briški, viša sudska savjetnica – specijalistica u Vrhovnom sudu Republike Hrvatske

*** Tomislav Krušlin, sudac Upravnog suda u Zagrebu, privremeno upućen na rad u Vrhovni sud Republike Hrvatske

1. AKTUALNA PRAKSA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA I NEOVISNOST SUDBENE VLASTI

1.1. PRAVO NA ZAKONOM USTANOVLJENI NEOVISNI I NEPRISTRANI SUD

Pravo da sud koji odlučuje o građanskim pravima i obvezama ili optužbi za kazneno djelo bude neovisan jedna je od ključnih sastavnica prava na pošteno suđenje iz članka 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹ (dalje: Konvencija) koji jamči pravo na pošteno suđenje.²

Suci mogu osigurati vladavinu prava i dati učinak Konvenciji samo ako ih domaće pravo ne lišava jamstva iz Konvencije u pitanjima koja izravno utječu na njihovu osobnu neovisnost i nepristranost. Neovisnost se ne odnosi samo na suca dok odlučuje o predmetu, nego i dok kao sudac izvršava druge službene dužnosti koji su povezane s pravosudnim sustavom.³

Pojam neovisnosti usko je vezan uz pojam nepristranosti, a često je povezan i s uvjetom da je riječ o sudu koji je "ustanovljen zakonom". Europski sud za ljudska prava (dalje: ESLJP) razvio je opsežnu praksu o svakoj od navedenih značajki koje se zahtijevaju od sudova. Zahtjev neovisnosti danas se posebno razmatra kroz niz predmeta protiv Poljske koja je provela ustavne i zakonodavne reforme koje, prema ocjeni ESLJP-a, ali i Suda Europske unije, nisu u skladu s vladavinom prava i ne osiguraju neovisnost sudbene vlasti.

ESLJP je razvio autonomno značenje pojma "sud". Tako sud u materijalnom smislu obilježava njegova sudbena funkcija, odnosno, odlučivanje o stvarima iz njegove nadležnosti na temelju vladavine prava i nakon postupka provedenog na propisan način.⁴ Da bi tijelo bilo "sud" u konvencijskom smislu ono mora imati ovlast da odlučuje o spornom pitanju te ovlast da donosi obvezujuće odluke koje ne može izmijeniti tijelo koje nije sudbeno.

Na temelju takvog tumačenja "sud" može biti i tijelo osnovano radi odlučivanja o ograničenom broju određenih pitanja, pod uvjetom da uvijek nudi odgovarajuća jamstva, tijelo koje nije klasificirano kao jedan od sudova neke države može ipak, u smislu članka 6. stavka 1., biti obuhvaćeno pojmom „suda" u materijalnom smislu riječi kao i tijelo osnovano kako bi ponovno procijenilo sposobnost sudaca i javnih tužitelja da obavljaju svoje funkcije⁵

1.2. NEOVISNOST SUDA

Koncept neovisnosti tijela koja ima svojstvo suda podrazumijeva neovisnost u odnosu na druge grane vlasti (izvršnu i zakonodavnu) i neovisnost u odnosu na stranke. U praksi ESLJP-a razvila su se četiri kriterija na temelju koji se provjerava je li sud neovisan: a) način imenovanja njegovih članova, b) trajanje njihovih mandata; c) postojanje jamstava protiv vanjskih i unutarnjih pritisaka; i dojam neovisnosti koji sud ostavlja.⁶

a) Način imenovanja članova

Niti Konvencija, niti sudska praksa ESLJP-a ne isključuju mogućnost da suce imenuje izvršna vlast ili zakonodavna vlast, no uz uvjet da postoje odgovarajuća jamstva od nedopuštenog utjecaja i/ili neograničene diskrecijske ovlasti drugih tijela državne vlasti, i u prvotnoj fazi imenovanja suca i tijekom izvršavanja njegovih dužnosti. Postoji stoga jasna poveznica postupka između imenovanja sudaca i zahtjeva da sudac bude

---

¹ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, "Narodne novine – Međunarodni ugovori", broj 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10. i 13/17.

² Prva rečenica članka 6. Konvencije glasi: "Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj."

³ Grzeda protiv Poljske (zahtjev broj 43572/18), presuda Velikog vijeća od 15. ožujka 2022., u vezi obnašanja dužnosti člana Nacionalnog sudbenog vijeća koje je nadležno za imenovanja sudaca

⁴ Campbell i Feli protiv Ujedinjene Kraljevine (zahtjevi broj 7819/77 i 7878/77), presuda od 28. lipnja 1984.

⁵ Xhoxhay protiv Albanije (zahtjev broj 15227/19), presuda od 9. veljače 2019.

⁶ Campbell i Fell protiv Ujedinjene Kraljevine (zahtjevi broj 7819/77 i 7878/77), presuda od 28. lipnja 1984.

neovisan.⁷ ESLJP naglašava kako nije njegov zadatak procjenjivati model za imenovanja ili kriterije za imenovanje sudaca koje je izabrala pojedina država, sve dok sam postupak izbora nudi dostatna procesna jamstva.⁸

U jednom od ključnih predmeta iz prakse ESLJP-a koji se odnose na postupak izbora sudaca, predmetu *Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda*⁹ Veliko vijeće ESLJP-a uspostavilo je test od tri koraka kojem je cilj utvrditi jesu li nepravilnosti u postupku imenovanja sudaca bile takvog značaja da su dovele do povrede prava na sud ustanovljen zakonom. U tom je predmetu podnositelj zahtjeva, inače osuđen za prometne prekršaje, tvrdio da mu je povrijeđeno pravo na pošteno suđenje jer je prilikom imenovanja jednog sudaca koji je bio član vijeća koje je odlučivalo u njegovom predmetu bio prekršen islandski zakon.

Riječ je o sucu koji je imenovan na novoosnovani žalbeni sud na Islandu. U postupku imenovanja, neovisno tijelo (Vijeće) sastavilo je izvještaj o 37 kandidata koji su se prijavili na natječaj, te ministrici pravosuđa predložilo listu od 15 kandidata za imenovanje. Ministrica je izmijenila listu te Parlamentu dostavila prijedlog za imenovanje s listom kandidata na kojem se nalazilo 11 od 15 kandidata koje je predložilo Vijeće i 4 po prijedlogu ministrice. Parlament je potvrdio listu koju je predložila ministrica te su suci započeli s radom. Dvoje kandidata koji su se nalazili među prvih 15 na listi Vijeća, a koje ministrica nije predložila za imenovanje, pokrenuli su postupak protiv države osporavajući zakonitost postupka imenovanja. U postupku im je dosuđena novčana naknada zbog povrede prava osobnosti, a Vrhovni sud Islanda je u utvrdio da je ministrica prekršila zakon jer nije slijedila proceduru koja je propisana u slučajevima kada se prijedlog ministra razlikuje od prijedloga Vijeća. Nadalje, Vrhovni sud je zaključio da je i Parlament prekršio propisani postupak za imenovanje sudaca, jer se nije glasalo pojedinačno o svakom kandidatu, već o čitavoj listi.

U međuvremenu, sutkinja A.E. koja je naknadno dodana na listu sudjelovala je u donošenju presude protiv podnositelja zahtjeva. Podnositelj se potom obratio Vrhovnom sudu, koji je ocijenio da poštenost postupka u kojem je sudila A.E. nije dovedena u pitanje, unatoč utvrđenim nepravilnostima prilikom imenovanja, jer je ista kao imenovani sudac imala sve sudačke ovlasti.

Odlučujući o ovom predmetu ESLJP je naglasio da je sud ustanovljen u skladu sa zakonom, ako su poštovane odredbe domaćeg zakonodavstva koje reguliraju taj postupak. Kada se utvrdi da sud nije bio ustanovljen zakonom, nije dalje potrebno ispitivati kakav je to utjecaj imalo na poštenost suđenja u pojedinom predmetu.

Kao polazište svojih razmatranja, ESLJP je uzeo presudu islandskog Vrhovnog suda kojom je utvrđeno da u postupku imenovanja nisu poštivane neke odredbe domaćeg zakona kojima je regulirano imenovanje. Međutim, kako to naglašava i sam ESLJP, ne dovodi svaka nepravilnost u postupku imenovanja automatski do povrede prava na pošteno suđenje, nego će to biti slučaj samo ako je riječ o nepravilnosti određene težine. Kako bi se utvrdilo je li nepravilnost u postupku imenovanja takve težine da povlači za sobom povredu prava na pošteno suđenje, ESLJP je uspostavio "test u tri koraka".

Prvo, potrebno je provjeriti je li došlo do očiglednog kršenja domaćeg prava. Imajući na umu presudu islandskog Vrhovnog suda u kojoj je izričito utvrđeno takvo kršenje, ESLJP nije smatrao potrebnim upuštati se u daljnja razmatranja.

Drugo, utvrđuje se jesu li odredbe koje su prekršene od temeljnog značenja za postupak imenovanja sudaca. S obzirom na to da je ministrica postupala protivno obavezi da detaljno obrazloži promjene na listi kandidata koju je utvrdilo Vijeće, te da je postupala zanemarujući ugled kandidata koji su bez obrazloženja izostavljeni s liste, ESLJP je ocijenio da nije riječ o tehničkim propustima, već o težim povredama koje narušavaju bit prava na "zakonom ustanovljeni sud". ESLJP je i propust Parlamenta da glasa o svakom kandidatu posebno cijenio kao težu povredu, s obzirom na to da je smisao te odredbe uvedene zakonodavnom reformom bilo jačanje legitimiteta novoosnovanog žalbenog suda.

Treće, potrebno je utvrditi jesu li domaći sudovi učinkovito ispitali i otklonili navodne povrede. Ispitujući podnositeljev predmet islandski Vrhovni sud je zaključio kako unatoč nedostacima u postupku imenovanja imenovanje sutkinje A.E. nije ništavo, te kako je podnositelju sudio neovisan i nepristrani sud. Međutim, ESLJP je zaključio da je Vrhovni sud propustio uspostaviti ravnotežu između interesa pravne sigurnosti i poštivanja pravnih normi te je podnositelj lišen prava na "zakonom ustanovljeni sud".

⁷ Gloveli protiv Gruzije (zahtjev broj 18952/18), presuda od 7. travnja 2022.

⁸ Tsanovva-Gecheva protiv Bugarske (zahtjev broj 43800/12), presuda od 15. rujna 2015.

⁹ Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda (zahtjev broj 26374/18), presuda Velikog vijeća od 12. ožujka 2019.

Utvrđenje povrede nije automatski dovelo do ponavljanja, odnosno obnove svih postupaka u kojima je odlučivalo četvero sudaca u odnosu na koje su utvrđene manjkavosti u postupku njihovih imenovanja na sudačke dužnosti, ali je strankama bila ostavljena mogućnost da podnesu takve zahtjeve. Prema podacima koje je islandska vlada dostavila u postupku izvršenja presuda pred Odborom ministara Vijeća Europe¹⁰, nakon presude Velikog vijeća ESLJP-a sucima čije je imenovanje bilo sporno obustavljena je dodjela predmeta. Troje od četvero sudaca čija su imenovanja bila sporna javilo se na novi natječaj za isti sud i ponovno su imenovani u skladu sa zakonskom procedurom. Četvrti sudac nije se javio na natječaj, te i dalje službeno obnaša sudačku dužnost jer ne postoji ustavna mogućnost da bude razriješen, ali prema dostupnim informacijama spisi mu se ne dodjeljuju u rad.

Ispitujući neovisnost poljskog Vrhovnog suda u predmetu *Advance Pharma Sp. z.o.o. protiv Poljske*¹¹ ESLJP je zauzeo stav da Građanski odjel poljskog Vrhovnog suda ne zadovoljava uvjete "neovisnog suda" zbog načina izbora njegovih članova. Naime, suce tog odjela imenovao je Predsjednik Republike na prijedlog Državnog sudbenog vijeća. Sporno je za ESLJP što je zakonodavnom reformom u Poljskoj sudstvu uskraćena mogućnost da izabere članove Državnog sudbenog vijeća iz svojih redova, nego članove tog tijela iz redova pravosudnih dužnosnika imenuje Parlament. Prema ocjeni ESLJP-a, to utječe ne samo na neovisnost članova Državnog sudbenog vijeća u odnosu na zakonodavnu i izvršnu vlast, nego i na neovisnost pravosudnih dužnosnika koje takvo tijelo imenuje.

ESLJP je iznio svoja stajališta o neovisnosti pravosuđa u predmetima koji se tiču postupka reevaluacije pravosudnih dužnosnika u Albaniji. S obzirom na izrazito visoku stupanj percepcije korupcije u pravosuđu, izmijenjen je Ustav te je donesen Zakon o reevaluaciji sudaca i državnih odvjetnika. Na temelju navedenog Zakona, svi suci i državni odvjetnici bili su dužni proći postupak reevaluacije pred Nezavisnom komisijom i Žalbenim vijećem. Reevaluacija se temeljila od tri kriterija – procjene vrijednosti imovine, sigurnosne provjere zbog moguće povezanosti s organiziranim kriminalom i procjena profesionalnih kompetencija. Venecijanska komisija ocijenila je ustavne promjene i zakon nužnima i opravdanim, kako bi se zaustavila korupcija koja je prijetila urušavanjem čitavog pravosudnog sustava Albanije.

U predmetu *Xhoxhay protiv Albanije*¹² podnositeljica zahtjeva je bila sutkinja ustavnog suda koja je razriješena nakon postupka reevaluacije. Ona se obratila ESLJP-u s prigovorom da tijela koja su provodila reevaluaciju nisu bila neovisna i nepristrana, a osobito da članovi nisu bili dovoljno profesionalni i iskusni, s obzirom na to da u njima nije bilo predstavnika pravosuđa. Navedena tijela su sastavila optužbu i o njoj odlučila pa je time povrijeđeno pravo na pošteno suđenje iz članka 6. Konvencije.

Odlučujući o prigovoru koji se odnosi na neovisnost i nepristranost suda ustanovljenog zakonom, ESLJP je prvo utvrdio da su nezavisna komisija i žalbeno tijelo osnovani u skladu sa zakonom. U pogledu njihove neovisnosti, ocijenio je da su članovi tih tijela imenovani u skladu sa zakonom, te da nisu bili ovisni o izvršnoj vlasti za vrijeme mandata, uz odgovarajuće jamstvo nesmjernosti tijekom obnašanja mandata. Činjenica da među članovima tih tijela nije bilo pripadnika pravosuđa posve je u skladu s ciljem tog postupka, a time je osiguran i izostanak pojedinačnog sukoba interesa i osigurano povjerenje javnosti.

Međutim, u predmetu *Besnik Cani protiv Albanije*¹³, u kojem se prigovaralo na sastav nezavisne komisije, ESLJP je primjenjujući kriterije uspostavljene u presudi Ástráðsson utvrdio da imenovanje jednog od članova nezavisne komisije nije zadovoljilo uvjet "suda ustanovljenog u skladu sa zakonom" jer imenovana osoba nije zadovoljila uvjete koje je propisao zakon budući da je riječ o osobi koja je još 1997. razriješena sudačke dužnosti u disciplinskom postupku. U ovoj je presudi ESLJP, međutim, naglasio da nije nužno da se pojedincu da neograničeno i neodređeno pravo da ističe nepravilnost u postupku imenovanja suca pozivajući se na uvjet "suda ustanovljenog u skladu sa zakonom". S protekom vremena, očuvanje pravne sigurnosti i sigurnost sudačke dužnosti mogu prevagnuti nad pravo pojedinca na "sud ustanovljen zakonom". Međutim, nužno je provesti test razmjernosti kojim bi se to utvrdilo, koji u slučaju *Besnik Cani* nije proveden.

---

¹⁰ Action Report (15/12/2021) - Communication from Iceland concerning the case of Guthmundur Andri Astrathsson v. Iceland (Application No. 26374/18), preuzeto 16.10.2023. s: [https://hudoc.exec.coe.int/ENG?i=DH-DD\(2021\)1360E](https://hudoc.exec.coe.int/ENG?i=DH-DD(2021)1360E)

¹¹ *Advance Pharma Sp. z.o.o. protiv Poljske* (zahtjev broj 1469/20), presuda od 3. veljače 2022.

¹² *Xhoxhay protiv Albanije* (zahtjev broj 15227/19), presuda od 9. veljače 2019.

¹³ *Besnik Cani protiv Albanije* (zahtjev broj 37474/20), presuda od 4. listopada 2022.

O malo drugačijem aspektu imenovanja sudaca ESLJP je imao priliku odlučivati u predmetu *Lorenzo Bragado i drugi protiv Španjolske*¹⁴. U tom je predmetu sporno bilo prolongiranje dovršetka postupka izbora u tijelo nadležno za sudačka imenovanja. Riječ je o imenovanjima koja su prema zakonu trebala biti obavljena 2018., a do lipnja 2023. još nisu bila provedena. ESLJP je ocijenio da su podnositelji zahtjeva, suci koji su bili na potvrđenoj listi kandidata imali "građansko pravo" da se odluči o njihovim kandidaturama. Riječ je dakle, o poštivanju domaćih zakonskih rokova i postupka, a ne o ishodu tog postupka. ESLJP je prilikom razmatranja ovog predmeta naglasio važnost koju tijelo koje je ovlašteno imenovati suce ima za sudbenu vlast i očuvanje sudačke neovisnosti koja se dugotrajnim nezakonitim i neopravdanim odugovlačenjem izbora njegovih članova dovodi u pitanje.

b) Trajanje mandata

Suci ne moraju biti imenovani doživotno, međutim mandati moraju biti stabilnog trajanja i ne smiju biti opterećeni vanjskim utjecajima. Nedostatak odgovarajućih jamstava protiv smjenjivanja poništava neovisnost suda. Pod "odgovarajućim jamstvima" u načelu se podrazumijeva mogućnost osporavanja odluke o prestanku dužnosti.¹⁵

Prema praksi ESLJP-a, to se ne odnosi samo na razrješenje sa sudačke dužnosti, nego i s drugih dužnosti povezanih sa sudačkom dužnošću.

Tako je u jednom od poznatijih predmeta, *Baka protiv Mađarske*¹⁶, tadašnjem predsjedniku mađarskog Vrhovnog suda (a ranije sucu ESLJP-a), mandat prestao uslijed ustavne reforme kojom je osnovana Kuria, koja je zamijenila dotadašnji Vrhovni sud. ESLJP je nepostojanje pravnog puta da *Baka* ospori prestanak svog mandata ocijenio ozbiljnim nedostatkom te naglasio važnost postojanja procesnih pravila koja omogućuju da odluku o prestanku mandata preispita tijelo koje je neovisno o izvršnoj i zakonodavnoj vlasti. U predmetu *Broda i Bojara protiv Poljske*¹⁷, suci su smijenjeni s mjesta potpredsjednika suda odlukom ministra pravosuđa. U tom je predmetu ESLJP naglasio nužnost zaštite neovisnosti sudstva i poštivanja procesne poštenosti u postupcima koji se odnose na sudačke karijere. Slično, u predmetu *Bilgen protiv Turske*¹⁸, ESLJP je utvrdio da sudac koji je premješten na drugi sud odlukom Visokog vijeća za suce i državne odvjetnike nije ima pravo na pristup sudu u pogledu odluke koja je predstavljala važno pitanje za njegovu karijeru. U *Bilgenu* je ESLJP naglasio da je pravo pravosudnog dužnosnika na zaštitu od proizvoljnog premještanja ili imenovanja posljedica sudačke neovisnosti.

U predmetu *Grzeda protiv Poljske*¹⁹ pojavilo se pitanje prestanka mandata prije isteka roka sucu koji je bilo član Državnog sudbenog vijeća u Poljskoj. Njegov je mandat člana Državnog sudbenog vijeća prestao nakon zakonodavne reforme uslijed koje je smijenjeno svih 15 članova Državnog sudbenog vijeća iz redova pravosudnih dužnosnika. ESLJP je istaknuo da samo nadzor nekog pravosudnog tijela može jamčiti sucima zaštitu od samovolje zakonodavne ili izvršne vlasti. Samovolja je u suprotnosti s vladavinom prava i ne može se tolerirati niti u pogledu procesnih prava, pa se procesna pravila koja se primjenjuju na razrješenje sudaca trebaju na sličan način primjenjivati i u slučaju razrješenja člana sudbenog vijeća

c) Vanjski i unutarnji pritisci

Sudska neovisnost zahtijeva da suci ne budu izloženi neopravdanom utjecaju izvan sudstva, kao i unutar njega. Unutarnja neovisnost sudstva podrazumijeva da nisu izloženi uputama i pritiscima drugih sudaca ili osoba s upravljačkim odgovornostima na sudu, kao što su predsjednik suda ili predsjednik odjela na sudu.

U nizu predmeta ESLJP je utvrdio da disciplinsko vijeće poljskog Vrhovnog suda nije neovisno o zakonodavnoj i izvršnoj vlasti. To je vijeće zaduženo, među ostalim, za odlučivanje u stegovnim postupcima koji se odnose na suce Vrhovnog suda i, u drugom stupnju, u predmetima koji se odnose na suce redovnih sudova. Stegovno vijeće sastavljeno je isključivo od sudaca koje izabere Državno sudbeno vijeće, pri čemu 23 od 25

¹⁴ Lorenzo Bragado i drugi protiv Španjolske (zahtjevi broj 53193/21 i dr.), presuda od 22. lipnja 2023.

¹⁵ Campbell i Fell protiv Ujedinjene Kraljevine (zahtjevi broj 7819/77 i 7878/77), presuda od 28. lipnja 1984.

¹⁶ Baka protiv Mađarske (zahtjev broj 20261/12), presuda Velikog vijeća od 23. lipnja 2016.

¹⁷ Broda i Bojara protiv Poljske (zahtjevi broj 26691/18 27367/18), presuda od 29. lipnja 2021.

¹⁸ Bilgen protiv Turske (zahtjev broj 1571/07), presuda od 9. ožujka 2021.

¹⁹ Grzeda protiv Poljske (zahtjev broj 43572/18), presuda Velikog vijeća od 15. ožujka 2022.

članova Državnog sudbenog vijeća imenuju politička tijela. Članovi Stegovnog vijeća, uz visoku plaću imaju i osobito visok stupanj organizacijske, funkcionalne i financijske autonomije u odnosu na uvjete koji prevladavaju u drugim sudskim vijećima tog suda, zbog čega postoje legitimne sumnje u pogledu otpornosti tog stegovnog tijela na izravni ili neizravni utjecaj poljske zakonodavne ili izvršne vlasti, i njegove neutralnosti u odnosu na suprotstavljene interese.

Također treba naglasiti da je Poljska omogućila da se sadržaj sudskih odluka može okvalificirati kao stegovni prijestup u odnosu na suce redovnih sudova.

U predmetu *Tuleya protiv Poljske*²⁰ podnositelj zahtjeva bio je suspendiran duže od dvije godine zbog sumnje da je počinio stegovna djela, bez da je disciplinski postupak pokrenut protiv njega. ESLJP je, među ostalim, utvrdio i povredu prava na privatni život, jer je odluka o suspenziji značajno utjecala i na njegov profesionalni život, koji ESLJP razmatra u okviru prava na privatni život.

Neopravdani pritisci utvrđeni su i u predmetu *Žurek protiv Poljske*²¹. U tom je predmetu sudac koji je bio glasnogovornik Državnog sudbenog vijeća javno kritizirao zakonodavne reforme sudbene vlasti u Poljskoj. Osim što je smijenjen sa svoje dužnosti u Državnom sudbenom vijeću, smijenjen je i dužnosti glasnogovornika regionalnog suda, provedena je provjera njegove imovinske kartice i nadzor nad obavljanjem sudačke dužnosti. Ukupni učinak ovih mjera koje su poduzete prema sucu doveo je ESLJP do zaključka da su one poduzete s ciljem zastrašivanja suca zbog stavova koje je javno izrazio u obrani vladavine prava i neovisnosti sudbene vlasti.

Zanimljiv je i slučaj *Juszczyszyn protiv Poljske*²² jer se odnosi na pitanje mogućnosti da sudac koji odlučuje o žalbi ispituje je li sudac koji je donio prvostupanjsku presudu bio izabran "u skladu sa zakonom", u smislu prava na "zakonom ustanovljen sud". Naime, podnositelj zahtjeva je bio sudac koji je odlučivao o žalbi te je zatražio od parlamenta podatke o imenovanju prvostupanjskog suca. Nakon slanja dopisa kojim je zatražio te podatke suspendiran je i pokrenut je disciplinski postupak zbog očiglednog i teškog kršenja prava, davanja iznimno lošeg primjera drugim sucima i omalovažavanja nadležnosti Predsjednika Republike. ESLJP je, kao i u ranijim predmetima, utvrdio da disciplinsko vijeće nema kvalitetu neovisnog i nepristranog suda i da su podnositelju zahtjeva povrijeđena prava na pošteno suđenje i pravo na privatni život na koji je utjecala suspenzija koja je trajala više od dvije godine. Nadalje, ESLJP je utvrdio da je podnositeljeva suspenzija bila suprotna temeljnim načelima sudačke neovisnosti i vladavine prava jer je glavni razlog za njegovu suspenziju bio obeshrabrivanje da se preispituju imenovanja novih sudaca, za koja je i ESLJP već ranije utvrdio da su sporna sa stajališta sudačke neovisnosti i vladavine prava. U međuvremenu, prije donošenja presude ESLJP-a, suspenzija je ukinuta, ali je ovaj sudac, protiv svoje volje, premješten na drugi sudski odjel.

ESLJP je našao problematičnim i disciplinske postupke u Moldaviji. U predmet *Catana protiv Moldavije*²³ naglasio je da tijela koja odlučuju o stegovnoj odgovornosti sudaca moraju ili sama ispunjavati uvjete iz članka 6. Konvencije, ili njihove odluke moraju biti podložne nadzoru tijela koje ispunjava takve uvjete. Značajna zastupljenost sudaca u stegovnom tijelu važan je indikator neovisnosti tog tijela. U predmetu *Catana*, disciplinsko tijelo bilo je sastavljeno od šest sudaca, tri profesora prava i tri člana po službenog dužnosti, od kojih je jedan bio ministar pravosuđa, a jedan glavni državni odvjetnik. Članstvo predstavnika izvršne vlasti ocijenjeno je visoko problematičnim, čak i unatoč pasivnoj ulozi ministra pravosuđa u disciplinskom tijelu. Negativnim je ocijenjeno i sudjelovanje glavnog državnog odvjetnika, koji se u određenim postupcima pojavljuje kao stranka u postupku, zbog čega postoji bojazan od njegove pristranosti u disciplinskim postupcima protiv sudaca s čijim se odlukama ne slaže. Štoviše, u ovom je predmetu državni odvjetnik bio taj koji je pokrenuo disciplinski postupak protiv sudaca. Konačno, i sudjelovanje profesora pravnih znanosti bilo je u konkretnom slučaju problematično, jer način njihovog izbora (običnom većinom u parlamentu, na prijedlog 20 zastupnika) nije nudio odgovarajuća jamstva neovisnosti.

U međuvremenu, sustav je u Moldaviji reformiran na način da više ne uključuje tri člana po službenoj dužnosti (uključujući ministra pravosuđa i glavnog državnog odvjetnika), a za izbor profesora pravnih fakulteta propisani su transparentni uvjeti i pravila, a biraju se kvalificiranom većinom.

---

²⁰ *Tuleya protiv Poljske* (zahtjevi broj 21181/19 i 51751/20), presuda od 6. srpnja 2023.

²¹ *Žurek protiv Poljske* (zahtjev broj 39650/18), presuda od 16. lipnja 2022.

²² *Juszczyszyn protiv Poljske* (zahtjev broj 35599/20), presuda od 6. listopada 2022.

²³ *Catana protiv Moldavije* (zahtjev broj 43237/13), presuda od 21. veljače 2023.

Suprotno poljskim i moldavskim predmetima, ESLJP je u rumunjskom predmetu *Cotora*²⁴ zauzeo stav da rumunjsko tijelo nadležno za disciplinske postupku udovoljava uvjetima neovisnosti i nepristranosti. Njegovi članovi izabrani su na općoj skupštini sudaca i tužitelja na šestogodišnje mandate koji se ne mogu obnoviti; bili su hijerarhijski neovisni i podložni uklanjanju s dužnosti samo u određenim okolnostima izričito propisana zakonom. ESLJP nije uočio nikakve čimbenike koji bi mogli dovesti u sumnju pristranost članova Vijeća ili njihovu neovisnost.

ESLJP je zauzeo i jasan stav da suci moraju biti zaštićeni od kaznenopravne i građanskopravne odgovornosti za odluke koje donose u obavljanju svoje sudačke dužnosti kako bi mogli postupati bez bojazni od mogućih posljedica. Sudački imunitet je legitimno ograničenje prava na pristup sudu stranke koja je nezadovoljna radom suca, a strankama su na raspolaganju pravni lijekovi kojima mogu ispravljati eventualne sudačke pogreške, bez podizanja tužbi radi utvrđivanja osobne odgovornosti sudaca.²⁵ Vanjskim se utjecajem može smatrati i izmjena zakonodavstva kojim se utječe na ishod sudskog spora koji je u tijeku.²⁶

d) Dojam o neovisnosti

I sam dojam o neovisnosti može biti važan za utvrđivanje je sud neovisan u smislu članka 6. Konvencije. Međutim, da bi "dojam" bio odlučujući, on mora biti "objektivno opravdan", u smislu da problem nastaje onda kada "objektivni promatrač" ima razloga za zabrinutost u okolnostima danog predmeta.

To je najčešće slučaj kod nekih specijaliziranih sudova²⁷ (gdje je primjerice jedan od članova sudskog vijeća u podređenom položaju u odnosu na neku od stranaka u sporu), ili u slučaju porotnika (laika) koji mogu biti ovisni o nekoj od stranaka u sporu²⁸.

U predmetu *Thiam protiv Francuske*²⁹ ESLJP je ocjenjivao je li opravdan podnositeljev strah od nedostatka neovisnosti i nepristranosti suda koji je bio pozvan ispitati optužbu za kazneno djelo protiv njega za djelo počinjeno na štetu predsjednika Republike. Predsjednik Republike se tom postupku pridružio u svojstvu oštećenika, a podnositelj zahtjeva (okrivljenik) je smatrao da sud nije neovisan zbog toga što predsjednik sudjeluje u postupku imenovanja i napredovanja sudaca. ESLJP je naveo da sama činjenica sudjelovanja predsjednika u postupku imenovanja i promicanja sudaca ne dovodi do toga se sud ne može smatrati neovisnim, jer je neovisnost mandata sudaca ustavno zajamčena te ih štiti od mogućih napada na njihovu neovisnost. Štoviše, suci nisu podređeni izvršnoj vlasti i nisu bili izloženi nikakvim pritiscima ili uputama pri obavljanju svojih sudbenih funkcija, uključujući upute predsjednika. I sam postupak imenovanja nije ovisio o diskrecijskoj ocjeni predsjednika Republike nego je u njega bilo uključeno neovisno tijelo kao što je Visoko sudbeno vijeće. Prema tome, budući da predmet nije bio povezan s predsjednikovim političkim funkcijama, a on nije ni pokrenuo postupak ni pružio dokaze za utvrđivanje krivnje podnositelja zahtjeva, niti je podnositelj dostavio konkretne dokaze koji bi pokazali da se objektivno mogao bojati da su suci u njegovom predmetu bili pod utjecajem predsjednika, utvrđeno je da dojam o neovisnosti nije objektivno doveden u pitanje.

1.3. ZAKLJUČNO

Iz izložene sudske prakse ESLJP-a može se zaključiti da taj sud posvećuje posebnu pažnju ulozi i važnosti koju sudbena vlast ima u demokratskom društvu. S obzirom na to da sudstvo ima odlučujući značaj u zaštiti ljudskih prava koja jamči Konvencija, osiguranje sudačke neovisnosti, kao jedne od temeljnih vrednota vladavine prava, ključno je za pravilno i uspješno provođenje konvencijskog sustava. Zbog toga je potrebno voditi računa o tome da propisi i mjere koje se odnose na imenovanja, napredovanja, disciplinsku odgovornost, plaće i karijere sudaca ne ugrožavaju sudačku neovisnost i autonomiju, kako bi oni mogli biti jamci pravde i temeljnih ljudskih prava u državama članicama Vijeća Europe.

²⁴ *Cotora protiv Rumunjske* (zahtjev broj 30745/18), presuda od 17. siječnja 2023.

²⁵ *Sergey Zubarev protiv Rusije* (zahtjev broj 5682/06), presuda od 5. veljače 2015.

²⁶ *Zielinski i Pradal & Gonzalez i drugi protiv Francuske* (zahtjevi broj 24846/94 i dr.), presuda Velikog vijeća od 28. listopada 1999.

²⁷ *Sramek protiv Austrije* (zahtjev broj 8790/79), presuda od 22. listopada 1984.

²⁸ *Luka protiv Rumunjske* (zahtjev broj 34197/02), presuda od 21. srpnja 2009.

²⁹ *Thiam protiv Francuske* (zahtjev broj 80018/12), presuda od 18. listopada 2018.

2. AKTUALNA PRAKSA SUDA EUROPSKE UNIJE U PODRUČJU NEOVISNOSTI SUDSTVA

U svojoj recentnoj praksi Sud Europske unije (dalje: Sud EU) značajan interes posvećuje pitanjima neovisnosti sudova, a detaljnijom razradom i interpretacijom jamstava neovisnosti u pojedinim područjima relevantnim za njihovo djelovanje postavlja granice koje su države članice dužne poštivati u područjima obuhvaćenim pravom Unije. Istodobno, takav pristup potaknuo je Europsku komisiju na podnošenje tužbi zbog povrede prava Unije, ali i nacionalne sudove na upućivanje zahtjeva za prethodnu odluku kojima se sadržajno preispituje usklađenost nacionalnih pravila (npr. pravila o stegovnoj odgovornosti sudaca, ranijem umirovljenju sudaca, smanjenju sudačkih plaća) sa zahtjevima neovisnosti čije poštivanje traži pravo Unije. Neki od tih zahtjeva za prethodnu odluku došli su i iz hrvatskog sudbenog sustava, konkretnije Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, što ovu tematiku čini dodatno relevantnom. U nastavku se daje prikaz aktualnih slučajeva, počevši od predmeta *Associação*,³⁰ kako bi se ukazalo na bitne elemente EU zahtjeva neovisnosti i njihovo tumačenje u pojedinim područjima relevantnim za funkcioniranje sudbenog sustava, uz poseban osvrt na one predmete u kojima je Visoki trgovački sud Republike Hrvatske postavio prethodna pitanja.

2.1. PREDMET ASSOCIAÇÃO I OPĆENITO O ZAHTJEVIMA NEOVISNOSTI

Iako se i u ranijoj praksi bavio pojedinim aspektima neovisnosti sudova, značajan iskorak ostvaren je u predmetu *Associação*. U tom predmetu Sud EU tumači čl. 19. st. 1. podst. 2. Ugovora o Europskoj uniji (dalje: UEU) kao izvor konkretnih obveza za države članice u pogledu osiguranja učinkovite pravne zaštite, uključujući i obveze poštivanja neovisnosti sudova koji djeluju u područjima pokrivenim pravom Unije. Iako ne spori da je organizacija nacionalnog pravosuđa i dalje primarno u domeni država članica, Sud EU istodobno postavlja određene granice toj nadležnosti. Ako države članice svojim mjerama ugrožavaju neovisnost sudova koji djeluju u području prava Unije, tada krše obveze sadržane u čl. 19. st. 1. podst. 2. UEU-a i ozbiljno ugrožavaju temeljne postavke pravnog sustava Unije.

Što se tiče sadržaja zahtjeva neovisnosti, Sud EU podrazumijeva da je neovisno ono tijelo koje „svoje sudske funkcije izvršava posve samostalno, a da se pritom ni u kojem pogledu ne nalazi u hijerarhijskom ili podređenom odnosu i da ne prima naloge ili upute ikoje vrste te da je tako zaštićeno od vanjskih utjecaja ili pritiska koji mogu ugroziti neovisnu prosudbu njegovih članova i utjecati na njihove odluke”.³¹ Pri tome, Sud EU razlikuje dva aspekta neovisnosti. Prvi, vanjski aspekt tiče se zaštite neovisnosti sudaca od utjecaja koji dolaze izvan samog suda, dok se drugi, unutarnji, odnosi na sam sud i potrebu njegove neutralnosti u odnosu prema strankama i predmetu spora. Udovoljavanje EU zahtjevima neovisnosti u oba aspekta pretpostavlja postojanje pravila – osobito u pogledu sastava tijela, imenovanja, trajanja funkcije, razloga za nesudjelovanja u suđenju, izuzeće i opoziv – koja omogućuju da se kod pojedinaca otkloni svaka legitimna sumnja u pogledu nemogućnosti utjecaja vanjskih čimbenika na sudbeno tijelo i njegovu neutralnost u odnosu na suprotstavljene interese.³² Stoga se od država članica očekuje da njihova pravila koja se primjenjuju na status sudaca i na izvršavanje sudačke dužnosti osiguraju otpornost sudaca na izravne utjecaje u obliku uputa, ali i na posredne oblike utjecaja koji mogu usmjeriti sudske odluke i time otkloniti dojam njihove neovisnosti i nepristranosti.³³ Jesu li države članice svojim pravilima doista osigurale takvu zaštitu, povodom tužbe Europske komisije, odnosno zahtjeva nacionalnog suda za prethodnu odluku razmatra se pred Sudom EU. Konačan odgovor ovisi o tome pobuđuje li razmatrano pravilo ili praksa legitimne sumnje u neovisnost i otpornost sudaca na utjecaje, a do njega se dolazi analizom svih relevantnih okolnosti, uključujući i kontekst u kojem se nacionalna pravila donose i primjenjuju.

---

³⁰ Associação Sindical dos Juízes Portugueses protiv Tribunal de Contas, C-64/16, presuda od 27. veljače 2018.

³¹ Ibid, toč. 44.

³² Europska komisija protiv Republike Poljske, C-192/18, presuda od 5. studenog 2019., toč. 71. do 73.

³³ Asociația „Forumul Judecătorilor Din România”, YN protiv Consiliului Superior al Magistraturii, C-216/21, presuda od 7. rujna 2023., toč. 64.

Što se tiče pravnog učinka, Sud EU je potvrdio da čl. 19. st. 1. podst. 2. UEU-a, odnosno čl. 47. Povelje EU o temeljnim pravima (dalje: Povelja), udovoljavaju pretpostavkama za izravni učinak i da su, pozivom na načelo nadređenosti prava Unije, sudovi država članica dužni izuzeti iz primjene nacionalne odredbe koje su u suprotnosti sa zahtjevima neovisnosti koji proizlaze iz navedenih članaka UEU-a, odnosno Povelje. Primjerice, u predmetu *A. K. i dr., Neovisnost Disciplinskog vijeća Vrhovnog suda* Sud EU tumači da je u slučaju kada sporna nacionalna odredbe propisuje da je za odlučivanje o sporu, u situaciji koju uređuje pravo Unije, nadležan sud koji ne udovoljava EU zahtjevima neovisnosti, drugi sud – koji ispunjava te zahtjeve i koji bi bio nadležan da nema dotične odredbe – mora izuzeti iz primjene tu spornu odredbu kako bi on kao neovisan sud mogao donijeti odluku u tom sporu.³⁴

2.2. PRIMJENA ZAHTJEVA NEOVISNOSTI U POJEDINIM PODRUČJIMA

2.2.1. IMENOVANJE I NAPREDOVANJE SUDACA

U predmetu *A. K. i dr., Neovisnost Disciplinskog vijeća Vrhovnog suda* Sud EU potvrđuje da države članice imaju slobodu izbora modela imenovanja sudaca. Koji god model izaberu, bitno je da on u svom institucionalnom, materijalnom i postupovnom aspektu osigurava imenovanje sudaca u čiju se neovisnost, nakon imenovanja, ne može legitimno sumnjati.

Donošenje odluka o imenovanju sudaca može se povjeriti i tijelima izvršne vlasti, jednako kao i tijelima koja su izraz sudačke autonomije poput nacionalnih sudbenih vijeća. U svakom slučaju, sudjelovanje nacionalnih sudbenih vijeća može doprinijeti objektivizaciji postupka imenovanja, ali pod pretpostavkom da je ono neovisno, odnosno otporno na utjecaje zakonodavne i izvršne vlasti.³⁵ U pogledu materijalnog i postupovnog aspekta sustava imenovanja, od država članica se u načelu očekuje primjena kriterija imenovanja koji će doprinijeti objektivnosti procesa imenovanja, uz dostatno obrazloženje odluka o imenovanju i podložnost konačnog ishoda tog procesa, ili barem bitnih pripremnih akata (npr. prijedloga za imenovanje), djelotvornom sudbenom nadzoru i to, u najmanju ruku, provjeri eventualnog prekoračenja ili zlouporabe ovlasti, pogreške u primjeni prava ili očigledne pogreške u ocjeni.³⁶

Ipak, potrebno je naglasiti da države članice ovdje uživaju određeni prostor diskrecije i nije isključena mogućnost odstupanja od nekog od navedenih zahtjeva.³⁷ Problem nastaje ako istodobno postoji više nedostataka koji u svojoj ukupnosti, zajedno sa pozadinskim kontekstom, pobuđuju legitimne sumnje u nedostatnu neovisnost imenovanih sudaca, što pokazuju i zaključci Suda EU u predmetu *A. K. i dr., Neovisnost Disciplinskog vijeća Vrhovnog suda*, za razliku od predmeta *Repubblika*³⁸ i *Land Hessen*³⁹.

U predmetu *Repubblika* nisu utvrđeni nedostaci u malteškom sustavu imenovanja i potrebnoj razini neovisnosti Odbora za imenovanje sudaca, budući da su njegovi članovi, koji nisu smjeli biti političari, imali obvezu postupati po vlastitoj prosudbi, na temelju kriterija koje unaprijed objavljuju, uz izostanak bilo kakve vanjske kontrole nad njihovim djelovanjem i nepostojanja konkretnih sumnji glede formiranja i djelovanja tog Odbora. Isto tako, u predmetu *Land Hessen*, činjenica što je odbor njemačke savezne zemlje Hessen, nadležan za imenovanje sudaca, bio većinski sastavljen od osoba koje imenuje zakonodavna vlast, sama za sebe, uslijed izostanka drugih elemenata koji bi pobuđivali sumnju, nije bila dostatna da dovede u pitanje neovisnost tog odbora i primjenjivog sustava imenovanja. Nasuprot tome, u predmetu *A. K. i dr., Neovisnost Disciplinskog vijeća Vrhovnog suda*, odgovarajući na zahtjev za prethodnu odluku, Sud EU ukazao je nacionalnom sudu na više nedostataka u poljskom sustavu imenovanja koji mogu pobuditi legitimne sumnje u neovisnost sudaca imenovanih u Disciplinsko vijeće (poseban odjel poljskog Vrhovnog suda). Naime, suce je imenovao predsjednik republike na osnovi rezolucije nacionalnog sudbenog vijeća čija je neovisnost u

³⁴ *A. K. protiv Krajowa Rada Sądownictwa i CP i DO protiv Sąd Najwyższy*, C-585/18, presuda od 19. studenog 2019., toč. 157. do 169.

³⁵ *A.K. i dr.*, *ibid*, toč. 137.

³⁶ *A.B. i dr. protiv Krajowa Rada Sądownictwa*, C-824/18, presuda od 2. ožujka 2021., toč. 128.; *A. K. i dr., Neovisnost Disciplinskog vijeća Vrhovnog suda*, *op. cit.*, toč. 137.

³⁷ *A.B. i dr.*, *ibid*, toč. 129.

³⁸ *Repubblika protiv Il-Prim Ministru*, C-896/19, presuda od 20. travnja 2021.

³⁹ *VQ protiv Land Hessen*, C-272/19, presuda od 9. srpnja 2020.

odnosu na druge grane vlasti bila ozbiljno pod sumnjom, a djelotvornost pravnog lijeka protiv njegove rezolucije ozbiljno limitirana. Osim toga, imenovanjem tih sudaca željelo se popuniti Disciplinsko vijeće kao novoformirano najviše stegovnog tijelo, u čijem sastavu nisu mogli sudjelovati drugi suci Vrhovnog suda, kako bi to vijeće moglo rješavati, između ostalog, sporove koje pokreću suci čiji je mandat prijevremeno skraćen kršenjem prava Unije i o čijem produljenju je diskrecijski odlučivao upravo predsjednik republike. Utvrđena kršenja zahtjeva neovisnosti u području imenovanja sudaca od pravno su relevantnog značaja za poštivanje prava na zakonito imenovani sud, što je predmet razmatranja *supra* pod 2.2.2.

Na istovjetan način, u bitnome, funkcioniraju i zahtjevi neovisnosti u području napredovanja sudaca, budući da se i ovdje zahtjeva postojanje dostatnih materijalnih i postupovnih jamstava koji će osigurati napredovanje sudaca u čiju se neovisnost, nakon napredovanja, ne može legitimno sumnjati. Analizirajući rumska pravila, Sud EU nije pronašao posebno sumnjive elemente u reformiranom sustavu napredovanja na temelju ocjene rada i postupanja sudaca u zadnje tri godine, a koje ocjenjivanje na temelju objektivno provjerljivih kriterija provodi posebno vijeće, sastavljeno od predsjednika višeg suda i sudaca tog suda, o čemu se sastavlja obrazloženo izvješće u odnosu na koje je ocijenjivanim sucima osigurana mogućnost prigovora u postupku napredovanja.⁴⁰

2.2.2. POGREŠKE U POSTUPKU IMENOVANJA I PRAVO NA ZAKONITO IMENOVANI SUD

Pravo na zakonito imenovani sud ima za cilj izbjeći da "organizacija pravosudnog sustava bude prepuštena diskreciji izvršne vlasti i osigurati da to područje bude uređeno zakonom koji je donijela zakonodavna vlast na način koji je u skladu s pravilima kojima se uređuje izvršavanje njezine nadležnosti".⁴¹ U recentnoj praksi, Sud EU je ovo pravo razmatrao u poveznici s postupcima imenovanja sudaca, naglašavajući da u sudskom postupku ne može sudjelovati sudac čije je imenovanje opterećeno značajnim nepravilnostima. Iako nije ograničen samo na njih, ovakav pristup pokazao se posebno relevantnim u odnosu na države članice koje su reformirale postupke imenovanja na način koji je protivan EU zahtjevima neovisnosti, što se konkretno pokazalo u prethodnim postupcima koje su inicirali poljski sudovi.

U svezi iniciranja pitanja povrede prava na zakonito imenovani sud, podrazumijeva se da stranke mogu isticati povredu tog prava, ali i sud na to treba paziti po službenoj dužnosti kada u tom pogledu nastanu ozbiljne sumnje.⁴² Što se tiče same pogreške, nije svaka nepravilnost u postupku imenovanja takve prirode da može dovesti do povrede prava na zakonito imenovani sud, već se traži postojanje dovoljno ozbiljne i teške nepravilnosti. U svezi tog standarda ozbiljnosti i težine, Sud EU tumači da nepravilnost u postupku imenovanja suca znači povredu prava na zakonito uspostavljen sud "osobito kada je ta nepravilnost takve naravi i težine da dovodi do stvarne opasnosti da druge grane vlasti, osobite izvršne, raspolažu neutemeljenom diskrecijskom ovlasti dovodeći u opasnost integritet ishoda postupka imenovanja i izazivajući tako opravdanu sumnju pojedinaca u neovisnost i nepristranost odnosnog suca ili odnosnih sudaca, što je slučaj kad je riječ o temeljnim pravilima koja su sastavni dio uspostave i funkcioniranja tog pravosudnog sustava".⁴³

Nastavno izloženom općem pristupu, u predmetu *W. Ž., Vijeće za izvanrednu kontrolu i javne poslove pri Vrhovnom sudu – imenovanje*, Sud EU je ukazao na određene elemente koji mogu opravdati postojanje ozbiljne i teške nepravilnosti, istaknuvši, između ostalog, da je „sporni“ sudac koji je trebao odlučivati o pravnom lijeku imenovan od strane predsjednika republike, unatoč tome što je sud pravomoćnom odlukom privremeno obustavio izvršenje rezolucije kojom je predloženo imenovanje tog suca te iako je postupak po žalbi protiv te rezolucije bio prekinut do donošenja prethodne odluke Suda EU, a sama rezolucija donesena je od strane nacionalnog sudbenog vijeća čija je neovisnost od drugih grana vlasti bila ozbiljno dovedena u pitanje.⁴⁴ Ti elementi, uz uputu da ih konačno provjeri i nacionalni sud, prema Sudu EU mogu opravdati zaključak o takvom narušavanju integriteta ishoda postupka imenovanja koji dovodi do stvaranja legitimne sumnje u ot-

---

⁴⁰ Asociația II, op. cit. (36.), toč. 66., 74. do 88.

⁴¹ B.N. i dr. protiv Getin Noble Bank S.A., C-132/20, presuda od 29. ožujka 2022., toč. 121.

⁴² Erik Simpson protiv Vijeća EU, HG protiv Europske komisije, C-542/18 RX-II i dr., presuda od 26. ožujka 2020., toč. 57., 58. i 123.

⁴³ Getin Noble Bank, op. cit. (44.), toč. 122. i 123.

⁴⁴ W. Ž., Vijeće za izvanrednu kontrolu i javne poslove pri Vrhovnom sudu – imenovanje, C-487/19, presuda od 6. listopada 2021., toč. 138. do 153.

pornost tako imenovanog suca na vanjske čimbenike i njegovu neutralnost, posljedično i do povrede prava na zakonito imenovani sud.⁴⁵

2.2.3. SNIŽAVANJE DOBNE GRANICE ZA ODLAZAK U MIROVINU I PRESTANAK SUDAČKE DUŽNOSTI

Prijevremeni prestanak sudačke dužnosti uslijed snižavanje dobne granice za odlazak u mirovinu razmatran je u predmetima *Komisija/Poljska, Neovisnost redovnih sudova*, i *Komisija/Poljska, Neovisnost Vrhovnog suda*.⁴⁶ Načelno, države članice slobodne su smanjiti dobnu granicu za umirovljenje sudaca. No, pri tome moraju uzeti u obzir da takvom mjerom dolazi do prijevremenog prestanka sudačke dužnosti, pa ona ne smije biti osmišljena i primijenjena na način koji krši načela neovisnosti i nesmjernosti sudaca već se može prihvatiti samo ako je opravdana legitimnim i proporcionalnim ciljem i ne dovodi do opravdanih sumnji u očuvanje neovisnosti sudaca. Upravo je u navedenim predmetima Sud EU utvrdio da nije bilo udovoljeno tim zahtjevima. Najprije, formalno deklarirani cilj mjere ocijenjen je dvojbenim. Tako je u predmetu *Komisija/Poljska, Neovisnost Vrhovnog suda* utvrđeno da se dobna granica za umirovljenje snižavala sa 70 na 65 godina, što je dovelo do prestanka mandata sudaca koji su navršili 65 godina, ali se istodobno dopuštalo i produljenje mandata tim istim sucima za daljnje razdoblje, što je nametnulo pitanje stvarnog razloga za provođenje te mjere. Detaljnija analiza pokazala je da je produljenje mandata bilo vezano uz diskrecijsku ovlast predsjednika republike, uz izostanak objektivnih kriterija u primjeni takve ovlasti i djelotvornog sudskog nadzora nad njezinim korištenjem, što je izazvalo legitimnu sumnju da je mjera primijenjena radi uklanjanja dijela sudaca Vrhovnog suda, čije se daljnje obavljanje (produljenje) sudačke dužnosti vezuje uz diskrecijsko odobrenje predsjednika republike.⁴⁷ Uz to, utvrđene su i neke druge nelogičnosti i opravdane sumnje u svezi dotične mjere (npr. mjera znatnog snižavanja dobi za odlazak u mirovinu je primijenjena bez odgađanja i bez odgovarajućih prijelaznih mjera koje bi uzele u obzir legitimna očekivanja sudaca čiji se mandat okončava), što je dovelo do konačnog zaključka da je stvarni cilj snižavanja dobne granice za umirovljenje sudaca bio nelegitiman, a upotrijebljena sredstva neprikladna za njegovo ostvarenje.

2.2.4. STEGOVNI SUSTAV ZA SUCE, UKIDANJE IMUNITETA I SUSPENZIJA

Sud EU polazi od toga da je jedno od bitnih jamstava sudačke neovisnosti njihova nesmjernost. No, ovaj zahtjev trpi odstupanja koja trebaju osigurati uredno obnašanje sudačke dužnosti kao što je to slučaj sa pravilima koja reguliraju stegovnu odgovornost sudaca. Stoga, ne dovodi se u pitanje postojanje sustava stegovne odgovornosti, ali je nužno spriječiti njegovu zlouporabu, zbog čega se od država članica očekuje da uspostavljeni stegovni sustav daje dostatna jamstva koja će prevenirati bilo koji oblik instrumentalizacije, a naročito ostvarenje političkog nadzora nad sadržajem sudskih odluka.⁴⁸ Zahtjevi koji su upućeni državama članicama odnose se na materijalni i postupovni aspekt stegovnog sustava.

U pogledu materijalnog aspekta, Sud EU podrazumijeva da nacionalni propisi trebaju predvidjeti pravila kojima se dovoljno precizno definiraju ponašanja koja predstavljaju stegovne povrede, kao i konkretno primjenjive sankcije u slučaju stegovne povrede.⁴⁹ U konkretizaciji ovih načelnih zahtjeva, u predmetu *Komisija/Poljska, Sustav stegovnih mjera za suce* analizirana su poljska pravila za koja je utvrđeno da stegovna djela povezana sa sadržajem sudskih odluka definiraju na pretjerano općeniti način, ne osiguravajući sprječavanje zlouporabe stegovnog sustava i pritiske na sadržaj sudskih odluka.⁵⁰ Načelno, Sud EU nije isključio da u

⁴⁵ Za razliku od predmeta *W. Ż., Vijeće za izvanrednu kontrolu i javne poslove pri Vrhovnom sudu – imenovanje*, u predmetima *Getin Noble Bank S.A. i Preispitivanje Simpson/Vijeće i HG/Komisija* nisu utvrđene takve nepravilnosti u postupcima imenovanja koje bi mogle opravdati zaključak o povredi prava na zakonito imenovani sud.

⁴⁶ Europska komisija protiv Republike Poljske, *Neovisnost redovnih sudova*, C-192/18, presuda od 5. studenog 2019.; Europska komisija protiv Republike Poljske, *Neovisnost Vrhovnog suda*, C-619/18, presuda od 24. lipnja 2019.

⁴⁷ *Komisija/Poljska, Neovisnost Vrhovnog suda*, *ibid.*, toč. 82. do 85.

⁴⁸ LM, Minister for Justice and Equality, *Nedostaci u pravosudnom sustavu*, C-216/18, presuda od 25. srpnja 2018.

⁴⁹ *Ibid.*, toč. 67.

⁵⁰ Europska komisija protiv Republike Poljske, *Sustav stegovnih mjera za suce*, C-791/19, presuda od 15. srpnja 2021., C-791/19)

potpuno iznimnim situacijama može doći do stegovne odgovornosti suca zbog sudskih odluka koje on donese (npr. kada namjerno i u zloj vjeri ili zbog krajnje i osobito teške nepažnje krši pravila nacionalnog prava i prava Unije). Međutim, nakon detaljnije analize, za nacionalna (poljska) pravila koja koriste preopćenitu terminologiju poput "očita i teška povreda zakona" i "utvrđenje pogreške" koja dovodi do "očite povrede zakona", ocijenjeno je da ne ispunjavaju zahtjeve jasnoće i preciznosti, zbog čega ne mogu isključiti utvrđivanje stegovne odgovornosti sudaca samo na temelju "pogrešnog" sadržaja njihovih odluka. Takav zaključak je dodatno bio pojačan i činjenicom da je sporna pravila trebalo primjenjivati stegovno tijelo koje ne ispunjava zahtjeve neovisnosti i koje takve općenite izraze ne tumači restriktivno, nego su isti podloga za otvaranje stegovnih istraga i u odnosu na sudske odluke kojima se Sudu EU upućuju zahtjevi za prethodnu odluku.⁵¹

U pogledu postupovnog aspekta, EU zahtjevi neovisnosti podrazumijevaju postupanje neovisnog tijela, a sam postupak treba jamčiti sva prava sadržana u čl. 47. i 48. Povelje EU o temeljnim pravima, osobito prava obrane, uz mogućnost osporavanja odluka stegovnih tijela pred sudom.⁵² Uz navedeno, samo neovisno tijelo može davati suglasnost na zahtjeve za pokretanje kaznenog postupka protiv suca, odnosno odlučivati o suspenziji suca tijekom takvog postupka.⁵³

Što se tiče tijela koja donose odluku o stegovnoj odgovornosti, Sud EU je u navedenom predmetu *Komisija/Poljska, Sustav stegovnih mjera za suce* utvrdio da sudjelovanje stegovnog tijela – poljsko Stegovno (Disciplinsko) vijeće kao posebno vijeće Vrhovnog suda, zaduženo za suđenje u stegovnim predmetima u vezi sa sucima Vrhovnog suda i, u određenim slučajevima, u vezi sa sucima redovnih sudova – ne ispunjava zahtjeve neovisnosti. No, zahtjevi neovisnosti nisu ograničeni samo na tijelo zaduženo da donošenje odluke o stegovnoj odgovornosti. Odgovarajuća jamstva očekuju se i od tijela koja su zadužena za provođenje istraga i pokretanje stegovnog postupka, jer se i samom mogućnošću otvaranja stegovne istrage može vršiti pritisak na suce. Takva tijela moraju djelovati na objektivan i nepristran način te moraju biti zaštićena od vanjskih utjecaja, a u tom kontekstu relevantna su i pravila imenovanja rukovodećih osoba tijela koja provode istrage i iniciraju stegovne postupke. S tim u vezi, kako proizlazi iz predmeta *Asociatia "Forumul Judecătorilor din România"*, nije sporna sama činjenica da rukovodeće osobe tih tijela imenuje nacionalna vlada, odnosno izvršna vlast, ali je neprihvatljivo da nacionalna pravila omogućuju imenovanje takvih osoba bez poštivanja redovnog postupka imenovanja i u kontekstu koji izaziva opravdane sumnje u pogledu korištenja takve ovlasti (izvanrednog) imenovanja na način koji može omogućiti nacionalnoj vladi vršenje pritiska na aktivnosti sudaca ili političku kontrolu tih aktivnosti.⁵⁴

U pogledu postupovnih garancija, ona obuhvaćaju širok opseg prava sadržanih u članku 47. i 48. Povelje, koja imaju poveznicu i s člankom 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.⁵⁵ Sud EU u dosadašnjoj se praksi bavio pojedinim postupovnim aspektima. Tako je u predmetu *Komisija/Poljska, Sustav stegovnih mjera za suce* utvrđena povreda prava na zakonito imenovani sud uslijed usvajanja nacionalnih pravila koja su predsjedniku Stegovnog (Disciplinskog) vijeća, koje tijelo ne ispunjava zahtjeve neovisnosti, davala diskrecijsku mogućnost da odredi mjesno nadležan stegovni sud, a nisu prihvatljiva ni nacionalna pravila koja omogućavaju da sudac, nakon što je bio predmetom istrage i stegovnog postupka koji su zaključeni konačnom sudskom odlukom, ponovno bude predmetom takvog postupka, što sprječava da se njegov slučaj ispita u razumnom roku.⁵⁶ Ostvarivanju prava obrane, uključujući prava na saslušanje i pristup odvjetniku, protive se nacionalna pravila koja predviđaju da, u slučaju nemogućnosti sudjelovanja suca u postupku pred stegovnim sudom zbog zdravstvenih razloga, radnje povezane s imenovanjem branitelja radi preuzimanja obrane i samo preuzimanje obrane nemaju suspenzivno djelovanje na stegovni postupak, jednako kao i pravila koja omogućuju da stegovni sud nastavi voditi postupak čak i u slučaju izostanka optuženog suca ili

⁵¹ Ibid, toč. 137., 141. do 157.

⁵² *Asociația „Forumul Judecătorilor din România” protiv Inspekției Judiciare i dr.*, C-83/19 i dr., presuda od 18. svibnja 2021., toč. 198.

⁵³ YP i dr., *Ukidanje imuniteta i suspenzija suca*, C-615/20 i dr., presuda od 13. srpnja 2023.

⁵⁴ *Asociatia I*, op. cit. (55.), toč. 201. do 207.

⁵⁵ Članak 47. stavak 2. i članak 48. Povelje odgovaraju članku 6. stavcima 1. do 3. EKLJP, zbog čega je u njihovom tumačenju potrebno osigurati razinu zaštite koja ne krši onu razinu koja je zajamčena člankom 6. EKLJP-a kako ga tumači Europski sud za ljudska prava (*Komisija/Poljska, Sustav stegovnih mjera za suce*, op. cit. (53.), toč. 190.)

⁵⁶ *Komisija/Poljska, Sustav stegovnih mjera za suce*, op. cit. (53.), toč. 176., 197. i 202.

njegovog zastupnika, bez primjerenog jamstva da će uslijed opravdanog izostanka imati dostatne mogućnosti saslušanja i učinkovitog korištenja obrane.⁵⁷

2.2.5. PREMJEŠTAJI I UPUĆIVANJE SUDACA NA RAD U DRUGI SUD

Pitanje premještaja sudaca, kako na drugi sud tako i unutar odjela istog suda, Sud EU razmatra u poveznici sa sustavom stegovne odgovornosti. U predmetu *W. Ž., Vijeće za izvanrednu kontrolu i javne poslove pri Vrhovnom sudu – imenovanje* polazi se od toga da premještaji suca u drugi sud *bez njegova pristanka* ili premještaj suca između dva odjela istog suda *bez njegova pristanka* mogu potencijalno ugroziti načela nesmjernosti i neovisnosti sudaca. Takvi premještaji mogu biti korišteni kao instrument utjecaja na sadržaj sudskih odluka te imati sličan učinak kao i stegovna sankcija, zbog čega zahtjev neovisnosti u slučaju premještaja sudaca bez njihova pristanka podrazumijeva postojanje, kao i kod stegovnih pravila, nužnih jamstva kako bi se izbjegla svaka opasnost da se ta neovisnost ugrozi izravnim ili neizravnim vanjskim intervencijama. Nastavno takvom pristupu, iako nije isključena mogućnost primjene mjere premještaja bez pristanka suca kada za to postoje opravdani razlozi, Sud EU podrazumijeva da sudac mora imati pravo na pošteno suđenje u svezi odluka u postupku premještaja bez njegova pristanka, uključujući i pravo da zakonom ustanovljeni i neovisni sud preispituje osnovanost takvih odluka. Na ozbiljnu mogućnost povrede tog prava ukazano je u navedenom predmetu *W. Ž., Vijeće za izvanrednu kontrolu i javne poslove pri Vrhovnom sudu – imenovanje*, s obzirom da je Sud EU uputio nacionalni sud da razmotri više relevantnih elemenata koji mogu opravdati zaključak da "sporni" sudac, koji je odlučivao povodom pravnog lijeka u postupku premještaja bez pristanka, ne ispunjava pretpostavke zakonito imenovanog suda.⁵⁸

U svezi upućivanja sudaca na rad u drugi sud, Sud EU nije dovodio u pitanje mogućnost država članica da suci u interesu službe mogu biti privremeno upućeni na rad s jednog na drugi sud, niti je u predmetu *Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim i dr.*,⁵⁹ samo po sebi, bilo sporno to što je takvu odluku o upućivanju donosio ministar pravosuđa. Iako je obveza pribavljanja pristanka suca na upućivanje važno postupovno jamstvo, i dalje je potrebno osigurati postojanje jamstava koja će spriječiti proizvoljnost i rizik manipulacije. S tim u vezi, napomenuto je da se odluka o upućivanju suca i odluka o opozivu upućivanja, osobito kod upućivanja na sud višeg stupnja, moraju donijeti na temelju unaprijed poznatih kriterija i moraju biti pravilno obrazložene.⁶⁰ Posebice mogu biti sporne odluke o opozivu upućivanja, koje se u svom učinku mogu izjednačiti sa stegovnom sankcijom, zbog čega je i ovdje potrebno osigurati jednaka jamstva od zlorabe sustava upućivanja. Nastavno takvom pristupu, u predmetu *Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim i dr.* Sud EU ukazuje da se ne mogu smatrati prihvatljivim nacionalna pravila koja omogućuju ministru pravosuđa, ujedno i glavnom državnom odvjetniku, da upućuje suce na viši sud bez službeno poznatih kriterija i da opoziva takvo upućivanje u svakom trenutku, bez posebnog obrazloženja, s učinkom da tijekom razdoblja upućivanja suci koji su tako upućeni ne uživaju potrebna jamstva neovisnosti.⁶¹

2.2.6. PLATNI SUSTAV ZA SUCE

U svezi platnog sustava za suce, Sud EU tumači da zahtjevi neovisnosti podrazumijevaju da nacionalni sudac prima plaću koja je odgovarajuća s obzirom na važnost funkcije koju obavlja. Pitanjem dopuštenosti smanjenja plaća Sud EU izravno se bavio u predmetima *Associação*, s time da je u predmetu *Escribano Vindel*⁶² neizravno ukazao i na određene elemente koji mogu biti relevantni za ocjenu jesu li primanja (plaća) suca na razini dužnosti koju obnaša i posljedično jamči neovisno donošenje odluka.

⁵⁷ Ibid, toč. 208. do 210.

⁵⁸ *W. Ž., Vijeće za izvanrednu kontrolu i javne poslove pri Vrhovnom sudu – imenovanje*, op. cit. (47.), toč. 117. do 120., 138. do 154.; vidi *infra* pod toč. 3.2.

⁵⁹ *WB i dr., Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim i dr.*, C-748/19, presuda od 16. studenog 2021.

⁶⁰ Ibid, toč. 79.

⁶¹ Ibid, toč. 87.

⁶² *Carlos Escribano Vindel protiv Ministerio de Justicia*, C-49/18, presuda od 7. veljače 2019.

Mjere kojima se utječe na platni sustav sudaca na način da dovode do njihova smanjenja mogu narušiti odgovarajuću razinu primanja sudaca, zbog čega se radi o odstupanju koje treba imati odgovarajuće opravdanje. Usklađenje stanja javnih financija s faktičnom situacijom koju obilježava prekomjerni deficit državnog proračuna predstavlja prihvatljivo opravdanje za intervenciju (smanjenje plaća) u platni sustav sudaca. No, činjenica da je cilj mjere opravdan još uvijek nije dostatna, već je potrebno analizirati način na koji te mjere ostvaruju postavljeni cilj, naročito jesu li usmjerene isključivo na suce i je li njihovo trajanje ograničeno (sukladno postavljenom cilju). Na taj način postavljeni su kriteriji koje treba uzeti u obzir kod ocjene zadiranja u postojeći platni sustav sudaca. U predmetu *Associação* zaključeno je da primijenjene mjere nisu bile isključivo usmjerene na suce i/ili konkretan sud nego su bile dio šireg okvira koji je od svih dijelova državnog sustava, uključujući i nositelje drugih grana vlasti, zahtijevao odgovarajući doprinos otklanjanju prekomjernog deficita, a same mjere su bile vremenski ograničenog trajanja, zbog čega tako koncipirano sniženje plaća sudaca u konačnici nije bilo problematično.⁶³ U pogledu primjerenosti plaće sudaca, Sud EU se nije konkretnije **očitovao** u predmetu *Escribano Vindel*, nego je posredno ukazao na elemente iznesene od strane Europske komisije, koja je sugerirala potrebu stavljanja u odnos, između ostalog, konkretne plaće suca prema gospodarsko-socijalnom kontekstu grada u kojem sudac obnaša dužnost i prosječnoj plaći službenika.⁶⁴

2.2.7. OBJAVA IZVJEŠĆA KOJA SADRŽE OSOBNE PODATKE SUDACA (ČLANSTVO U UDRUGAMA I SL.)

U predmetu *Komisija/Poljska, Neovisnost i privatni život sudaca*, Sud EU je ispitivao poljska pravila o obvezi prikupljanja i objave određenih podataka o sucima. Konkretno, nacionalnim zakonom bila je uvedena obveza prikupljanja i objave određenih podataka o članstvu suca u udruženju (uključujući naziv i sjedište udruženja, funkciju u udruženju i razdoblje članstva), o funkcijama koje obavlja u tijelu neprofitne zaklade (uključujući naziv i sjedište zaklade i razdoblje obavljanja funkcije) i o članstvu u političkoj stranci prije imenovanja i za vrijeme mandata prije 29. prosinca 1989. (uključujući naziv političke stranke, funkcije u stranci i razdoblje članstva).⁶⁵

Sud EU je najprije zaključio da takve nacionalne odredbe ulaze u područje primjene Opće uredbe o zaštiti osobnih podataka (SL L 119, 4.5.2016.; dalje: OUZP) i da predstavljaju ograničenje temeljnih prava na zaštitu privatnog života i osobnih podataka (članci 7. i 8. Povelje), nakon čega je utvrdio da je za njihovo opravdanje potrebno utvrditi ostvaruju li cilj od općeg interesa i to sukladno zahtjevima proporcionalnosti. U pogledu cilja, prihvaćeno je da poljska pravila nastoje ostvariti legitiman cilj jamčenja političke neutralnosti i nepristranosti sudaca te smanjenja rizika od utjecaja privatnih ili političkih interesa na izvršavanje sudačke dužnosti.⁶⁶ No, problematičnim se ukazala ocjena proporcionalnosti dotičnih odredbi. U pogledu obveze prikupljanja i objave podataka o članstvu u političkoj stranci, nakon detaljnije analize zaključeno je da takva mjera uopće nije prikladna za ostvarenje deklariranog cilja i da je donesena kako bi se nanijela šteta profesionalnom ugledu dotičnih sudaca, odnosno kako bi ih se stigmatiziralo (C-204/21, toč. 364. i 365.).⁶⁷ Druge dvije obveze prikupljanja i objave podataka koje su se odnosile na članstvo sudaca u udruženjima i na funkcije u neprofitnim zakladama, suprotno tvrdnjama Europske komisije, udovoljile su zahtjevima prikladnosti. Međutim, Sud EU je ukazao da je ovdje riječ o ozbiljnom zadiranju u temeljna prava, jer se prikupljaju podaci bez ikakvog vremenskog ograničenja u pogledu prethodnih razdoblja (u odnosu na dan kada je sudac dužan podnijeti izjavu), da sami prikupljeni podaci omogućuju otkrivanje osjetljivih aspekata privatnog života, uključujući vjerska i filozofska uvjerenja, a objava podataka na internetu može dovesti do znatnih negativnih posljedica za suce, uključujući opasnost od neopravdane stigmatizacije. Takvo zadiranje u temeljna prava, zajedno s općim i posebnim nacionalnim (poljskim) kontekstom, ne opravdava davanje prednosti deklariranom cilju od općeg interesa radi kojeg se tu mjere uvedene.⁶⁸ Ovdje treba napomenuti da Sud EU nije isključio mogućnost

---

⁶³ Associação, op. cit. (33.), toč. 46. do 51.

⁶⁴ Escribano Vindel, op. cit. (65.), toč. 69. do 72.

⁶⁵ Europska komisija protiv Republike Poljske, Neovisnost i privatni život sudaca, C-204/21, presuda od 5. lipnja 2023.

⁶⁶ Ibid, toč. 350. i 353.

⁶⁷ Ibid, toč. 364. i 365.

⁶⁸ Ibid, toč. 370. do 381.

da u nekom drugom, kvalitativno drugačijem nacionalnom okruženju, odvagivanje između suprotstavljenih interesa može dovesti i do drugačijeg zaključka, budući da je u ovom predmetu poseban naglasak stavljen na poljski nacionalni kontekst.

2.2.8. ODGOVORNOST SUCA ZA ŠTETU

Načelni stavovi vezani uz odgovornost sudaca za štetu izneseni su u predmetu *Asociatia "Forumul Judecătorilor din România"*.⁶⁹ U kontekstu navedenog predmeta, postojanje "pravosudne pogreške" bila je jedna od pretpostavki i odgovornosti države za štetu i osobne odgovornosti suca za štetu. Glede utvrđivanja odgovornosti države, Sud EU nije smatrao da proizvoljno i općenito definiranje "pravosudne pogreške" može ugroziti neovisnost sudaca, jer propis koji uređuje tu odgovornost, po svojoj prirodi, treba predvidjeti takve, proizvoljne i opće kriterije koji se onda moraju pojasniti nacionalnom sudskom praksom. Međutim, što se tiče osobne odgovornosti sudaca za štetu nastalu "pravosudnom pogreškom", Sud EU smatra da istu treba ograničiti na iznimne situacije uz primjenu objektivnih i provjerljivih kriterija. Do osobne odgovornosti za štetu može doći samo u situacijama kada je utvrđena ozbiljna osobna krivnja suca, dok postojanje pravosudne pogreške samo za sebe nije dovoljno za utvrđenje takve odgovornosti.⁷⁰ Osim kriterija vezanih za utvrđivanje odgovornosti, bitan je aspekt ovog sustava vezan uz tijela uključena u utvrđivanje okolnosti relevantnih za odgovornost suca, jer regresna tužba ne smije postati sredstvo pritiska na obavljanje sudačke dužnosti. Stoga, tijela nadležna za pokretanje i vođenje istraga, kao i za podnošenje regresne tužbe, moraju postupati objektivno i nepristrano na temelju nedvojbenih postupovnih i materijalnih kriterija, a za donošenje odluke o osobnoj odgovornosti suca, uz potpuno poštivanje prava na pošteno suđenje, treba biti nadležan sud.⁷¹ U konkretnom okolnostima predmeta *Asociatia "Forumul Judecătorilor din România"*, vezano za pravo suca na obranu, Sud EU je ukazao na spornu okolnost da sudac uopće nije bio saslušan u postupku utvrđivanja odgovornosti države za štetu, iako je konačno utvrđenje postojanja pravosudne pogreške u tom postupku potrebno u okviru drugog postupka koji se pokreće regresnom tužbom protiv suca. Uz to, suspektno je bilo i nacionalno pravilo koje, bez obzira na izvješće pravosudne inspekcije u svrhu utvrđivanja relevantnih okolnosti za postojanje osobne odgovornosti suca i podnošenje regresne tužbe, daje diskrecijsku ovlast ministarstvu nadležnom za financije da na temelju vlastite procjene odlučuje o iniciranju regresne tužbe protiv suca.⁷²

2.2.9. MEHANIZAM UJEDNAČAVANJA SUDSKE PRAKSE I PRETHODNA PITANJA VISOKOG TRGOVAČKOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE

U predmetima C-554/21, C-622/21 i C-727/21, Visoki trgovački sud (VTS) postavio je prethodna pitanja Sudu EU kojima problematizira sukladnost s EU zahtjevima neovisnosti određenih nacionalnih pravila u svezi uloge suca evidencije i obvezujućih pravnih shvaćanja sjednice odjela, a koja su relevantna za ujednačavanje sudske prakse na drugostupanjskim sudovima.

U svezi uloge suca evidencije postavljeno je pitanje sukladnosti s čl. 19. st. 1. podst. 2. UEU i čl. 47. Povelje odredbi čl. 177. st. 3. Sudskog poslovnika⁷³. U bitnome, VTS navedeno pravilo smatra spornim jer se, između ostalog, u drugostupanjski postupak odlučivanja uvodi sudac evidentičar o kojem stranke nemaju saznanja i čija uloga nije predviđena procesnim propisima na temelju kojih se vodi drugostupanjski postupak, a taj sudac, iako nije viši sud, može utjecati na određenog suca da mijenja donesenu sudsku odluku, što da je u kon-

⁶⁹ *Asociatia I*, op. cit. (55.)

⁷⁰ *Ibid.*, toč. 228.

⁷¹ *Ibid.*, toč. 233. i 234.

⁷² *Ibid.*, toč. 235. do 240.

⁷³ Čl. 177. st. 3. Sudskog poslovnika («Narodne novine», br. 37/14, 49/14, 8/15, 35/15, 123/15, 45/16, 29/17, 33/17, 34/17, 57/17, 101/18, 119/18, 81/19, 128/19, 39/20 i 47/20) propisuje: Kod drugostupanjskog suda predmet se smatra dovršenim u trenutku otpovratka odluke iz referade suca nakon što je predmet vraćen iz službe evidencije. Služba evidencije dužna je u što kraćem roku od dana prijama spisa isti vratiti u referadu suca. Sudska pisarnica će u daljnjem roku od osam dana otpremiti odluku sa suda.

kretnom slučaju i učinjeno.⁷⁴ U odnosu na usvajanje obvezujućih pravnih shvaćanja, prethodnim pitanjem problematizira se sukladnost čl. 40. st. 2. Zakona o sudovima⁷⁵ sa zahtjevima neovisnosti sudova.⁷⁶ U svezi te odredbe, njezinu dvojbenost u pogledu udovoljavanja zahtjevima neovisnosti VTS nalazi, u bitnome, u tome što sudac ne može sam staviti neko pravno pitanje na dnevni red sjednice, dok isto može učiniti jedino sudac evidencije i predsjednik određenog sudskog odjela, koje imenuje predsjednik suda, a vezanošću za shvaćanja prihvaćena na sjednici odjela u potpunosti se uklanja neovisnost konkretnog suca i odluka se donosi na razini "nepostojećeg tijela", odnosno sjednice odjela koja nije predviđena procesnim propisom koji uređuje postupanje po žalbi u parničnim postupku.

U vrijeme pisanja ovog rada prethodni postupak još je uvijek u tijeku pred Sudom EU, a za sada je objavljeno mišljenje nezavisnog odvjetnika od 26. listopada 2023.⁷⁷ Njegovo je stajalište da su predmetna pitanja VTS-a nedopuštena, jer nacionalni sud ne traži razjašnjenje prava Unije radi odluke o meritumu predmeta koje rješava, nego mu je tumačenje tog prava potrebno radi razjašnjavanja nacionalnopravnog pitanja procesne prirode. S tim u vezi, nezavisni odvjetnik obrazlaže da je u predmetu *YP i dr., Ukidanje imuniteta i suspenzija suca* dopuštenost takvih procesnih pitanja bila vezana uz dva slučaja,⁷⁸ o kojima nije riječ u predmetima u kojima je VTS uputio prethodna pitanja, a nije riječ ni o tumačenju procesnih pitanja uređenih sekundarnim EU pravom. Za slučaj da Sud EU prethodna pitanja ipak ocjeni dopuštenima, nezavisni odvjetnik predlaže na njih odgovoriti na način da mehanizam ujednačavanja sudske prakse na drugostupanjskim sudovima, uključujući sudjelovanje suca evidencije i sudskog odjela, ne ugrožava zahtjeve neovisnosti sudova i da je sukladan čl. 19. st. 1. podst. 2. UEU.

U predmetnom mehanizmu, koji treba pomiriti zahtjeve pravne sigurnosti u svezi ujednačene sudske prakse i zahtjeve neovisnosti, nezavisni odvjetnik smatra potrebnim razlikovati apstraktno tumačenje pravnog pravila od njegove primjene. Sudski odjel kao kolegijalno sudsko tijelo općenito raspravlja o tumačenju pravila i povezanoj sudskoj praksi, bez uvida u spis predmeta, da bi na kraju većinom glasova usvojilo zajedničko shvaćanje o tumačenju koje treba primijeniti, a u konkretnom slučaju (vezano za predmet C-727/21) na sjednici odjela sudjelovali su i suci koji su odlučivali u žalbenom postupku i sudac evidentičar. Prihvaćeno pravno shvaćanje sjednice odjela je apstraktno i na žalbenom vijeću je da uzme u obzir to opće tumačenje pravnih pravila kako bi, vodeći računa o činjeničnom i dokaznom materijalu sadržanom u spisu, iznašlo primjereno pravno rješenje u konkretnom predmetu. Stoga je, prema stavu nezavisnog odvjetnika, riječ o mehanizmu koji odgovara biti svakog prethodnog postupka, uključujući i onog utemeljenog u čl. 267. UEU-a, a činjenica da sudski sastav (tročlano vijeće) pred kojim se vodi drugostupanjski (žalbeni) postupak – koji je dio sudskog odjela koje je raspravljalo i većinski usvojilo pravno shvaćanje – dužno primijeniti apstraktno pravno shvaćanje ispunjava zahtjeve pravne sigurnosti, bez narušavanja zahtjeva neovisnosti suda. Nije sporno ni sudjelovanje suca evidencije koji, unatoč tome što može zaustaviti proces drugostupanjskog odlučivanja, nadležnom vijeću ili sucu pojedincu može samo vratiti spis predmeta uz određena zapažanja, a u slučaju daljnjih neslaganja o tome obavijestiti predsjednika suda ili predsjednika odjela koji su jedini ovlašteni sazvati sjednicu odjela. U svakom slučaju, njegova ocjena ne može zamijeniti ocjenu vijeća ili suca pojedinca i on nema „posljednju riječ“ u postupku odlučivanja koji završava donošenjem obvezujućeg pravnog shvaćanja i kasnijom odlukom žalbenog vijeća.

Uz navedeno, nezavisni odvjetnik ne smatra da su hrvatskim mehanizmom usklađivanja sudske prakse narušena prava obrane, a niti da je povrijeđeno pravo na zakonito imenovani sud. U pogledu prava obrane,

---

⁷⁴ Primjerice, u predmetu C-727/21 navodi se da je sudac evidentičar vratio odluku koje je vijeće donijelo povodom žalbe protiv prvostupanjske odluke, jer da nije suglasan s izraženim pravnim stavom u donesenoj odluci, nakon čega je žalbeno vijeće ponovno donijelo istu odluku, da bi potom sudac evidentičar predmet dostavio sudskom odjelu kako bi se sporno pravno pitanje stavilo na sjednicu odjela, na kojoj je onda i usvojeno drugačije pravno shvaćanje.

⁷⁵ Čl. 40. st. 2. Zakona o sudovima («Narodne novine», br. 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18 i 126/19) propisuje: Pravno shvaćanje prihvaćeno na sjednici svih sudaca odnosno sudskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, Visokog upravnog suda Republike Hrvatske, Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske, Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske i sjednici odjela županijskog suda obvezno je za sva drugostupanjska vijeća ili suce pojedince tog odjela, odnosno suda.

⁷⁶ Ovo prethodno pitanje postavljeno je jedino u predmetu C-727/21, a ne i u druga dva predmeta (C-554/21 i C-622/21).

⁷⁷ Financijska agencija protiv HANN-INVEST d.o.o. i dr., C-554/21 i dr., mišljenje nezavisnog odvjetnika Pikamäe od 26. listopada 2023.

⁷⁸ YP i dr. (Ukidanje imuniteta i suspenzija suca), op. cit. (56.), toč. 47.

stranke u okviru žalbenog postupka mogu iznositi svoje zahtjeve i argumente, dok se na sjednici sudskog odjela raspravlja bez uvida u konkretan predmet i izražava se apstraktno tumačenje pravnog pravila. Ako bi se i došlo do zaključka prema kojem spor treba riješiti prema pravilu koje stranke nisu predvidjele niti o njemu raspravljale, provedba kontradiktornog postupka podrazumijeva ponovno otvaranje rasprave kako bi se poštivalo načelo kontradiktornosti koje proizlazi iz prava obrane. U odnosu na zakonito imenovani sud, nezavisni odvjetnik napominje da je uloga sudskog odjela regulirana Zakonom o sudovima, kao pravnoj osnovi koja pruža dostatan stupanj predvidljivosti i sigurnosti, dok je istim zakonom predviđeno postojanje suca evidencije, s time da taj sudac ne bi trebao podlijegati zahtjevu „zakonito imenovan“, jer njegovo sudjelovanje nije usporedivom sa sudjelovanjem sudskog odjela kada je riječ o sadržaju sudskog akta kojim se okončava spor.

U odnosu na izložena razmatranja nezavisnog odvjetnika, potrebno je napomenuti da Sud EU njima nije vezan, zbog čega nije isključeno da prethodna pitanja VTS-a ipak budu proglašena dopuštenima i da se o njima meritorno izjasni u svojoj presudi. Osim toga, čak i u slučaju da prihvati razmatranja nezavisnog odvjetnika i prethodna pitanja proglasi nedopuštenima, opet se ne može isključiti mogućnost da Sud EU iznese određene opaske u svezi osporavanih nacionalnih odredbi. Primjerice, u predmetu *Miasto Łowicz i Prokurator Generalny* Sud EU je proglasio nedopuštenim zahtjev za prethodnu odluku, ali je prilično jasno izrazio stav o odnosu nacionalnih odredbi, problematiziranih prethodnim pitanjima u tom predmetu, prema zahtjevima neovisnosti sudova.⁷⁹

2.3. ZAKLJUČNO

Detaljnijim razjašnjavanjem zahtjeva neovisnosti koje postavlja pravo Unije, naročito nakon predmeta *Associação*, Sud EU postavlja granice koje države članice moraju poštivati u organizaciji nacionalnih sudova koji djeluju u područjima pokrivenim pravom Unije. Na taj način, omogućuje se učinkovita pravna zaštita pojedinaca koji pred nacionalnim sudovima traže ostvarivanja prava utemeljenih u pravnom poretku Unije. No, istodobno se nacionalnim sudovima osigurava zaštita neovisnosti od nedopuštenih vanjskih utjecaja, prvenstveno zakonodavne ili izvršne vlasti, ali i od unutarnjih pritisaka koji mogu dolaziti i iz samog pravosudnog sustava. U tom kontekstu, aktualna praksa Suda EU omogućuje uvid u standarde neovisnosti čije poštivanje u područjima obuhvaćenim EU pravom trebaju osigurati i nacionalni sudovi, jer u suprotnom dolazi do povrede prava Unije. Osim toga, recentna praksa pokazuje i spremnost sudova država članica da propituju nacionalna pravila u kontekstu EU jamstava neovisnosti sudova, imajući na umu da je Sud EU, kada su ispunjeni zahtjevi dopuštenosti, jedan od foruma pred kojim se mogu iznijeti i razriješiti ta pitanja, posljedično i podići razina neovisnosti sudova na nacionalnoj i na europskoj razini.

⁷⁹ Nakon obrazloženja razloga nedopuštenosti zahtjeva, Sud EU je ipak iznio stav o neprihvatljivosti nacionalnih (poljskih) odredbi iz kojih proizlazi da nacionalni suci mogu podlijegati stegovnim postupcima zato što su Sudu EU uputili prethodno pitanje, čime se narušava njihova neovisnost. *Miasto Łowicz protiv Skarb Państwa – Wojewoda Łódzki*, C-558/18 i dr., presuda od 26. ožujka 2020., C-558/18 i dr., toč. 57. do 59.

